

“EŞİTLİK İÇİN BABALAR DA
BURADA” PROJESİ
FİNAL DIŞ
DEĞERLENDİRME
RAPORU

Türkiye Cumhuriyeti’nde,
Bursa, Eskişehir, İstanbul, İzmir ve Samsun illerinde

acev.org
ilgilibabalik.acev.org

Büyükdere Cad. Stad Han No.85 Kat.2
34387 Mecidiyeköy İstanbul
T +90 (212) 213 42 20
F +90 (212) 213 36 60

“EŞİTLİK İÇİN BABALAR DA
BURADA” PROJESİ
FİNAL DIŞ
DEĞERLENDİRME
RAPORU

Türkiye Cumhuriyeti’nde,
Bursa, Eskişehir, İstanbul, İzmir ve Samsun illerinde

PROJE BİLGİLERİ

Proje Adı	: EŞİTLİK İÇİN BABALAR DA BURADA
Proje Değerlendirmesinin Yürütüldüğü Ülke	: TÜRKİYE
Değerlendirmenin Coğrafi Konumu (İller)	: BURSA, ESKİŞEHİR, İSTANBUL, İZMİR, SAMSUN
Proje Dönemi (uygulama)	: 1 Ocak 2016 – 31 Aralık 2018
Uzatma Dönemi	: 1 Ocak 2019 – 4 Nisan 2019
Değerlendirme Dönemi	: 1 Kasım 2019 – 1 Nisan 2019
Final Değerlendirme Raporu	: 12 Nisan 2019
Değerlendirmeyi Gerçekleştiren Kurum	: ADHOC ARAŞTIRMA VE DANIŞMANLIK
Değerlendirme Görev Yöneticisi (AÇEV)	: M. Uğur Kaya
Baba Destek Programı Geliştiricileri(AÇEV)	: Serkan Kahyaoğlu, Hasan Deniz, Olcayto Ezgin, Ecehan Balta, Ege Ortaçgil, Hilal Kuşcul, Deniz Şenocak, Prof. Dr. Sevda Bekman
Değerlendirme için Yetki Veren Kurum	: ANNE ÇOCUK EĞİTİM VAKFI (AÇEV)

Tasarım ve Uygulama MYRA
Koordinasyon Engin Doğan
Tasarım Danışmanı Rauf Kösemen
Yayın Kimliği Tasarımı Alper San
Sayfa Uygulama Gülderen Rençber Erbaş

SORUMLULUK REDDİ :

Bu Değerlendirme Raporu bağımsız bir değerlendirme ekibi tarafından hazırlanmıştır. Bu raporda sunulan analiz, yazarların görüşlerini yansıtmaktadır ve AÇEV'in, ortaklarının veya UNTF'in görüşlerini temsil etmeyebilir.

İÇİNDEKİLER

YÖNETİCİ ÖZETİ - 8

1. GİRİŞ - 15

- 1.1. Projenin Bağlamı - 16
- 1.2. Proje'nin Açıklaması - 18
- 1.3. Değerlendirmenin Amacı - 22
- 1.4. Değerlendirmenin Amacı ve Kapsamı - 23
- 1.5. Değerlendirme Ekibi - 24
- 1.6. Değerlendirme Kriterleri ve Soruları - 24

2. DEĞERLENDİRME METODOLOJİSİ - 26

- 2.1. Değerlendirme Araştırmasının Tasarımı - 27
- 2.2. Genel değerlendirme tasarımı - 27
- 2.3. Veri Kaynakları - 27
- 2.4. Veri toplama yöntemi ve analiz - 27
  - 2.4.1. Nitel Araçlar - 27
    - 2.4.1.1. Değişim Teorisi Atölyesi - 27
    - 2.4.1.2. BADEP Eğiticileri ve Saha Sorumluları ile Odak Gruplar - 27
    - 2.4.1.3. BADEP Katılımcısı Babalarla Derinlemesine Görüşmeler ve Odak Gruplar - 28
    - 2.4.1.4. BADEP Katılımcısı Anneler - Anne Oturumları ve Katılımcı Babaların Eşleri: - 28
    - 2.4.1.5. Gençlerle Derinlemesine Görüşmeler - 28
    - 2.4.1.6. Vaka Çalışmaları - 28
    - 2.4.1.7. Yerel Paydaş Görüşmeleri: - 28
    - 2.4.1.8. Yerel Ağlarla Odak Gruplar: - 28
    - 2.4.1.9. Ulusal Paydaşlar / Proje Ortakları: - 29
    - 2.4.1.10. Kampanya Değerlendirmesi - 29
    - 2.4.1.11. İzleme Veritabanının Değerlendirilmesi - 29
- 2.5. Metodoloji - 29
- 2.6. Değerlendirmenin sınırlılıkları - 34
- 2.7. Güvenlik ve Etik Hususlar ve Protokoller - 37

- 3. DEĞERLENDİRME SORULARINA GÖRE BULGULAR VE ANALİZ - 36**
- 3.1. Etkinlik - 37**
  - 3.1.1. BADEP Eğitimleri, Devam Oturumları ve Anne Oturumlarının Etkinliği - 37
  - 3.1.2. Kamuoyu Kampanyalarının Etkinliği - 63
  - 3.1.3. Yerel Savunuculuk Gruplarının Etkinliği - 69
- 3.2. Etki - 75**
  - 3.2.1. Amaçlanan Değişiklikler - 75
  - 3.2.2. Amaçlanmayan Değişimler - 79
- 3.3. Verimlilik - 81**
  - 3.3.1. Verimliliği Etkileyen Siyasi ve Ekonomik Yapı - 81
  - 3.3.2. Bütçe Değerlendirmesi - 85
  - 3.3.3. İnsan Kaynakları ve Hedef Grup - 87
- 3.4. Sürdürülebilirlik - 88**
- 3.5. İlgililik - 93**
- 3.6. Bilgi Üretimi / Alınan Dersler - 95**
- 3.7. Maliyetsiz Uzatma Faaliyetlerinin Değerlendirilmesi - 97**
- 4. SONUÇLAR - 102**
- 4.1. Etkinlik - 103**
- 4.2. İlgililik - 104**
- 4.3. Verimlilik - 105**
- 4.4. Sürdürülebilirlik - 106**
- 4.5. Etki - 106**
- 4.6. Bilgi Üretimi - 107**
- 4.7. Toplumsal Cinsiyet Eşitliği ve İnsan Hakları - 107**
- 5. ENGELLER VE ÖNERİLER - 108**
- 6. EKLER - 114**

TABLO LİSTESİ

- Tablo 1.** Derinlemesine görüşmeler - 29
- Tablo 2.** Odak grup görüşmeleri - 30
- Tablo 3.** Baba anketi katılımcılarının illere göre dağılımı: - 30
- Tablo 4.** BADEP Babalarının katılımında kurumsal iş birliği - 31
- Tablo 5.** Devam oturumlarına katılan babaların illere göre dağılımı - 31
- Tablo 6.** Anne anketi katılımcılarının illere göre dağılımı - 31
- Tablo 7.** BADEP annelerinin katılımında kurumsal iş birliği - 32
- Tablo 8.** İllere göre anne oturumlarına katılım oranları - 32
- Tablo 9.** Anne ve babaların sosyodemografik özellikleri - 33
- Tablo 10.** Ebeveynlik sorumlulukları ve eşitlikçi cinsiyet rolleri ile ilgili maddelerin ortalama puanları - 38
- Tablo 11.** Annelerinde değerlendirmelerine göre çocukla ilgili sorumluluklarda babanın katılımı - 41
- Tablo 12.** Annelerine değerlendirmelerine göre babaların çocuk bakımına katılımı - 41
- Tablo 13.** Annelerin değerlendirmelerine göre çocuğun cinsiyetine göre babaların oynadıkları cinsiyetle ilişkilendirilen oyunlar - 44
- Tablo 14.** Annelerin değerlendirmelerine göre babaların ev işlerine katılımı - 46
- Tablo 15.** Şiddetle ilişkili maddelerde annelerin değerlendirmeleri - 47
- Tablo 16.** Babaların toplumsal cinsiyet eşitliği ile ilgili olumlu davranışlarındaki değişim düzeyi - 48
- Tablo 17.** Babaların toplumsal cinsiyet eşitliği ile ilgili olumsuz davranışlarındaki değişim düzeyi - 48
- Tablo 18.** Babaların BADEP'in faydalarına yönelik değerlendirmeleri - 49
- Tablo 19.** Toplumsal cinsiyet eşitliği tutumları - 50
- Tablo 20.** Çocukla ilgili maddelerden babaların katılımına yönelik annelerin tutumları - 51
- Tablo 21.** Annelerin kapı tutuculukla ilgili tutumları - 51
- Tablo 22.** Annelerin hane içi şiddete ilişkin tutumları - 52
- Tablo 23.** Annelerin şiddetin gerekçeleri üzerine tutumları - 53
- Tablo 24.** Anneler tarafından belirtilen haklı gerekçeler - 54
- Tablo 25.** İle göre cinsel şiddetle ilgili bilgi - 54
- Tablo 26.** Katılım durumuna göre cinsel şiddetle ilgili bilgi - 54
- Tablo 27.** Annelerin şiddetle ilgili bilgileri - 55
- Tablo 28.** Anne oturumundan sonra annelerin öğrendiklerini söyledikleri bilgiler - 56
- Tablo 29.** Anne oturumlarına katılıma göre şiddete maruz kalma - 56
- Tablo 30.** Şiddete maruz kalan ve anne oturumundan sonra yeni bilgi bildiren annelerin yüzdesi - 56
- Tablo 31.** Devam oturumlarına katılım durumu ve ile göre toplumsal cinsiyet eşitliği ve şiddetle ilgili tutumlar - 59
- Tablo 32.** Devam oturumlarına katılım durumu ve katılım zamanına göre toplumsal cinsiyet eşitliği ve şiddetle ilgili tutumlar - 60

- Table 33.** Babaların devam oturumlarına katılımına göre şiddetin gerekçeleri üzerine tutumları - 62
- Table 34.** Katılan ve katılmayan anne ve babaların şiddetin haklı gerekçelerine yönelik tutumları - 62
- Table 35.** BADEP'e katılan babaların şiddete yönelik tutumları - 63
- Table 36.** BADEP'e katılan babaların şiddetle ilgili bilgileri - 63
- Table 37.** Babaların bildirdiği sosyal medya paylaşımları - 64
- Table 38.** Babaların bildirdiği sözlü iletişim yüzdesi - 64
- Table 39.** Babaların iletişimindeki içeriklerin sıklıkları - 65
- Table 40.** Ev içi işler, çocuk bakımına katılım ve şiddetin önlenmesine yönelik babaların iletişimlerdeki içeriklerin sıklıkları - 65
- Table 41.** Kampanya kanalları - 66
- Table 42.** Kampanya kanallarında erişilen tahmini kişi sayısı - 66
- Table 43.** Yerel Babalık Ağlarının bilinirliği - 73
- Table 44.** Yerel Babalık Ağlarına Katılıma İsteklilik - 73
- Table 45.** Demografik bilgilere göre proje endeks skorları - 76
- Table 46.** BADEP'ten sonra annelerin bildirdiği değişimler - 78
- Table 47.** Projenin toplam maliyeti (2016-2018 / 2019) - 86
- Table 48.** Çıktı maliyetlerinin (faaliyetler dâhil) toplam faaliyet bütçesindeki yüzdesi - 86
- Table 49.** Toplam hedeflenen ve ulaşılan sayı - 87

ŞEKİL LİSTESİ

- Şekil 1.** Eşitlik için Babalar da Burada” projesi değişim teorisi - 19
- Şekil 2.** Birincil ve ikincil faydalanıcıların grafik temsili - 21
- Şekil 3.** Değerlendirmenin coğrafi kapsamı - 23
- Şekil 4.** Babaların şiddete ilişkin ifadeler katılmama düzeyleri - 40
- Şekil 5.** Babaların toplumsal cinsiyet eşitliği ile ilgili ifadeler katılım düzeyleri - 43
- Şekil 6.** Uygulama dönemine göre annelerin şiddetin gerekçeleri üzerine tutumları - 53
- Şekil 7.** Kampanyalara katılan bir baba grubu - 68
- Şekil 8.** 2016 Ocak – 2019 Mart arası USD-TRY Kuru - 84
- Şekil 9.** “İlk İş Babalık”kampanyasında kullanılan posterlerden biri - 89
- Şekil 10.** İzmir, 26 Şubat 2019, Sertifika Töreni - 98
- Şekil 11.** İzmit, 8 Mart 2019, Sertifika Töreni - 99
- Şekil 12.** Katılım Sertifikası, Baba Destek Programı - 100

KISALTMALAR LİSTESİ

- AÇEV** : Anne Çocuk Eğitim Vakfı
- BADEP** : Baba Destek Programı
- EBB** : Eşitlik için Babalar da Burada
- İD** : İzleme ve Değerlendirme Araştırması
- KKYŞ** : Kadın ve Kız Çocuklarına Yönelik Şiddet
- MEB** : Milli Eğitim Bakanlığı
- MU** : Maliyetsiz Uzatma
- UNTF** : United Nations Trust Fund (Birleşmiş Milletler Güven Fonu)
- YBA** : Yerel Babalık Ağları

YÖNETİCİ ÖZETİ

Türkiye merkezli bir STK olan AÇEV'in misyonu, çocuklara ve çevrelerine eğitim vererek her çocuğu erken çocukluk döneminden itibaren kendi potansiyelini gerçekleştirmesi için desteklemektir. AÇEV, bunun demokratik bir aile ortamının kurulmasına ve aile içinde eşitlikçi ebeveynlik rollerinin benimsenmesine bağlı olduğuna inanmaktadır. Bunun için de erkeklerin toplumsal cinsiyet eşitliği yönünde dönüşümünü gerekli görmektedir. AÇEV, eğitim yoluyla savunuculuk, önleme ve müdahale hizmetleri sunmakta ve çocukların ve kadınların iyi olma hâlini güçlendirmek için farkındalık kampanyaları düzenlemektedir.

Kadın ve kız çocuklarına yönelik şiddet (KKYŞ) Türkiye'de kemikleşmiş bir sorundur. AÇEV'in projesinin başladığı dönemde o zamanki adıyla Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı tarafından yürütülen bir çalışma, her 10 evli kadından dördünün eşleri tarafından fiziksel şiddete maruz bırakıldığını ortaya koymuştur (Türkiye'de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Raporu, Aralık 2014).

"Eşitlik için Babalar da Burada" Projesi, AÇEV tarafından Ocak 2016 ile Mart 2019 tarihleri arasında beş ilde (İstanbul, İzmir, Bursa, Samsun, Eskişehir) yürütülmüştür. Projenin genel hedefi, yetişkin erkeklerin toplumsal cinsiyet eşitliği ve kadınlara/kız çocuklarına yönelik şiddete ilişkin tutumlarında kadınların/kız çocuklarının yararına uzun vadeli bir değişim sağlamaktır. Böylelikle proje, Türkiye'nin beş ilindeki kadınları, hane içinde ve çevrelerinde kadın hakları, ebeveynlik sorumlulukları ve KKYŞ'nin önlenmesi konusunda daha fazla destek görmeleri için güçlendirmeyi hedeflemektedir.

Bu değerlendirme çalışmasının amacı AÇEV tarafından yürütülen "Eşitlik için Babalar da Burada" Projesinin etkisini ortaya koymaktır. Değerlendirme çalışması projenin tamamını kapsamakta ve kanıt temelli bir yaklaşımla kilit dersleri tespit etmeyi hedeflemektedir. Bu bağlamda babaların ve eşlerinin toplumsal cinsiyet eşitliği,

toplumsal cinsiyet meseleleri, hane içi işlerin toplumsal cinsiyete dayalı bölüşümü, insan hakları / kadın hakları ve toplumsal cinsiyet meselelerinde savunuculuk başlıklarındaki algı ve tutumlarında gerçekleşen değişimin ortaya çıkarılması ve demokratik ebeveynlik, çocuklara ve kadınlara yönelik şiddet ve hane içi karar alma süreçleri konularındaki yaklaşımlarının anlaşılması planlanmaktadır. Buna ek olarak, babaların eşitlikçi toplumsal cinsiyet normları ve içinde buldukları topluluk ve çevrelerde aile içi şiddetin önlenmesi konularındaki aktif savunuculuk düzeylerine de odaklanılmıştır. Değerlendirme çalışmasının hedef kitlesi AÇEV ve bakanlıklar, belediyeler, ilgili STK'lar ve özel şirketleri de içeren diğer paydaşlardan oluşmaktadır. Değerlendirme soruları, Birleşmiş Milletler Değerlendirme Grubu tarafından benimsenen kriterleri esas almaktadır. Bu kriterler ilgililik, etkinlik, verimlilik, etki ve sürdürülebilirliktir. Değerlendirme çalışması, toplumsal cinsiyete duyarlı bir değerlendirme yaklaşımını benimsemektedir. Çalışmanın yanıtlamayı hedeflediği değerlendirme soruları aşağıdaki gibidir:

- EQ1: "Hedeflenen faydalanıcılar programdan ne ölçüde doğrudan fayda sağladı?"
- EQ2: "Proje stratejileri ve faaliyetleri, kadınların ve kız çocuklarının ihtiyaçları ile ne ölçüde ilgili ve uyumlu idi?"
- EQ3: "Proje, insan kaynaklarını ve finansal kaynakları en iyi şekilde değerlendirecek biçimde yönetildi mi?"
- EQ4: "Proje sayesinde elde edilen sonuçlar, özellikle de kadınların ve kız çocuklarının hayatındaki olumlu değişimler, projenin tamamlanmasının ardından ne ölçüde etkisini sürdürecektir?"
- EQ5: "Proje, kadına yönelik şiddetin önlenmesi, toplumsal cinsiyet eşitliği ve/veya kadınların güçlenmesine (amaçlayarak veya amaçlamadan) ne ölçüde katkı sağladı?"

EQ6. “Proje, KKYŞ'nin önlenmesi alanındaki birikime, belgelenmesi ve diğer uygulayıcılarla paylaşılması gereken bilgiler veya umut vaat eden ya da yeni geliştirilen pratikler yoluyla ne ölçüde katkıda bulundu?”

Araştırmanın keşfedici ve betimleyici özelliklerine ve projenin tüm bileşenlerine (paydaşlar, faydalanıcılar, eğiticiler ve saha sorumluları, proje ekibi vb.) ulaşma hedefine uygun olarak karma bir metodoloji benimsenmiştir. Bu metodolojideki teknikler derinlemesine görüşme, odak grup çalışması, yüz yüze anket, belge analizi ve vaka çalışmasıdır. Araştırma örneklemini projenin uygulandığı beş ili kapsamaktadır.

Değerlendirme çalışması üç bağımsız değerlendirme uzmanı tarafından yürütülmüştür. Veriler, masa başı çalışması, yarı yapılandırılmış yüz yüze görüşme, yüz yüze anket ve odak grup gibi farklı araştırma yöntemlerinin bir bileşimi yoluyla toplanmıştır. Veri toplama süreci Maliyetsiz Uzatma dönemini de içerecek şekilde 28 Kasım - 8 Mart 2019 tarihleri arasında tamamlanmıştır. Değerlendirme raporu projeden öğrenilen dersleri paylaşmayı amaçlamaktadır ve hedef kitlesi kamu kurumları, akademisyenler, politika yapıcılar ve iş dünyasından, Türkiye ve yurt dışındaki STK'lara kadar uzanmaktadır.

Dış değerlendirme araştırmasının her bir değerlendirme kriterine göre öne çıkan bulguları aşağıda özetlenmektedir:

ETKİNLİK

Projenin temel amacı, proje illerindeki kadınların hakları, ebeveynlik sorumlulukları ve aile içi şiddetin önlenmesi konularında daha fazla destek görmeleridir. Bulguların genel bir değerlendirmesi, erkeklerin eğitimlerden sonra ebeveynlik sorumluluklarını daha fazla üstlenmeye başladıklarını göstermektedir. Ayrıca, aile içi şiddetin yaşandığı hanelerde erkeklerin şiddet eylemlerinde düşüş gözlemlenmiştir.

Bu açıdan proje, genel amacının yanı sıra sonuç ve çıktılarını da karşılamıştır.

Proje bileşenleri, Baba Destek Programının faaliyetlerine karşılık gelen üç kategori altında planlanmıştır. Bu faaliyetler *BADEP eğitimleri, katılımcı babalarla yapılan devam oturumları ve katılımcı babaların eşleriyle yapılan anne oturumlarıdır*. Bu faaliyetlerin yanı sıra proje kapsamında toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması ve aile içi şiddetin önlenmesinde erkeklerin rolünü teşvik etmek amacıyla kamuoyu kampanyalarının düzenlenmesi ve BADEP mezunlarının yerel savunuculuk grupları kurmalarına önayak olunması da hedeflenmiştir.

Her şeyden önce proje, babalarla eğitimlerin uygulanmasında etkili olmuştur. BADEP eğitimleri, babaların toplumsal cinsiyet rollerini yeniden düşünmelerini sağlamış ve başta çocuklarıyla iletişim kurmak ve birlikte vakit geçirmek olmak üzere davranış biçimlerini geliştirmiştir. Hem babalar hem de anneler, babaların veli toplantılarına ve okul gösterilerine katılmak gibi çocuklarının okuluyla ilgili sorumluluklarda daha fazla rol almaya başladıklarını ifade etmektedir. BADEP'in babalar üzerindeki bir diğer önemli etkisi çocuklarının cinsellikle ilgili sorularını yanıtlamak konusunda görülmüştür. Kız çocuğu olan babaların %18'i, oğlan çocuğu olan babaların ise %23'ü eğitimlerden sonra çocuklarının cinsellikle ilgili sorularını yanıtlamaya başlamıştır. Ancak, babaların çocuk bakım sorumluluklarına katılımı sınırlı düzeyde kalmıştır. Örneğin babalar oğlan çocuklarının altını değiştirmekte, ancak kültürel ve dini değerler nedeniyle kız çocuklarının altını değiştirmekten kaçınmaktadır.

Devam oturumlarına da katılan BADEP katılımcılarının, toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması ve aile içi şiddetin önlenmesinde erkeklerin rolüne dair daha güçlü bir kavrayışa sahip oldukları gözlemlenmektedir. Ayrıca anne oturumları, babaların çocukla ilgili işlere katılımı konusundaki algılarını geliştirmiştir. Anne

oturumları kadınları şiddet vakalarında ne yapmaları gerektiği konusunda bilgilendirmiştir. Aile içi şiddet mağdurlarına yönelik destek hizmetleri konusundaki bilgi düzeyi, anne oturumu katılımcısı kadınlarda daha yüksektir.

Çalışmanın bulgularına göre, babaların çoğunluğu çevrelerindeki insanlara BADEP oturumlarında öğrendiklerinden bahsetmiştir. AÇEV'in dâhil olduğu babalık kampanyaları etkili olmuştur, çünkü iletişim bileşeninin güçlü olduğu bir topluluk platformu oluşmasını sağlamıştır.

Türkiye toplumu gibi ataerkil bir toplumda, erkeklerle toplumsal cinsiyet eşitliği konusunda çalışmak çok değerlidir. Proje uygulama dönemi boyunca beş ilde dört savunuculuk grubu kurulmuştur. Dış değerlendirme için proje illerinde yapılan görüşmeler neticesinde kuruluş aşamasında olan üç yerel savunuculuk grubunun daha olduğu görülmüştür. İlgili babalık konusu, AÇEV merkez ekibinin de destek verdiği kendi tabanını oluşturmuştur. AÇEV'in yerel savunuculuk gruplarına verdiği destek, bu grupların baba-çocuk etkinlikleri düzenlemelerine ve gerçekleştirmelerine imkân sağlamıştır.

Projenin karşılaştığı en büyük zorluk, 2016 yılındaki darbe girişiminin ardından ilan edilen olağan üstü hâl döneminde kamu kurumlarıyla olan ilişkilerin bozulmasıdır. MEB ile yürütülen işbirliği, "Eşitlik için Babalar da Burada" projesinin bel kemiği olarak düşünülmüştür. 4 Kasım 2016'da, bu işbirliğini sağlayan protokolün MEB tarafından sonlandırılması, projenin hedef gruba, yani babalara erişim sağlayabileceği yönündeki temel beklentisini tehlikeye düşürmüştür. AÇEV ekibi, yerel yönetimleri, özel sektörü ve yerel ağları projenin yeni paydaşları olarak sürece dâhil eden esnek bir çözümle bu zorluğu hızlıca aşmıştır. Projenin başarısı, sahadaki gönüllülerin projenin vizyonuna güçlü bir biçimde inanmasından kaynaklanmaktadır. Saha ekibi, eğiticiler ve grup liderleri, kendilerini sorumlu babalık ve eşitlikçi ebeveynlik konularına adanmış

kimselerden oluşmaktadır. MEB ile yapılan protokolün sona ermesine rağmen saha ekibinin gösterdiği kararlılık ve bağlılığın projenin başarısına katkıda bulunduğu gözlemlenmiştir. Sonuç olarak, projenin insan kaynaklarının tüm çıktılara ulaşmak konusunda önemli bir etkiye sahip olduğu söylenebilir. AÇEV merkez ekibi, projenin tüm bileşenleri ve belediyeler, özel sektör ve sanayi siteleri gibi paydaşları arasında etkin iletişim sağlamak için büyük çaba sarf etmiştir. BADEP eğiticileri kendilerini eşitlikçi toplumsal cinsiyet rolleri ve ebeveynlik sorumluluklarına uygun pratiklerin desteklenmesine adanmış kişilerdir. Eğiticiler arasında bu eşitlik meseleleri hakkında fikir birliği mevcuttur. Aynı zamanda eğiticilerin grup dinamiklerini canlı tutma becerileri hayli güçlüdür ve dışlayıcı değil kapsayıcı bir eğitim modelini benimsemektedirler.

İLGİLİLİK

AÇEV, eşitlik perspektifinin benimsenmesinin şiddeti önleyeceğine inanmaktadır. Bu eşitlik perspektifi, AÇEV'in UNTF tarafından finanse edilen projesini UNTF'in KKYS'nin önlenmesi hedefiyle uyumlu hâle getirmektedir. Proje, erkeklere/babalara odaklanırken, kadınların ve kız çocuklarının ihtiyaçlarına ve önceliklerine karşılık vermektedir. "Eşitlik için Babalar da Burada" Projesinin amacı, erkekleri eşitlikçi ebeveynlik ve kadına yönelik şiddetin önlenmesi vizyonu çerçevesinde toksik olmayan erkekliği hayata geçiren bireyler hâline getirmektir. Bunu yaparken proje, yaratıcı bir çözüm üretmekte ve toplumsal cinsiyet eşitliğini babalığa odaklanarak dolaylı yoldan ele almaktadır. Proje, babaları çocuklarıyla daha fazla vakit geçirmeleri, ev içi işlere kendiliğinden katılmaları ve bunların yanı sıra toplumsal cinsiyet eşitliğine duyarlı bireyler hâline gelmeleri için desteklemeyi amaçlamaktadır. Bu bağlamda proje babalığı, erkekliği dönüştürmek için bir fırsat alanı olarak inşa etmektedir. Dolayısıyla "Eşitlik için Babalar da Burada" Projesi, erkeklere odaklanması bakımından benzersiz bir toplumsal cinsiyet projesidir.

Değerlendirme araştırmasının bulguları, şiddet geçmişi olsun olmasın, ailelerde olumlu değişimlerin gerçekleştiğini göstermektedir. Bulgulara göre BADEP eğitimlerinin ardından kadınlara ve çocuklara yönelik fiziksel şiddet vakaları azalmıştır. Eşlerin ifadelerine göre şiddet uygulayan babaların en az %10'u BADEP eğitimlerinden sonra çevrelerine fiziksel zarar vermeyi bırakmıştır. Projenin devam eğitimleri, anne oturumları, kampanyalar ve yerel ağların gerçekleştirdiği etkinlikler gibi faaliyetleri proje hedefine karşılık vermektedir. Devam oturumlarına katılan BADEP katılımcılarının, toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması ve aile içi şiddetin önlenmesinde erkeklerin rolüne dair daha güçlü bir kavrayışa sahip oldukları gözlemlenmektedir. Proje, beş ildeki katılımcı babalar arasında, toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması, eşitlikçi ebeveynlik ve aile içi şiddetin önlenmesinde erkeklerin rolünün teşvik edilmesi için harekete geçirici bir ilgi uyandırmıştır. Böylelikle oluşan yerel ağların faaliyetleri kadınların ve kız çocuklarının ihtiyaçları ile uyumludur. Bu faaliyetler aile içi şiddetin sona erdirilmesi, eşitlikçi ebeveynliğin teşvik edilmesi ve ilgili babalığın önemine dair mesajları yayan kampanyaları da içermektedir. Anne oturumları kadınları şiddet vakalarında ne yapmaları gerektiği konusunda bilgilendirmiştir.

VERİMLİLİK

Projenin saha ekibi, eğitimcileri ve grup liderleri, kendilerini ilgili babalık ve eşitlikçi ebeveynlik konularına adanmış kimselerden oluşmaktadır. MEB ile yapılan protokolün sona ermesine ve 2016'daki darbe girişiminin projenin kilit faaliyetlerinde gecikmeye neden olmasına rağmen saha ekibinin gösterdiği kararlılık ve bağlılığın projenin başarısına katkıda bulunduğu gözlemlenmiştir.

Proje bütçesinin %80'i faaliyetlere harcanırken, %20'si izleme ve değerlendirme araştırması, denetim hizmetleri ve yönetim

maliyetlerine sarf edilmiştir. Dolayısıyla bütçe tahsisi, takip eden yıllarda Türk Lirasındaki devalüasyon nedeniyle bu miktarın azalmış olduğu da dikkate alındığında, hayli yerindedir. Türk Lirasının ABD Doları karşısında değer kaybetmesi, proje ekibinin faaliyet sayısını artırmasını ve içeriğini genişletmesini sağlamıştır. Proje, Maliyetsiz Uzatma dönemine kalan bakiye ile girmiştir ve planlanan tüm faaliyetler (ve daha fazlası) bu dönemde tamamlanmıştır.

Görüşme yapılan yerel paydaşlar, eğitim ve faaliyetler açısından BADEP programının minimum maliyetle gerçekleştirildiğini ifade etmiştir. Genel olarak, BADEP eğitimlerinin mekân ayarlama, insan kaynakları ve yerel paydaşlar için yemek ikramından oluşan bazı harcamaları mevcuttur. Ancak, bu maliyetler asgari düzeydedir ve paydaşlara olumlu dönüşleri çok yüksek ve değerlidir.

SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK

“Eşitlik için Babalar da Burada” projesi, 1996 yılından bu yana AÇEV tarafından yürütülen Baba Destek Programı deneyimini devralmaktadır. On yıllar boyunca babalarla / erkeklerle çalışma deneyimini içeren bu miras, projenin sürdürülebilirliğinin göstergesi ve aynı zamanda önemli bir bileşendir.

Yerel ağların sürdürülebilirlikteki rolü de aşikârdır. İlgili babalığın savunuculuğunda rol alan babalar, toksik olmayan erkekliğin bir temsilcisi hâline gelme potansiyeline sahiptir. Projenin etkisini sürdürmek için rol modeli babaların projenin birer sözcüsü hâline gelmesine ihtiyaç vardır.

Saha gözlemleri, yerel ağlar tarafından “Sevgimde şiddete yer yok!” gibi etkinlik ve kampanyaların düzenlendiğini ve proje mesajlarının katılımcılar tarafından benimsendiğini göstermektedir. Yerel ağların varlığı ve sayılarının giderek artması, projenin mevcut etkisinin sürdürülebilirliği açısından umut vericidir.

AÇEV'in farklı aktörlerle kurduğu yeni iş birlikleri de projenin sürdürülebilirliğine katkıda bulunmuştur. AÇEV'in hükümet kaynaklarının olağanüstü hâl nedeniyle erişilemez hâle gelmesi karşısında ürettiği esnek çözüm, proje sürdürülebilirliğinin önemli bir göstergesidir.

Son dış değerlendirme çalışması devam ederken, uluslararası fon kuruluşları, yerel babalık ağlarının (YBA) kapasitelerinin artırılması ve babaların toplumsal cinsiyet eşitliği ve KKYŞ'nin önlenmesine yönelik algılarındaki değişimin desteklenmesi konularında AÇEV tarafından önerilen üç yeni projeyi onaylamıştır.

ETKİ

Anneler, programdan sonra ev işlerinde eşit iş bölümü deneyimlemeye başladıklarını, eşlerinin daha fazla inisiyatif aldıklarını belirtmiştir. Ayrıca BADEP'in babalarda eşleri dinleme, sabırlı olma ve çözüm odaklı düşünmeyi geliştirdiği ve teşvik ettiği de anneler tarafından ifade edilmektedir. Anket örnekleminde yer alan, eşleri tarafından şiddete maruz bırakıldıklarını beyan etmiş olan annelerin yanıtları değerlendirildiğinde, hane içerisinde olumlu değişimler olduğu gözlemlenmektedir. Bulgulara göre BADEP eğitimlerinin ardından kadınlara ve çocuklara yönelik fiziksel şiddet vakaları azalmıştır.

Çocukların babalarıyla ilgili değerlendirmelerinin de olumlu olduğu görülmüştür. Çocuklar, babalarının programa katılımının ardından ilişkilerinin geliştiğini, artık babalarıyla daha fazla sohbet etme, sorunlarını tartışma ve fikir alışverişinde bulunma fırsatı bulduklarını belirtmiştir. Öte yandan, çocukların babalarıyla olan ilişkileri hâlen anneleriyle olan ilişkileri kadar güçlü değildir, çünkü annelerine daha açık olmayı tercih eden çocuklar vardır.

BİLGİ ÜRETİMİ

Projenin amaçlarına ve çıktıklarına sadık bir eğitici ağına sahip olmak çok önemlidir. Program, toplumsal cinsiyet eşitliği, eşitlikçi ebeveynlik ve KKYŞ'nin önlenmesi konularına duyarlı bir grup eğiticiye sahiptir. Yenileme eğitimleri bu eğitici havuzunun mevcudiyetini sürdürmesini sağlamaktadır.

Proje etkilerinde gözlemlenen iyileşme, izleme-değerlendirme (İD) ve ihtiyaç analizi süreçlerinin önemini göstermektedir. AÇEV ekibi bu araştırmalardan gelen bilgileri ciddiye almış ve ortaya konan görüşleri temel alan adımlar atmıştır. 2015 yılında yapılan final değerlendirme çalışmasının ardından tüm bulgular, öğrenilen dersler ve kilit öneriler dikkate alınmıştır.

Hükümetle iş birliğinin sona ermesi bir dezavantaj gibi görünse de, bu durum yerel paydaşlarla yeni ortaklıkların geliştirilmesi ve yerel ağların kurulması yoluyla bir avantaja dönüştürülmüştür.

Hedef kitlenin belirlenmesinde babaların çocuk sayısı ve gelir ve eğitim düzeyleri temel değişkenleri oluşturmuştur. Projenin geleceği için bu bulgular göz önünde bulundurulmalıdır.

TOPLUMSAL CİNSİYET EŞİTLİĞİ VE İNSAN HAKLARI

Beş ilde belediyeler, özel okullar, kreşler ve özel sektör çalışanları ile yapılan görüşmelerde, erkeklerin toplumsal cinsiyet eşitliği ve aile içi şiddetin önlenmesindeki rolleri ile ilgili konularda olumlu geri bildirimler yapılmıştır.

Çalışmada odaklanılan en dezavantajlı grup olan şiddete maruz kalmış kadınlar üzerinde projenin önemli bir etkisi olmuştur. Bu anneler, hane içinde olumlu yönde değişimler olduğunu ifade etmiştir.

Çocuklar ise evlerinde toplumsal cinsiyet açısından çok daha eşitlikçi bir atmosferi deneyimlemiştir. Çocuklar, ev işlerinin büyük bir bölümünü annelerinin yaptığını ve babalarının da onlara yardımcı olduğunu, ancak programdan sonra babalarının daha aktif hâle geldiğini belirtmiştir. Ancak bazı çocuklar, babalarının program öncesinde de ev işi yaparak annelerine yardımcı olduğunu ifade etmiştir.

ENGELLER VE ÖNERİLER

Türkiye'nin güncel siyasi iklimi ve Türkiye toplumunda gözlemlenen kutuplaşma dikkate alındığında, projenin yenilenmesi ve paydaşlarla olan ilişkilerinin güçlendirilmesi gerektiği anlaşılmaktadır. Özel sektör, eğitimlerin odaklanması gereken alanlardan biri olarak ortaya çıkmaktadır. BADEP, programın içeriğini birlikte geliştirmek üzere yeni kurulan feminist Müslüman kadın dernekleri gibi yeni paydaşlarla köprüler kurabilir. İnsanların baskın normlar nedeniyle kadın hakları ve toplumsal cinsiyet eşitliği tartışmalarına uzak durduğu toplumlarda Müslüman feminist bir örgütün yardımıyla bir söylem üretmek daha samimi ve ikna edici olacaktır.

Belediyelerle olan iş birlikleri siyasi parti ayırt etmeksizin eşit olarak kurulmalı ve bu tarafsız tutum kamu kurumları ve yerel idarelere (kaymakamlıklar, emniyet müdürlükleri, bakanlıkların yerel örgütlenmeleri vb.) açıkça anlatılmalıdır.

Programın benimsediği yaklaşım hâlen öğrenci-öğretmen, ast-üst ilişkisini gerektiren bir niteliğe sahiptir. Bu tür bir ilişkinin olumsuz etkisini azaltmak için bir birlikte yaratma modeli önerilmektedir.

Birlikte yaratma, tüm tarafların değerli gördüğü bir sonucu ortaklaşa üretmek üzere farklı tarafları (örneğin bir şirket ve bir grup müşteri) bir araya getiren bir yönetim girişimi veya bir ekonomi stratejisi biçimidir. Bilgi ve tecrübenin dijital hâle getirilmesi, genişleme sürecinde önemli bir

rol oynayacaktır. Materyallere kolay erişimin sağlanması için çevrim içi platformlar oluşturulabilir. Babaların, tartışabilecekleri, deneyimlerini paylaşabilecekleri, şiddet içermeyen ebeveynlik, sosyokrasi ve derin demokrasi üzerine eğitimler ve aynı zamanda deneyim ve bilgi paylaşımı toplantıları yoluyla yeni yöntemler öğrenebilecekleri ortamların yaratılması faydalı olacaktır.

Çalışma, babaların eğitimi tamamlamalarının ardından aldıkları sertifikayı yanlış yorumladıklarını göstermiştir. BADEP, katılımcı babalar için “farklı erkekliklerin ve babalıkların mümkün olduğu” algısını oluşturmayı amaçlayan ve aynı zamanda babalar için bir yol haritası sunabilecek bir program olmalıdır. Eğitimin tamamlanmasının ardından babalara içeriğinde bir “erkeklik ayak izi testi” yer alan ve babaların babalıklarını ve eğitim içeriğini kendi başlarına sorgulamalarını ve tartışmalarını sağlayan bir rehber kitap verilebilir.

Kadınların ev dışında çalışmaya başlamaları ile birlikte, çocuk bakım sorumluluklarının daha yaşlı aile üyelerinin omuzlarına bindiği görülmektedir. Büyük anneler, çocuğun gelişiminde önemli bir rol oynamaktadır. Bu nedenle, eğer BADEP katılımcısı babaların çocuklarına büyük anneler-babalar bakıyorsa, anne oturumlarına benzer şekilde bu aile üyeleri için de programa ek oturumlar dâhil edilebilir.

1

GİRİŞ

1.1. PROJENİN BAĞLAMI

Kadın ve kız çocuklarına yönelik şiddet (KKYŞ) Türkiye’de kemikleşmiş bir sorundur. AÇEV’in projesinin başladığı dönemde o zamanki adıyla Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı tarafından yürütölen bir çalışma, her on evli kadından dördünün eşleri tarafından fiziksel şiddete maruz bırakıldığını ortaya koymuştur (Türkiye’de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Raporu, Aralık 2014). KAMER Vakfı’nın 25 ilde hane ziyaretleri ile ulaşılan 24.723 kadın ile gerçekleştirdiği çalışma, fiziksel şiddet görmüş kadınların oranının %50’ye kadar çıktığını göstermektedir (Kadın Hakları İnsan Haklarıdır, KAMER Vakfı 2014). Kadir Has Üniversitesi tarafından 18 yaşın üzerindeki 1000 kadın ile yapılan bir başka araştırma, kadınların %86’sının kadına yönelik şiddeti Türkiye toplumundaki en önemli sorun olarak gördüğünü ve bunu %50,5 ile toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin takip ettiğini ortaya koymuştur. (Toplumsal Cinsiyet ve Kadın Algısı Araştırma Raporu, Mayıs 2015). Yakın zamanda, UN Women tarafından paylaşılan istatistiklere göre (2017) Türkiye’deki kadınların %38’i yaşam boyu fiziksel ve/veya cinsel eş şiddeti gördüğünü bildirmiştir (Türkiye’de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması, Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü-Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, 2015). Türkiye, toplumsal cinsiyet eşitliği başlığında küresel endekslerde de düşük performans sergilemektedir. UNDP’nin 2017 Toplumsal Cinsiyet EŞitsizliği Endeksine göre Türkiye, 189 ölkede arasında 69. sırada yer almaktadır. 2015 yılından bu yana herhangi bir ilerleme gösterilmemiŐ ve endekste ki bu pozisyon aynı kalmıştır. 2018 yılında Dünya Ekonomik Forumunun Küresel Toplumsal Cinsiyet Uçurumu sıralamasında Türkiye 144 ölkede arasında 131. sırada yer almıştır. Projenin başladığı 2016 yılında Türkiye bu endekste 130. sıraya almış, yani son iki yılda gerileme göstermiştir. AÇEV’in proje uygulaması sırasında, Türkiye’de KKYŞ ve toplumsal cinsiyete dayalı eŐitsizlikler konusunda çok az ilerleme kaydedildiği, hatta hiç ilerleme görülmediği söylenebilir.

Türkiye’de devletin kadın haklarını ve güvenliğini koruma yönünde pozitif adımlar atmak üzere harekete geçmesi 2000’li yılların başına dayanmaktadır. Aile içi şiddet vakalarında kadınların zarar gördükleri eşlerine karşı yasal koruyucu önlemlere baŐurabilmelerini sağlayan 4320 Sayılı Ailenin Korunmasına İlişkin Kanun kabul edilmiştir. Bu tarihi kanun ile birlikte ‘aile içi şiddet’ kavramı Türkiye’de ilk defa yasal bir belgede tanımlanmıŐtır. Ardından Türkiye Cumhuriyeti Anayasasında bir dizi değişiklik yapılmıŐ ve 2002 yılında boşanma durumunda kadınlara kazanç ve malların yarısını veren yeni Medeni Kanun yürürlüğe girmiştir. Bu olumlu adımları, 2005 yılında Türk Ceza Kanununun ‘namus cinayeti’ adı altında iŐlenen suçların cezasını artıracak şekilde revize edilmesi izlemiştir. 8 Mart 2013 tarihinde, Dünya Kadınlar Gününde, ‘Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesi’ baŐlıklı yeni bir kanun kabul edilmiş ve önceki kanunun pek çok eksiğini gidermiŐtir. Yeni kanunun en büyük başarısı, medeni hâllerine bakmaksızın tüm kadınların korunmasını hedeflemesidir. Faillerin tutuklanma süreci bu kanuna göre daha hızlı iŐlemektedir ve koruma kararları mağdurların koruma talep ettiği anda polis memurları tarafından verilebilmektedir.

Kadın hakları ve korumaya ilişkin bu dikkate değer yasal deđiŐikliklere rağmen, önlemlerin uygulanmasını sağlayacak yerinde mekanizmaların ve sürdürülebilir bir bütçenin olmaması ve keyfi kararların olumsuz etkisi iyileŐtirmeleri gölgelemeye devam etmiştir. Kadınları hedefleyen yeni sosyal yardım programları kadınları iş gücü piyasasının dışına yerleştirmektedir. Kadınların iş gücüne katılım oranı %27’dir ve bu oran OECD ölkelerinin %61’lik ortalaması ile kıyaslandığında hayli düşüktür.

AÇEV’in projesi 20 yaŐındaki üniversite öğrencisi Özgecan Aslan’ın Şubat 2015’te vahŐi bir cinayete kurban gitmesinin hemen ardından uygulanmaya başlamıştır. Özgecan, okul kampüsünden eve dönüş yolunda erkek dolmuŐ Őoförü tarafından tecavüze uğramıŐ ve öldürölmüŐtür. Bu talihsiz olay Türkiye toplumunu derinden etkilemiş ve ölkede çapında

protestolara ve ciddi toplumsal ve siyasi değişim taleplerine yol açmıştır. Özgecan'ın ölümü, tüm toplumda ulusal bilincin önündeki engelleri yıkmıştır. Şubat 2015'te her yaştan Türkiyeli kadının yalnızca kadın oldukları için erkekler tarafından maruz bırakıldıkları çeşitli derecelerdeki saldırılara dair rahatsız edici deneyimlerini paylaştıkları #sendeanlat etiketi Twitter'da trending topic olmuştur. Bir başka üniversite öğrencisi, Gözde Salur, kanun koyucuları kanunlarda kadınlara daha fazla koruma sağlayacak değişiklik ve modernleştirmeler yapmaya zorlamak için change.org'da #ÖzgecanYasası etiketi ile bir imza kampanyası başlatmıştır. Kampanya kapsamında bir milyondan fazla imza toplanmıştır. Bu kampanya aynı zamanda Türkiye tarihinde ilk defa olağanüstü derecede yüksek sayıda erkeğin protestolara aktif katılımı için bir fırsat penceresi açmıştır. Erkekler sosyal medya protestolarında oldukça aktif yer almış, etek giydikleri fotoğraflarını Facebook ve Twitter'da paylaşmış ve kadınlarla dayanışma içerisinde İstanbul'da bir yürüyüş organize edilmiştir. "Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu", "Biz Erkek Değiliz İnisiyatifi", "Kadına Şiddete Karşı Müslümanlar İnisiyatifi" ve "Haklı Kadın Platformu" gibi bir takım örgütlenmeler de konserler, konferanslar, paneller, konuşmalar, siyasi ve ekonomik güçlendirme faaliyetleri ve öneriler gibi farkındalık yaratma etkinlikleri düzenlemiştir. Birleşmiş Milletler de Mart 2015'te toplumsal cinsiyet ayrımcılığıyla mücadele eden "HeforShe" Kampanyasını başlatmıştır. AÇEV, Türkiye'deki kadınların iş gücüne katılımını artırmak için toplumsal cinsiyete duyarlı bir çalışma ortamı geliştirmek amacıyla erkek egemen endüstrideki en büyük holding olan Koç Holding ile, UN Women'ın "HeforShe" Kampanyasının kilit ortağı olarak iş birliği yapmıştır.

Projenin ilk yılı olan 2016, Türkiye'nin farklı şehirlerindeki bombalı saldırılar ile öne çıkmıştır. Saldırılar, İstanbul'un en büyük turistik cazibe merkezi olan Sultanahmet'te, 12 Alman turistin bir canlı bomba tarafından öldürülmesi ile başlamıştır. Bunu, 2016 yılı

boyunca¹ ve 2017'nin ortalarına kadar². Ankara Güvenpark, Bursa, Gaziantep, Diyarbakır, Mardin, İstanbul Atatürk Uluslararası Havalimanı, Adana, Kayseri, İzmir, Van, Şırnak, Elazığ, Van ve Bitlis'te meydana gelen olaylar takip etmiştir. Proje illeri olan İstanbul, İzmir ve Bursa da saldırı gerçekleştirilen iller arasında yer almıştır. Bu saldırılar, ülke genelinde insanların kendilerini huzursuz, korku dolu ve tecrit edilmiş hissetmelerine yol açan bir ortam yaratmıştır.

2016 yılı, 15-16 Temmuz'da gerçekleşen başarısız darbe girişimi nedeniyle de önemli bir yıl olmuştur. Bu girişimin ardından Bakanlar Kurulu tarafından olağanüstü hâl ilan edilmiş ve üç aylık uzatmalarla 18 Temmuz 2018'e kadar iki yıl sürdürülmüştür. Olağanüstü hâl, ifade özgürlüğü, toplanma hakkı ve örgütlenme özgürlüğünü kısıtlamış ve bu medeni ve siyasi haklara çok az alan bırakmıştır. Bu süreçte pek çok STK ve medya kurumu kapatılmış, barış bildirisini imzalayan akademisyenler görevden alınmıştır. Devlet ve sivil toplum arasındaki ilişkilerin gerildiği ve STK hareketliliğinin engellendiği veya giderek artan düzeyde inceleme altına alındığı bir dönem söz konusu olmuştur. Milli Eğitim Bakanlığı (MEB), diğer STK'larla olduğu gibi, AÇEV ile arasında imzalanan protokolü de olağanüstü hâl döneminde iptal etmiştir. Böylelikle proje için önerilen saha uygulamasının temel varsayımı ortadan kalkmış ve AÇEV'in program uygulamaları için alternatif ortaklıklar oluşturması zorunlu hâle gelmiştir. MEB ile olan protokolün iptal edilmesi, geçmişten beri devlet okullarında gerçekleştirilen eğitimlerin artık bu okullarda yapılamaması ile sonuçlanmıştır. Dolayısıyla projenin eğitimleri devlet okulları dışındaki yerlerde uygulamaya adapte olması gerekmiştir.

Projenin başlangıcında, 2015 yılında yapılan genel seçim, tek parti hükümetine bir son vermiş ve farklı partilerin toplumun farklı kesimlerini temsil etme fırsatı bulabileceği bir koalisyon hükümetinin oluşmasına imkân

1 <https://www.dw.com/tr/2016da-turkiyeyi-sarsan-saldirilar/a-36966926>

2 <https://140journos.com/hepimiz-oradaydik-2011den-2017-yeturkiyedeki-saldirilar-63fe571b2eb0>

tanımıştır. Ancak bu atmosfer, muhalefet partilerinden biri olan HDP'nin liderlerinin Kasım 2016'da, olağanüstü hâl yönetimi altında tutuklanmaları nedeniyle sürdürülememiştir. Bu durum, toplumun farklı kesimlerini temsil eden seçilmiş bir partinin mevcut olmadığı bir siyasi ortamın oluşmasına neden olmuştur. Meclisteki kadın temsilcilerin sayısı 104 koltuğa, yani meclisin %17'sine yükselmiş olmakla birlikte bu artış toplumsal ve siyasi alanda kadınlar için olumlu bir yankı oluşturmamıştır. Proje boyunca Türkiye'de ulusal çapta iki seçim daha yapılmıştır. Bunlardan ilki, Nisan 2017 tarihindeki Türkiye Anayasa Değişikliği Referandumudur. Bu referandum ile birlikte başkanlık sistemine geçiş kabul edilmiştir. İkincisi ise Haziran 2018 Cumhurbaşkanlığı ve Genel Seçimidir. Adalet ve Kalkınma Partisi bir kez daha tek iktidar partisi olarak bu seçimi kazanmış ve Recep Tayyip Erdoğan cumhurbaşkanı seçilerek gücünü daha da artırmıştır. Dolayısıyla proje, tek parti yönetimi ve olağanüstü hâl şartları altında uygulanmıştır. Buna ek olarak, Nisan 2018 tarihli Avrupa Komisyonu raporunda toplumsal cinsiyet temelli şiddet, ayrımcılık, azınlıklara yönelik nefret söylemi, nefret suçu ve LGBTİ bireylerin insan haklarının ihlallerinin ciddi ölçüde endişe kaynağı olmaya devam ettiği belirtilmiştir. (2018 Türkiye Raporunun Temel Bulguları, 2018).

Son olarak, 2018'in ortalarına gelindiğinde ABD Doları ve Euro'daki değer artışının bir sonucu olarak ekonomik kriz başlamıştır. 2018 yılının başından itibaren Türk Lirasının değeri giderek düşmüş ve ABD Doları ve Euro karşısında %35 değer kaybetmiştir. Fiyat enflasyonu tüm günlük tüketim kalemlerini etkilemiştir.

AÇEV projesinin büyük bir bölümü olağanüstü hâl, kentlerdeki bombalı saldırıların gölgesi ve son olarak da Euro-ABD Doları krizi gibi zorlu şartlar altında uygulanmıştır.

Bu koşullar altında proje, erkekleri toplumsal cinsiyet eşitliği konusunda eğiterek, aile içi şiddetin önlenmesi meselesine dâhil etmeyi amaçlamıştır. Geleneksel toplumsal cinsiyet normları ile mücadele etmek ve böylelikle hane içindeki şiddetin yaygınlığını ve kabul

edilebilirliğini azaltmak için birlikte çalışılması gereken temel grubun erkekler olduğuna dair bir anlayış, toplumda mevcut değildir. Proje KKYS ile mücadeleye erkekleri dâhil etmenin önemine dair farkındalığı artırmayı hedeflemiş ve bunun için de eğitimleri bir araç olarak kullanmıştır.

1.2. PROJE'NİN AÇIKLAMASI

“Eşitlik için Babalar da Burada” Projesi ailedeki şiddeti; daha ayrıntılı ifade etmek gerekirse eşlerin fiziksel, cinsel, psikolojik, duygusal ve ekonomik şiddetini hedef almaktadır.

Bu proje, AÇEV'in 1996'dan beri uygulamakta olduğu Baba Destek Programı (BADEP) üzerine inşa edilmiştir. BADEP, Anne Destek Programından yola çıkılarak oluşturulmuştur ve babaların ebeveynlik becerilerini geliştirmek yoluyla çocuk gelişimini bütüncül bir biçimde desteklemeyi amaçlamaktadır. Program 3-11 yaş arası çocukları olan ebeveynlere ulaşmayı hedeflemektedir. Projenin geçmişi 90'lı yılların ortalarına kadar uzansa da, UNTF fonlarıyla desteklenen ilk proje 2010-2013 yılları arasında yürütülmüştür. Bir uzatma döneminin ardından, 2014 yılında projenin değerlendirme çalışması yapılmıştır (Development Analytics, Mart 2014). Üç yıllık proje boyunca babalar ve eşleri, BADEP'in sorumlu ebeveynliği destekleyen, toplumsal cinsiyete duyarlı tutum ve davranışlar geliştirmeyi hedefleyen ve aile içi şiddetin önlenmesine katkıda bulunan revize edilmiş bir versiyonu ile eğitim görmüştür. “Eşitlik için Babalar da Burada” Projesi, bu önceki projenin devamı olarak düşünülebilir. Proje, Türkiye'nin beş ilindeki ilçe ve mahallelerde uygulanmıştır: Bursa, Eskişehir, İstanbul, İzmir ve Samsun. Değerlendirme çalışmasının amaçları doğrultusunda, sadece proje illerine odaklanılacaktır.

Önerilen projenin genel amacı şöyle tarif edilmiştir: “Aralık 2018'de Türkiye'nin beş ilindeki kadınların, özelde ise proje faaliyetlerine katılan babaların eşlerinin, hane

içinde ve çevrelerinde kadın hakları, ebeveynlik sorumlulukları ve aile içi şiddetin önlenmesi konusunda daha fazla destek görmeleri.”

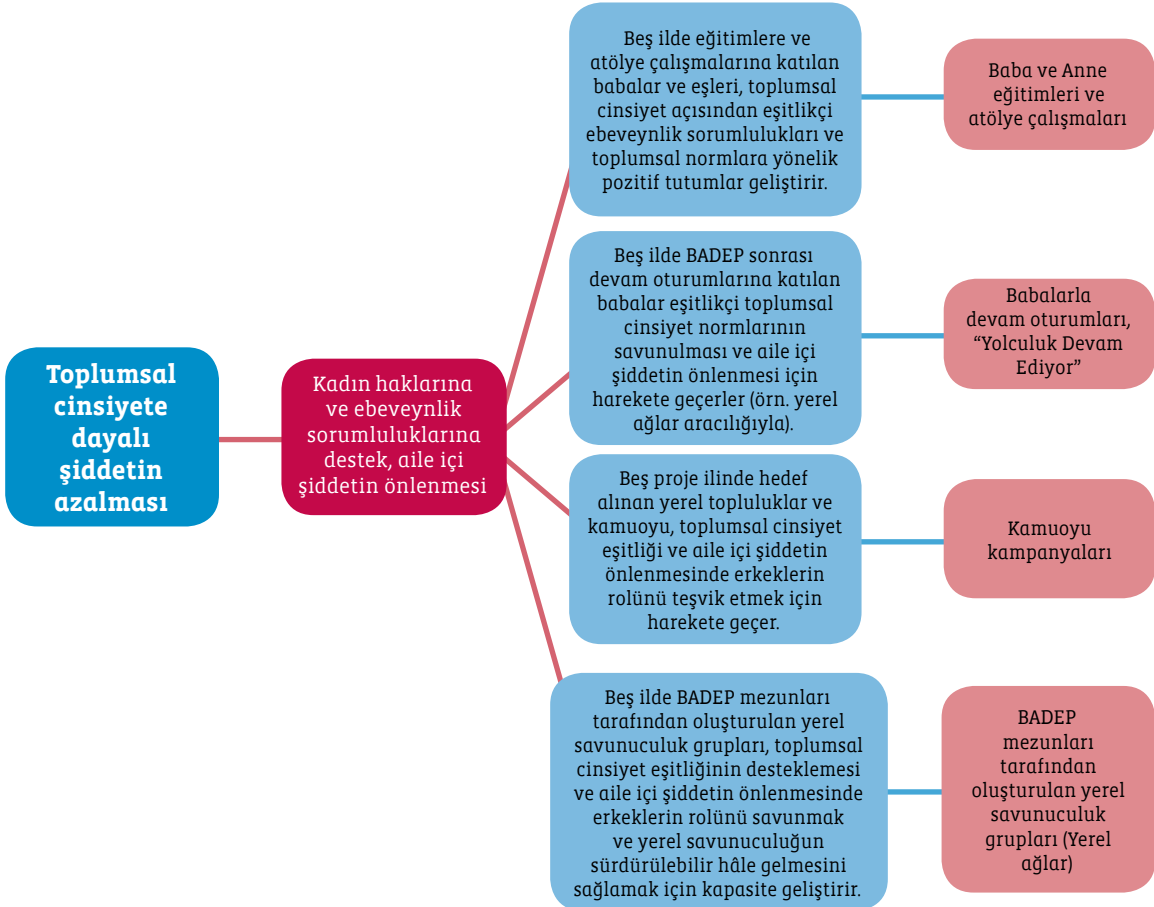
Proje faaliyetlerinin çoğunluğu babaları hedeflemiş ve bunu da baba toplulukları aracılığıyla gerçekleştirmiştir. Baba Destek Programı (BADEP) babaların öfke yönetimi ve iletişim becerilerini geliştirmek yoluyla aile içi şiddeti hedef alan bir önleme programıdır. Bu programda babalar çocuk gelişimi, demokratik ebeveynlik ve kadınlara ve kız çocuklarına yönelik ayrımcılık konusunda daha fazla bilgi edinmekte ve toplumsal cinsiyet eşitliği odaklı mesajlarla temas etmektedir. Projenin değişim teorisi Şekil 1’de gösterilmiştir.

Eşitlik için Babalar da Burada Projesi ile AÇEV, kadınlara ve kız çocuklarına yönelik şiddetin (KKYŞ) sona erdirilmesi yönünde, şiddetin önlenmesi ve toplumsal cinsiyet

eşitliğinin teşvik edilmesine erkekleri de dâhil ederek, erkeklerle yürüttüğü geçmiş çalışmalarına, özellikle de 2010-2014 tarihli, UNTF tarafından fonlanan Şiddetsiz Aileler için Baba Eğitimi projesine kıyasla daha sürdürülebilir bir etki yaratmayı hedeflemektedir. Projenin değişim teorisi, önceki projenin final değerlendirme çalışmasının sonuçları ve öğrenilen dersler üzerine inşa edilmiştir.

Önceki değerlendirme baba ağlarının kurulmasını, farklı faydalanıcı gruplarını hedeflemeyi, toplumsal cinsiyet eşitliği ve şiddet hakkında araştırmalar yapılmasını, yerel medya ve yerel paydaşlardan stratejik bir biçimde yararlanmayı ve babaların yanında anneleri de desteklemeyi önermiştir. Bu nedenle mevcut projenin amaçladığı faaliyetler ve sonuçlar bu önerilere uygun olarak geliştirilmiştir. Bu proje, dördüncü

Şekil 1. “Eşitlik için Babalar da Burada” projesi değişim teorisi

sonuç olarak baba ağlarının oluşturulması ve kapasitelerinin geliştirilmesini hedeflemiştir ve bu hedef doğrultusunda ilerleme kaydedilmiştir. Yerel medya ve paydaşları sürece dâhil etmek için yerel kampanyalar yürütülmüştür. Annelere de destek verilmeye başlanmış ve anne oturumları yoluyla onlar da sürece dâhil edilmiştir. Proje boyunca YADA Vakfı, izleme ve değerlendirme çalışmasının bir parçası olarak toplumsal cinsiyet eşitliği ve şiddet odaklı araştırmalar yürütmüştür. Proje, özel sektör kuruluşları, belediyeler, konut siteleri ve diğer paydaşları da içererek, farklı faydalanıcı baba gruplarının hedeflenmesini sağlamıştır. Bu rapor, en son revizyonları esas alarak, Baba Destek Programının uzun yolculuğundaki son üç yılın değerlendirmesini yansıtmaktadır.

Türkiye'nin beş ilindeki kadınları, hane içinde ve çevrelerinde kadın hakları, ebeveynlik sorumlulukları ve KKYŞ'nin önlenmesi konusunda daha fazla destek görmeleri için güçlendirme hedefi doğrultusunda belirlenen dört temel sonuç aşağıdaki gibidir:

- Sonuç 1: Beş ilde eğitimlere ve atölye çalışmalarına katılan babalar ve eşleri, toplumsal cinsiyet açısından eşitlikçi ebeveynlik sorumlulukları ve toplumsal normlara yönelik pozitif tutumlar geliştirir.
- Sonuç 2: Beş ilde BADEP sonrası devam oturumlarına katılan babalar eşitlikçi toplumsal cinsiyet normlarının savunulması ve aile içi şiddetin önlenmesi için harekete geçerler (örn. yerel ağlar aracılığıyla).
- Sonuç 3: Beş proje ilinde hedef alınan yerel topluluklar ve halk, toplumsal cinsiyet eşitliği ve aile içi şiddetin önlenmesinde erkeklerin rolünü teşvik etmek için harekete geçer.
- Sonuç 4: Beş ilde BADEP mezunları tarafından oluşturulan yerel savunuculuk grupları, toplumsal cinsiyet eşitliğinin desteklemesi ve aile içi şiddetin önlenmesinde erkeklerin rolünü savunmak ve yerel savunuculuğun sürdürülebilir hâle gelmesini sağlamak için kapasite geliştirir.

İlk sonucun elde edilmesi gereken üç çıktısı bulunmaktadır:

- Çıktı 1.1. : Baba Destek Programına (BADEP) katılan babaların, eşitlikçi toplumsal cinsiyet rolleri ve ebeveynlik sorumluluklarına yönelik farkındalığı artar.
- Çıktı 1.2.: Eğitimlere katılan babaların eşlerinin, eşitlikçi cinsiyet rolleri, ebeveynlik sorumlulukları, şiddet türleri ve aile içi şiddet mağdurlarına yönelik destek hizmetleri konusunda farkındalığı artar.
- Çıktı 1.3.: Program eğiticilerinin (BADEP eğiticisi olmak üzere eğitim görmüş grup liderleri) eşitlikçi toplumsal cinsiyet rolleri ve ebeveynlik sorumluluklarının yanı sıra aile içi şiddetin önlenmesi ile ilgili pratikleri teşvik etme kapasiteleri artar.

İkinci sonucun elde edilmesi gereken iki çıktısı bulunmaktadır:

- Çıktı 2.1.: Devam oturumlarına da katılan BADEP katılımcıları, toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması ve aile içi şiddetin önlenmesinde erkeklerin rolünü daha iyi kavrarlar.
- Çıktı 2.2.: Devam oturumlarına da katılan BADEP katılımcıları, edindikleri bilgiyi toplumsal cinsiyet eşitliğinin desteklenmesi ve aile içi şiddetin önlenmesi için nasıl hayata geçirebileceklerine dair farkındalık geliştirir.

Üçüncü sonucun iki çıktısı vardır:

- Çıktı 3.1.: Halk arasında, özellikle de erkekler arasında, erkeklerin toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması ve aile içi şiddetin önlenmesindeki rolüne dair mesajlar duyulur.
- Çıktı 3.2.: Yerel topluluklar toplumu bilgilendirme seminerleri yoluyla erkeklerin toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması ve aile içi şiddetin önlenmesindeki rolüne dair daha güçlü bir kavrayış geliştirir.

Son olarak, dördüncü sonucun iki çıktısı bulunmaktadır:

- Çıktı 4.1.: BADEP mezunları tarafından oluşturulan yerel savunuculuk grupları, iletişim, savunuculuk ve kampanya yönetimi konularında kapasite geliştirir.
- Çıktı 4.2.: AÇEV'in yerel savunuculuk grupları ile çalışan saha ve merkez ekipleri, erkekleri

toplumsal cinsiyet eşitliğinin teşvik edilmesi ve aile içi şiddetin önlenmesi sürecine dâhil etmek konusunda yerel savunuculuğu desteklemek için kapasite geliştirir.

Şekil 1’de sunulan dört ana çıktı, aşağıda özetlenmektedir:

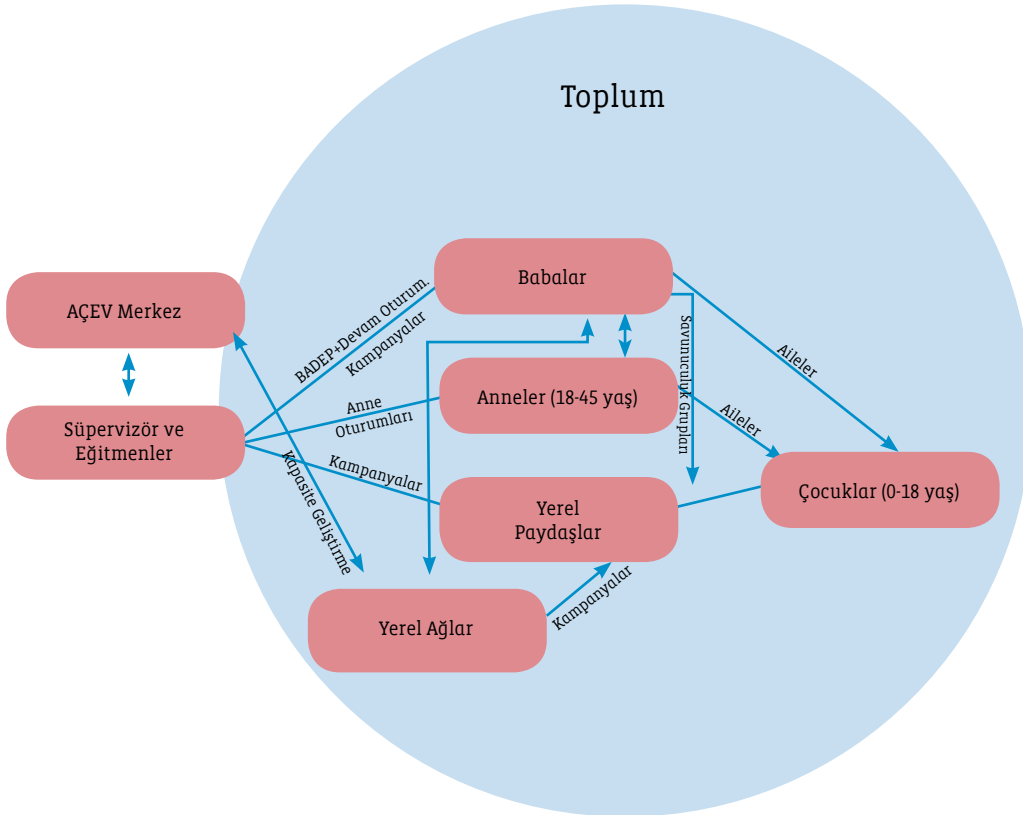
- Proje, program içeriğini toplumsal cinsiyet eşitliği ve şiddet konularını kapsayan oturumlar ve anne oturumlarını içerecek şekilde güçlendirmeye odaklanarak babaları, yeni ve mevcut Baba Destek Programı (BADEP) eğiticilerini ve saha süpervizörlerini eğitmeyi,
- Bir eğitim sonrası faaliyeti olarak “Yolculuk Devam Ediyor” adındaki devam oturumlarını ekleyerek program yapısını değiştirmeyi,
- Sosyal medya gönderileri, haberler, mezuniyet törenleri, broşürler ve ilanlar gibi araçları da içeren ancak bunlarla sınırlı olmayan ulusal ve yerel iletişim kampanyaları yoluyla erkeklerin toplumsal

cinsiyet eşitliğinin sağlanması ve KKYŞ’nin önlenmesindeki rolünü teşvik etmek için ülke çapında yürütülecek bir kampanya ile programın etkilerini genişletmeyi,

- Babaların toplumsal cinsiyet eşitliğinin desteklenmesi ve aile içi şiddetin önlenmesinde birer lider ve savunucu hâle gelebilmeleri için onlara kapasite geliştirme ve destekleyici bir çevre imkânları sunarak artan farkındalıklarını eyleme dönüştürmeyi ve böylelikle yerel savunuculuğun sürdürülebilir hâle gelmesini sağlamayı hedeflemektedir.

Şekil 2, birincil ve ikincil faydalanıcılar ile onların projenin ana bileşenleri ile olan ilişkilerinden oluşan ekosistemi göstermektedir. Projenin birincil faydalanıcıları, kentsel alanlarda yaşayan, düşük-orta sosyoekonomik statüdeki kız çocukları (0-18) ve yetişkin kadınlardır (18-45). İkincil faydalanıcılar bu kız çocukları ve kadınların babaları ve eşleri olan erkeklerdir. AÇEV, kilit faydalanıcıların hayatlarını

Şekil 2. Birincil ve ikincil faydalanıcıların grafik temsili

olumlu yönde değiştirmek amacıyla erkeklerle çalışmaya devam etmektedir. 2016-2018 yıllarında gerçekleştirilen proje kapsamında, Proje Hedefi düzeyinde ulaşılmak istenen toplam faydalanıcı sayısı 3.991 kadın ve kız çocuğu ve 3.991 erkek ve oğlan çocuğudur.

Projenin ailelerin yanı sıra ikincil düzeyde başka faydalanıcıları da vardır. Projenin ikincil faydalanıcıları eğitciler, saha sorumluları, iletişim kampanyalarının mesajları ile temas eden bireyler ve Baba Destek Programı'nın (BADEP) yanı sıra üç adet program sonrası müdahale oturumudur ("Yolculuk Devam Ediyor" oturumları). Babalar yerel savunuculuk faaliyetleri ve iletişim kampanyaları yoluyla da hedeflenmektedir. Proje faaliyetlerine katılan babaların eşlerinin evlerinde ve çevrelerinde kadın hakları, ebeveynlik sorumlulukları ve aile içi şiddetin önlenmesi konusunda daha fazla destek görmeleri beklenmektedir.

Toplam proje bütçesi 888.888 ABD Doları'dır. UN Trust Fund 800.000 ABD Doları fon sağlamış ve AÇEV hibeyi alan taraf olarak 88.888 ABD Doları tutarında katkı sunmuştur.

Projenin resmi bir ortağı yoktur. Ancak proje sürecinde çeşitli kilit paydaşların katkıları söz konusu olmuştur. Bu ortakların projede farklı biçimlerde ve katılım seviyelerinde bir veya daha fazla rolü olmuştur. Bu katılım biçimleri aşağıda belirtilmektedir:

- Mekân desteği vermek ve yerel ilişkileri kurmak (örneğin, katılım sağlamak için projeyi tanıtmak ve mümkün olan durumlarda ulaşım ve ikram hizmetleri sağlamak)
- Yerel savunuculuk gruplarını veya STK'ları kurmak veya desteklemek.
- Sürdürülebilirliği sağlamak için eğitcileri kendi kurumlarında eğitmek.

Bu kilit ortaklar AÇEV tarafından desteklenen yerel STK'lar (a veya a ve b), belediyeler (a ve/veya b, ve/veya c), bakanlıkların il müdürlükleri (Adalet {a, c}, Gençlik ve Spor {a}), toplu konut siteleri (a veya a ve b birlikte), organize sanayi bölgeleri (a), özel şirketler (a, b), AÇEV merkezleri (a, b), anaokulları, devlet

okulları ve özel okullar (a veya a ve b, ve bazı durumlarda c) ve çeşitli biçimlerde destek sunan diğer çeşitli paydaşlardan (a veya a ve c) olmaktadır.

1.3. DEğERLENDİRMEİNİN AMACI

Bu üç yıllık projenin final değerlendirmesi, projenin envanterini çıkarmak, öğrenilenleri damıtmak, eksiklikleri belirlemek ve ileriye yönelik olası yolları sunmak için gerçekleştirilmiştir.

Değerlendirme çalışmasının amaçlanan kullanım alanları (1) program süreçlerini ve doğrudan, dolaylı, beklenen veya beklenmeyen etkilerini değerlendirerek AÇEV'in Baba Destek Programı ve Türkiye'deki gelecek toplumsal cinsiyet eşitliği ve kadın ve kız çocuklarına yönelik şiddet (KKYŞ) kampanyaları ile fon vericiler, STK'lar, belediyeler, hükümetler arası örgütler, program uygulayıcıları gibi diğer paydaşların çalışmaları için sağlam kanıtlar, rehberlik ve içgörüler sunmak ve (2) AÇEV'e tahsis edilen UNTF fonlarının hesap verilebilirliğini sağlamanın yanı sıra gelecekteki toplumsal cinsiyet eşitliği ve KKYŞ projeleri için öğrenilmiş dersler açısından UNTF bilgi havuzuna katkıda bulunmaktır.

Değerlendirme çalışması, program tasarımı, uygulaması ve kaynak tahsisinin yanı sıra katılımcılar ve paydaşların ihtiyaçları, program işleyişi ve etkileri hakkındaki bilgileri toplayıp analiz ederek karar alma süreçlerine geçerli ve güvenilir kanıt sağlamayı hedeflemektedir. Aynı zamanda, toplumsal cinsiyet eşitliği ve kadın ve kız çocuklarına yönelik şiddetin sona erdirilmesi alanlarında, normatif, operasyonel ve koordinasyon çalışmalarına dayalı önemli öğrenilmiş dersler havuzuna, nelerin iyi işlediği, nelerin işlemediği ve bunun program ve diğer geliştirme çabaları için ne anlam ifade ettiği gibi değerlendirmeleri de içeren katkılar sunacaktır.

Final değerlendirme çalışmasının birincil faydalanıcısı AÇEV'dir. AÇEV'in temel ilkelerinden biri, program içeriğinin zamana

ve farklı bölgelere/topluluklara göre değişen ihtiyaçlara adaptasyonunu sağlamak ve aynı zamanda savunuculuk için materyal oluşturmak amacıyla alınan kararların kanıta dayalı olmasıdır. Rapordaki sonuçlar, revize edilmesi gereken içeriğin belirlenmesi, kampanya stratejilerinin gözden geçirilmesi ve bu projede kullanılan stratejilerin özgünlüğü ve etkinliğinin değerlendirilmesi için kullanılmıştır.

Sonuçlardan aynı zamanda programın çeşitli paydaşlara, özellikle de erkeklere uygulanmasında AÇEV'in stratejilerini yeniden düşünmek için de faydalanılmıştır. Bu sonuçlar üzerinden AÇEV'in kaynak tahsisi yaklaşımı da incelenmiştir. Sonuçlar insan kaynakları, eğitim ve kampanya içerikleri, finansal kaynaklar ve AÇEV'in paydaşlarıyla olan iş birliği gibi kaynakların tahsisinin optimum hâle getirilmesine yardımcı olmuştur. Bunlar, AÇEV'in gelecekteki proje ve faaliyetlerinin verimliliğini, sürdürülebilirliğini ve etkisini artırmak açısından büyük önem taşımaktadır. AÇEV'in uygulayıcı ekibine ek olarak kadınların güçlenmesi ve erken çocukluk eğitimi konusunda çalışan birimleri bulunmaktadır. Bu birimler şimdiden gelecekteki çalışmalarını planlarken bu değerlendirme çalışmasının sonuçlarından faydalanmaya başlamıştır.

Ayrıca, toplumsal cinsiyet eşitliğini teşvik etmek ve KKYS'yi sona erdirmek için babalarla program uygulamak nispeten yeni bir yaklaşımdır ve bu alanda üretilen bilgi hayli sınırlıdır. Bu nedenle, değerlendirme

sonuçlarının AÇEV içindeki çeşitli birimlere ek olarak, UNTF, diğer hükümetler arası kuruluşlar ve toplumsal cinsiyet, çocuk gelişimi, kadın güçlenmesi ve babalık alanında çalışan diğer ilgili paydaşlar tarafından kullanılabilmesi beklenmektedir.

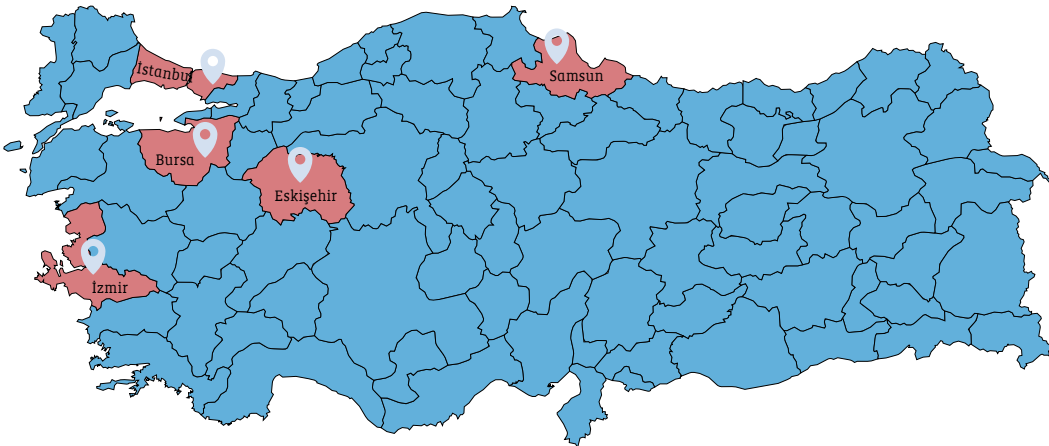
Sonuçlar, gerektiğinde ilgili paydaşlarla paylaşılacak, böylelikle erkeklerin katılımı ile ilgili politikalar geliştirilirken ve KKYS alanında benzer projeler yürütülürken kararlarına rehberlik edecek kanıtlar sunulmuş olacaktır. Bu amaçla AÇEV, final raporun Türkçeye tercüme edilmesini sağlayacaktır. Bu paydaşlar bakanlıkları, belediyeleri, ilgili STK'ları ve özel şirketleri içermektedir. Paydaşlar değerlendirmenin sonuçlarından beceri ve içgörüler elde edebilecek ve gelecekteki faaliyetlerini buna göre planlayabileceklerdir.

1.4. DEĞERLENDİRMENİN AMACI VE KAPSAMI

Değerlendirme, tüm proje sürecini (Ocak 2016 - Aralık 2018 arası ve Ocak 2019 ile Mart 2019 arasındaki masrafsız uzatma dönemi) ve projenin uygulandığı tüm illeri, yani İstanbul, İzmir, Eskişehir, Samsun ve Bursa'yı kapsayacaktır.

İstanbul, Türkiye'nin en büyük şehridir ve dünyanın en büyük 15 kentsel bölgesi arasında yer almaktadır. Aynı zamanda Türkiye'nin

Şekil 3. Değerlendirmenin coğrafi kapsamı

politik, ekonomik ve toplumsal başkentidir. Bursa kuzeybatı Anadolu'da, Marmara Bölgesinde yer alan büyük bir tarım ve sanayi bölgesidir. Türkiye'nin dördüncü en kalabalık şehridir. Eskişehir Türkiye'nin kuzeybatısında yer almaktadır ve Eskişehir ilinin merkezidir. İzmir, Anadolu'nun batı ucunda yer alan bir metropoldür ve İstanbul ve Ankara'dan sonra Türkiye'nin en kalabalık üçüncü şehridir. Samsun Türkiye'nin kuzey sahilinde yer almaktadır ve yarım milyonun üzerinde nüfusa sahiptir. Karadeniz kenarındaki Samsun ilinin merkezidir.

Bu değerlendirme birincil faydalanıcılar - kadınlar ve kız çocukları - ile ikincil faydalanıcıları - programdan yararlanan babalar ve eşler - kapsamaktadır. Değerlendirme aynı zamanda programın uygulayıcı ekibi, sürdürülebilirlik amacıyla AÇEV tarafından desteklenen yerel STK'lar ve benzer konularda çalışan diğer ilgili STK'lar, yerel bağlantıların kurulmasını sağlayan ve program uygulaması için mekân desteği veren belediyeler ve uygulama ortakları gibi daha geniş bir paydaş grubundan da veri toplamıştır. Bunun yanı sıra yerel savunucu gruplarla gerçekleştirilen iletişim kampanyaları ve kapasite geliştirme faaliyetleri ile temas eden kişiler de değerlendirme çalışmasının kapsamına alınmıştır.

- Projenin tamamını (başlangıçtan bitiş tarihine kadar iki-üç yıl) etkinlik, ilgililik, verimlilik, sürdürülebilirlik ve etki kriterleri ve aynı zamanda bunları çapraz kesen toplumsal cinsiyet eşitliği ve insan hakları kriterleri açısından değerlendirmek (bu kriterler bölüm 1.4.'te ayrıntılandırılmıştır.)
- Öğrenme amaçlı olarak kadınlara ve kız çocuklarına yönelik şiddetin sona erdirilmesi alanındaki temel dersleri ve gelecek vaat eden iyi uygulamaları tespit etmek.

Değerlendirmenin bir diğer temel amacı, programın yaygınlaştırılması ve savunuculuğu için kullanılacak öğrenilen dersler ve önerileri oluşturmak ve gelecekteki kaynak yatırımlarında başvurulabilecek bilgi üretmektir.

1.5. DEĞERLENDİRME EKİBİ

Değerlendirme çalışması ADHOC Araştırma ve Danışmanlık Şirketi araştırmacılarından Esra Atalay Tuna, danışman İnanç Mısırlıoğlu ve proje koordinatörü Saygın Vedat Alkurt tarafından gerçekleştirilmiştir.³ Tüm araştırmacılar ve danışmanlar İstanbul, Türkiye'de yerleşiktir. Değerlendirme çalışması Kasım 2018 ile Mart 2019 tarihleri arasında yürütülmüştür.

1.6. DEĞERLENDİRME KRİTERLERİ VE SORULARI

Değerlendirme kriterleri, OECD DAC Criteria for Evaluation Development Assistance'ı esas almaktadır.⁴ Değerlendirme araştırması, projenin ilgililiği, etkinliği, verimliliği, etkisi ve sürdürülebilirliğine odaklanırken OECD DAC tanımlamalarını kullanmıştır.

TOR belgesindeki değerlendirme kriterlerine dayanan temel değerlendirme soruları (EQ) aşağıda listelenmiş ve açıklanmıştır:

Değerlendirme çalışması aynı zamanda proje boyunca insan haklarına dayalı ve toplumsal cinsiyete duyarlı yaklaşımların ne ölçüde sürece dâhil edildiğini de gözlemlemiştir. Değerlendirme yaklaşımı ve veri toplama yöntemleri toplumsal cinsiyete duyarlı olmalıdır (örneğin, kadınlar ve kız çocukları bilgilerini paylaşırken kendilerini güvende hissetmelidir). Değerlendirme verileri cinsiyete ve proje hedefi için önemli olan diğer toplumsal kriterlere göre kırılımlara ayrılmıştır.

³ atalay@adhoc.com.tr; inanc@collectif.us; alkurt@adhoc.com.tr

⁴ The DAC Principles for the Evaluation of Development Assistance, OECD (1991), Glossary of Terms Used in Evaluation, in 'Methods and Procedures in Aid Evaluation', OECD (1986), and the Glossary of Evaluation and Results Based Management (RBM) Terms, OECD (2000). <http://www.oecd.org/dac/evaluation/daccriteriaforevaluatingdevelopmentassistance.htm>

**EQ1: “Hedeflenen faydalanıcılar programdan ne ölçüde doğrudan fayda sağladı?”
“Amaçlanan proje hedef, sonuç ve çıktılarına nasıl ve ne ölçüde ulaşıldı?”**

İlk araştırma sorusu etkinlikle ilgilidir. Etkinlik, bir projenin değişim teorisine uygun hedef ve sonuçlarını ne ölçüde elde ettiğinin ölçütüdür. Projenin etkinliğini anlamak için, birincil ve ikincil faydalanıcıların programdan ne ölçüde fayda sağladıklarına odaklanmak önemlidir. Bu soru özeldir projenin beklenen değişim teorisine uygun sonuçlara ulaşmış olup olmadığını anlamayı amaçlamaktadır. Ulaşılan faydalanıcıların sayısı ilerleme raporlarında belirtilmiştir.

EQ2: “Proje sayesinde elde edilen sonuçlar (proje hedefi, sonuçlar ve çıktılar) kadınların ve kız çocuklarının ihtiyaçları ile uyumlu olmaya ne ölçüde devam edecek?”

“Proje stratejileri ve faaliyetleri kadınların ve kız çocuklarının ihtiyaçları ile ne ölçüde ilgili ve uyumlu idi ve proje süreci içerisinde birincil faydalanıcılar, erkekler ve ilgili paydaşların bağlam ve ihtiyaçlarındaki değişimlere uyum sağlanabildi mi?”

İkinci değerlendirme sorusu ilgililik kriterini ele almaktadır. Bu soru projenin hedef grubun öncelik ve ihtiyaçlarına uyumlu olup olmadığını anlamayı amaçlamaktadır. Başka bir deyişle, projenin KKYŞ açısından kadınların ve kız çocuklarının öncelikli ihtiyaçlarına ne ölçüde karşılık verdiğini anlamayı hedeflemektedir.

EQ3: “Proje ne ölçüde verimli ve maliyet etkin bir biçimde yürütüldü?” “Proje, insan kaynakları ve finansal kaynakları en iyi şekilde değerlendirecek biçimde yönetildi mi?”

Üçüncü değerlendirme sorusu projenin verimliliği ile ilgilidir. Verimlilik, projenin maliyet etkin bir biçimde tamamlanıp tamamlanmadığını gösteren ekonomik bir terimdir. Değerlendirme çalışması açısından bu kavram, projenin verimli ve maliyet etkin bir biçimde yürütülme düzeyi anlamına gelmektedir. Bu değerlendirme sorusu projenin ne ölçüde planlandığı biçimde ve planlanan maliyetlerle gerçekleştirildiğini ve eğer planın dışına çıkıldıysa bunun nedenlerini anlamayı amaçlamaktadır.

EQ4. “Proje sayesinde elde edilen sonuçlar, özellikle de kadınların ve kız çocuklarının hayatındaki olumlu değişimler (proje hedefi seviyesinde), projenin tamamlanmasının ardından ne ölçüde etkisini sürdürecektir?”

Sürdürülebilirlik, bir projenin faydalarının proje/fon sona erdikten sonra da devam edip etmeyeceğinin ölçütüdür. Bu soru, projenin hemen ardından ölçülmesi mümkün olmayan uzun vadeli sürdürülebilirlik yerine kısa ve orta vadeli sürdürülebilirlik imkânlarını değerlendirmeyi hedeflemektedir. Sürdürülebilirliği değerlendirmek için, projenin - yerel ağların rolünde olduğu gibi - ulusal ve yerel düzeyde ne ölçüde sahiplenildiğinin anlaşılması hedeflenmiştir. Proje ulusal ve yerel ortaklarına proje faydalarını sürdürmelerini/tekrarlamalarını sağlayacak kapasiteyi kazandırmak konusunda ne ölçüde başarılı oldu?

EQ5. “Proje, kadına yönelik şiddetin önlenmesi, toplumsal cinsiyet eşitliği ve/veya kadınların güçlenmesine (amaçlayarak veya amaçlamadan) ne ölçüde katkı sağladı?”

Beşinci değerlendirme sorusu projenin genel etkisini ölçmektedir. Bu değerlendirme sorusu, belli şiddet biçimlerine ilişkin olarak kadınların ve kız çocuklarının durumlarındaki değişimleri belirlemeyi ve projenin hedeflediği ve hedeflemediği kadın ve kız çocukları için gerçekleşen hem amaçlanan hem de amaçlanmayan değişimleri görmeyi amaçlamıştır.

EQ6. “Proje, KKYŞ'nin önlenmesi alanındaki birikime, belgelenmesi ve diğer uygulayıcılarla paylaşılması gereken bilgiler veya umut vaat eden ya da yeni geliştirilen pratikler yoluyla ne ölçüde katkıda bulundu?”

Son soru, diğer uygulayıcılarla paylaşılacak umut vaat eden uygulamaların olup olmadığını değerlendiren bilgi üretimi kriteri ile ilgilidir. Proje uygulamasından çıkarılan genel dersler bu soru ile toplanacaktır.

2

DEĞERLENDİRME METODOLOJİSİ

2.1. DEĞERLENDİRME ARAŞTIRMASININ TASARIMI

Araştırmanın keşfedici ve betimleyici özelliklerine ve projenin tüm bileşenlerine ulaşma hedefine uygun olarak karma bir metodoloji benimsenmiştir. Bu teknikler derinlemesine görüşme, odak grup çalışması, yüz yüze anket, belge analizi ve vaka çalışmasıdır. Araştırma örneklemini projenin uygulandığı beş ili kapsamaktadır. Değerlendirme çalışması hem nicel hem de nitel araştırma araçlarını kullanmaktadır ve bu iki aşama değerlendirme süreci boyunca eşzamanlı olarak ilerlemiŐtir.

2.2. GENEL DEĞERLENDİRME TASARIMI

Genel değerlendirme tasarımı, karşılaştırma gruplarının olmadığı, yalnızca katılımcı babalar ve annelerle son-testlerin gerçeŐleştirildiĐi bir yaklaşımı gerektirmiŐtir. Son-testlerin yanı sıra, katılımcı babalar ve anneler için derinlemesine görüşmeler ve odak gruplar gibi nitel araştırma teknikleri de kullanılmıştır.

2.3. VERİ KAYNAKLARI

- Program katılımcılarının son-test anketlerinden elde edilen veriler niceliksel ve niteliksel veriler (eğitim programının katılımcı babaları ve anneler)
- Annelerle yarı yapılandırılmış derinlemesine görüşmeler
- Ergenlik çağındaki kız çocukları ile yarı yapılandırılmış derinlemesine görüşmeler
- Yerel ve ulusal paydaşlarla yarı yapılandırılmış derinlemesine görüşmeler
- Kampanya paydaşlarıyla yarı yapılandırılmış derinlemesine görüşmeler

- BADEP eğiticileri ve saha sorumluları ile odak grup tartışmaları
- Yerel babalık ağları ile odak grup tartışmaları
- İkincil kaynaklar: YADA'nın izleme raporları, projenin ilerleme raporları, AÇEV'in kampanya araçları, kampanyanın sosyal medya içeriği ve bunların ekran görüntüleri, sosyal medya kullanıcılarının eğitim ve kampanyalarla ilgili gönderilere yanıtları.
- İzleme veritabanı

2.4. VERİ TOPLAMA YÖNTEMİ VE ANALİZ

Veri toplama yöntemleri nitel ve nicel olmak üzere iki kategoride ele alınmış ve ayrıntılandırılmıştır.

2.4.1. Nitel Araçlar

2.4.1.1. Değişim Teorisi Atölyesi

Bu aşama bir çerçeve oluşturma çalışması olarak AÇEV-BADEP ekibi ile yapılan Değişim Teorisi Atölyesi ile başlar. Değişim Teorisi, belli bir bağlamda istenen bir değişimin neden ve nasıl gerçeŐleşmesinin beklendiğini kapsamlı bir biçimde tarif eden bir çerçevedir. Projeyi yürüten AÇEV ekibinin düşüncelerini anlamak ve değerlendirme çalışması için kilit göstergeleri belirlemek amacıyla bir değişim teorisi atölyesi düzenlenmiştir. Atölyenin amacı aynı zamanda aşağıda sıralanan ancak bunlarla sınırlı olmayan sorulara yanıt alabilmektir:

- Proje ekibi projenin etkinliği, ilgililiği, verimliliği, sürdürülebilirliği ve etkisini nasıl algılıyor?
- Proje uygulamasına dair öznel eleŐtiriler neler?
- Proje ekibi, çalıştıkları süreç boyunca projeden neler öğrendi?

2.4.1.2. BADEP Eğiticileri ve Saha Sorumluları ile Odak Gruplar

Projeyi yürüten eğitici ve saha sorumlularının deneyimlerini ve algılarını anlamak için her proje ilinde odak gruplar gerçekleştirilmiştir. Projede yer alan toplam uzman eğitici sayısı 208'dir. Odak gruplar, katılımcı babalarla yüz yüze etkileşimi olan BADEP eğiticileri ve eğiticilerle temas hâlinde olan süpervizörlerden oluşturulmuştur. Bu uygulayıcı ekip odak grupları ile projeden öğrenilen dersleri ortaya çıkarmak ve uygulayıcı ekibin projenin etkinliği, ilgililiği, verimliliği, sürdürülebilirliği ve etkisine yönelik algılarını anlamak amaçlanmıştır. Ayrıca uygulayıcı ekibin deneyimleri, projedeki verimli ve verimsiz uygulamaları anlamaya da yardımcı olmuştur.

2.4.1.3. BADEP Katılımcısı Babalarla Derinlemesine Görüşmeler ve Odak Gruplar

Katılımcı babalar projenin hedef kitlesi içerisinde yer almaktadır. Değerlendirme çalışması kapsamında babalara ulaşmanın amacı, katılımcıların toplumsal cinsiyet eşitliği, eşitlikçi ebeveynlik sorumlulukları ve KKYS'ye yönelik yaklaşımlarını ve aynı zamanda aile üyelerine yönelik mevcut tutumlarını anlamaktır. Bu konuları derinlemesine anlamak için beş proje ilinden 15 baba ile görüşme yapılmıştır. Görüşmeler her ilden üçer baba ile gerçekleştirilmiştir. Odak gruplar her oturuma en az beş-altı babanın katılımıyla düzenlenmiştir. Organize sanayi sitelerinden gelen babalar, özel şirket çalışanları ve BADEP mezunlarının kurduğu yerel savunuculuk gruplarındaki babalar gibi tematik baba kategorileri ile yapılan odak gruplar ise, projenin bu yerel çevrelerdeki etkilerini anlamak için gerçekleştirilmiştir.

2.4.1.4. BADEP Katılımcısı Anneler - Anne Oturumları ve Katılımcı Babaların Eşleri:

BADEP katılımcısı babalarının eşleri, projenin kilit faydalanıcılarıdır. Bu

kadınların deneyimleri ve görüşleri, tüm projenin etkisini değerlendirmek açısından önemlidir. Bu yüzden, katılımcı babaların ailelerindeki kadın ve kız çocuklarının yaşamlarına yönelik tutumlarında gerçekleşen değişimleri görmek üzere, anne oturumu katılımcıları ile odak gruplar ve derinlemesine görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Toplamda, Beş ilde anne oturumu katılımcıları ile 15 derinlemesine görüşme yapılmıştır.

2.4.1.5. Gençlerle Derinlemesine Görüşmeler

Anneler dışında ailedeki diğer kadın ve kız çocuklarının deneyimleri de projenin etkisini değerlendirmek açısından önem taşımaktadır. Değerlendirme çalışması kapsamında ailelerin gençleriyle 15 derinlemesine görüşme yapılmıştır. Görüşmeler her ilden üçer genç ile gerçekleştirilmiştir.

2.4.1.6. Vaka Çalışmaları

Görüşmelerin çoğunluğu aynı ailede yer alan baba, anne ve gençlerle yapılmıştır. Seçilen aileler (baba, eş ve çocuklar) ve bu ailedeki babanın katıldığı eğitimin eğiticisi ile görüşme gerçekleştirilmiştir. Böylece, aynı aile bağlamından farklı veri kaynakları kullanılarak çeşitleme (triangülasyon) yapılmıştır.

2.4.1.7. Yerel Paydaş Görüşmeleri:

Projenin beş ilinde projeye destek sunan çeşitli kilit paydaşları bulunmaktadır. Projenin yerel proje paydaşları üzerindeki yerel etkisini belirlemek için Beş ilde dört derinlemesine görüşme yapılmıştır. Yerel paydaşlar (i) yerel STK'lar, (ii) belediyeler, (iii) bakanlık il müdürlükleri, (iv) toplu konut siteleri, (v) anaokulları, devlet okulları ve özel okullar olarak kategorize edilebilir.

2.4.1.8. Yerel Ağlarla Odak Gruplar:

Projenin sonuçlarından biri, katılımcı babalar tarafından yerel ağların kurulmasıdır. Bu yerel ağlar üç ilde ortaya çıkmıştır: İstanbul, İzmir ve Samsun. Değerlendirme çalışması

kapsamında, bu yerel ağların üçünden temsilcilerle üç odak grup gerçekleştirilmiştir: Samsun İlk İş Babalık Platformu, Bergama BABADER ve İyi Babalar Platformu.

2.4.1.9. Ulusal Paydaşlar / Proje Ortakları:

Projenin izleme sürecinde yer alanlar, yerel iletişim kampanyalarını hazırlayanlar ve yürütenler gibi kilit proje ortakları ile de değerlendirme çalışması kapsamında görüşmeler yapılmıştır. Ayrıca, ulusal düzeyde çocuklar için veya çocuklarla birlikte çalışan STK'lar ile temasa geçilmiş ve BADEP'e yaklaşımları anlamak amacıyla görüşmeler yapılmıştır.

2.4.1.10. Kampanya Değerlendirmesi

Projenin iletişim kampanyalarının etkisini anlamak üzere bir belge analizi gerçekleştirilmiştir. AÇEV tarafından toplanan sosyal medya gönderileri, haberler, etkinlik kayıtları, broşürler ve ilanlar gibi kampanya materyalleri analiz edilmiştir. Belge analizi kapsamında, projenin etkisini değerlendirmek için görünürlük analizi ve söylem analizi yapılmıştır. İletişim kampanyalarının etkisi de kampanya materyallerinin kendi bölgelerinde yaygınlaştırılmasına yardımcı olan yerel paydaşların yanı sıra yerel esnaf, eczaneler, kuaförler ve diğer destekçilerle

dört ilde yapılan görüşmeler yoluyla değerlendirilmiştir.

2.4.1.11. İzleme Veritabanının Değerlendirilmesi

İzleme çalışmaları sonucunda toplanan veriler AÇEV ile paylaşılmış ve değerlendirmeciler tarafından incelenmiştir. Proje raporlarında yer alan proje izleme verileri de analiz edilmiştir.

2.5. METODOLOJİ

Projenin dış değerlendirme sürecinde nicel ve nitel veri toplama araçları bir arada kullanılmıştır. Çalışma İstanbul, İzmir, Eskişehir, Samsun ve Bursa olmak üzere beş ilde gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın nitel aşaması kapsamında, derinlemesine görüşmeler ve odak grup çalışmaları yapılmıştır.

Toplamda 17 baba, 15 anne, 20 yerel paydaş, 5 ulusal paydaş, 2 uluslararası paydaş, 5 kampanya paydaşı ve 8 eğitici ile derinlemesine görüşme yapılmıştır. Odak gruplar üç ilde (İstanbul, Eskişehir, İzmir) 3 yerel ağ; 6 eğitici grubu, 3 baba grubu ve 2 anne grubu ile gerçekleştirilmiştir.

Tablo 1. Derinlemesine görüşmeler

İl	Baba	Anne	Çocuk	Yerel Paydaş	Ulusal Paydaş	Uluslararası Paydaş	Kampanya Paydaşı	Eğitici	Toplam
İstanbul	3	3	6	4	5	2	1	2	26
Eskişehir	5	3	3	4			2		17
Bursa	3	3		4				3	13
Samsun	3	3	3	4			1	3	17
İzmir	3	3	3	4			1		14
Total	17	15	15	20	5	2	5	8	87

Tablo 2. Odak grup görüşmeleri

İl	Yerel Ağlar	Eğitici	Baba	Anne	Toplam
İstanbul	1	2	2	1	6
Eskişehir		2	1	1	4
Bursa					
Samsun	1	1			2
İzmir	1	1			2
Toplam	3	6	3	2	14

Odak grup görüşmeleri İstanbul ve Eskişehir’de babalar ve annelerle yapılmıştır. Görüşmelere İstanbul ve Eskişehir’den 16 baba katılmıştır. Katılımcı babaların yaşları 33 ile 55 arasında değişmektedir. Odak grup görüşmelerine katılan babaların eğitim düzeylerine bakıldığında %56’sının lisans ve yüksek lisans, %44’ünün ise lise veya altı düzeyde eğitim gördüğü anlaşılmaktadır. Babaların %44’ünün geliri 4.000 TL’den düşüktür ve %56’sı 4.000 TL ve üzeri gelire sahiptir. Babaların katıldıkları BADEP gruplarına bakıldığında %31’inin MEB ve belediyeler ile kurulan işbirliği ile açılan gruplara, %38’inin ise özel sektör şirketleri aracılığıyla açılan gruplara katılım gösterdiği görülmektedir. Annelerle yapılan odak grup görüşmeleri İstanbul ve Eskişehir’den 10 anne ile gerçekleştirilmiştir. Odak gruplara katılan annelerin yaşları 32 ile 42 arasında değişmektedir. Annelerin eğitim durumuna bakıldığında %50’sinin lise ve altı düzeyde, kalan %50’sinin ise lisans ve yüksek lisans düzeyinde eğitim gördüğü anlaşılmaktadır. Annelerin çalışma durumları incelendiğinde %40’ının gelir elde ettiği bir işinin olmadığı, %60’ının ise maaşlı bir işe sahip olduğu görülmektedir. Annelerin gelir düzeyine bakıldığında %30’unun 4000 TL’nin altında gelir elde ettiği ve %70’inin ise 4000 TL ve üzeri gelire sahip olduğu gözlemlenmektedir. İstanbul, İzmir ve Samsun’daki yerel ağlarla yapılan odak grup görüşmelerinde bu yerel ağlardan 19 baba katılımcı olmuştur.

Maliyetsiz Uzatma dönemindeki faaliyetler de çalışmaya dâhil edilmiş ve

değerlendirmenin çerçevesi genişletilmiştir. MU kapsamında, Antalya’da bir yenileme eğitimi gerçekleştirilmiştir ve bu eğitime katılan eğitimcilerle odak grup çalışması yapılmıştır. Ayrıca MU kapsamında İzmit ve İzmir’de ‘İlk İş Babalık’ kampanyasının materyallerinin kullanıldığı ve kampanya mesajlarının pekiştirildiği mezuniyet törenleri gerçekleştirilmiştir. Bu törenler de yerinde izlenmiştir. İzmit’te, BADEP’e katılan eşleri ile birlikte kendileri de AÇEV’in Anne Destek Programı’na (ADP) katılan iki anne, ve yine ADP’ye katılan üç başka anne ile derinlemesine görüşmeler yapılmıştır.

Toplamda beş ilde toplam 87 derinlemesine görüşme, 14 odak grup görüşmesi ve 973 CATI (bilgisayar destekli telefon görüşmesi) gerçekleştirilmiştir. Beş proje ilinde, 558 baba ve 415 anne ile toplam 973 anket tamamlanmıştır.

Aşağıdaki tablo, CATI’ye katılan babaların illere göre dağılımını göstermektedir.

Tablo 3. Baba anketi katılımcılarının illere göre dağılımı

		Frekans	Yüzde
İl:	Bursa	82	%14,7
	Eskişehir	96	%17,2
	İstanbul	121	%21,7
	İzmir	159	%28,5
	Samsun	99	%17,8

Tablo 4. BADEP Babalarının katılımında kurumsal iş birliği

		İller:					
		Toplam	Bursa	Eskişehir	İstanbul	İzmir	Samsun
BADEP Babalarının Katılımında Kurumsal İş Birliği:	Belediyeler / Halk Eğitim Merkezi	%12,5	%3,7	%7,4	%11,7	%10,3	%29,3
	Eğitim Merkezi	%72,5	%85,2	%86,3	%64,2	%81,9	%44,4
	Özel Sektör	%2,9	%0	%0	%10,8	%0,6	%2
	STK'lar	%10,2	%11,1	%6,3	%13,3	%7,1	%14,1
	Bina Kompleksleri	%1,8	%0	%0	%0	%0	%10,1

CATI çalışması, yukarıdaki tabloda da gösterildiği gibi beş ildeki BADEP katılımcısı babalarla gerçekleştirilmiştir. CATI görüşmelerinin %28,5, %21,7, %17,8,%17,2 ve %14,7'si sırasıyla İzmir, İstanbul, Samsun, Eskişehir ve Bursa illerinde yapılmıştır.

Aşağıdaki tablo CATI'ye katılan babaların BADEP katılımında hangi iş birliğinin rol oynadığını göstermektedir.

CATI'ye katılan babaların %72,5'i Eğitim Kurumları (Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı kurumlar, okullar, anaokulları, danışmanlık ve araştırma merkezleri vb.) iş birliği ile BADEP eğitimine katılmıştır. Programa Belediye / Halk Eğitim Merkezleri (belediyelere bağlı kurumlar, yaşam

boyu eğitim merkezleri, sosyal hizmet merkezleri vb.); STK'lar (dernekler, ticaret dernekleri, vakıflar, AÇEV toplum merkezleri vb.); sırasıyla özel sektör (işyerleri, şirket şirketleri, fabrikalar, alışveriş merkezleri vb.) ve bina kompleksleri (sanayi siteleri, toplu konut vb.). Bu dağılıma il bazında bakıldığında Samsun'da bina kompleksleri ile iş birliği sonucu BADEP'e katılan babaların oranının %10,1, İstanbul'da özel sektör ile iş birliği aracılığıyla BADEP'e katılan babaların oranının %10,8 olduğu görülmektedir.

Aşağıdaki tablo, CATI'ye katılan babaların BADEP devam oturumlarına katılım oranını göstermektedir.

Tablo 5. Devam oturumlarına katılan babaların illere göre dağılımı

İller:		Toplam	Bursa	Eskişehir	İstanbul	İzmir	Samsun
Devam Oturumlarına Katılım	Evet	%35,4	%24,4	%34,4	%33,1	%43,4	%35,4
	Hayır	%64,6	%75,6	%65,6	%66,9	%56,6	%64,6

Tablo 6. Anne anketi katılımcılarının illere göre dağılımı

		Frekans	Yüzde
İller:	Bursa	59	%14,2
	Eskişehir	76	%18,3
	İstanbul	73	%17,6
	İzmir	120	%28,9
	Samsun	87	%21

Devam oturumlarına katılan babaların oranı toplamda %35,4'tür. Katılımcıların çoğunluğu %43,4 ile İzmir'dendir. Bu oran Samsun'da %35,4, Eskişehir'de %34,4, İstanbul'da %33,1 ve Bursa'da %24,4'tür.

CATI'ye katılan annelerin illere göre dağılımı ise aşağıdaki tabloda sunulmuştur.

Tablo 7. BADEP annelerinin katılımında kurumsal iş birliği

		İller:					
		Toplam	Bursa	Eskişehir	İstanbul	İzmir	Samsun
BADEP Babalarının Eşlerinin Katılımında Kurumsal İş Birliği	Belediyeler / Halk Eğitim Merkezi (Belediyelere bağlı kurumlar, yaşam boyu eğitim merkezleri, sosyal hizmet merkezleri)	%12	%1,7	%4	%13,9	%9,4	%27,6
	Eğitim Merkezi (MEB'e bağlı kurumlar, okullar, anaokulları, Danışmanlık ve Araştırma Merkezleri vb.)	%73,8	%93,1	%85,3	%58,3	%86,3	%47,1
	Özel Sektör (Kooperatif Şirketleri, İş Yerleri, Fabrikalar, Alışveriş Merkezleri vb.)	%2,2	%1,7	%0	%8,3	%0	%2,3
	Sivil Toplum (Dernekler, Meslek odaları, Vakıf, AÇEV Merkezi, MEK, vb.)	%10	%3,4	%9,3	%19,4	%4,3	%14,9
	Site (Toplu konutlar, sanayi siteleri vb.)	%2	%0	%1,3	%0	%0	%8

Beş ilde babaların eşleri ile yapılan CATI çalışmasında yer alan annelerin %28,9'u İzmir, %21'i Samsun, %18,3'ü Eskişehir, %17,6'sı İstanbul ve %14,2'si Bursa'dan katılmıştır.

Yukarıdaki tablo CATI'ye katılan annelerin BADEP katılımında hangi iş birliğinin rol oynadığını göstermektedir.

CATI'ye katılan annelerin %78'i BADEP'e eğitim kurumları (Eğitim Bakanlığı'na bağlı kurumlar, okullar, anaokulları, danışmanlık ve araştırma merkezleri vb.) ile kurulan iş birliği aracılığıyla katılmıştır. Programa Belediye / Halk Eğitim Merkezleri (belediyelere bağlı kurumlar, yaşam boyu eğitim merkezleri, sosyal hizmet merkezleri

vb.), STK'lar (dernekler, birlikler, vakıflar, AÇEV toplum merkezleri vb.); özel sektör (iş yerleri, kurumsal şirketler, fabrikalar, alışveriş merkezleri vb.) ve bina kompleksleri (organize sanayi bölgeleri, toplu konut vb.) aracılığıyla katılan annelerin oranı sırasıyla %12, %10, %2,2 ve %2'dir. Bu dağılıma il bazında bakıldığında Samsun'da bina kompleksleri ile iş birliği sonucu BADEP'e katılan annelerin oranının %8, İstanbul'da özel sektör ile iş birliği aracılığıyla BADEP'e katılan annelerin oranının %8,3 ve yine Samsun'da belediye / Halk Eğitim Merkezi aracılığıyla katılan annelerin oranının %26,6 olduğu görülmektedir.

BADEP eğitiminin anne oturumlarına katılan annelerin oranları aşağıdaki gibidir:

Tablo 8. İllere göre anne oturumlarına katılım oranları

		Toplam	Bursa	Eskişehir	İstanbul	İzmir	Samsun
Anne Oturumlarına Katılım	Evet	%53	%59,3	%36,8	%47,9	%57,5	%60,9
	Hayır	%47	%40,7	%63,2	%52,1	%42,5	%39,1

Beş ilde anne oturumlarına toplam katılım oranı %53'tür. Anne oturumlarına katılım il bazında incelendiğinde şu oranlar gözlemlenmektedir; Samsun'da %60,9, Bursa'da %59,3, İzmir'de % 47,5, İstanbul'da %47,9 ve Eskişehir'de %36,8.

Aşağıdaki tablo katılımcı anne ve babaların sosyodemografik özelliklerini göstermektedir:

Yukarıdaki tabloya göre annelerin ve babaların çoğunluğu 36-45 yaş aralığındadır.

Tablo 9. Anne ve babaların sosyodemografik özellikleri

		Anne	Baba
Yaş Grubu	18-24	%0,2	%0
	25-35	%45	%24,1
	36-45	%51,3	%64
	46 ve üzeri	%3,4	%11,9
En son mezun olunan okul	Ortaokul ve altı	%22,5	%14,6
	Lise	%27,1	%27
	Lisans ve Lisansüstü	%50,4	%58,4
Çalışma Durumu	Emekli	%0,2	%3,2
	İşsiz	%50,4	%1,6
	Maaşlı çalışan	%45,5	%79,1
	Serbest meslek / bağımsız çalışan / nitelikli uzman	%3,9	%16
Yaklaşık hane geliri	2000 TL ve altı	%2,6	%3,6
	2001 - 4000	%29,4	%24,6
	4001 - 6000	%29,4	%32
	6000 TL ve üzeri	%38,6	%39,9
Çocuk Sayısı	1	%42,2	%40,7
	2	%47,5	%47
	3 ve üzeri	%10,4	%12,4
Çocukların yaş grubu	0-2	%4,3	%3,7
	3-6	%18,5	%34,7
	7-12	%58,1	%42,8
	13 ve üzeri	%19,1	%18,7
Dönemlere göre katılım oranı	2017 Bahar	%3,2	%2,8
	2017 Güz	%4,5	%6,5
	2018 Bahar	%10,9	%10,5
	2018 Güz	%81,4	%80,2

Ayrıca, çoğunluğu üniversite mezunudur. Annelerin ve babaların çalışma durumları arasında önemli bir fark mevcuttur; Annelerin %50,4'ü işsizken bu oran babalar için %1,6'dır.

2.6. DEĞERLENDİRMENİN SINIRLILIKLARI

- Görüşme yapılan babaların çoğunluğu zaten eşitlikçi ebeveynlik sorumlulukları ve toplumsal cinsiyet normlarına yönelik olumlu bir yaklaşıma sahiptir. Toplumsal cinsiyet eşitliğini daha fazla önemseyen babalar görüşmelere katılmak konusunda da daha hevesli olmuşlardır. Bu mesele araştırmanın nicel aşamasının en büyük kısıtlılığıdır.
- Nicel verilerin toplanmasında başlangıçta planlanan babalar ve eşleri ile yüz yüze görüşmeler, AÇEV ile varılan fikir birliği sonucunda CATI yöntemi ile değiştirilmiştir. Bu değişiklik, ya katılımcıların çalışma koşulları ya da herkes için uygun bir zamanda bir araya gelinmemesi nedeniyle saha çalışmasının yeterince hızlı ilerlememesi sonucunda yapılmıştır. CATI'ye geçişin ardından anket çalışması yakın zamanda programa katılan babalar ve eşlerinin telefon numaraları alınarak uygulanmıştır ve bu grup tüm CATI katılımcılarının %80'ini oluşturmaktadır. Bu süreç boyunca eğiticiler, katılımcılarla iletişimlerini aktif tutmuşlardır. Yüz yüze görüşmeler yerine CATI uygulamasının bir avantajı, görüşmeler sırasında babalar ile eşleri arasındaki olası herhangi bir etkileşimin engellenmiş olmasıdır.
- Babalarla ve eşleriyle yapılan görüşmelerin yüz yüze yöntemden CATI'ye dönüştürülmesinin ardından annelere ulaşmakta bazı zorluklar yaşanmıştır. Toplam 558 babanın 45'i eşlerinin telefon numaralarını vermek istememiştir. Bu nedenle, anneler için hedeflenen örneklem büyüklüğüne ulaşmak için babaların örneklem büyüklüğü artırılmıştır.
- Final değerlendirme çalışmasının doğası gereği araştırma tasarımında babalar ve eşleri için bir kontrol grubu bulunmamaktadır. Dolayısıyla yalnızca zaman içerisindeki değişimler değerlendirilmiş ve bulgular da bu değişimlere odaklanmıştır. Anket çalışması için hazırlanan soru formu, geçmiş yıllarla kıyaslama yapabilmek için, önceki anketlerde yer alan ölçüklerin aynısı kullanılarak hazırlanmıştır.
- CATI uygulamasında cinsel ve psikolojik şiddete dair sorulardan beklenen yanıtlar elde edilememiştir, çünkü katılımcılar araştırma ekibinde telefon numaralarının bulunmasından ötürü kendilerini güvende hissetmemişlerdir. Ayrıca, Türkiye'deki aile dinamikleri ve kültürel ve psikolojik engeller bu soruları hayli hassas hâle getirmektedir. Yine de şiddet deneyimleri hakkında annelere yönelttiğimiz sorular belli bir dereceye kadar iyi çalışmıştır.
- Araştırma tasarımında her beş ilde üç çocuk ile derinlemesine görüşme ve eğiticilerle ikişer odak grup yapılması planlanmıştır, ancak bu faaliyetler, özellikle de Bursa'da yaşanan olumsuzluklar nedeniyle gerçekleşmemiştir. Bir kere araştırma ekibi 9-17 yaş aralığında olan ve babaları geçtiğimiz iki yıl içerisinde BADEP eğitimini tamamlamış çocuklara ulaşmakta zorluklarla karşılaşmıştır. Üç çocuk ile gerçekleştirilen derinlemesine görüşmeler babalarının programa katılım dönemi 2016 yılından önce olduğu için çalışma dışı bırakılmıştır. Buna ek olarak Bursa'da eğiticilerin bir araya gelememeleri gibi sebeplerden ötürü odak grup toplanamamıştır. Bu durumu telafi etmek için, İstanbul'un çeşitli ilçelerinden çocuklar ile 3 görüşme gerçekleştirilmiştir. Eğitici odak grubu yerine ise 3 eğitici ile derinlemesine görüşme yapılmıştır.
- 7-15 yaşları arasındaki 15 çocukla derinlemesine görüşmeler yapılmıştır. Geçtiğimiz iki yıl içerisinde babaları BADEP eğitimine katılmış olan çocuklar

o dönemde 3-6 yaş aralığında bulunduğu için çocuk görüşmelerinde yaş aralığı aşağı çekilmiştir. Ancak 12 yaşın altındaki çocuklarla yapılan görüşmelerde çeşitli sınırlılıklar söz konusu olmuştur. Bu sınırlılığı aşmak için çocuklarla görüşme yapmak konusunda özel eğitime sahip araştırmacılar görevlendirilmiştir.

- Araştırma tasarımı kampanyaları konu alan derinlemesine görüşmeler içermemektedir ve kampanya ve mesajları ile temas eden kişilerden herhangi bir nitel veri toplanmamıştır. Bunun nedeni kampanya ve mesajları ile temas eden kişilere ulaşmaktaki zorluktur. Dolayısıyla kampanyanın hedef kitlesi üzerindeki etkisine ilişkin herhangi bir nitel veri bulunmamaktadır.

2.7. GÜVENLİK VE ETİK HUSUSLAR VE PROTOKOLLER

Değerlendirme, BM Değerlendirme Grubu'nun (UNEG) Etik Kılavuzunda belirtilen ilkelere uygun olarak gerçekleştirilmiştir.⁵ Değerlendirme sırasında değerlendiriciler:

- Katılımcıların ve araştırma ekibinin güvenliğini güvence altına almıştır;
- Araştırma ekibini etik hususlara uygun bir biçimde seçmiş ve eğitmiştir;
- Katılımcıların anonimliğini ve gizliliğini güvence altına alan protokoller uygulamıştır;
- Toplanan verileri güvenli bir biçimde saklamıştır;
- Gizlilik ve mahremiyet de dâhil olmak üzere katılımcıların haklarını korumuştur;
- Bilgilendirilmiş rızanın alınması ve veri toplama sürecinde başvuru alan bireylerin

isimlerinin kamuya açılmamasını güvence altına almaya özen göstermiştir;

- Küçüklerle görüşme yapmanın ek risklerini ve ebeveyn onayının gerekliliğini göz önünde bulundurmuştur.

Buna ek olarak,

- Veri toplama araçları kültüre uygun ve katılımcıları rahatsız etmeyecek şekilde tasarlamıştır.
- Veri toplama ziyaretleri katılımcıların riskini en aza indirecek şekilde en uygun zaman ve yerde gerçekleştirilmiştir;
- Görüşmeciler veya veri toplayanlar riskli durumdaki bireylerin nasıl destek arayabilecekleri konusunda (danışmanlık desteği veren örgütlere yönlendirmek gibi) bilgi sunabilecek donanıma sahiptir.

Değerlendirme çalışmasının temel zorluklarından biri, kız çocuklarıyla yapılan derinlemesine görüşmelerle ilgilidir. Çalışmada, BADEP'in babalar üzerindeki etkisini çocukların gözünden anlamak için 11-17 yaş aralığındaki kız çocuklara ulaşılması amaçlanmıştır. Çocuklarla ve gençlerle yapılan araştırmalar en yüksek etik standartlara göre yapılmalıdır ve çocukların veya gençlerin olası suistimaline dair herhangi bir soru işareti oluşmamalıdır. Bu amaçla bu çalışma ICC / ESOMAR Uluslararası Kodlarında belirtilen ve UNCRC tarafından da üzerinde durulan araştırma kodlarını ve etik kaygıları dikkate almıştır. Görüşmeciler profesyonel bir psikologdan küçüklerle görüşme yapma konusunda eğitim almıştır.

⁵ <http://www.unevaluation.org/document/detail/102>

3

DEĞERLENDİRME SORULARINA GÖRE BULGULAR VE ANALİZ

3.1. ETKİNLİK

Bu bölüm, aşağıdaki sorulara atıfta bulunarak dış değerlendirme çalışmasının projenin etkinliği ile ilgili nicel ve nitel bulguları ışığında projenin çıktılarını ve sonuçlarını ele almaktadır:

Amaçlanan proje hedef, sonuç ve çıktılara nasıl ve ne ölçüde ulaşıldı?

Hedeflenen faydalanıcılar programdan ne ölçüde doğrudan fayda sağladı?

Projenin tüm çıktıları, “Eşitlik için Babalar da Burada” Projesinin her bir bileşeninin etkinliğini ortaya koymak üzere ayrı ayrı ele alınmaktadır. Yukarıda da belirtildiği gibi, proje dört sonuç elde etmeyi amaçlamıştır. Bu bölümde bu sonuçlar değerlendirilmekte ve sonuçlarla bağlantılı çıktılar dış değerlendirme bulgularına atıfta bulunularak ayrıntılı olarak sunulmaktadır. Çıktılarla ilgili temel bulgular, raporu daha okuyucu dostu hâle getirmek için hashtag/etiket (#) işaretiyle gösterilmektedir. Ana fikirlerle ilgili hem nicel hem de nitel bulguların detayları, bu etiketli başlıklar altında sunulmaktadır.

Proje bileşenlerinin etkinliği, Baba Destek Programının faaliyetlerini temel alan üç kategori altında tartışılmaktadır. Bu faaliyetler BADEP eğitimleri, katılımcı babalarla yapılan devam oturumları ve katılımcı babaların eşleriyle yapılan anne oturumlarıdır. Bu faaliyetlerin etkinliği Bölüm 3.1.1’de ayrıntılı olarak açıklanmaktadır. Proje kampanyalarının etkinliği Bölüm 3.1.2’de ve yerel savunuculuk gruplarının etkinliği ise Bölüm 3.1.3’te tartışılmaktadır. Bu bölümün sonunda, projenin genel etkinliği ele alınmaktadır.

3.1.1. BADEP Eğitimleri, Devam Oturumları ve Anne Oturumlarının Etkinliği

Projenin temel amacı, beş proje ilindeki kadınların kadın hakları, ebeveynlik sorumlulukları ve aile içi şiddetin önlenmesi açısından daha fazla destek görmelerini sağlamaktır. Bulguların geneli erkeklerin eğitimlerden sonra ebeveynlik sorumluluklarını daha fazla üstlenmeye başladığını göstermiştir. Ayrıca, aile içi şiddetin yaşandığı hanelerde erkeklerin şiddet eylemlerinde düşüş gözlemlenmiştir. Bu açıdan proje, genel hedefinin yanı sıra, sonuç ve çıktıları da karşılamıştır.

Projenin birinci sonucu, babalar ve anneler için tasarlanan eğitimler ve oturumlar yoluyla katılımcı babalar ve eşlerinin toplumsal cinsiyet eşitliği ve eşitlikçi ebeveynlik sorumlulukları hakkında olumlu tutumlar geliştirmelerini sağlamaktır.

Sonuç 1.

Beş ilde eğitimlere ve atölye çalışmalarına katılan babalar ve eşleri, toplumsal cinsiyet açısından eşitlikçi ebeveynlik sorumlulukları ve toplumsal normlara yönelik pozitif tutumlar geliştirir.

Görüşme yapılan babaların çoğunluğu eşitlikçi ebeveynlik sorumlulukları ve toplumsal cinsiyet normlarına yönelik olumlu bir yaklaşıma sahiptir. Yine de BADEP eğitimleri ve atölyelerinin bu eşitlik temelli yaklaşımı güçlendirerek babaları daha geniş düşünmeye ikna ve motive etmiş görünmektedir. 5 ildeki saha araştırması gözlemleri, BADEP katılımcısı babaların toplumsal cinsiyet eşitsizliğine dair farkındalıklarının katılımcı olmayan babalardan daha yüksek olduğunu göstermiştir. Dış değerlendirme çalışması için görüşülen babalar, gündelik yaşamda toplumsal cinsiyet eşitliğini destekleme eğilimi göstermektedir. Bu gözlem aynı zamanda proje çıktıları da desteklemektedir. Aşağıda belirtilen

Sonuç 1 ile bağlantılı çıktılar, beş proje ilindeki ailelerin ebeveynlik sorumlulukları ve eşitlikçi toplumsal cinsiyet rollerine dair algılarının mevcut durumuyla ilgili olarak ayrıntılı bir çerçeve geliştirmemizi sağlamıştır.

Proje Çıktısı 1.1. Baba Destek Programına (BADEP) katılan babaların, eşitlikçi toplumsal cinsiyet rolleri ve ebeveynlik sorumluluklarına yönelik farkındalığı artar.

Bu çıktıda belirtilen etkiyi görmek için öncelikle annelere eşlerinin toplumsal cinsiyet rolleri ve ebeveynlik sorumluluklarıyla ilgili davranış ve tutumları sorulmuştur. Annelerin BADEP programına katılan eşlerine dair değerlendirmeleri, kanıt temelli bir yaklaşım için iyi bir göstergedir. Anneler, eşlerinin hem BADEP öncesi hem de sonrasındaki davranışlarını değerlendirmiştir. Beş ilde gerçekleştirilen anket, odak grup ve derinlemesine görüşmelerden elde edilen bulgular bir arada sunulmaktadır.

 # Annelerin değerlendirmelerine göre BADEP eğitimleri en çok babaların çocuklarıyla zaman geçirme ve iletişim kurma davranışlarını geliştirmiştir. Bu, BADEP programının ebeveynlik sorumluluklarının üstlenilmesi ve aile içi şiddetin azalması açısından babalar üzerindeki en güçlü etkisi olmuştur. Proje faydalanıcıları olan çocuklar ve kadınlar, aile içerisindeki ilişkilerin gelişmesi sayesinde programdan fayda sağlamıştır.

“Kızıyla belki verimli zaman geçirme anlamında çok nitelikli şeyler yapmıyorlardı. Ama şimdi elinde dokümanla geliyor, onu yapmaya çalışıyor, uygulamaya çalışıyor falan. Bu anlamda bir tık daha ileride. Güzel, verimli buluyorum.” Anne Görüşmesi, Bursa (B3)

‘Babam çok daha iyi oldu. Babam eskiden evden işe gidiyor sonra işten geliyor çok bir aktivite ya da etkinlik gösteremiyorduk birlikte. Şimdi BADEP eğitimi ile daha çok etkinlik gösterebiliyoruz. Ben şimdi daha çok şuna inanıyorum ki babam konuşmayı çok seviyor, dinlemeyi ve birileriyle sohbet etmeyi. Normalde biz genellikle evde çok

Tablo 10. Ebeveynlik sorumlulukları ve eşitlikçi cinsiyet rolleri ile ilgili maddelerin ortalama puanları

	Toplam	Bursa	Eskişehir	İstanbul	İzmir	Samsun
Eşim çocuğumuzla baş başa vakit geçirmekten hoşlanırım.	4,58	4,76	4,62	4,48	4,7	4,33
Eşim çocukları dinlemeye başladı	4,54	4,59	4,47	4,48	4,67	4,45
Eşim çocuğumla daha sık oyun oynamaya başladı.	4,49	4,58	4,49	4,46	4,62	4,26
Eşimin erkek çocuğumuzla olan iletişimi çok gelişti. (oğlan çocuğu var)	4,48	4,66	4,4	4,4	4,67	4,24
Eşim çocuklarla daha sık vakit geçirir.	4,48	4,59	4,53	4,36	4,63	4,25
Eşimin kız çocuğumuzla olan iletişimi çok gelişti. (kız çocuğu var)	4,46	4,69	4,59	4,32	4,57	4,24
Çocuklarım eşimle daha fazla şey paylaşmaya başladılar.	4,41	4,27	4,43	4,36	4,62	4,25
Eşimin benimle olan iletişimi çok gelişti.	4,22	4,2	4,28	4,18	4,33	4,06
Eşim ev işlerine yardımcı olmaya başladı.	3,81	3,92	3,78	3,73	3,91	3,7

Soru: MS-E1 Baba Destek Programının size, eşinize ve çocuklarına aşağıdaki konularda ne kadar fayda sağladığını düşünüyorsunuz?

sohbet etmezdik mesela çok binde bir sohbet konuları açılırdı ya da birlikte vakit geçirirdik. Yine geçirirdik ama bundan daha az. Bu süreçten daha az. Şimdi daha çok vakit geçiriyoruz.’ Çocuk Görüşmesi, Kız Çocuğu, 11 yaş, İstanbul (C2)

Anne anketlerinde katılımcılardan eşlerinin ebeveynlik sorumlulukları ile ilgili tutum ve davranışlarına dair bazı ifadelere ne ölçüde katıldıklarını 1 ile 5 arasındaki bir ölçekte - 1, BADEP programı hiç işe yaramadı ve 5, son derece işe yaradı olacak şekilde - puanlamaları istenmiştir. Her bir madde için ortalama puanlar aşağıdaki tabloda sunulmuştur. En yüksek puan 5'tir ve 5'e yakın ortalamalar daha yüksek bir gelişimi ifade etmektedir.

Anket sonuçları, annelerin algısına göre, BADEP eğitimlerinin özellikle babaların çocukları ile iletişim kurma becerilerini geliştirdiğini göstermektedir. Anneler, babaların çocuklarını dinlemeye de başladığını ve onlarla daha sık oyun oynadıklarını belirtmektedir. Bu ifadeler 5 üzerinden ortalama en az 4,5 puan almıştır. BADEP eğitimleri babaların hem oğlan çocukları, hem de kız çocukları ile iletişimi geliştirmiştir. Her ne kadar BADEP eğitimleri babaların eşleriyle iletişimini de geliştirmiş olsa da, bu etki çocuklarla olan ilişkilerdeki iyileşmeye kıyasla sınırlı kalmıştır. Öte yandan, BADEP'in kapasitesi, annelerin de belirttiği gibi, babaların ev işlerine daha fazla dâhil olmaları bakımından sınırlı kalmaktadır. Bu konu, bir sonraki bölümde ayrıntılı olarak ele alınacaktır. İller arası bir karşılaştırma yapıldığında bulgular açıkça babalardaki gelişmelerin Bursa ve İzmir'de en yüksek düzeyde olduğunu göstermektedir. Bu illerin ardından Eskişehir'deki babalar da önemli bir ilerleme kaydetmiştir. Özellikle Samsun'daki babalar, beş ilin ortalamasından daha düşük puanlara sahiptir. İstanbul'daki babalar ise ortalamayı temsil etmektedir. Bu farklılıklar, eğitim gruplarının kurulduğu semtlerle ilişkili olabilir. Yine de il bazındaki sonuçlar katılımcı babaların sosyodemografik profilleri açısından yorumlanmalıdır. Dolayısıyla bu fark, iller arasındaki farklılıktan ziyade babaların profilleri ile ilişkilidir.

BADEP eğitimine katılan babalar programdan sonra daha sakin olduklarını belirtmektedir. Bu durum aile içi çatışmaların çözülmesinde ve aynı zamanda çocuklarla ilişkide olumlu sonuçlara yol açmaktadır. BADEP'e katılan babaların eşleri ve çocukları, BADEP'in en açık sonuçlarından olan aile içi şiddetin azalmasına dair bulguları desteklemektedir.

‘Çocuğumla daha çok yani şöyle söyleyeyim çocuğumla yaşadığım stres ortamlarını daha sakin çözebiliyorum açıkçası. Yani daha baba, daha ebeveyn olarak değil de daha ortak, daha etkileşimli, daha dengeli bir şekilde çözebiliyorum. Hepsi bu program sayesinde, benim için çok verimli oldu. ‘ Baba Görüşmesi, Bursa (B5)

‘Babam bana bağıyordu eskiden. Sinirlendiğinde bağıyordu, ama şimdi bağırmıyor.’ Çocuk Görüşmesi, Oğlan Çocuk, 7 yaş, Eskişehir (C1)

‘Eşim çocuk konusunda bayağı değişti. Çocuk yetiştirmeye yönelik fikirleri daha gelenekseldi. Çok öfkeliydi eskiden. Şimdi daha şefkatli. Birlikte oynamak için, ailesiyle iyi vakit geçirmek için elinden geleni yapıyor.’ Çocuğumuzu anlamaya daha fazla uğraşiyor. Çocuk üzüldüğünde dönüp kendisini sorguluyor. BADEP sayesinde kocam çocuğumuzun bir birey olduğunu kabul etti.’ Anne Görüşmesi, İzmir (B1)

Çocuklar, babalar ve annelerle yapılan görüşmeler, babaların şiddet davranışlarının aile üyeleriyle iletişim becerileri arttıkça azalma eğiliminde olduğunu ortaya koymuştur. Babalar çocuklarıyla daha fazla etkileşime girip iletişim kurduğunda daha barışçıl ilişkilere sahip olmuşlardır. BADEP aracılığıyla çocuk yetiştirme konusunda daha fazla bilgi edinme şansı buldukları görülmektedir (örneğin, çocukların cinsellik hakkındaki sorularını doğru bir şekilde yanıtlama vb.). Babalar çocuklarıyla daha barışçıl bir iletişim kurmak konusunda özgüven kazanmış ve böylelikle şiddet eğilimleri azalmıştır. Örneğin çocuklar soru sorduğunda onları azarlamak yerine sakince cevap vermeye başlamışlardır.

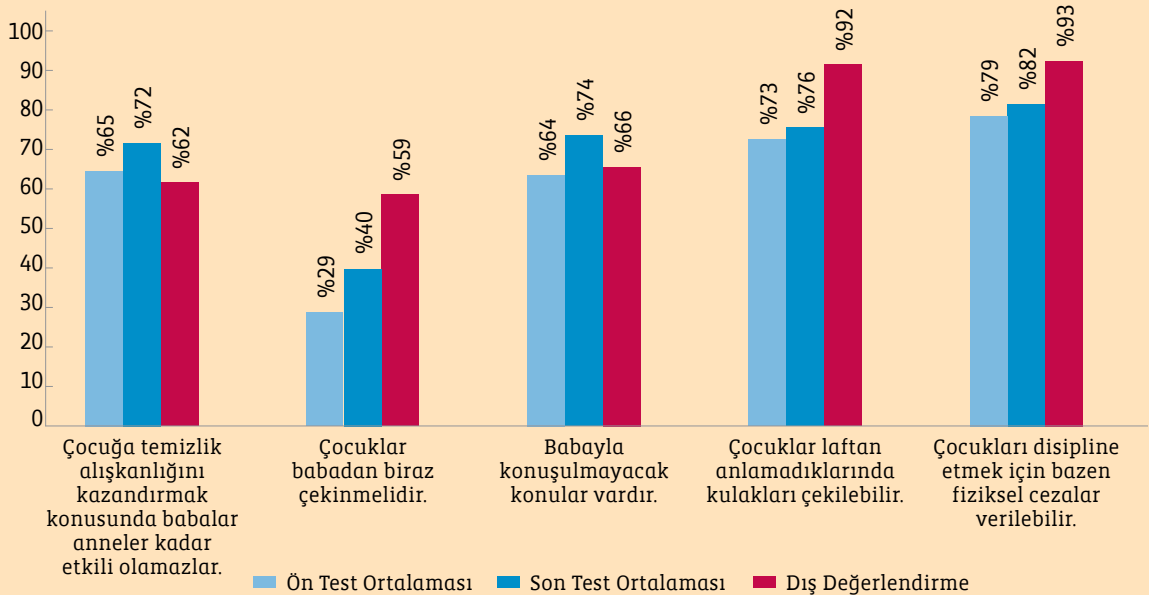
Babaların çocuklara yönelik şiddete dair tutumları projenin iki yıl içerisinde değişim göstermiştir.

Dış değerlendirme araştırması ekibi, projenin son iki yıl içerisinde yürütülen izleme ve değerlendirme süreçlerinde kullanılan bazı araçlardan faydalanmıştır. Anketlerde kullanılan ifadeler babaların ebeveynliğe dair algıları ile ilişkilidir. Bu ifadelerden bazıları izleme değerlendirme süreci içerisinde, 2017 ve 2018 yıllarında yapılan ön- ve son-testlerde yer almıştır. Dış değerlendirmenin bazı kısımları aynı soruları içermektedir. Aşağıdaki grafik, babaların ebeveynliğe dair tutumlarındaki değişimin doğrusallığını ortaya koymaktadır. Yüzdeler, ilgili başlıkta projenin olumlu etkisinin oranını göstermektedir. Yüzde ne kadar yüksekse, projenin olumlu etkisi de o kadar güçlüdür.

Babaların tutumlarındaki en olumlu değişiklik, çocuklara yönelik şiddete ilişkindir. Çocukları disiplin altına almak için fiziksel cezaların kullanılması (örn. kulak çekme) gibi konularda projenin başından itibaren babaların algıları iyileşme göstermiştir. Babaların %90'ından fazlası bu fikirlere karşı olduklarını belirtmiştir

ve bu eğilim 2017'den bu yana artmıştır. Diğer bir iyileşme, babaların, çocukların babalarından biraz çekinmesi gerekip gerekmediğine dair düşüncelerindeki değişimde gözlemlenmektedir. Dış değerlendirme bulgularına göre babaların %60'ı bu ifadeye katılmadığını belirtmiştir. Bu oran proje başlangıcında %28,6 düzeyindedir. Bu değişim bize babaların geleneksel bakış açılarını değiştirmeye daha yatkın olmaya başladıklarını göstermektedir. Bununla birlikte babalar, 'babalarla konuşulamayacak bazı konular vardır' ifadesine katılım düzeylerinde daha düşük değişim sergilemiştir. Bu ifadeye katılmama düzeyi, şiddetle bağlantılı diğer tüm ifadeler arasında en düşük düzeydedir. Gözlemlenen bir başka eğilim, babaların çocuklara temizlik alışkanlığı kazandırmakta anneler kadar etkili olamayacağı inancı ile ilgilidir. Eğitimlerden hemen sonra babaların çocuklarına temizlik alışkanlığı kazandırabileceklerine inna oldukları görülmüştür. 2017 ve 2018'deki son-testlerde bu başlık altında bir artış gözlemlenmiştir. Ancak her ne kadar babalar çocuklarına temizlik alışkanlığı kazandırmak konusunda kendilerine güvenmeye başlasalar da, dış değerlendirme bulgularına göre bu güven uzun vadede azalma göstermektedir.

Şekil 4. Babaların şiddete ilişkin ifadelere katılmama düzeyleri

Soru: FS-C2

Tablo 11. Annelerind değerlendirmelerine göre çocukla ilgili sorumluluklarda babanın katılımı

MS-E5	Babaların Yüzdesi		
	BADEP'ten Önce de Yapanlar	BADEP'ten Sonra Yapmaya Başlayanlar	Hiçbir Zaman Yapmamış Olanlar
Okuldaki gösterisine gidip izleme	%65,1	%6,3	%29,2
Geceleri ağıladığında kalkıp ilgilenme	%73,5	%5,5	%20,7
Mamasını / yemeğini hazırlama	%57,6	%5,5	%37,1
Parka götürme	%65,1	%4,1	%33,7
Okula /kursa götürüp getirme	%75,2	%3,1	%21,9
Parkta biberonla mama yedirme	%41	%1,7	%57,3
Tek başına sokakta pusule gezdirme	%49,2	%1,7	%48,9
Ortalama	%60,9	%4	%35,5

Soru: Şimdi size bazı çocuk bakım ve yetiştirme işlerini sayacağım. Eşiniz bunlardan hangilerini BADEP eğitimlerinden sonra yapmaya başladı? Hangilerini eğitimlerden önce de yaptığı oluyordu? Hangilerini bugüne kadar hiç yapmadı?

 # Annelere göre babaların çoğunluğu BADEP eğitimlerinden önce de çocukların bakımı ile ilgili işlere katılım göstermektedir. BADEP eğitimleri babaların çocuklarla ilgili sorumluluklara katılmalarını ortalama %7 oranında artırmıştır.

Annelere göre, babaların yarısından fazlası sokakta çocukların karını doyurmak ve tek başına pusule gezdirmek haricindeki

çeşitli işlerde sorumluluk almaktadır. Babalar, çocukları parkta biberonla beslemek ve sokakta yanlarında anne olmadan pusule gezdirmek gibi halka açık yerlerde gerçekleştirilmesi gereken bazı sorumluluklardan kaçınmaktadır. BADEP eğitiminden sonra bile babaların %57'si hiçbir zaman çocuklarını halka açık bir alanda biberonla beslemediklerini belirtmiş ve yalnızca %2'si eğitimden sonra bunu yapmaya ikna olduğunu ifade etmiştir. Eğitim sayesinde babaların % 5,5'i çocuklarına yemek

Tablo 12. Annelerine değerlendirmelerine göre babaların çocuk bakımına katılımı

MS-E5	Babaların Yüzdesi					
	BADEP'ten Önce de Yapanlar		BADEP'ten Sonra Yapmaya Başlayanlar		Hiç Yapmamış Olanlar	
	Kız Çocuğu Var	Oğlan Çocuğu Var	Kız Çocuğu Var	Oğlan Çocuğu Var	Kız Çocuğu Var	Oğlan Çocuğu Var
Alt değiştirme	%59,1	%68,1	%1,9	%2,5	%33,7	%30,2
Uyutma	%87,2	%88,4	%5,8	%4,9	%7,2	%7
Tuvalete tutma	%68,4	%71,9	%7	%7,4	%25,5	%21,1
Yıkama (kız veya oğlan)	%54,1	%71,9	%5,1	%6,7	%41,2	%21,4
Çocuğun cinsellikle ilgili sorularını yanıtlama (kız veya oğlan)	%13,5	%38,2	%17,5	%22,8	%76,1	%39,6

MS-E5: Şimdi size bazı çocuk bakım ve yetiştirme işlerini sayacağım. Eşiniz bunlardan hangilerini BADEP eğitimlerinden sonra yapmaya başladı? Hangilerini eğitimlerden önce de yaptığı oluyordu? Hangilerini bugüne kadar hiç yapmadı?

hazırlamaya veya bebek/çocuk ağladığında geceleri kalkmaya başlamıştır. BADEP'ten sonra çocuklarının okuldaki gösterilerine/törenlerine gitmeye başlayan babaların oranı %6,3 artmıştır. Projenin katkıları sınırlı fakat olumludur.

Alt değiştirme, uyutma, yıkama ve cinsellik hakkındaki soruları cevaplama gibi aşağıda listelenen çocuk bakımı ile ilgili sorumluluklar, ailede oğlan veya kız çocuğu olmasına göre ayrı ayrı analiz edilmiştir. Sonuçların bu alt kırılımlarla sunulmasının nedeni, saha çalışmaları sırasında bu sorumlulukların bazı anneler tarafından çocuğun mahremiyetini ilgilendiren işler olarak değerlendirilmesidir. Ayrıca, bu alt kırılım kız ve oğlan çocuklarına yönelik ebeveynlik sorumluluklarındaki toplumsal cinsiyete dayalı farklılıkları ortaya koymaktadır.

Babalar, annelerinin ifadelerine göre çocuklarını uyutma işine dâhil olmaya başlamıştır. BADEP, babaların bu sorumluluklar çerçevesindeki pratiklerine katkıda bulunmuştur (babaların yaklaşık %5'i eğitimlerin ardından bu işi yapmaya başlamıştır). Bulgular aynı zamanda babaların kız çocuklarının altını oğlan çocuklarına göre daha az değiştirdiğini göstermektedir. Annelerin cevapladığı açık uçlu sorular, kültürel veya dini değerlerden ötürü babaların kız çocuklarının altını değiştirmeyi tercih etmediğini veya annelerin buna izin vermek istemediğini ortaya koymaktadır. Bu, neden kız çocuklarının altını değiştiren babaların oranının oğlan çocuklarına kıyasla daha düşük olduğunu açıklamaktadır. Benzer bir eğilim kız / oğlan çocuğunun yıkanmasında da gözlemlenmektedir. Babalar bu bakım sorumluluğunu kız çocukları için daha az üstlenmiştir.

BADEP'in en güçlü etkisi, çocukların cinsellik ile ilgili sorularını yanıtlama başlığında görülmektedir.

Anneler, babaların %17,5'inin kızlarının cinsellik hakkındaki sorularını yanıtlamaya başladığını, oğlan çocuklarının sorularını yanıtlamaya başlayan babaların oranının ise daha da yüksek (%22,8) olduğunu belirtmiştir.

BADEP eğitimleri babalara çocuklarıyla cinsellik hakkında nasıl konuşabileceklerini öğretmiştir. Her ne kadar babalar oğlan çocuklarına kıyasla kız çocuklarının cinsellik ile ilgili sorularından daha fazla kaçınıyor gibi görünse de, genel olarak BADEP en güçlü gelişmeyi babaların çocuklarıyla cinsellik hakkında iletişim kurma konusundaki farkındalıklarında sağlamıştır.

Babalar, BADEP eğitimlerinin bir sonucu olarak eşitlikçi ebeveynlik sorumluluklarına dair olumlu tutumlar geliştirmiştir. Bununla birlikte, babaların rolü gündelik yaşam pratiklerinde hâlâ tamamlayıcı niteliktedir. Anneler babaların çocuk bakım sorumluluklarında yalnızca yardımcı rolü üstlendiğini söylemeye devam etmektedir.

Babalarla gerçekleştirilen BADEP eğitimleri ve atölyeleri ile annelerle yapılan oturumlar katılımcıların toplumsal cinsiyet açısından eşitlikçi ebeveynlik sorumluluklarına yönelik olumlu tutumlarında gelişme yaratmıştır. Katılımcı babalar ve anneler, ev işleri ve çocuk bakımı sorumluluklarının ebeveynler arasında paylaşılması gerektiğine ikna olmuş görünmektedir. Babalar ve anneler, ev ve çocuklar hakkındaki karar alma süreçlerinde eşleriyle birlikte sorumluluk aldıklarını belirtmiştir. Ancak geleneksel alışkanlıklar ve dini değerler, programın toplumsal cinsiyet eşitliği başlığı altındaki hedeflerine ulaşmasını engelleyebilmektedir.

"Bana ev işleri konusunda yardım ettiği için birlikte daha fazla zaman geçirebiliyoruz, kendimize ayırdığımız zaman arttı. Oğlumuzla ilgili bakım sorumluluklarını da paylaşmaya başladık." - Anne görüşmesi, Bursa (B1)

*"Bence çocuk bakmak ve ev işleri hem erkeğin hem de kadının sorumluluğunda olan bir şey. Erkeğin sorumluluğu, kadının sorumluluğu diye farklılıklar olmamalıdır. Her işi yapabiliriz, **ben de yapıyorum zaten, eşime yardımcı oluyorum.** Bulaşık yıkamadan temizliğe kadar çocuk bakımı ile ilgili tüm sorumluluklarımızda varız." - Baba görüşmesi, Bursa (B5)*

Yukarıdaki alıntıda da görüldüğü gibi baba, ebeveynlik ve ev işlerindeki rolünü “eşime yardımcı oluyorum” şeklinde tanımlamaktadır. Babanın aile ve ebeveynlik sorumluluklarındaki rolü sadece erkekler tarafından değil aynı zamanda kadınlar tarafından da hâlâ tamamlayıcı olarak tanımlanmaktadır. Babalar kendi rollerini ‘katkıda bulunan’ olarak ifade ederken, anneler eşlerinin ev işlerine ve çocuk bakımına bu katkılarını ‘yardım etmek’ olarak görmektedir. Odak grup çalışmasına katılan annelerde bu yaklaşımı görmek mümkündür. Aşağıdaki alıntıda da görüldüğü üzere anneler yaklaşımlarını açıkça şöyle ifade etmiştir:

“Kadın çalışsa da erkek hâlâ yardımcı pozisyonunda görülüyor. Mesela benim eşim... Ben hâlâ söylüyorum, hâlâ iş yapıyorum. Daha çok benim zorumla, benim ittirmemle yardım ediyor. **Ama hep yardımcı pozisyonunda olduğu için çamaşır makinesini nasıl çalıştıracığı konusunda bir fikri hâlâ yok.**” - Anne Odak Grubu, İstanbul (K2)

“Bir tane çocuğum yedi buçuk yaşında biri beş yaşında. Hâlâ soruyor oğlumuzun kıyafeti nerede diye. Yani ben cinnnet geçiriyorum. 7 buçuk yaşında bu çocuk. Yani hâlâ kıyafetlerinin nerede olduğunu

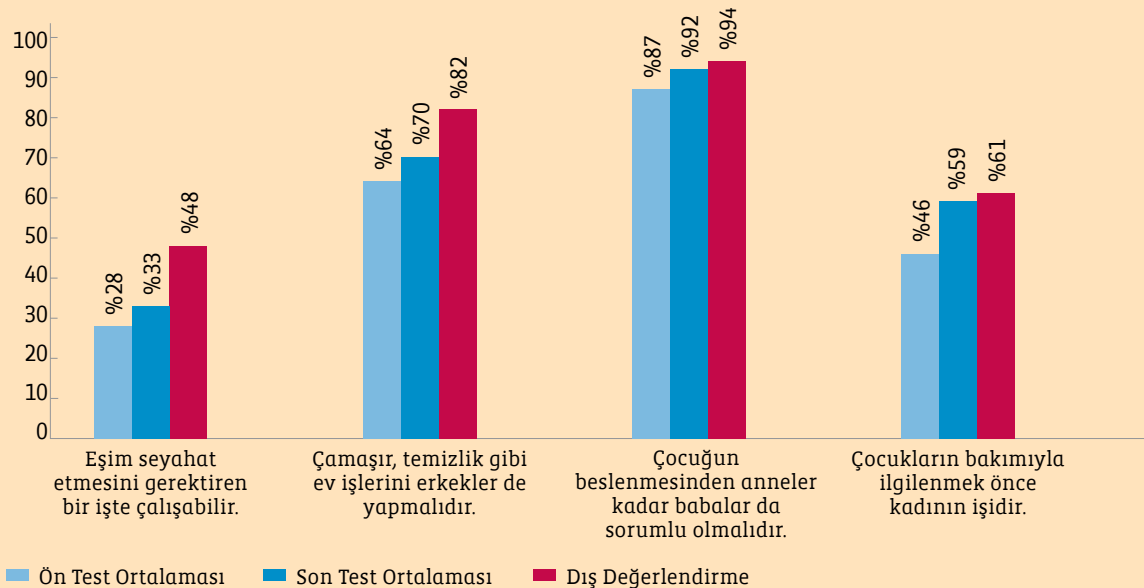
nasıl sorabiliyorsun? Yani kıyafetini alıyor giydiriyor, temizlik yapıyor ama yapsa dahi **o bilinç düzeyini yaratmak mümkün olmuyor.**” - Anne Odak Grubu, İstanbul (K2)

Yukarıda görüldüğü gibi, toplumsal cinsiyete dayalı iş bölümünde erkeğin rolü hâlen tamamlayıcı niteliktedir. Projenin babaların toplumsal cinsiyet eşitliğine dair algıları üzerindeki etkileri de araştırılmıştır. Dış değerlendirme çalışmasından toplanan veriler analiz edildiğinde ve önceki yılların bulguları ile karşılaştırıldığında aşağıdaki tespitleri yapmak mümkün olmuştur:

Proje, iki yıllık süresi içerisinde babaların toplumsal cinsiyet eşitliği ile ilgili konularda farkındalıklarını artırmıştır.

Ebeveynlik sorumluluklarına ilişkin sorulara benzer şekilde, babaların toplumsal cinsiyet eşitliğine karşı tutumları da önceki yılların ön- ve son-testlerindeki araçlar kullanılarak araştırılmıştır. Aşağıdaki grafik, eğitimlerin babaların toplumsal cinsiyet eşitliği ile ilgili belli konulardaki farkındalıklarını nasıl olumlu yönde artırdığına dair sonuçları göstermektedir. Daha yüksek yüzdeler bu belli konularda projenin daha güçlü bir etkiye ulaştığı anlamına gelir.

Şekil 5: Babaların toplumsal cinsiyet eşitliği ile ilgili ifadelerle katılım düzeyleri

Babalar çocukların beslenmesinde kendilerinin de anneler kadar sorumlu olduğunu düşünmektedir. Babaların %80'inden fazlası bunu söylemiştir ve bu konudaki algıları BADEP eğitimlerinin etkisiyle olumlu yönde artmıştır. Dış değerlendirme bulguları, babaların %93,7'sinin bu ifadeye katıldığını göstermektedir. İkinci ifade, erkeklerin çamaşır, temizlik gibi ev işleri yapması gerekip gerekmediği ile ilgilidir. Yapmaları gerektiğini düşünen babaların oranında belirgin bir artış görülmektedir. Projeden önce babaların sadece %61'i bu ifadeyle katılırken, bu oran iki yıl içinde %82'ye çıkmıştır. İki yılın ardından proje, babaların %60,7'sini çocuk bakımının öncelikli olarak kadının işi olmadığı konusunda ikna etmeyi başarmıştır. Bu ifadelerin yanında hâlen tartışmalı durumda kalan bir ifade daha mevcuttur: "Kadınlar seyahat etmelerini gerektiren bir işte çalışabilirler." BADEP eğitimlerinden önce babaların yaklaşık %30'u eşlerinin seyahat etmesini gerektiren bir işte çalışmaları durumunda onları destekleyebileceklerini iddia etmiştir. Eğitimlerden sonra bu oran %48'e yükselmiştir. Bu artışa rağmen, babaların çoğunluğu hâlâ eşlerinin seyahat etmelerini gerektiren bir işte çalışabileceği ifadesine katılmamaktadır. Bu konu babaların kırmızı çizgisi gibi görünmektedir. Ancak genel olarak değerlendirildiğinde BADEP eğitimlerinin babaların toplumsal cinsiyet eşitliği ile ilgili konulardaki algılarını projenin hedefleri doğrultusunda olumlu yönde değiştirdiği söylenebilir.

BADEP eğitimleri babaların toplumsal cinsiyet stereotipleri üzerine yeniden düşünmelerini sağlamıştır.

Her ne kadar BADEP erkeklerin çocuklarla ilgili işlerin cinsiyetçi yönüne dair tutumlarını değiştirirse de, bir toplumsal norm olarak toplumsal cinsiyet eşitliği kavramına dair genel algıyı değiştirmek başarılması zor bir görevdir. Annelerin anlatıları, babaların çocuklarının oyun tercihlerine yönelik tutumlarını değiştirdiğini göstermiştir. BADEP sayesinde babaların "bebeklerle yalnızca kız çocukları oynar, oğlan çocukları oynamaz" gibi stereotipik ifadelerle yönelik tutumlarında değişimler gerçekleşmiştir.

"Baba Destek Programı'yla birlikte bazı birkaç tutumu vardı, onlar değişti. İşte erkek çocuğu bebekle oynamaz' diyordu. Şimdi onu yapmıyor. Benim babamdan kalma birkaç bebeğim var sakladığım. Oğlum onları görüp oynadığında 'aa işte oynayamazsın' falan yapmıyor." - Anne Odak Grubu, İstanbul (K4-1)

Anne anketleri de benzer bulgular sunmaktadır. Annelerin ifadelerine göre, babaların %80'inden fazlası kızlarıyla birlikte bebeklerle, %90'ından fazlası da oğullarıyla birlikte arabalarla oynamaktadır.

Çocuklar zaten cinsiyetçi ve heteroseksist olarak örgütlenmiş bir dünyaya doğmaktadır. Ardından çoğunlukla heteronormatif kalıplarla tanımlanan bir sosyalleşme sürecinden geçmektedir. Çocukların toplumsal cinsiyet ve cinsel kimlik inşa süreci ebeveynler, diğer bakıcılar ve erken çocukluk dönemi öğretmenleri algı ve tutumları, çizgi filmler, hikâye kitapları ve oyuncaklar gibi pek çok faktörün etkisi altında kalmaktadır. Tüm bu faktörler erken çocukluk döneminde

Tablo 13. Annelerin değerlendirmelerine göre çocuğun cinsiyetine göre babaların oynadıkları cinsiyetle ilişkilendirilen oyunlar

MS-E5	Babaların Yüzdesi					
	BADEP'ten Önce		BADEP'ten Sonra		Hiç	
	Kız Çocuğu Var	Oğlan Çocuğu Var	Kız Çocuğu Var	Oğlan Çocuğu Var	Kız Çocuğu Var	Oğlan Çocuğu Var
Birlikte bebeklerle oynama	%80	%27,8	%8,5	%4,4	%11,5	%68,4
Birlikte arabalarla oynama	%64,6	%91,1	%5,1	%2,3	%33,1	%4,4

MS-E5 Soru: Şimdi size bazı çocuk bakım ve yetiştirme işlerini sayacağım. Eşiniz bunlardan hangilerini BADEP eğitimlerinden sonra yapmaya başladı? Hangilerini eğitimlerden önce de yaptığı oluyordu? Hangilerini bugüne kadar hiç yapmadı?

çocukların toplumsal cinsiyet ve cinsellik algılarının ve bunun yanı sıra toplumsal cinsiyet ve cinsel kimliklerinin oluşumunu öyle veya böyle etkilemektedir.⁶ Türkiye’de ebeveynler ve erken çocukluk dönemi öğretmenler, çocukların toplumsal cinsiyet ve cinsel kimliklerinin inşasında büyük bir rol oynamaktadır. Ancak, köklü geleneksel normlar ve dine dayalı değerler bu konudaki tutum ve görüşlerin değişimini engellemektedir. Dolayısıyla babaların oyuncak ve toplumsal cinsiyet gibi konulardaki görüşlerinin değişimi, bu bağlamda değerlendirilmelidir.

Arabalarla oynamanın geleneksel olarak oğlan çocuklarına uygun bir oyun olarak algılanmasına rağmen, BADEP eğitimlerinden sonra babaların %5’inin kız çocuklarıyla da araba oynamaya başladığı görülmüştür. Benzer şekilde BADEP eğitimleri, babaların %4,4’ünün oğullarıyla birlikte bebeklerle oynamasını sağlamıştır. Ancak, babaların %68’i hâlâ oğlan çocuklarıyla hiçbir zaman bebeklerle oynamadıklarını ve %33’ü de kız çocuklarıyla arabalarla oynamadıklarını bildirmiştir. Babalar, kız çocuklarıyla sözde “oğlan oyunlarını” oynamaya daha heveslidir, ancak oğlan çocuklarıyla sözde “kız etkinlikleri” yapmak konusunda benzer düzeyde heves göstermemektedir.

 # BADEP eğitimleri, babaların bir toplumsal cinsiyet eşitliği perspektifi geliştirmelerine katkıda bulunmuştur, ancak eğitimler yoluyla söylemsel ve algısal düzeylerde toplumsal cinsiyet eşitliği açısından büyük bir dönüşüm sağlamak, Türkiye bağlamında üstesinden gelinmesi kolay bir iş değildir.

Babalar toplumsal cinsiyet eşitliğini gündelik yaşamlarında toplumsal bir norm olarak belli bir dereceye kadar içselleştirmiştir. Söylemsel düzeyde ise geleneksel toplumsal normlar, babaların anlatılarında hâlâ belirgin bir biçimde ortaya çıkmaktadır. Babalar toplumsal cinsiyet farklılıklarını çoğunlukla kadınların fiziksel becerileri temelinde algılamaktadır.

6 Şalgam, Didem (2014). *Erken çocukluk döneminde oyuncakların cinsiyet ve cinsel kimlik inşasındaki rolleri* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara, Türkiye. <http://etd.lib.metu.edu.tr/upload/12618221/index.pdf>

“Fiziksel güç gerektiren birtakım işleri yapamayacaklarını düşünüyorum. Mesela kazma, kürek bilmem ne gibi. Bu gibi işler geldi aklıma. Fiziksel olarak daha sorun yaşayacaklarını, başarılı olamayacaklarını düşünüyorum. Bahçeyle uğraşabilirler ama kazma kürek zor olur.” - Baba Odak Grubu, İstanbul (K5-1)

“Mesela kuvvete dayalı işleri yapamazlar. Ben fırında çalışıyorum. Bir çuval 50 kilo hiç olmazsa. Bayan arkadaşımız da var bizimle çalışan. Bayan arkadaşına ya şu 50 kiloluk çuvalı al gel dediğin zaman getiremez yani.” - Baba Odak Grubu, Eskişehir (K4-2)

Dış değerlendirme çalışmasına katılan babaların çoğunluğunun, kamusal alandaki toplumsal cinsiyet eşitsizliği konusunda farkındalığa sahip olduğu görülmüştür.

“Herkes kadınlara eşit vatandaş fikriyle bakmadığı için ee, haklı olarak sosyal olarak biraz zor durumda bırakılıyorlar. Onun dışında yoksa bence zihinsel olarak ya da fiziksel beceri olarak eksikleri yok. Ama öyle bir duruma biz itiyoruz yani ister istemez.” - Baba Odak Grubu, Eskişehir (K2-2)

 # Annelere göre katılımcı babalar, BADEP eğitimlerinden önce de ev işlerine dâhil olmaktadır. Program, ev işlerinin toplumsal cinsiyete dayalı eşitlikçi bölüşümünde %15,8 oranında bir değişim sağlamıştır.

Annelerin ifadelerine göre, erkekler çoğunlukla market alışverişi, çay demleme ve ev eşyalarının tamiri gibi işlere katılmaktadır. Anneler babaların %80’inden fazlasının bu işleri BADEP eğitiminden önce de yapmakta olduğunu belirtmektedir. BADEP eğitimlerinin asıl katkısı, BADEP’ten önce sofraya toplamayan babaların %21’ini bu işi yapmaya başlamak konusunda ikna etmesi olmuştur. Ancak BADEP eğitimleri, babaların sadece %7,8’ini daha fazla ev işi yapmaya teşvik etmiştir. Eşlere göre babaların çoğunluğu hâlâ yer silmek, çamaşır asmak ve ütü yapmak gibi ev işlerine dâhil olmamaktadır.

Tablo 14. Annelerin değerlendirmelerine göre babaların ev işlerine katılımı

MS-E2	BADEP'ten Önce de Yapanlar	BADEP'ten Sonra Yapmaya Başlayanlar	Hiçbir Zaman Olanlar
Sofra kurmak	%69,2	%21,4	%9,9
Kahvaltı hazırlamak	%68,4	%8,9	%23,6
Yerleri silmek	%31,3	%7,5	%61,4
Balkona çamaşır asmak	%39	%7,2	%54
Çay demlemek	%82,4	%7,2	%10,4
Yemek pişirmek	%53,5	%6,3	%41
Ütü yapmak	%29,4	%5,8	%65,3
Perde asmak	%69,4	%4,6	%25,8
Boya / badana işleri	%69,4	%2,4	%28,2
Tamir işleri	%87,2	%1,2	%11,8
Düğme dikmek	%16,9	%1,2	%81,9
Market alışverişi	%98,1	%1	%1
Ortalama	%51,1	%7,8	

MS-E2 Soru: Şimdi size bazı ev işlerini sayacağım. Eşiniz Bunlardan hangilerini BADEP eğitimlerinden sonra yapmaya başladı? Hangilerini eğitimlerden önce de yaptığı oluyordu? Hangilerini bugüne kadar hiç yapmadı?

Babaların %51'i program öncesinde de ev işlerine katılırken programdan sonra bu oran %58,9'a yükselmiştir. BADEP'in ev işlerinin toplumsal cinsiyete dayalı eşitlikçi bölüşümü üzerindeki toplam etkisi değerlendirildiğinde programın %15,8 oranında bir değişim elde ettiği görülmektedir.⁷

Babaların çoğunluğu ilgili ve şiddet eğilimi olmayan babalar olarak değerlendirilse de, BADEP eğitimleri katılımcı babaların aile içinde şiddet içermeyen ilişkilerin kurulmasına dair tutum ve davranışlarını geliştirmiştir.

Aşağıdaki tablo annelerin, babaların BADEP eğitimlerinden önce ve sonra ebeveynlik ve şiddete ilişkin tutum ve davranışlarına dair değerlendirmelerini sunmaktadır. Annelerin eşlerinin eşitlikçi toplumsal cinsiyet rolleri ve ebeveynlik sorumluluklarına yönelik gündelik yaşamlarındaki tutum ve davranışlarını nasıl değerlendirdikleri incelendiğinde, babaların

çoğunluğunun ilgili ve şiddet eğilimi olmayan baba / eş olarak tarif edildiği görülmektedir.

Annelere göre evlerinde fiziksel ve ekonomik şiddet zaten hayli nadir görülmektedir. Annelerin sadece %2-3'ü evlerinde şiddet kaynaklı sorunlar yaşadığını belirtmiştir. Bu oran eğitimlerden sonra %1-2'ye düşmüştür. Ancak annelere fiziksel, sözlü ya da cinsel şiddete maruz kalıp kalmadıkları sorulduğunda yalnızca %12,8'i şiddet türlerinden en az birini deneyimlediğini belirtmiştir. Bu, kadınların evde deneyimledikleri şiddete dair konuşmama meyilli olduklarını göstermektedir. Anneler eşlerini ilgili babalar olarak tanımlama eğilimindedir. %79,7'si eşlerinin her zaman ilgili baba olduğunu belirtirken, %92'si BADEP eğitimlerinden sonra böyle olduklarını ifade etmiştir. Daha önce belirtildiği gibi, BADEP babaların iletişim davranışlarında değişim yaratmış, katılımcılar eşleriyle daha fazla sohbet etmeye başlamıştır. Yine de çocuklar babaları ile belli konular hakkında

⁷ Boya-badana, tamir ve market alışverişi gibi çoğunlukla erkekler tarafından yapılan işler ortalama dışında bırakılmıştır.

Tablo 15. Şiddetle ilişkili maddelerde annelerin değerlendirmeleri

MS-C6	BADEP'ten Önce			BADEP'ten Sonra		
	Hiçbir Zaman	Bazen	Her zaman	Hiçbir Zaman	Bazen	Her zaman
Eşimin parası olmasına rağmen kasıtlı olarak eve para bırakmayarak cezalandırdığı olur	%97,6	%2,2	%0,2	%98,3	%1,4	%0,2
Eşim öfkelenildiği zaman bana bazen fiziksel zarar (kulak çekmek, saç çekmek, tokat atmak, vb.) verdiği olur.	%96,9	%2,7	%0,5	%98,6	%1,2	%0,2
Eşim telefonumun, sosyal medya, vb. hesaplarımı kontrol eder	%89,6	%8,7	%1,7	%91,5	%7,2	%1,2
Eşim öfkelenildiği zaman çocuğuma bazen fiziksel zarar (kulak çekmek, saç çekmek, tokat atmak, vb.) verdiği olur	%88,9	%10,9	%0,2	%93,7	%6,3	%0
Eşimin kızgınlıktan evdeki eşyalara zarar verdiği olur.	%88,4	%10,4	%1,2	%92,8	%6	%1,2
Eşim gün içinde beni kontrol amaçlı sık sık arar.	%84,1	%13	%2,9	%85	%12,6	%2,4
Dışarı çıkmak için önce eşimden izin almam gerekir.	%70,8	%22,7	%6,5	%72	%21,5	%6,5
Çocuğumun babasından korkup söyleyemediği ama bana söylediği durumlar olur.	%65,5	%31,6	%2,9	%70	%27,1	%2,9
Eşimin kıyafetlerime karıştığı olur.	%64,8	%27,5	%7,7	%66,5	%27	%6,5
Çalışmak istiyorsam önce eşimden izin almam gerekir.	%63,5	%17,1	%19,3	%64,5	%16,2	%19,3
Eşimin sözümü kestiği olur.	%35,4	%61,2	%3,4	%44,8	%51,3	%3,9
Eşim çocuğumuza kıza bile ona bağırmaz.	%14	%56	%30	%18,6	%45,7	%35,7
Eşim başkalarının yanında olumlu özelliklerimden bahseder.	%12,3	%44,4	%43,2	%11,3	%42,7	%46
Eşim bir şey anlatırken ilgiyle beni dinler	%5,1	%31,9	%63	%3,6	%25,8	%70,5
Eşim ilgili bir babadır.	%2,4	%17,9	%79,7	%1	%7	%92
Eşim benimle sohbet eder.	%2,2	%23,9	%74	%2,2	%16,7	%81,2

MS-C6 Soru: Birazdan sayacağım durumları aile içinde ne kadar sıklıkla yaşarsınız? Lütfen şu şekilde puanlayın: 1 Asla, 2 Nadiren, 3 Her Zaman BADEP'ten Önce, BADEP'ten Sonra.

konuşmakta zorluk çekmekte ve bunun yerine anneleriyle konuşmayı tercih etmektedir. Annelerin %31,6'sı BADEP eğitimlerinden önce bu sorunu zaman zaman yaşadıklarını ifade ederken, bu oran eğitimlerden sonra %27'ye düşmüştür. Ayrıca, annelerin ifadelerine göre, babaların eşlerini ilgiyle dinleme davranışlarında da bir artış söz konusudur. Erkeklerin en sıklıkla gerçekleştirdikleri olumsuz davranış eşlerinin sözünü kesmektir. Eğitimlerden önce bu iletişim çatışmasının ailelerin %61'inde meydana geldiği belirtilmiştir

ve bu oran eğitimlerden sonra %51'e gerilemiştir.

Aşağıdaki tablolar, programın ailelere sunduğu katkının derecesini göstermektedir. Olumsuz içerikli davranışlar için o davranışta azalma olduğunu belirten annelerin yüzdesi sunulmuştur. Olumlu davranışlar için ise tablolar bu davranışların artış yüzdesini göstermektedir. İller arasında karşılaştırma yapılabilmesi için her ildeki gelişme düzeyi ayrıca sunulmuştur. Programın katkısı aşağıdaki tabloda ayrıntılandırılmıştır.

Tablo 16. Babaların toplumsal cinsiyet eşitliği ile ilgili olumlu davranışlarındaki değişim düzeyi

	Toplam	Bursa	Eskişehir	İstanbul	İzmir	Samsun
Eşim ilgili bir babadır.	%13,8	%20,3	%6,6	%9,7	%19,2	%11,5
Eşim bir şey anlatırken ilgiyle beni dinler.	%8,9	%10,2	%7,9	%6,9	%11,7	%6,9
Eşim çocuğumuza kıza bile ona bağırmaz.	%8,5	%13,6	%3,9	%6,9	%10	%8,0
Eşim benimle sohbet eder.	%8,0	%8,5	%7,9	%6,9	%7,5	%9,2
Eşim başkalarının yanında olumlu özelliklerimden bahseder.	%4,1	%5,1	%1,3	%2,8	%5,8	%4,6

Tablo 17. Babaların toplumsal cinsiyet eşitliği ile ilgili olumsuz davranışlarındaki değişim düzeyi

	Toplam	Bursa	Eskişehir	İstanbul	İzmir	Samsun
Eşimin sözümlü kestiği olur.	%-10,6	%-5,1	%-14,5	%-11,0	%-11,7	%-9,2
Çocuğumun babasından korkup söyleyemediği ama bana söylediği durumlar olur.	%-5,3	%-5,1	%-2,6	%-6,9	%-8,3	%-2,3
Eşim öfkelenildiği zaman çocuğuma bazen fiziksel zarar (kulak çekmek, saç çekmek, tokat atmak, vb.) verdiği olur	%-5,1	%0	%-2,6	%-13,9	%-3,3	%-5,7
Eşimin kırgınlıktan evdeki eşyalara zarar verdiği olur.	%-4,8	%0	%-3,9	%-9,7	%-7,5	%-1,1
Eşimin kıyafetlerime karıştığı olur	%-2,9	%0	%3,9	%0	%2,5	%6,9
Eşim telefonumun, sosyal medya, vb. hesaplarımı kontrol eder	%-1,9	%0	%-2,6	%-2,8	%-0,8	%-3,4
Eşim öfkelenildiği zaman bana bazen fiziksel zarar (kulak çekmek, saç çekmek, tokat atmak, vb.) verdiği olur.	%-1,7	%0	%0	%-4,2	%-1,7	%-2,3
Dışarı çıkmak için önce eşimden izin almam gerekir.	%-1,7	%0	%-2,6	%-2,8	%0	%-3,4
Eşim gün içinde beni kontrol amaçlı sık sık arar.	%-1,4	%0	%-2,6	%-1,4	%-0,8	%-2,3
Çalışmak istiyorsam önce eşimden izin almam gerekir.	%-1,2	%-1,7	%0	%-2,8	%-0,8	%-1,1
Eşimin parası olmasına rağmen kasıtlı olarak eve para bırakmayarak cezalandırdığı olur	%-1	%0	%-1,3	%-4,2	%0	%0

Babaların çocuk bakımına daha fazla dâhil olması, eşlerinin sözünü daha az kesmeleri ve daha ilgiyle dinlemeleri, sınırlendiklerinde çocuklarına bağırmamaları ve eşleriyle daha fazla sohbet etmeye başlamaları gibi olumlu değişimler gözlemlenmektedir. Bulgular örneğin %10,6 oranında daha az erkeğin eşlerinin sözünü kestiğini ve %8,9 oranında daha fazla

erkeğin ise eşlerini dinlemeye başladığını göstermektedir. Eğitimler babaların %5'inin çocuklarıyla daha fazla iletişim kurmaya, evdeki eşyalara zarar vermemeye veya sınırlendiklerinde çocuklarına daha az fiziksel şiddet uygulamaya başlamalarını sağlamıştır. Ekonomik şiddet BADEP katılımcısı aileler arasında yaygın değildir, dolayısıyla bu başlıktaki değişim de %1'lik

bir azalma ile sınırlıdır. Kadınların dışarı çıkmak veya evin dışında çalışmak için eşlerinden izin alma gerekliliği, giyimlerine karışılması ve telefonlarının veya sosyal medya hesaplarının kontrol edilmesi gibi başlıklarda önemli düzeyde olmayan değişimler gerçekleşmiştir.

İller arasında yapılan bir karşılaştırma BADEP'in etkilerinin değişkenlik gösterdiğini ortaya koymaktadır. Örneğin İzmir'de diğer illere göre daha fazla anne eşlerinin ilgili babalar hâline geldiğini belirtmiştir. Eskişehir'deki babaların eşlerinin sözünü daha az kestikleri ifade edilmiş ve İzmir'de diğer illere göre daha fazla anne eşlerinin kendilerini daha ilgiyle dinlediğini söylemiştir. İstanbul'da ise daha fazla babanın sınırlendiklerinde çocuklarına daha az zarar verdiği belirtilmiştir.

 # Babalara göre BADEP, iletişim becerilerini geliştirerek çocuklarıyla oyun oynayabilmelerini ve kaliteli zaman geçirmelerini sağlamış ve öfke kontrolü konusunda onlara yardımcı olmuştur.

Babalardan BADEP eğitimlerini 1 "Hiç fayda sağlamadım" ve 5 "çok fayda sağladım" olacak şekilde 1 ile 5 arası bir ölçekte değerlendirmeleri istenmiştir. 5'e daha yakın olan ortalamalar babaların programdan daha fazla fayda sağladıkları anlamına gelmektedir.

Babaların kendi değerlendirmelerine bakıldığında BADEP eğitimlerinin en büyük değişimleri çocuklarla geçirilen zaman ve aile üyeleriyle iletişim başlıklarında yarattığı görülmektedir. Beş ildeki tüm babalar, programın faydalarını en yüksek puanın beş olduğu bir ölçekte ortalama dört olarak puanlamıştır. Aşağıdaki konularda babalarda değişimler görülmüş ve babalar programdan faydalandıklarını belirtmiştir. BADEP en çok ebeveynlik sorumluluklarına dair farkındalığı güçlendirirken, aynı zamanda babaların öfke kontrolü sağlamalarına da katkıda bulunmuştur. Babalar ayrıca BADEP'in okullardaki veli toplantılarına katılmalarını kolaylaştırmak konusunda da faydalı olduğunu ifade etmiştir. Veli toplantılarına katılmak konusunda fayda sağladığını söyleyen babaların oranının İzmir ve Samsun'a kıyasla İstanbul'da daha yüksek olduğu görülmüştür.

Tablo 18. Babaların BADEP'in faydalarına yönelik değerlendirmeleri

	Toplam	Bursa	Eskişehir	İstanbul	İzmir	Samsun
BADEP eğitimi, ebeveynlik sorumluluklarının farkına varmamı sağladı.	4,71	4,66	4,75	4,74	4,76	4,58
BADEP eğitimi, çocuğumla oyun oynayarak nitelikli zaman geçirmemi sağladı	4,65	4,76	4,66	4,55	4,76	4,49
BADEP eğitimi çocuğumla iletişimimi geliştirdi.	4,63	4,74	4,56	4,55	4,71	4,59
BADEP eğitimi, Öfkelendiğim zaman öfkemi yönetebilmemi kolaylaştırdı.	4,45	4,61	4,40	4,33	4,57	4,35
BADEP eğitimi eşimle iletişimimi geliştirdi.	4,41	4,43	4,29	4,38	4,51	4,38
BADEP eğitimi, çocuğumla daha önce konuşamadığım konuları (mesela cinsellik, vb.) konuşabilmemi sağladı.	4,24	4,5	4,04	4,31	4,21	4,17
Çocuğumun veli toplantılarına katılıyorum	4,05	4,13	4,02	4,26	3,90	3,99

FS-E1 - Baba Destek Programı'nın size aşağıdaki konularda ne kadar fayda sağladığını düşünüyorsunuz? 1 Hiç fayda sağlamadı, 5 Son derece fayda sağladı olacak şekilde puanlar mısınız?

Proje Çıktısı 1.2. Eğitime katılan babaların eşlerinin, eşitlikçi toplumsal cinsiyet rolleri, ebeveynlik sorumlulukları, şiddet türleri ve aile içi şiddet mağdurlarına yönelik destek hizmetleri konusunda farkındalığı artır.

 # Babaların eşleri hâlihazırda toplumsal cinsiyet eşitliğine yönelik olumlu tutumlara sahiptir. Yine de anne oturumları, annelerin toplumsal cinsiyet eşitliği konusundaki algıları üzerinde az da olsa etkide bulunmuştur.

Anne oturumları BADEP'in önemli bir bileşenidir. Anketi yanıtlayan annelerin %53'ü anne oturumlarına katıldıklarını belirtmiştir. Bu yüzde, eğitimcilerin saha çalışmalarındaki gözlemlerine dayanarak paylaştıkları bulgular ile tutarlıdır. Eğitimciler, katılımcı babaların eşlerinin yaklaşık yarısının anne oturumlarına katıldığını belirtmektedir. Anket sonuçları bu gözlemi onaylamıştır. Annelerin toplumsal cinsiyet eşitliğine yaklaşımlarına bakıldığında, anne oturumlarına katılımlarından bağımsız olarak eşitlikçi ebeveynliğe dair olumlu tutumlara sahip oldukları görülmektedir. Annelerden, toplumsal cinsiyet eşitliği konusundaki algılarına dair aşağıda sıralanan ifadelerle katılma düzeylerini, 1 'hiç katılmıyorum' ve 5 'kesinlikle katılıyorum' olacak şekilde 1 ile 5 arasındaki bir ölçekte puanlamaları istenmiştir. Aşağıda annelerin bu ifadelerle katılma düzeyleri, anne oturumlarına katılım durumlarına göre sunulmuştur. En yüksek puan 5'tir.

Anneler, anne oturumlarına katılımlarından bağımsız olarak, çocuk bakımının her iki ebeveynin de sorumluluğu olduğu ifadesine katılmaktadır. Tablodaki son üç maddede daha düşük puan, toplumsal cinsiyet eşitliği konusunda daha yüksek bir katılım düzeyine işaret etmektedir. Anneler, oğlan çocuklarının kız çocukları kadar ev işi yapmak zorunda olmadığı ve çocuk bakımının daha çok kadının sorumluluğunda olduğu ifadelerine

Tablo 19. Toplumsal cinsiyet eşitliği tutumları

MS-C1	Anne Oturumuna Katılmış	Anne Oturumuna Katılmamış
	Ortalama	Ortalama
Çocukların bakımıyla ilgilenmek kadın ve erkeğin ortak sorumluluğudur.	4,85	4,87
Kadınlar akşamları kocalarından önce eve gelmelidir.	2,24	2,49
Çocukların bakımıyla ilgilenmek daha çok kadının sorumluluğudur.	1,96	2,02
Oğlan çocukları yemek yapmak, temizlik, sofrayı hazırlamak gibi işleri kız çocukları kadar yapmasalar da olur.	1,57	1,59

katılmamaktadır. Ancak, kadınların eve eşlerinden daha geç gelmesi anneler için tartışmalı bir başlık gibi görünmektedir. Anne oturumlarına katılan anneler, katılmayan annelere kıyasla bu ifadeye daha az destek vermiştir.

 # Anne oturumları, babaların çocukla ilgili işlere dâhil olması konusunda annelerin algılarını geliştirmiştir.

Annelere belli ifadelerle katılıp katılmadıkları sorulmuştur. Elde edilen bulgular, anne oturumlarına katılmayan annelerin, babaların evde önemsiz şeyler için rahatsız edilmemesi gerektiğini düşünmek eğiliminde olduğunu göstermektedir. Anne oturumlarına katılmayan annelerin %26,2'si böyle düşünürken, katılan annelerin sadece %17'si bu ifadeyi onaylamaktadır. Katılımcı anneler, kız çocuklarının cinsellik hakkında babaları ile konuşabileceğini düşünmeye daha yatkındır ve çocukların ev ödevlerini takip etmenin annelerin görevi olduğu ifadesine daha az katılmışlardır. Diğer başlıklarda anne oturumlarına katılan ve katılmayan anneler arasında ufak farklılıklar vardır. Anne oturumlarına katılan anneler, babaların çocuklarla ilgili konulara dâhil olmaları gerektiğine daha fazla ikna olmuştur.

Tablo 20. Çocukla ilgili maddelerden babaların katılımına yönelik annelerin tutumları

MS-C2		Toplam	Anne Oturumuna Katılmış	Anne Oturumuna Katılmamış
Çocukların ödevlerini takip etmek daha çok annenin sorumluluğunda olmalıdır	Katılmıyorum	%72,5	%76,4	%68,2
	Ne Katılıyorum Ne Katılmıyorum	%13,5	%12,7	%14,4
	Katılıyorum	%14,0	%10,9	%17,4
Evdeki ufak tefek şeyler için baba rahatsız edilmemelidir	Katılmıyorum	%62,4	%65,5	%59
	Ne Katılıyorum Ne Katılmıyorum	%15,9	%16,8	%14,9
	Katılıyorum	%21,7	%17,7	%26,2
Çocuklar laftan anlamadıklarında kulakları çekilebilir.	Katılmıyorum	%94,9	%95	%94,9
	Ne Katılıyorum Ne Katılmıyorum	%3,4	%2,7	%4,1
	Katılıyorum	%1,7	%2,3	%1
Çocuğumun/çocuklarımın babadan biraz çekinmesi gerekir.	Katılmıyorum	%63,8	%63,5	%64,1
	Ne Katılıyorum Ne Katılmıyorum	%15,2	%16,4	%13,8
	Katılıyorum	%21,0	%20,1	%22,1
Kız çocukları cinsellik hakkında sadece anneleriyle konuşmalıdır.	Katılmıyorum	%53,1	%55,3	%50,8
	Ne Katılıyorum Ne Katılmıyorum	%28	%30,1	%25,6
	Katılıyorum	%18,8	%14,6	%23,6

Anneler, birer kapı tutucu olarak, ebeveynlik görevlerini ve ev işlerini paylaşmanın önündeki kapıların anahtarını ellerinde tutmaktadır.

Bulgular annelerin ev işleri ve çocuk bakımı görevlerini erkeklere bırakmakta isteksiz olduklarını göstermiştir. Bunun nedeni hem benimsenen toplumsal cinsiyet rolleri hem de erkeklerin bu işleri yerine getirme becerilerine duyulan güvensizliktir. Kadınların toplumsal cinsiyet temelli varsayımları benimsediği görülmektedir.

“Temizliği bırakmayabilirim çünkü bir erkekle kadının temizlik anlayışı aynı değil, hani yine de iyi bir erkeğe göre, öyle düşünüyorum. Ama yine de bırakmamam gereken bir iş söz konusuysa temizliği kendim yapmayı tercih edebilirim. - Anne Görüşmesi, Bursa (B2)

“Cam falan silse, hoşuma gitmez... Cam, kapı falan silse hoşuma gitmez. Tuhaf görünüyor karşıdan, dışardan ...” - Anne Görüşmesi, İzmir (B1)

Tablo 21. Annelerin kapı tutuculukla ilgili tutumları

		Toplam	Anne oturumlarına katılım	
			Katılmış	Katılmamış
Bahsettiğim ev işleri arasında eşinizin yapmasını istemediğiniz işler var mı?	Hayır / Her şeyi yapabilir	%80,7	%78,6	%83,1
	Evet, var	%19,3	%21,4	%16,9
Bahsettiğim çocuk bakım işleri arasında eşinizin yapmasını desteklemediğiniz herhangi bir iş var mı?	Hayır / Her şeyi yapabilir	%89,4	%89,1	%89,7
	Evet, var	%10,6	%10,9	%10,3

Annelerin %20'sinin babaların ev işlerine katılmalarını teşvik etmek konusunda kapı tutuculuk yapma eğilimi bulunmaktadır. Ancak bu oran çocuk bakım işleri açısından daha düşüktür. Annelerin %10,6'sı eşlerinin alt değiştirme ve özellikle kız çocuklarını yıkama gibi işleri yapmalarını istememektedir. Açık uçlu sorulara verilen yanıtlarda bunun nedeni olarak çoğunlukla toplumsal cinsiyet temelli geleneksel ve dini değerlere atıfta bulunmaktadır. Kadınlar eşlerinin ev işi yapmasını tercih etmemekte, ancak çocuk bakımı konusundaki yardımlarını desteklemektedir. Anne oturumlarına katılan anneler, katılmayan annelere kıyasla daha fazla kapı tutuculuk yapmaktadır. Bu eğilim, daha fazla kapı tutuculuğu yapan annelerin, eşlerinin katıldığı program hakkında daha endişeli ve şüpheli olmalarıyla açıklanabilir. Bu açıdan bakıldığında anne oturumlarının hedef grubuna ulaştığı söylenebilir.

Mutfak işleri, temizlik, çamaşır asmak ve ütü yapmak kadınların eşlerinin katılımını desteklemediği ev işleridir. Annelerin eşlerinin katılımını istememe nedenleri şu şekilde özetlenebilir: (1) annelerin, eşlerinin bu işleri yapamayacağına dair inancı, (2) eşlerin uzun çalışma saatleri, (3) annelerin bu işleri erkek işi olarak görmemeleri, (4) annelerin, zaten bu işleri kendi başlarına yaptıkları için, eşlerinin yardımına ihtiyaç duymadıklarını düşünmeleri.

Aile içi şiddete yönelik tutumlar açısından anne oturumlarına katılan ve katılmayan kadınlar arasındaki fark belirgin değildir.

Kadınlardan şiddet ile ilgili bazı ifadeleri 1 'hiç katılmıyorum' ve 5 'tamamen katılıyorum' olacak şekilde 1 ile 5 arasındaki bir ölçekte puanlamaları istenmiştir. Anne oturumlarına katılmadan bağımsız olarak annelerin kadına şiddet uygulayan her erkeğin cezalandırılması gerektiği ifadesine 5 üzerinden ortalama 4,86 puan ile katılım gösterdiği görülmüştür. Kadınlar ayrıca, komşularının eşinden şiddet görmesi durumunda polisi arayacakları ifadesine de katılım göstermiştir. Anne oturumlarına katılan ve katılmayan kadınlar arasında ifadelerle katılım düzeyindeki farklılıklar hayli küçüktür. Dolayısıyla anne oturumlarının kadınların/annelerin aile içi şiddete yönelik tutumları üzerindeki etkileri sınırlı olmuştur. Annelere ayrıca şiddetin haklı görülebileceği durumlar olup olamayacağı da sorulmuş ve yalnızca %3'ü bu soruya 'evet' yanıtını vermiştir. Bu açıdan anne oturumlarına katılım bir fark yaratmamıştır. Aşağıdaki tablo dış değerlendirme çalışması kapsamındaki anne anketlerinin sonuçlarını göstermektedir. Annelerin %97'si, şiddetin haklı görülebileceği bir durum olduğunu düşünmemektedir.

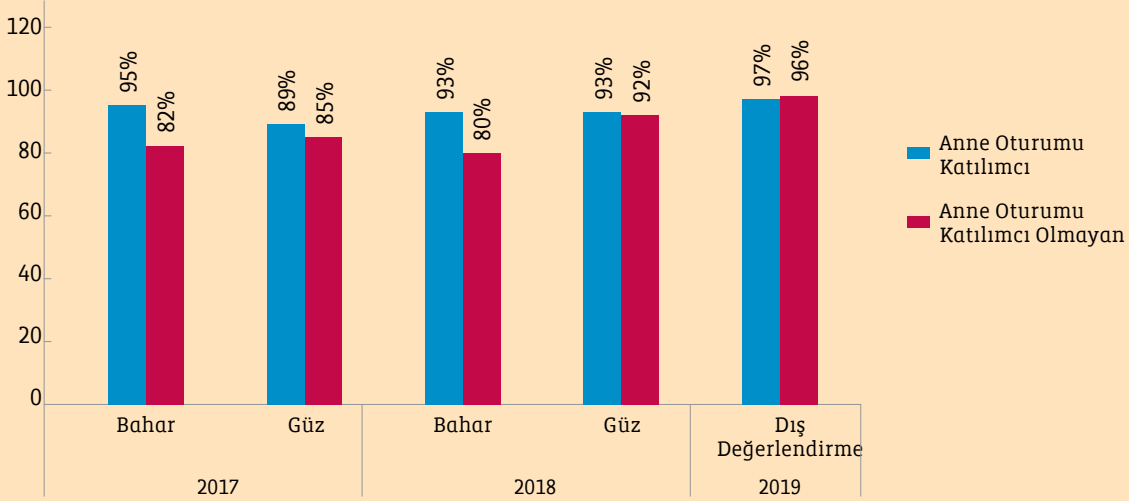
Şiddetin haklı sebepleri olabileceği ifadesine katılmayan annelerin oranının yıllar içerisindeki durumu da analiz edilmiştir.

Tablo 22. Annelerin hane içi şiddete ilişkin tutumları

MS-C3	Toplam	Anne Oturumuna Katılmış	Anne Oturumuna Katılmamış
	Ortalama	Ortalama	Ortalama
Kadınlara şiddet uygulayan her erkek cezalandırılmalıdır	4,86	4,84	4,88
Komşumuzun kocası tarafından şiddete maruz kaldığını düşünürsem polise haber veririm.	4,62	4,63	4,61
Eşim beni dayakla tehdit ederse ne yapacağımı biliyorum.	4,58	4,57	4,59
Kadınlar eşleri kendilerine öfkelenildiği zaman onları sakinleştirmelidir.	2,97	2,99	2,96
Kadınlar eşlerini kısıktırarak hareketler yaptıklarında kocaları öfkelenmekte haklıdır.	2,47	2,44	2,5
Kadınlar elde ettikleri geliri eşlerine vermelidir	1,97	1,91	2,03

Tablo 23. Annelerin şiddetin gerekçeleri üzerine tutumları

MS-C4		Toplam	Katılım Durumu	
			Anne Oturumuna Katılmış	Anne Oturumuna Katılmamış
Sizce şiddetin haklı görülebileceği durumlar var mıdır?	Evet	%3,1	%2,7	%3,6
	Hayır	%96,9	%97,3	%96,4

Şekil 6. Uygulama dönemine göre annelerin şiddetin gerekçeleri üzerine tutumları

Projenin başlangıcından bu yana geçen tüm yıllar dikkate alındığında şiddetin haklı nedenleri olabileceği ifadesine katılmayan annelerin oranının, eğitimlere katılan anneler arasında daha yüksek olduğu görülmektedir. Ayrıca, aşağıdaki tabloda görüldüğü gibi katılmama oranlarında yıllar içerisinde bir artış eğilimi de gözlemlenmektedir.

Yukarıdaki çubuk grafikte, izleme ve değerlendirme süreçlerinde de kullanılan anne son-testlerinden gelen yanıtlar dış değerlendirme çalışmasının sonuçları ile birlikte sunulmaktadır. Mavi çubuklar, aile içi şiddeti meşru kılan bazı nedenlerin olabileceği fikrine katılmayan⁸ anne oturumu katılımcılarının oranını göstermektedir. Turuncu çubuklar ise anne oturumlarında yer almayan annelerin bu fikre katılmama düzeylerini ifade etmektedir. Anne oturumlarına katılan ve katılmayan anneler arasında 2019'daki dış değerlendirme

çalışmasına kadar bir fark olduğu görülmektedir. Bu fark 2019 yılında azalmıştır. Bunun nedeni medyada ve sosyal medyada yer alan haberler ve bunların yanı sıra şiddete dikkat çekmek için yürütülen kampanyalar sonucunda kadınların daha öfkeli hâle gelmesi ve şiddetin kabul edilemez görülmeğe başlaması olabilir. Türkiye'de kadın cinayetleri 2010'dan 2018'e kadar düzenli olarak artmıştır. Kaynaklar bu sayının 2018'de 440 olduğunu göstermektedir.⁹ "Kadın Cinayetlerini Durduracağız" Platformu, "Aile İçi Şiddete Hayır!" Projesi ve yerel kadın hakları STK'larının yürüttüğü çok sayıda kampanya sayesinde bu konu yaygınlaşmış ve kamuoyunda görünür hâle gelmiştir. Bu, farkın neden kapandığını ve kadınların neden şiddetin haklı hiçbir sebebinin olmadığını düşünmeye başladıklarını açıklayabilir.

Öte yandan, şiddetin haklı nedenleri olduğuna inanan anneler, en önemli nedenin namus olduğunu düşünmektedir.

⁸ İlk iki yanıt seçeneği (katılmıyorum ve hiç katılmıyorum) ve son iki yanıt seçeneği (katılıyorum ve son derece katılıyorum) bu analizde birleştirilmiştir.

⁹ <http://kadinincinayetleriniurduracagiz.net/veriler/2870/440-women-were-murdered-and-317-women-were-sexually-assaulted> 6 Haziran 2019'da alınmış, <http://bit.do/fahfge-9>

Tablo 24. Anneler tarafından belirtilen haklı gerekçeler

MS-C5	Toplam	Anne Oturumuna Katılım Durumu	
		Katılmış	Katılmamış
Namus	%4,8	%3,2	%6,7
Gelenekler / Ahlaki nedenler	%2,2	%2,3	%2,1
Aile değerleri	%2,2	%2,3	%2,1
Dini nedenler	%1,2	%0,9	%1,5
Kıskançlık	%1	%0,9	%1
Yaramazlık	%0,5	%0	%1
Disiplin	%0,5	%0	%1

Bu algı, anne oturumlarına katılmayan annelerde daha yüksektir. Ayrıca, gelenekler / ahlaki nedenler ve aile değerleri de anneler tarafından şiddetin haklı nedenleri olarak değerlendirilmiştir. Yine de anneler arasında bu oranların hayli düşük olduğu ve babalarla kıyaslandığında daha da düşük düzeyde kaldığı akılda tutulmalıdır.

Anneler cinsel şiddetin ne olduğunu bildiklerini söylemektedir. Şiddeti yalnızca fiziksel zarar vermenin ötesinde bir şey olarak tanımlamaktadırlar.

BADEP eğitimlerine katılan babaların eşlerine cinsel şiddet hakkında kendilerini ne kadar bilgili gördükleri sorulmuş ve sadece %62,2'si

çok bilgili olduklarını belirtmiş, %36'sı ise bu konuda biraz bilgili olduklarını söylemiştir. Hiç bilgi sahibi olmadığını belirten annelerin oranı Eskişehir'de toplam ortalamaya göre daha yüksektir.

Anne oturumlarına katılan ve katılmayan anneler arasında cinsel şiddete dair bilgi düzeylerine ilişkin yanıtların oranlarında farklılık yoktur. Bu açıdan anne oturumları şiddet türleri hakkında bilgi sunmuştur.

Derinlemesine görüşmeler ve odak gruplarda anneler farklı şiddet türleri hakkında konuşmamıştır. Yine de kadınların şiddetin yalnızca fiziksel olmadığını, psikolojik ve

Tablo 25. İle göre cinsel şiddetle ilgili bilgi

		İl:					
		Toplam	Bursa	Eskişehir	İstanbul	İzmir	Samsun
Cinsel şiddetin tanımı ve nelerin cinsel şiddet sayılacağı konusunda kendinizi ne kadar bilgili görüyorsunuz?	Hiç	%2,2	%1,7	%3,9	%2,7	%0,8	%2,3
	Biraz	%35,7	%27,1	%30,3	%38,4	%37,5	%41,4
	Çok	%62,2	%71,2	%65,8	%58,9	%61,7	%56,3

Tablo 26. Katılım durumuna göre cinsel şiddetle ilgili bilgi

		Anne Oturumuna Katılım Durumu		
		Toplam	Katılmış	Katılmamış
Cinsel şiddetin tanımı ve nelerin cinsel şiddet sayılacağı konusunda kendinizi ne kadar bilgili görüyorsunuz?	Hiç	%2,2	%2,3	%2,1
	Biraz	%35,7	%35,5	%35,9
	Çok	%62,2	%62,3	%62,1

sözlü de olabileceğinin farkında oldukları anlaşılmaktadır. Bazı anneler bunu şu şekilde ifade etmiştir:

“Şiddet dediğimiz şey dayak olmaktan çok çıktı. Şiddetin artık incelikli biçimleri var aslında. Bu psikolojik şiddet, bağırma çağırmanın da ötesinde şeyleri var. Kadın arkadaşlar burada bahsetti. Ya ben şöyle hissediyorum. [Eşimin] beni geçiştirmek için benim sorunlarımı dinlediğini. Öyle olunca da açılmak istemiyorum. Mış gibi yapıyorum]. Aslında bunun da bir şiddet olduğunu fark ettim.” - Anne Odak Grubu, İstanbul (K2-1)

“Kadınlara psikolojik baskı yapan erkekler var, yani her şiddet vurarak değil yani. Biz toplumda genelde hep dayak üstüne şiddeti algılıyoruz ya... Hayır, aslında en büyük şiddet psikolojik şiddet. Bastırılmış kadın korkmuş bir kadın demek.”- Anne Röportajı, İzmir (B2)

Bu alıntılar annelerin zaten farklı şiddet türlerinden haberdar oldukları şeklinde yorumlanabilir.

 # Aile içi şiddet mağdurlarına yönelik destek hizmetleri konusundaki bilgi düzeyi, anne oturumu katılımcısı kadınlarda daha yüksektir. Anne oturumları anneleri arayabilecekleri yardım hatları ve barolar tarafından sağlanan ücretsiz hizmetler hakkında bilgilendirmiştir.

Aşağıdaki tablo annelerin aile içi şiddete yönelik görüşlerini sunmaktadır. Hâlihazırda doğru cevabı bilenlerin oranı, anne oturumlarına katılım ve daha önce şiddete maruz kalmış olma durumlarına göre sunulmaktadır.

Kadınlar kadına ve çocuğa yönelik şiddetin bir hak ihlali olduğunu bilmektedir. Kadınların %96,4’ü bu ifadeye doğru diyerek projenin ulaşmak istediği yanıtı vermiştir. Anne oturumlarına katılan kadınların %93’ü şiddete sadece düşük eğitilmiş ve düşük gelirli ailelerde değil, çeşitli sosyoekonomik statülerden tüm ailelerde rastlanabileceğini bilmektedir. Kadınların %99’unun şiddete maruz kalan birinin “Alo-183” yardım hattını arayarak yardım alabileceğini bildiği görülmektedir. Dolayısıyla anne oturumlarının bu başlık altında etkili olmadığı söylenebilir. Ancak anne oturumlarına katılan kadınlar şiddete maruz kalan birinin baro aracılığıyla ücretsiz avukatlık hizmeti alabileceğini öğrenmiştir. Bu soruya anne oturumlarına katılan kadınlar katılmayanlara göre daha yüksek oranda ‘doğru’ yanıtını vermiştir.

Burada en az bir şiddet türüne maruz kaldığını belirten kadınların aile içi şiddet hakkında daha az bilgiye sahip olduğunu gösteren ilginç bir bulgu bulunmaktadır. Örneğin, aile içi şiddete maruz kaldıklarını belirten kadınların daha düşük bir oranı baro tarafından ücretsiz avukatlık hizmeti sağlandığını bilmektedir. Aslında bu bilgiye ilişkin doğru yanıtı bilen kadınların yüzdesi, tüm ifadeler için doğru yanıt veren kadınların yüzdesinden düşüktür.

Tablo 27. Annelerin şiddetle ilgili bilgileri

MS-C12 Doğru cevabı bilenlerin yüzdesi:	Toplam	Oturum Durumu		Şiddete Maruz Kalmış Anneler
		Anne Oturumuna Katılmış	Anne Oturumuna Katılmamış	
Kadına ve çocuğa yönelik şiddet yasalara göre bir hak ihlalidir.	%96,4	%96,4	%96,4	%88,7
Çocuğa bir tokat atmak şiddet sayılmaz.	%95,7	%95	%96,4	%92,5
Kadınlara yönelik aile içi şiddete yalnızca düşük eğitilmiş, düşük gelirli ailelerde rastlanır.	%93	%92,3	%93,8	%88,7
Şiddete maruz kalan bir çocuğun veya kadının korunması gerekiyorsa Alo 183’ü arayarak yardım isteyebiliriz.	%90,4	%89,5	%91,3	%84,9
Bir kadın şiddete maruz kaldığını söylediğinde, baro ücretsiz avukat tayin eder.	%75,9	%80,5	%70,8	%60,4

Aşağıdaki tablo, doğru yanıtları anne oturumlarından öğrenenlerin yüzdesini göstermektedir. Anne oturumlarına katılan kadınlar, baronun şiddete maruz kalan kadınlara ücretsiz avukatlık desteği sağladığını öğrenmiştir. Kadınların %19,7'si bunu anne oturumlarından öğrendiğini belirtmektedir. Ayrıca, annelerin %1,4'ü şiddet ile ilgili herhangi bir sorun için "Alo-183" yardım hattını arayabileceklerini öğrenmiştir. Annelerin %12'si aile içi şiddetin bir hak ihlali olduğunu anne oturumlarına katılarak öğrenmiştir.¹⁰

Tablo 28. Anne oturumundan sonra annelerin öğrendiklerini söyledikleri bilgiler

Bir kadın şiddete maruz kaldığını söylediğinde, baro ücretsiz avukat tayin eder.	%19,7
Şiddete maruz kalan bir çocuğun veya kadının korunması gerekiyorsa Alo 183'ü arayarak yardım isteyebiliriz.	%18,4
Kadına ve çocuğa yönelik şiddet yasalara göre bir hak ihlalidir.	%11,8
Çocuğa bir tokat atmak şiddet sayılmaz.	%4,3
Kadınlara yönelik aile içi şiddete yalnızca düşük eğitilmiş, düşük gelirli ailelerde rastlanır.	%4,1

Anne anketi sonuçlarına göre, herhangi bir şiddet türüne maruz kaldığını belirten kadınların oranı %13'tür. Anne oturumlarına katılan kadınların %11,4'ü evlerinde şiddet yaşandığını belirtmektedir. Bu oran anne oturumlarına katılmayanlar arasında %14,4'tür. Bu oranın anne oturumlarına katılmamış olanlar arasında daha yüksek olduğu açıktır.

Tablo 29. Anne oturumlarına katılıma göre şiddete maruz kalma

Status of exposure to violence	Toplam	Katılım durumu	
		Evet, katılım	Hayır, katılmadım
Şiddete maruz kalma durumu	%12,8	%11,4	%14,4
Hayır	%87,2	%88,6	%85,6

Anne oturumlarında doğru bilgiyi öğrenme oranı şiddete maruz kalanlar açısından incelendiğinde annelerin %38'inin ihtiyaç duyduklarında Alo 183 yardım hattını arayabileceklerini öğrendikleri görülmektedir. Annelerin %37'si barodan talep üzerine ücretsiz avukat desteği alabileceklerini öğrenmiştir. Kadınlar çocuklara tokat atmanın şiddet sayıldığını ve kadına yönelik şiddetin sosyoekonomik statüden bağımsız olarak tüm ailelerde meydana gelebileceğini zaten bilmektedir.

Aşağıdaki tablo, doğru bilgileri katıldıkları anne oturumları sayesinde öğrenen şiddete maruz kalmış kadınların oranını göstermektedir.

Tablo 30. Şiddete maruz kalan ve anne oturumundan sonra yeni bilgi bildiren annelerin yüzdesi

Şiddete maruz kalan bir çocuğun veya kadının korunması gerekiyorsa Alo 183'ü arayarak yardım isteyebiliriz.	%38,1
Bir kadın şiddete maruz kaldığını söylediğinde, baro ücretsiz avukat tayin eder.	%36,8
Kadına ve çocuğa yönelik şiddet yasalara göre bir hak ihlalidir.	%31,8
Çocuğa bir tokat atmak şiddet sayılmaz.	%8,7
Kadınlara yönelik aile içi şiddete yalnızca düşük eğitilmiş, düşük gelirli ailelerde rastlanır.	%4,5

(Alt örneklem büyüklüğü = 25)

Annelerin yalnızca %3,4'ü bir kadının şiddete maruz kaldığında hangi kurumlara başvurabileceğini bilmediğini belirtmiştir. Kadınlar kendileri veya çocukları şiddete maruz kaldığında polise, kadın sığınma evlerine, sığınma sağlayan STK'lara vb. başvurabileceklerini bilmektedir.

¹⁰ Bunlar, ankette listelenen maddelere doğru yanıtları veren ve aynı zamanda bu bilgiyi anne oturumlarından öğrendiğini söyleyen annelerin yüzdesidir.

Proje Çıktısı 1.3. Çıktı 1.3.: Program eğiticilerinin (BADEP eğiticisi olmak üzere eğitim görmüş grup liderleri) eşitlikçi toplumsal cinsiyet rolleri ve ebeveynlik sorumluluklarının yanı sıra aile içi şiddetin önlenmesi ile ilgili pratikleri teşvik etme kapasiteleri artar.

 # BADEP eğiticileri kendilerini eşitlikçi toplumsal cinsiyet rolleri ve ebeveynlik sorumluluklarına uygun pratiklerin desteklenmesine adanmıştır. Eğiticiler arasında bu eşitlik meseleleri hakkında fikir birliği mevcuttur. Aile içi şiddet konusu eğiticiler tarafından fiziksel, duygusal ve ekonomik şiddet bağlamında eğitim gündemine alınmıştır. Ancak cinsel şiddet hâlâ bir tabudur ve bu nedenle şiddetin bu türüne eğitimlerde daha az yer verilmiştir.

Eğiticiler, babaların eşitlikçi toplumsal cinsiyet rolleri ve ebeveynlik sorumluluğu pratiklerini teşvik edebilir hâle gelmeleri için kapasitelerini geliştirme becerisine sahiptir. Kendilerinin baba olup olmamalarından bağımsız olarak gruplarındaki babalar için birer rol model hâline gelmişlerdir. Görüşme yapılan eğiticiler gündelik yaşam pratiklerinde toplumsal cinsiyet eşitliğini destekleyen bireylerden oluşmaktadır. Eğitim oturumlarında aile içi şiddetten bahsederken fiziksel, duygusal ve ekonomik şiddetin önlenmesi konularını özellikle ele almış ve ön plana çıkartmışlardır.

“Baba şiddet uyguladığını düşünüyor, öğreniyor. Aaa, bu şiddetmiş diyor. Biz şey sanıyoruz; artık vicdan azabı çeker, pişman olur, kendini kötü hisseder. Tam tersine, ‘bunun şiddet olduğunu öğrendim, artık çocuğuma bunu şiddet olarak uygulamayacağım, yeni bir şey öğrendim’in mutluluğunu yaşayarak dersten ayrılıyor. Bu deneyimden dolayı kendilerini mutlu hissediyorlar ve öğrendiklerini telafi etmeye odaklanarak eğitimi tamamlıyorlar.” - Eğiticiler Odak Grubu - İstanbul (K1-1)

“Herkes, mesela çoğunluğu katılanların, ‘hocam bağıriyorum ama aklıma siz geliyorsunuz susuyorum veya kendi içinde

hani üçe dörde kadar sayıyorum beşe kadar sayıyorum ondan sonra’ şeklinde. Mesela en etkili geri dönüşler bunlardı. Şiddetin azaldığını gösteriyor.” - Eğiticiler Odak Grubu - Eskişehir (G1-2)

Ancak eğiticiler, cinsel şiddetten bahsetmenin baba gruplarında kolayca konuşulamayacak ve ifade edilemeyecek bir mesele olarak algılandığını ifade etmiştir.¹¹ Bunun yerine cinsel şiddet esas olarak çocuk ihmali ve istismarı bağlamında ele alınmıştır.

“Örneğin cinsel istismar dediğiniz mesela fiziksel şiddeti anlatırken cinsel şiddet dediğiniz anda konuyu anlattığınız da orada somut örnek veremiyorsunuz. Çünkü algınız nedeniyle grup içerisinde bunu paylaşmak çok zor. ....’in dediği gibi belki kadınlar bunu daha çok birbirleriyle paylaşabiliyor. Ama erkekler o zeli yakındaki çok yakın bir dostuna bile anlatmakta çekiniyorlar. Böyle bir grup önünde cinsel şiddeti konuştuğunuzda farkına varıyorlar ne yaptıklarının belki. Ama bunu konuşmak dile dökmek için bugüne kadar benimle birebir görüşen hiç olmadı. İhmal, istismar konularında çok örnek çıkıyor; kendilerinin de birçok şeyi ihmal ettiklerini fark ediyorlar. İstismar konusu belki de kendi çocukluklarında veya yetişme tarzlarında deneyimledikleri istismarla bile bağlantılı olabiliyor.” - Eğiticiler Odak Grubu, İzmir (K3-1)

Eğiticilerin etkisi, babalar arasında toplumsal cinsiyet eşitliğini ve eşitlikçi ebeveynliği geliştirmek ve aile içi şiddetin önlenmesine karşı farkındalık yaratmaktan ibaret değildir. Eğiticilerin grup üyelerini bir arada tuttukları ve ailelere çocuk gelişimi ve çocuklar için rol model olma gibi farklı alanlarda yardımcı oldukları da gözlemlenmiştir. Genel olarak, BADEP eğitimlerine katılan babalar ve eşlerinin eğiticilerden memnun kaldığı görülmektedir.

“En başında davranış, yaklaşım daima pozitif olmaya yönelik, çocuklarımızın nasıl bir dünyaları olduğunu hocamız sayesinde öğrendik. - Baba Görüşmesi, Eskişehir (B4)

¹¹ Ancak anneler bu konuyu tartışmaya daha açıktır. Odak grup çalışmalarında çocukların cinselliği ve kadınların cinsel şiddet deneyimleri tartışılmıştır.

“Aslında biz bu konudan [çocuğun cinsel gelişimi] çok çekiniyorduk. Çocuklarımızın böyle sorularına nasıl yanıt vereceğimizi bilmiyorduk. .... Hoca o konuda bize çok yardım etti. Hangi yaşta, nasıl söylememiz gerektiğini söyledi. Biz biraz daha beklemeyi düşünüyorduk mesela. Ama hayır dedi bize, en kısa zamanda söylememiz gerektiğini söyledi.” - Anne Görüşmesi, İstanbul (B1)

“Örnek olabilecek bir durumu var kesinlikle, ... Hoca’ya teşekkür ediyoruz.” Baba Odak Grubu, İstanbul (K3-1)

Eğiticiler babaları oturumlara katılım göstermeye ve diğer tüm katılımcıları kucaklamaya teşvik etmiştir. Bu, babalar arasında olumlu bir grup dinamiği yaratmış ve gerçekten de babaları oturumlara katılmaya motive etmiştir.

“Eğitcinin heyecanı çok güzel. Mümkün olduğu kadar insanları katmaya çalıştı. Okulumuzda olmasa bile ihtiyacı olduğunu düşündüğün insanlar varsa getir dedi. Getirdim ben de. Ciddi anlamda onlara da faydası oldu BADEP’in. Eğitici gerçekten bu konuda önemli bir parça. Çok memnunduk yani.” - Baba Odak Grubu, İstanbul (K1-1)

Eğiticiler aynı zamanda babaların gündelik yaşamlarında karşılaştıkları problemlere, özellikle de ebeveynlikle ilgili zorluklara da karşılık vermiştir. Babaların hatalarını anlamalarına yardımcı olmuşlardır. Aşağıdaki alıntı, BADEP eğitimine katılan bir başka babanın eğiticinin ebeveynlik sorunları ile ilgili başarısına dair bir anısını yansıtmaktadır.

“Ekibimizde bir arkadaşımız vardı. Çocuğuyla ilgili utanç duyuyordu mesela. Çocuk okulda şiddet uyguluyordu. Okulda sinirlenince diğer çocukları dövüyordu yani ve adam bundan utanıyordu. Üçüncü, dördüncü oturumdan sonra kendini yakaladı adam. Bu benim dedi ya, ben buna böyle davranıyorum bu da onlara öyle davranıyor. Muazzam etkilendim mesela. Tamam bunları yaşamıyoruz ama bunun kısa sürede farkına vardiirtması, eğitimin ve bu arkadaşın da kendini bütün şeylerden soyutlaması, kendi savunma şeylerini bırakıp bu kadar çocuğa odaklanmasını sanıyorum eğitimin ve eğiticinin yarattığı bir şey.” - Baba Odak Grubu, İstanbul (K1-1)

Sonuç 2

Beş ilde BADEP sonrası devam oturumlarına katılan babalar eşitlikçi toplumsal cinsiyet normlarının savunulması ve aile içi şiddetin önlenmesi için harekete geçerler.

Bu bölümde devam oturumlarının katılımcı babalar arasında toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması ve aile içi şiddetin önlenmesinde erkeklerin rolüne dair daha güçlü bir kavrayış yaratma etkisi ele alınacaktır. Projenin amaçlanan ikinci sonucu, beş ilde yapılan devam oturumlarının etkinliği ile ilgilidir.

Proje Çıktısı 2.1. Devam oturumlarına da katılan BADEP katılımcıları, toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması ve aile içi şiddetin önlenmesinde erkeklerin rolünü daha iyi anlarlar.

Değerlendirmenin bu bölümünde, devam oturumlarının babaların erkeklerin toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanmasındaki rolüne yönelik algıları üzerindeki etkinliği ele alınacaktır. Babalara ebeveynlik sorumlulukları ve toplumsal cinsiyet eşitliği ile ilgili ifadeler verilmiş ve bu ifadelere ne ölçüde katıldıklarını 1 ile 5 arasındaki bir ölçekte, 1, “hiç katılmıyorum” ve 5, “son derece katılıyorum” olacak şekilde puanlamaları istenmiştir. Proje illerine göre bulgular aşağıda paylaşılmaktadır.

Devam oturumları farklı illerdeki babaların toplumsal cinsiyet eşitliği ve aile içi şiddetin önlenmesi konusundaki algılarına çok az katkıda bulunsa da, eğiticiler bu eğitimleri proje etkinliğinin sürdürülebilirliği açısından önemli görmektedir.

Aşağıdaki tablo babaların aile içi şiddet ve toplumsal cinsiyet eşitliğine yönelik algı ve tutumlarını proje illeri bazında sunmaktadır. Bazı maddeler olumsuz tutumları temsil etmektedir. Bu maddeler için ortalama puan ne kadar düşükse, babalar proje hedefleri açısından o kadar iyi bir sonuç elde etmiş demektir.

Tablo 31. Devam oturumlarına katılım durumu ve ile göre toplumsal cinsiyet eşitliği ve şiddetle ilgili tutumlar

BADEP oturumlarına katıldınız mı?	İl											
	Toplam		Bursa		Eskişehir		İstanbul		İzmir		Samsun	
	Evet	Hayır	Evet	Hayır	Evet	Hayır	Evet	Hayır	Evet	Hayır	Evet	Hayır
Çocuğuma onu sevdiğimi söylerim.	4,83	4,75	4,7	4,87	4,94	4,67	4,9	4,57	4,87	4,79	4,66	4,89
Şiddete maruz kalan bir çocuğun veya kadının korunması gerekiyorsa Alo 183'ü arayarak yardım isteyebiliriz.	4,74	4,78	4,3	4,81	4,94	4,75	4,98	4,73	4,71	4,83	4,57	4,75
Çocuğumun bakımında sorumluluk üstlenirim (yemek yedirme, yıkama, giydirme, uyutma, okula hazırlama vb. gibi)	4,71	4,7	4,35	4,69	4,91	4,73	4,98	4,67	4,72	4,79	4,37	4,59
Kadına ve çocuğa yönelik şiddet yasalara göre bir hak ihhalidir.	4,7	4,69	4,35	4,77	4,82	4,7	4,93	4,57	4,74	4,74	4,46	4,69
Komşumuzun kocası tarafından şiddete maruz kaldığını düşünürsem polise haber veririm.	4,68	4,55	4,55	4,76	4,82	4,52	4,93	4,3	4,64	4,62	4,43	4,58
Çocuğun beslenmesinden anneler kadar babalar da sorumlu olmalıdır.	4,63	4,62	4,5	4,65	4,79	4,67	4,83	4,53	4,67	4,66	4,26	4,59
Eşim bir şey anlatırken ilgiyle dinlerim.	4,48	4,32	4,35	4,39	4,55	4,17	4,75	4,21	4,54	4,43	4,09	4,36
Çamaşır, temizlik gibi ev işlerini erkekler de yapmalıdır.	4,41	4,24	4,15	4,03	4,45	4,24	4,85	4,16	4,46	4,38	3,91	4,33
Çocuğuma kızsam bile ona bağırmam.	3,56	3,61	4,0	3,9	3,67	3,35	3,35	3,67	3,7	3,64	3,17	3,47
Çalışan bir kadın çocuklarına yeterince zaman ayıramayabilir.	3,38	3,19	3,95	3,68	2,97	3,17	2,75	2,88	3,55	3,19	3,83	3,16
Eşim seyahat etmesini gerektiren bir işte çalışabilir.	3,34	3,41	3,2	3,53	2,82	3,38	4,05	3,53	3,28	3,28	3,23	3,36
Çocuklar babadan biraz çekinmelidir.	2,4	2,31	2,6	2,26	2,36	2,3	1,85	2,28	2,49	2,19	2,74	2,56
Bir ailenin gelirini erkek sağlamalıdır.	2,29	2,38	2,85	2,55	2,33	2,32	1,53	2,35	2,28	2,29	2,86	2,44
Çocukların bakımıyla ilgilenmek öncelikle kadının işidir.	2,26	2,3	1,85	2,39	2,33	2,21	2,08	2,37	2,3	2,23	2,57	2,31
Öfkelenişimde çocuklarıma bağırmama engel olamam.	2,21	2,24	2,05	1,66	2,33	2,51	2,08	2,32	2,0	2,23	2,77	2,42
Çocuğa temizlik alışkanlığını kazandırmak konusunda babalar anneler kadar etkili olamazlar.	2,19	2,31	2,25	2,27	2,09	2,37	2,05	2,48	2,13	2,11	2,54	2,34
Erkek her zaman evin reisi olmalıdır.	2,07	2,24	2,25	2,29	2,03	2,08	1,48	2,37	2,07	2,2	2,66	2,27
Kadınlara yönelik aile içi şiddete yalnızca düşük eğitimli, düşük gelirli ailelerde rastlanır.	1,59	1,49	2,1	1,61	1,33	1,59	1,3	1,54	1,71	1,39	1,66	1,36
Çocuğa bir tokat atmak şiddet sayılmaz.	1,52	1,44	1,55	1,19	1,52	1,25	1,45	1,67	1,52	1,48	1,57	1,52
Çocukları disipline etmek için bazen fiziksel cezalar verilebilir.	1,49	1,31	1,95	1,29	1,36	1,27	1,35	1,23	1,36	1,28	1,77	1,48
Çocuklar laftan anlamadıklarında kulakları çekilebilir.	1,47	1,4	1,9	1,23	1,55	1,43	1,2	1,36	1,36	1,38	1,69	1,61

Yukarıdaki tabloda yer alan rakamlar, devam oturumlarının ilk bakışta katılımcı babaların tutumlarında önemli veya ek bir değişim yaratmadığını göstermektedir. Anket sonuçları proje illerinde devam oturumlarının babaların algılarında çok

az iyileşme yarattığını veya hiç iyileşme yaratmadığını göstermektedir. Babalar, toplumsal cinsiyet eşitliği ve şiddetin önlenmesi hakkında önceden beri düşündükleri gibi düşünmek eğilimindedir.

Tablo 32. Devam oturumlarına katılım durumu ve katılım zamanına göre toplumsal cinsiyet eşitliği ve şiddetle ilgili tutumlar

BADEP oturumlarına katıldınız mı?	2018/1'den önce		2018/1'den sonra	
	Evet	Hayır	Evet	Hayır
Çocuğuma onu sevdiğimi söylerim.	4,86	4,7	4,79	4,82
Şiddete maruz kalan bir çocuğun veya kadının korunması gerekiyorsa Alo 183'ü arayarak yardım isteyebiliriz.	4,86	4,81	4,65	4,77
Çocuğumun bakımında sorumluluk üstlenirim (yemek yedirme, yıkama, giydirme, uyutma, okula hazırlama vb. gibi)	4,82	4,65	4,61	4,72
Kadına ve çocuğa yönelik şiddet yasalara göre bir hak ihlalidir.	4,86	4,76	4,6	4,68
Komşumuzun kocası tarafından şiddete maruz kaldığını düşünürsem polise haber veririm.	4,77	4,7	4,59	4,62
Çocuğun beslenmesinden anneler kadar babalar da sorumlu olmalıdır.	4,7	4,39	4,53	4,7
Eşim bir şey anlatırken ilgiyle dinlerim.	4,59	4,46	4,4	4,32
Çamaşır, temizlik gibi ev işlerini erkekler de yapmalıdır.	4,32	4,26	4,34	4,26
Çocuğuma kızsam bile ona bağırmam.	3,2	3,41	3,64	3,72
Çalışan bir kadın çocuklarına yeterince zaman ayıramayabilir.	3,45	2,89	3,35	3,17
Eşim seyahat etmesini gerektiren bir işte çalışabilir.	3,7	3,67	3,2	3,41
Çocuklar babadan biraz çekinmelidir.	2,32	2,37	2,41	2,23
Bir ailenin gelirini erkek sağlamalıdır.	2,2	2,3	2,37	2,31
Çocukların bakımıyla ilgilenmek öncelikle kadının işidir.	2,32	2,35	2,17	2,18
Öfkelendiğimde çocuklarıma bağırmama engel olamam.	2,14	2,31	2,2	2,15
Çocuğa temizlik alışkanlığını kazandırmak konusunda babalar anneler kadar etkili olamazlar.	1,98	2,3	2,25	2,24
Erkek her zaman evin reisi olmalıdır.	2,2	2,35	2,15	2,18
Kadınlara yönelik aile içi şiddete yalnızca düşük eğitilmiş, düşük gelirli ailelerde rastlanır.	1,5	1,39	1,73	1,5
Çocuğa bir tokat atmak şiddet sayılmaz.	1,52	1,44	1,54	1,38
Çocukları disipline etmek için bazen fiziksel cezalar verilebilir.	1,52	1,3	1,55	1,33
Çocuklar laftan anlamadıklarında kulakları çekilebilir.	1,5	1,41	1,51	1,38

Toplumsal cinsiyet eşitliği ve aile içi şiddetin önlenmesi ile ilgili aynı ifadeler, babaların programa katılım yıllarına göre değerlendirildiğinde, 2018 Bahar döneminden önce BADEP oturumlarına katılmış olan babalarda küçük bir değişim olduğu gözlemlenmektedir. BADEP'i tamamlamalarının ardından belli bir süre geçtikten sonra devam oturumlarına katılmanın babalar üzerinde daha etkili olduğu görülmüştür. Babaların şiddet içermeyen eylemler ve toplumsal cinsiyet eşitliği ile ilgili olumlu tutumları böyle bir aranın ardından daha iyi içselleştirdikleri gözlemlenmiştir.

Bununla birlikte, devam oturumlarının amacı davranışsal değişiklik yaratmaya indirgenmemelidir. Şiddet ve toplumsal cinsiyet eşitliği ile ilgili eğitimler, bireyde istenen yönde davranış geliştirme veya kabul edilemez davranışları kabul edilebilir bir yönde değiştirme sürecini oluşturur. BADEP programının eğiticileri, devam oturumlarının katılımcıların gündelik yaşamlarındaki rolüne dikkat çekmektedir. Eğiticilerin ifadelerine göre, anneler eğitimlerden sonra babaların olumsuz davranışlarının azaldığını belirtmektedir. Babalar, eğitimlere aktif katılımları sırasında evlerinde daha fazla toplumsal cinsiyet eşitliğine dayalı bir anlayış benimsemiştir. Program biter bitmez, babalar toplumsal cinsiyet eşitliği ile ilgili eski algı ve davranışlarına geri dönme eğilimi göstermektedir. Bu açıdan bakıldığında bazı eğiticilere göre etkileri sınırlı da olsa devam oturumları önem kazanmaktadır:

“Annelerden mesela bu tür şeyler çok geliyor. Bir yıl sonra ben annelerin birisiyle aile eğitimlerinde karşılaştım. Söylediği şu, ‘hocam baba destek eğitimleri bir yıl oldu bitirdiniz. Eşim hani gelmişti ama bir yıl sonra tekrar eski moduna dönmeye başladı. Baba destek eğitimine tekrar devam etmiyor musunuz?’ şeklinde bir şeyle karşılaştık. Tam olarak ne istediğini anlamaya çalıştım. BADEP sırasında eve bakışı, ailesine bakışı, çocuğa yaklaşımı, ilgisi, hepsi farklıydı,’ dedi. ‘Ancak eğitimden bir süre sonra eski alışkanlıkları tekrar ortaya çıkmaya başladı.’ Böyle geri

bildirimler alıyoruz işte.” - Eğiticiler Odak Grubu, Eskişehir (G1-2)

“Devam eğitiminde hani bir oturumluk iki oturumluk insanları toplayıp da sanki onları sorgulamış gibi ne yaptınız, şunu mu yaptınız bunu mu yaptınız gibi değil. Sonuçta yetişkin bir insanla uğraşıyorsunuz ve yetişkin insanların davranışları artık yerleşmiş durumda, birçok şeyi değiştirebilmek daha zor. O yüzden hani o devam eğitimlerinde bir oturumla iki oturumla olacak işler değil bunlar.” - Eğiticiler Odak Grubu, Eskişehir (G1-2)

Devam oturumları, katılımcıların motivasyonlarını ve bilgi seviyelerini yüksek tutmak ve programda öğrendiklerini unutmamalarını sağlamakta çok önemli bir rol oynamıştır. Yukarıda verilen tablo bu açıdan incelendiğinde, devam oturumlarının belli bir aradan sonra katılımcılarda hem zihniyet hem de tutum değişikliklerini güçlendirmede rol oynadığı ortaya çıkmaktadır.

“Şimdi devam eğitimlerinde zaten biraz daha özetliyoruz konuları {BADEP içeriği}. Gördüğüm kadarıyla ana konular kalıyor. Ana temalar. Çocuk gibi şiddet gibi barış gibi, bunlar kalıyor. - Eğiticiler Odak Grubu, Samsun (K1-1)

“Devam oturumlarının ikincisi evde iş bölümü, üçüncüsü de şiddet. Yine o gruplardan sonra gördüm ki; ben BADEP yapmışım babalarla on iki on üç oturum boyunca ama evde iş bölümünde, paylaşımda yine istediğim değişim gerçekleşmemiş. Orada, gerçekten o iş bölümü oturumu çok çarpıcı bir oturum. O oturumdan sonra hâlâ görüştüğüm annelerden gelen geri bildirimde; artık evde yatağını düzelden, mutfağa daha çok giren babalar var. BADEP ile sağlamadığını devam oturumunda sağlıyor. Bu anlamda, devam oturumları; belki soracaksınız soru ama, çok faydalı. Bu oturumları daha çok detaylı oturtmalıyız.” Eğiticiler Odak Grubu, İstanbul (K1-1)

 # Babalar şiddetin haklı sebepleri olabileceğine annelerden daha çok inanmaktadır. Ancak bu oran BADEP katılımcıları arasında yine de düşüktür ve devam oturumlarına katılan babalar arasında daha da düşük olduğu görülmüştür.

Babalar, şiddetin haklılaştırılabileceğine annelerden daha fazla inanmaktadır (yukarıdaki tabloya bakınız). Annelerin %3'ü şiddetin haklı bir sebebi olabileceğini söylerken babalar için bu oran %9,5'tir. (aşağıdaki tabloya bakınız). Bu, kadınlardan üç kat daha fazla erkeğin şiddetin haklılaştırılabileceğine inandığını göstermektedir. Ancak, aradaki fark çok büyük olmasa da, devam oturumlarına katılmayan babalara kıyasla katılan babaların daha azı şiddetin haklı sebepleri olabileceğini ifade etmiştir.

Tablo 33. Babaların devam oturumlarına katılımına göre şiddetin gerekçeleri üzerine tutumları

FS-C5		Devam oturumlarına katıldınız mı?		Toplam
		Evet	Hayır	
Sizce şiddetin haklı görülebileceği durumlar var mıdır?	Evet	%8,6	%10	%9,5
	Hayır	%91,4	%90	%90,5

Şiddetin haklı görülebileceği durumlar olduğuna inanan babaların %10,2'si namusun haklı bir şiddet nedeni olduğunu belirtmiştir. Bunu aile değerleri ve gelenekler / ahlaki değerler takip etmektedir. Devam oturumlarına katılan babaların daha azı benzer şekilde düşünmektedir.

Şiddetin sözde meşru nedenleri açısından anneleri ve babaları karşılaştırdığımızda babaların namus, aile değerleri ve gelenekler / ahlaki nedenler unsurlarının şiddet nedeni sayılabileceğine annelere kıyasla daha fazla katıldıkları görülmektedir. Devam oturumlarına katılmayan babaların bu unsurları şiddetin haklı nedeni olarak görmek eğilimi daha yüksektir.

Proje Çıktısı 2.2. Devam oturumlarına da katılan BADEP katılımcıları, edindikleri bilgiyi toplumsal cinsiyet eşitliğinin desteklenmesi ve aile içi şiddetin önlenmesi için nasıl hayata geçirebileceklerine dair farkındalık geliştirir.

Babalara, aile içi şiddetin önlenmesi ile ilgili bazı bazı ifadelerle katılıp katılmadıkları sorulmuştur. Aşağıdaki tablo, bu ifadeleri programın desteklediği yönde yanıtlayan babaların yüzdelerini göstermektedir.

Tablo 34. Katılan ve katılmayan anne ve babaların şiddetin haklı gerekçelerine yönelik tutumları

FS-C6	Baba			Anne		
	Toplam	Devam oturumlarına katılım		Toplam	Anne oturumlarına katılım	
		Anne Oturumu-na Katılmış	Anne Oturumu-na Katılmamış		Anne Oturumu-na Katılmış	Anne Oturumu-na Katılmamış
Namus	%10,2	%7,6	%11,7	%4,8	%3,2	%6,7
Aile değerleri	%8,4	%7,1	%9,2	%2,2	%2,3	%2,1
Gelenekler / Ahlaki nedenler	%6,3	%3,0	%8,1	%2,2	%2,3	%2,1
Yaramazlık	%2,3	%1,5	%2,8	%0,5	%0	%1
Kıskançlık	%1,6	%1	%1,9	%1	%0,9	%1,0
Disiplin	%1,6	%1,5	%1,7	%0,5	%0	%1
Dini nedenler	%1,4	%1	%1,7	%1,2	%0,9	%1,5

Babaların %90'ından fazlasının şiddete karşı olumsuz bir eğilimi olduğu açıkça söylenebilir. Yani babaların çoğunluğu, sorulara projenin ulaşmak istediği doğrultuda yanıtlar vermiştir. Örneğin babaların %92,7'si çocukları disipline etmek için fiziksel ceza verilebileceği, %92,3'ü ise çocuklar laftan anlamadıklarında kulaklarının çekilebileceği ifadelerine katılmadıklarını belirtmiştir. Babaların %92'si, komşularının kocası tarafından şiddete maruz kaldığını düşündüklerinde polise haber vereceklerini söylemiştir.

Tablo 35. BADEP'e katılan babaların şiddete yönelik tutumları

	Programın hedeflediği yönde yanıt veren katılımcıların yüzdesi
Çocukları disipline etmek için bazen fiziksel cezalar verilebilir.	%92,7
Çocuklar laftan anlamadıklarında kulakları çekilebilir.	%92,3
Çocuğa bir tokat atmak şiddet sayılmaz.	%91,6
Komşumuzun kocası tarafından şiddete maruz kaldığını düşünürsem polise haber veririm.	%90
Kadınlara yönelik aile içi şiddete yalnızca düşük eğitilmiş, düşük gelirli ailelerde rastlanır.	%88

Soru: Yine aynı ifadeleri düşünmenizi isteyeceğim. BADEP aşağıdaki konularda görüşünüzü değiştirdi mi?

Tablo 36. BADEP'e katılan babaların şiddetle ilgili bilgileri

	Toplam	Doğru yanıtı BADEP eğitimleri sayesinde öğrendiklerini söyleyen babaların oranı	
		Devam oturumu katılımcıları	Devam oturumuna katılmayanlar
Komşumuzun kocası tarafından şiddete maruz kaldığını düşünürsem polise haber veririm.	%39,1	%55,3	%29,6
Çocuklar laftan anlamadıklarında kulakları çekilebilir.	%16,5	%14,8	%17,4
Çocuğa bir tokat atmak şiddet sayılmaz.	%8,2	%7,8	%8,4
Çocukları disipline etmek için bazen fiziksel cezalar verilebilir.	%7,5	%6,1	%8,3
Kadınlara yönelik aile içi şiddete yalnızca düşük eğitilmiş, düşük gelirli ailelerde rastlanır.	%5,3	%6,4	%4,7

Aşağıdaki tablo katılımcıların ne kadarının BADEP programı aracılığıyla sıralanan konularda doğru bilgi edindiklerini göstermektedir. Babaların %8,2'si çocuğa tokat atmanın bir şiddet biçimi olduğunu BADEP eğitimlerinden öğrenmiştir. Tüm babaların %38'i komşularının şiddete maruz kalması durumunda polise haber vermeleri gerektiğini öğrenmiştir.

Devam oturumlarının etkinliğini değerlendirdiğimizde katılımcı babaların %55,3'ünün komşularının şiddet gördüğüne tanıklık etmeleri durumunda polisi aramaları gerektiğini devam oturumlarından öğrendiği anlaşılmaktadır.

3.1.2. Kamuoyu Kampanyalarının Etkinliği

Bu bölümde, yerel ağlar ve AÇEV tarafından yürütülen kamuoyu kampanyalarının etkinliği ele alınacaktır. Değerlendirme süreci kapsamında kampanya paydaşları ve kampanya süreçlerine katılan kişiler ile görüşmeler yapılmıştır.

MEB ile “Eşitlik için Babalar da Burada” projesi arasındaki protokole dayanan işbirliği, MEB tarafından 4 Kasım 2016 tarihinde sona erdirilmiştir. Bunun sonucunda proje tarafından hedeflenen yerel topluluklarda değişime gidilmiştir. MEB ile işbirliği sürecinde okul toplulukları ana hedef grubu oluşturmuştur; ancak protokolün iptaliyle birlikte özel sektör, belediyeler, özel ve yerel yönetimler tarafından yönetilen anaokulları yeni hedef topluluklar hâline gelmiştir.

Sonuç 3.

5 proje ilinde hedef alınan yerel topluluklar ve kamuoyu, toplumsal cinsiyet eşitliği ve aile içi şiddetin önlenmesinde erkeklerin rolünü teşvik etmek için harekete geçer.

Bu bölümde projenin erkeklerin toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması ve aile içi şiddetin önlenmesindeki rolünün yerel topluluklar ve kamuoyunda teşvik edilmesi açısından ne ölçüde etkin olduğu değerlendirilecektir.

Proje Çıktısı 3.1. Halk arasında, özellikle de erkekler arasında, erkeklerin toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması ve aile içi şiddetin önlenmesindeki rolüne dair mesajlar duyulur.

Katılımcı babalar babalık kampanyaları ve BADEP eğitimlerinin toplumsal cinsiyet eşitliği, ilgili babalık ve aile içi şiddetin önlenmesi başlıklarındaki mesajlarının yaygınlaştırılmasında çok önemli bir rol oynamıştır. Babaların %38,8'i BADEP eğitimleri ve kampanyalarla ilgili içerikleri İnternet üzerinden paylaştıklarını belirtmiştir. Bursa'daki babalar, bu çevrim içi paylaşım süreçlerinde diğer illerdeki babalara kıyasla en aktif olanlardır (%43,9).

Babaların %77,8'i katıldıkları BADEP eğitimlerinden çevrelerindeki insanlara bahsetmiştir. İstanbul ve Eskişehir'deki babalar çevrelerindekiyle BADEP hakkında konuşmak konusunda en aktif babalardır. Bu oran Samsun ve Bursa'da daha düşüktür. Babaların %63,3'ü BADEP eğitimleri sırasında

Tablo 37. Babaların bildirdiği sosyal medya paylaşımları

		Toplam	İl				
			Bursa	Eskişehir	İstanbul	İzmir	Samsun
BADEP eğitimleri ve/ veya kampanyaya ilişkin bir haberi, içeriği, fotoğrafı sosyal mecra (facebook, instagram, whatsapp, vb.) hiç paylaştınız mı?	Evet	%38,8	%43,9	%37,5	%36,4	%40,3	%36,4
	Hayır	%61,2	%56,1	%62,5	%63,6	%59,7	%63,6

Tablo 38. Babaların bildirdiği sözlü iletişim yüzdesi

		Toplam	Bursa	Eskişehir	İstanbul	İzmir	Samsun
Çevrenizde BADEP'i anlattığınız, katıldığınız oturumlardan bahsettiğiniz insanlar oldu mu?	Evet. Eğitimler hakkında konuştum	%77,8	%75,6	%81,3	%81,0	%78	%71,7
	Evet. Kampanya hakkında konuştum	%0,9	%0	%0	%0,8	%1,9	%1
	Evet. Hem eğitimler hem kampanya hakkında konuştum	%5,9	%3,7	%1	%5,8	%7,5	%10,1
	Hayır olmadı / hakkında konuşmadım	%15,4	%20,7	%17,7	%12,4	%12,6	%17,2
BADEP eğitimlerinde öğrendiğiniz herhangi bir bilgiyi hiç başka bir erkekle/ babayla paylaştınız mı?	Evet	%63,3	%61	%57,3	%71,9	%65,4	%56,6
	Hayır	%36,7	%39	%42,7	%28,1	%34,6	%43,4

Tablo 39. Babaların iletişimindeki içeriklerin sıklıkları

	Toplam	Bursa	Eskişehir	İstanbul	İzmir	Samsun
Çocuklarla ilişkinin ve iletişimin gelişmesi	%24,6	%20,7	%34,4	%27,3	%20,8	%21,2
Eğitimin övülmesi ve başkalarına önerilmesi	%18,3	%14,6	%11,5	%19,8	%22	%20,2
Eğitimin faydaları / kazanılan farkındalık	%10,8	%11	%5,2	%13,2	%13,8	%8,1
Aile içi iletişime katkı	%5,2	%3,7	%4,2	%7,4	%6,3	%3
Aile içi şiddet / Öfke kontrolü	%2,5	%4,9	%2	%0,8	%1,9	%4

Nasıl bir bilgi/ deneyim paylaştınız? Birkaç cümle ile ifade eder misiniz?

öğrendikleri bir bilgiyi başka bir erkek/baba ile paylaştıklarını belirtmiştir. Eğitimler hakkında konuşma oranı katılımcı babalar arasında oldukça yüksektir.

Babalara ayrıca BADEP eğitimleri ve babalık kampanyaları hakkında nasıl bilgiler paylaştıkları da sorulmuştur. Babalar bu soruya açık uçlu olarak yanıt vermiştir. Babalar en çok çocuklarıyla ilişkilerinin geliştiğinden bahsetmiştir. (%24,6). Bunu, BADEP eğitimlerinin övülmesi ve programın yakın çevrelere önerilmesi takip etmiştir (%18,3). Öfke kontrolü de babaların çevreleri ile paylaştıkları konulardan biri olarak öne çıkmaktadır. Babalar eğitimlerin öfkelerini kontrol altına alma becerilerine katkıda bulunduğunu anlatmıştır.

Çevrelerindeki erkeklerle kadına yönelik şiddetin önlenmesinde erkeklerin sorumlulukları üzerine konuşan babaların oranı İstanbul'da daha yüksektir. Diğer erkekleri/babaları aile içi sorumluluklara ve çocuk bakımına katılmaya teşvik eden

babaların oranı %78 iken, konu kadına yönelik şiddete geldiğinde bu oran %56,6'ya düşmüştür. Ortalama ile kıyaslandığında oranlar Bursa ve Samsun'da daha düşüktür ve bu durum bu iki ilin görece daha kırsal bölgeler olmasına dayandırılabilir. Türkiye'nin bu bölgeleri, İstanbul ve İzmir gibi metropol illere kıyasla daha muhafazakâr bir sosyodemografik profile sahiptir. Oranlar arasındaki farklılık bu sosyodemografik profil farkını açıkça yansıtmaktadır.

Açık hava kampanyaları ve etkinliklerinin beş ilde sosyal medya ve yerel medyada ne ölçüde yankı bulduğu da değerlendirilmiştir. Halka ulaşan bu kampanyalar ve etkinlikler, etkinlik kriteri açısından incelenmiştir. 2017-2019/Mart tarihleri arasında yürütülen 'Ben Babayım', 'İlk İş Babalık' ve 'Sevgimde Şiddete Yer Yok!' kampanyalarının görünürlüğü, her proje ili için sosyal medya, yerel medya ve açık hava alanları açısından analiz edilmiştir. Bunun için dış değerlendirme araştırma

Tablo 40. Ev içi işler, çocuk bakımına katılım ve şiddetin önlenmesine yönelik babaların iletişimindeki içeriklerin sıklıkları

		Toplam	Bursa	Eskişehir	İstanbul	İzmir	Samsun
Çevrenizdeki erkeklerin ev içinde sorumluluk üstlenmeleri ve çocuk bakımına katılmaları için onları teşvik ediyor musunuz?	Evet	%77,7	%69,5	%79,2	%82,6	%80,5	%72,7
	Hayır	%22,3	%30,5	%20,8	%17,4	%19,5	%27,3
Kadına karşı şiddetin önlenmesi ve toplumsal cinsiyet eşitliğinde erkeklere düşen sorumluluklar konusunda çevrenizdeki erkeklerle konuşuyor musunuz?	Evet	%56,6	%51,2	%56,3	%66,1	%56,6	%49,5
	Hayır	%43,4	%48,8	%43,8	%33,9	%43,4	%50,5

Tablo 41. Kampanya kanalları

Kampanya:	'Ben Babayım' ve 'İlk İş Babalık'			'Sevgimde Şiddete Yer Yok!'		
İl:	Yerel Medya	Sosyal Medya	Kamuya açık etkinlikler	Yerel Medya	Sosyal Medya	Kamuya açık etkinlikler
Bursa	✓		✓			✓
Eskişehir	✓	✓	✓			✓
İstanbul	✓	✓	✓			✓
İzmir	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Samsun	✓	✓	✓	✓	✓	✓

ekibi tarafından bir masaüstü araştırması yapılmıştır. Beş ildeki her yerel ağ ve gönüllü grup ile ilgili İnternet haberleri ve sosyal medya içerikleri toplanmıştır. Yerel medya, İnternet üzerindeki üçüncü taraf haber platformlarında bulunan haberleri temsil etmektedir. Sosyal medya, yerel ağların Facebook veya Instagram sayfalarında paylaşılan içerikleri ifade etmektedir. Kamuya açık etkinlikler ise gönüllü babalar ve yerel ağlar tarafından düzenlenen kamuya açık etkinliklere işaret etmektedir. **Bunlar, kampanya mesajlarının gönüllü babalar ve yerel ağlar tarafından yaygınlaştırılmasını amaçlayan etkinliklerdir.** Aşağıdaki tablo, her bir ilde gerçekleştirilen kampanyaların görünürlük düzeyini göstermektedir.

Analizlerin sonucu kampanyaların en az Bursa'da görünür hâle geldiğini göstermektedir. Öte yandan, İstanbul'da 'Ben Babayım' ve 'İlk İş Babalık' kampanyalarının görünürlüğü, 'Sevgimde Şiddete Yer Yok' kampanyasından daha yüksek olmuştur. İzmir ve Samsun'da bu üç kampanyaya ilişkin olarak kampanya

mesajlarının görünürlüğünün sağlanması, yaygınlaştırılması ve duyurulması açısından çok etkili çalışmalar gerçekleştirilmiştir. Kurulduğu günden beri Samsun'daki 'İlk İş Babalık' Platformu ve İzmir-Bergama Baba Derneği BABADER, kampanyaların geniş kitlelere ulaşmasında aktif rol almıştır. Yukarıdaki tablo tüm illerde babaların kampanya mesajlarının yaygınlaştırılmasında yer aldığını göstermektedir. Her iki kampanya da İzmir ve Samsun'da hayli aktiftir. Eskişehir, Bursa ve İstanbul'daki baba örgütleri, gelecekte şiddetin önlenmesi odaklı daha fazla savunuculuk faaliyeti gerçekleştirebilmeleri için desteklenebilir.

Babaların faaliyetlerinin yanı sıra, AÇEV de toplumsal cinsiyet eşitliği ve eşitlikçi ebeveynlik mesajlarını basın, sosyal medya, yüz yüze etkileşim ve açık hava reklamları aracılığıyla yaygınlaştırmıştır.

İki kampanya 1 Ocak 2016 ve 31 Aralık 2018 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir. Açık hava kampanya materyallerinin paylaşılması yoluyla beş ildeki kampanya süreci boyunca 425.000 kişiye ulaşıldığı tahmin edilmektedir.

Tablo 42. Kampanya kanallarında erişilen tahmini kişi sayısı

Kampanyanın iletişimi					
	Basın	Sosyal Medya	Yüz yüze iletişim	Açık Hava Reklamları	Toplam
İlk İş Babalık	2.524.185	5.215.623	6.200	350.000	8.096.008
Ben Babayım	143.082	1.880.212	1.900	75.000	2.100.194
Beş ilde ulaşılan kitlenin toplam büyüklüğü	2.667.267	7.095.835	8.100	425.000	10.196.202

Basın yoluyla 2,6 milyon kişiye ulaşılırken, sosyal medyada bu rakam yedi milyon üzerindedir. Yüz yüze etkileşim yoluyla 8.100 kişi kampanyaları hakkında bilgi sahibi olmuştur.

Toplam kampanya etkileşiminin %70'i sosyal medyada gerçekleşmiş, %26'sı ise basın yoluyla mümkün olmuştur. Yüz yüze etkileşim, tüm iletişimin %0,08'ini oluşturmuş, açık hava reklamları ise %4'lük bir pay almıştır.

Proje Çıktısı 3.2. Yerel topluluklar erkeklerin toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması ve aile içi şiddetin önlenmesindeki rolüne dair daha güçlü bir kavrayış kazanır.

Proje kapsamında yerel topluluklar, toplumun farklı kesimlerini ifade etmektedir: özel sektör, yerel yönetimler, sivil toplum kuruluşları, kamusal alanlar vb. Beş ilde belediyeler, özel okullar, kreşler ve özel sektör çalışanları ile yapılan görüşmelerde, erkeklerin toplumsal cinsiyet eşitliği ve aile içi şiddetin önlenmesindeki rolleri ile ilgili konularda olumlu geri bildirimler yapılmıştır. Aile içi şiddetin önlenmesi hakkında somut bilgilerin mevcut olduğu, erkeklerin toplumsal cinsiyet eşitliğindeki rollerine dair farkındalığın kesinlikle arttığı ve bu farkındalığın sürdürülebilirlik açısından önemi öne çıkan hususlardır.

“Yani eğitimle paylaşılan tabii özel süreçler oldu, fiziksel anlamda şiddet uygulayan babamızın kendisiyle yüzleşmesi ve bunun sonucunda yapmış olduğu hatayı hemen fark etmesi. Fiziksel şiddeti her zaman değil, sadece bir ya da iki kez işlese bile, bununla yüzleşti.” - Yerel Topluluklar Görüşmesi, Ana Okul, İzmir (Y1)

“İlk başta söyledim empati kurmayı bir kere aşıyor insanlara. Dolayısıyla onu kurmayı aşıladıktan sonra siz şiddete başvuramaz hatta bağırılmazsınız, sadece bu fiziksel şiddet değil ruhsal bir şiddetin de önüne geçeceğini düşünüyorum.” - Yerel Topluluklar Görüşmesi, Özel Sektör, Bursa (Y1)

“Bence o konuda [toplumsal cinsiyet] bir algısal, kişisel eşitlik sağlandı gibi düşünüyorum. En azından bir müddet devam etmiştir. Umarım süreçte de devam ediyordur.” - Yerel Topluluklar Görüşmesi, Ana Okul, İstanbul (Y2)

Aynı zamanda BADEP eğitimine katılan babaların davranışlarındaki değişimin gelecek nesiller arasında daha önemli bir dönüşümün söz konusu olacağına bir işareti olduğuna inanılmaktadır.

“Bu [program] toplumsal cinsiyet eşitliği ile ilgili bir dönüşüm yaratacak. Aslında tam da bizim çocuklarımızda yaratacak. Çünkü çok küçükler, dört yaş ya da beş yaş velileri bunlar, yani hata payını indirgeyecekler diye düşünüyorum. Çünkü birlikte hareket edecekleri çok uzun yılları var, kayıp başlamayacaklar, bu bence çok önemli bir faktör. Kendi çalışmalarını gözlemlemiş olacaklar.” - Yerel Topluluklar Görüşmesi, Ana Okul, İzmir (Y1)

Eğiticilerin ve saha sorumlularının kampanyaların etkinliği (güçlü ve zayıf yönleri) konusundaki görüşlerine göre kampanyalar etkili olmuştur, çünkü iletişim bileşeninin çok güçlü olduğu bir topluluk platformu oluşturulmasını sağlamıştır. Dışarıdan bir bakış açısından değerlendirildiğinde kampanyayı başarılı kılan özelliklerden birinin farklı topluluklarla olan teması olduğu söylenebilir. İstanbul'un yeni cazibe merkezi ve merkez ilçesi Kadıköy'de yaşayan babadan da, İzmir'in küçük bir kasabası olan Bergama'daki babadan da destek alan bu kadına karşı şiddet ve babalık kampanyalarının her ikisi de Türkiye için son derece değerli deneyimlerdir. Bu kampanyalar, toplumsal cinsiyet eşitliğine ve şiddetsizliğe dair mesajların Türkiye'de çok yaygın olan kahvehaneler gibi maskülen alanlarda yayılmasına yardımcı olmuştur.

Kampanyalar ve ilgili etkinlikler, toplumun farklı sosyoekonomik statülere sahip farklı kesimlerine ulaşmıştır. Örneğin seküler ve gelişmiş bir ilçe olan Kadıköy'de düzenlenen Uçurtma Festivali daha

Şekil 7. Kampanyalara katılan bir baba grubu

yüksek bir profile ulaşmıştır. Sarıyer’de ise Ramazan etkinlikleri düzenlenmiş ve daha muhafazakâr bir gruba erişilmiştir. Ancak kampanyaların sesi BADEP katılımcısı babaları arasında o kadar da güçlü duyulmamıştır. Anket bulgularına göre babaların %74’ü ‘İlk İş Babalık’ kampanyasını duymadıklarını söylerken, %82’si ‘Ben Babayım’ kampanyasını duyduğunu belirtmiştir. Kampanyalar babalık savunuculuğunu da içermektedir, ancak bu daha çok yerel ağlar ve gönüllü babalar aracılığıyla BADEP eğitimlerinin duyurulması için bir araç olarak kullanılmıştır.

Kampanya ve etkinliklerin paydaşları genel olarak bu faaliyetleri desteklemekten memnun ve mutludur. Samsun’daki bir kampanya paydaşı bunu şu şekilde ifade etmiştir: *“Tüm panellerimize AÇEV’i dâhil ediyoruz. Örneğin, Ot Yemekleri Festivalimiz’e. Panellerimizde paylaşıyoruz*

ve herkes duysun diye bütün tanıtımları aktarıyorum.” Yine Samsun’dan bir yerel meclis üyesi ise şunları söylemiştir: *“BatıPark’ta bizim desteklediğimiz bir etkinlik düzenlendi. Posterleri bastırdık ve bölgedeki her yere astık.”* Broşürler ve posterlerin ise çok iyi olduğunu ve etkinliklere dikkat çektiğini belirtmiştir.

Bergama’da “Ben Babayım” kampanya posterini dükkânına asan bir esnaf, kendisi ile yapılan görüşmede şunları söylemiştir: *“Bu güzel bir sosyal etkinlik.” Anne baba eğitimi için çok önemli, o yüzden ben de reklamını yapmayı kabul ettim.* İstanbul’da Kadıköy Belediyesi’nin spor tesislerinden sorumlu olan, aynı zamanda BADEP eğitimlerini de tamamlayan bir kampanya paydaşı, belediyenin etkinlikler ve kampanyanın AÇEV tarafından yaygınlaştırılmasından memnun olduğunu ifade etmiştir.

3.1.3. Yerel Savunuculuk Gruplarının Etkinliği

Türk toplumu gibi ataerkil bir toplumda erkeklerle çalışmalar yürütmek çok değerli bir çabadır. Beş ilde proje kapsamında görüşme yapılan dört yerel savunuculuk grubu bulunmaktadır. İstanbul-1 ve İzmir - Bergama dernek olarak örgütlenmiştir. Samsun ve İstanbul-2'deki gruplar ise şu anda platform olarak kalmayı tercih etmektedir. Bursa, İzmir ve Eskişehir'de dış değerlendirme çalışması için yapılan görüşmeler sonucunda kuruluş aşamasında olan üç yerel savunuculuk grubunun daha olduğu görülmüştür.

Sonuç 4.

5 ilde BADEP mezunları tarafından oluşturulan yerel savunuculuk grupları, toplumsal cinsiyet eşitliğinin desteklemesi ve aile içi şiddetin önlenmesinde erkeklerin rolünü savunmak ve yerel savunuculuğun sürdürülebilir hâle gelmesini sağlamak için kapasite geliştirir.

Katılımcı babaların bu tür ağlara katılma motivasyonları değişkenlik göstermektedir: savunuculuk yapmak, ergen çocuklarıyla ilişkilerini geliştirmek, akademik çalışmalar yürütmek, vb. Yerel ağların ana odağının toplumsal cinsiyet değil, babalık, ergenlik çağındaki çocuklarla iletişim ve diğer babalarla sosyalleşme olduğu gözlemlenmiştir. Ancak "Sevgimde şiddete yer yok" kampanyası bu açığı kapatmıştır. Babalar toplumsal cinsiyet eşitliği konusu ile ilgilenmeye başlamıştır. Projede yerel ağların kurulması ve savunuculuğun desteklenmesi beklenmektedir. Bu bölümde, projenin bu çıktıları incelenecektir.

Proje Çıktısı 4.1. BADEP mezunları tarafından oluşturulan yerel savunuculuk grupları, iletişim, savunuculuk ve kampanya yönetimi konularında kapasite geliştirir.

İstanbul, İzmir-Bergama ve Samsun'da, baba ve eğitimcilerden oluşan, AÇEV'den bağımsız olduklarını ifade eden ve babalık ve toksik

olmayan erkeklik savunuculuğu yapan bazı oluşumlar mevcuttur. Genel olarak bu oluşumlarda yer alanlar, BADEP eğitimlerini aldıktan sonra çocuk yetiştirmede edindikleri becerilerini koruyabilmek için katılım göstermiştir. Anne-baba-çocuk üçgenindeki rollerinin anneler kadar önemli olduğunu vurgulayan babalar, bu düşünceyi yaymak için platformlarda ve derneklerde çalışmalar yürütmüştür.

"Doğrusunu söylemek gerekirse beni şurada etkileyen şu durum oldu yani, platformun amacının çocuk, anne, baba olması beni daha çok etkilemişti. Bunun diğer insanlara da yansımaları için yani, diğer insanların da bu şeye katılması için platformda aktif olarak görev almak istedim." Yerel Savunuculuk Grubu - Baba - Samsun İlk İş Babalık Platformu (K1)

İstanbul ve Samsun'da kurulan yerel ağlar birer platforma dönüşmüş, İzmir-Bergama'daki oluşum ise dernekleşmiştir. Bu dernek - BABADER, Babalar Derneği-olağanüstü hâl nedeniyle pek çok derneğin kapatılmakta olduğu bir dönemde faaliyetlerine başlamıştır. Bu derneğin üyelerine göre dernekleşme kararı kapasitelerini geliştirmek konusunda pek çok zorluğu beraberinde getirmiştir.

"Ayrıca biz şununla da mücadele ediyoruz: Dernekler darbe olayından sonra Türkiye'de çok yıprandı." Yerel Savunuculuk Grubu - İzmir, Bergama - Baba - BABADER, Babalar Derneği (K1)

"Korku politikaları uygulandığı için biraz onun da tereddütü var. Ama tabii 8 Mart olsun, 16 Günlük Aktivizm etkinliği olsun, bunların hiçbirinde kötü bir şey yok. Onlar da bunu görüyor zaten. Ama orada Kadınım şarkısı çalarken birisi kalkar zafer işareti yapar veya bir başka bir şekilde bir işaretler yapar o zaman hadi bakalım." - Yerel Savunuculuk Grubu - İzmir, Bergama - Baba - BABADER, Babalar Derneği (K3)

İstanbul İyi Babalar Platformu üyeleri tüzel bir kişilik olmak yerine platform olarak kalmanın kendilerini daha esnek kılacağını düşünmüştür. Yine de dernekleşmemekten

kaynaklanan bazı sorunlarla karşılaştıklarını belirtmektedirler.

“Komiteler ya da komisyonlar oluşturup her komisyonun farklı alanlarda çalışmaları yürütmesini, çalışmaları düzenlemesini falan arzu ediyorduk, ama öyle bir havuz {gönüllü havuzu} oluşturamadık. Yapılanma oluşturamadık, bazen nasıl olsa tüzel bir yapıımız yok esnek oluruz rahat oluruz diyoruz, ama o iş yürümüyor yani...” - Yerel Savunuculuk Grubu - Eğitici - İstanbul İyi Babalar Platformu (K4)

Bu platformların ve derneklerin iletişim, savunuculuk ve kampanya yönetimi performanslarına bakıldığında aşağıdaki bulgular gözlemlenmektedir.

Yerel ağlar iletişim kavramı ile iki ayrı boyutta ilgilenmektedir. Bunlardan ilki gönüllülerle iletişim ve gönüllülük faaliyetleri, ikincisi ise örgütlenmelerini kamu ve özel sektörlerle anlatma gayretidir. Örneğin, İstanbul İyi Babalar Platformu için iletişim, kampanya yönetimi ve gönüllülükten bağımsız düşünülemez bir meseledir. Platform üyeleri gönüllülerle olan iletişimlerini geliştirip güçlendirdiklerinde, kamu ve özel sektörle de daha iyi iletişim kurabileceklerine inanmaktadır.

“Aslında baktığım zaman iki şey gibi görüyorum. Kampanya yönetimini {doğru şekilde} yaparsak zaten hem iletişimi hem de gönüllülerle olan gönüllülük kısmını da yapmış oluruz gibi görünüyor” - Yerel Savunuculuk Grubu - Baba - İstanbul İyi Babalar Platformu (K6)

“Sonuçta İyi Babalar Platformu’nun temeldeki amacı şey olmalı yani ulaşmak, ne kadar babaya işte konuşulmasını ya da hangi mesajların gitmesini istiyorsak, o mesajlar ne kadar kişiye gidecekse gitmesi. Bu, kampanya yönetimi ekseninde sanki daha önemliymiş gibi geliyor bana.” - Yerel Savunuculuk Grubu - Baba - İstanbul İyi Babalar Platformu (K3)

Üyeler platform olarak ele almaları gereken iki alanın iletişim eksikliği ve gönüllülüğün temel unsurları olduğunu ifade etmektedir.

Gönüllü sayısının artmasının ve karşılıklı iletişim ortamlarının varlığının kampanya yönetimini olumlu yönde etkileyebileceğini düşünmektedirler. Bahsedilen bu konularla ilgili çözüm üretme sürecinde bir metropol kente platform olarak var olma sorunu ile karşı karşıya kaldıklarını belirtmektedirler.

“Bunun bence sıkıntısı büyükşehir. Bize özgü değil, başka platformlarda, başka yapılarda da gözlemlediğimiz bir şey. Ufak şehirlerde bu daha rahat geçiyor çünkü insanlar birbirine dokunabiliyor.” - Yerel Savunuculuk Grubu - Baba - İstanbul İyi Babalar Platformu (K7)

Diş değerlendirme araştırma ekibi, İstanbul İyi Babalar Platformu’nun kuruluşundan bu yana savunuculuk, kampanya ve iletişim faaliyetleri ile sosyal medya araçları açısından bir resmini ortaya koymuştur. Platformun Facebook sayfasını 1143 kullanıcı takip etmektedir ve 1101 kullanıcı sayfayı beğenmiştir. 25 Şubat 2019’da Platform, TRT (Türkiye Radyo Televizyon Kurumu) ekranlarında yer almıştır. Video olarak sosyal medyada paylaşılan bu program 555 kez izlenmiş ve 40 kişi tarafından beğenilmiştir. Programda İyi Babalar Platformu’nun neler yaptığı anlatılmaktadır. 15 Ocak 2019’da, İyi Babalar Platformundan Ali Bayrı, “Ben Anneyim” isimli bir televizyon programına konuk olmuştur. 4 Ocak ve 17 Ocak 2019’da Platform “Anneler Toplantısı” atölye çalışmaları düzenlemiştir. Klinik psikolog Alev Kurt tarafından “Günümüzde Ergenleri Anlamak” ve “Ebeveynlik Rolü” atölyeleri gerçekleştirilmiştir. Platform ayrıca, Bilgi Üniversitesi Sosyal Kuluçka Merkezindeki eğitimlere katılmakta ve becerilerini geliştirmeye devam etmektedir.

Samsun’da, Samsun İlk Babalık Platformu üyeleri, gönüllülük ve iletişim başlıklarında herhangi bir sorun yaşamadıklarını ve çok sayıda belediyeden ve sendikadan teklifler almak gibi bu ilde olmanın fırsatlarından yararlandıklarını belirtmiştir.

“İletişimimiz gayet iyi...Hemen şak diye, yani vakti olan herkes zaten whatsapp grubunu takip ediyor; olmayan da gece mutlaka bakıyor. Birbirimizle geçinme

sıkıntımız yok.”- Yerel Savunuculuk Grubu, Samsun İlk İş Babalık Platformu (K2)

“Bir kampanya yapmışsak, bir karar almışsak, onun yürütülmesi, ses oluşturması, duyulması açısından da, bir yerlere ulaşılabilmesi açısından da gönüllülük esasımız var. Sıkıntı duyulan noktada da, dediğim gibi, iletişim kuruyoruz. Her an iletişimdeyiz, hiçbir [iletişim] sıkıntımız yok.”- Yerel Savunuculuk Grubu, Samsun İlk İş Babalık (K3)

“Geçen sene büyükşehir belediyesinden işte bize teklif geldi, ‘mavi bayrak alan sahillerde bir etkinlik yapacağız,’ dendi. Bu aslında bizim avantajımız.”- Yerel Savunuculuk Grubu, Samsun İlk İş Babalık Platformu (K4)

Samsun İlk İş Babalık Platformu'nun faaliyetleri incelendiğinde öne çıkan noktalar şöyle sıralanabilir: Platformun Facebook sayfasını 3.000 kullanıcı takip etmektedir. Samsun İlk İş Babalık Platformu, 11 Mart'ta farkındalık yaratmak amacıyla bir halı saha futbol maçı düzenlemiştir. Oyuncular AÇEV'in tarafından sağlanan, üzerinde mesajların yer aldığı tişörtler giymiştir. Etkinlik yerel basında da paylaşılmıştır. Babalar, anneler ve çocuklar bu etkinlikte bir araya gelmiştir. Etkinliğe katılan babalar ve çocuklar birlikte eğlenceli zaman geçirirken, Samsun İlk İş Babalık Platformu'nun gönüllü babaları çocuk bakımı ve gelişimi, çocukların eğitimi, çocukları dinlemenin önemi, çocuklara ilgi gösterme ve psikolojik ve fiziksel şiddetten arınmış bir ortamda onlarla iletişim kurma gibi konular hakkında diğer babalarla sohbet etmiştir. Farkındalık yaratma çalışması çocuklara eşit davranma, fırsatlar sunma ve babalarıyla birlikte öğrenebilecekleri bir ortam yaratma başlıklarına odaklanmıştır.

İzmir'deki Bergama BABADER, Babalar Derneği'nin iletişim açısından bazı sorunlarla karşılaştığı görülmektedir. Üyeler bunun dernek olmanın bir sonucu olduğunu düşünmektedir.

“İlk olarak, biz kendimizi anlatamıyoruz yani kendimizi ifade edemiyoruz.

Nereye gidersek gidelim, öncelikle siyasi görüşümüz, dini bağlantılarımız soruluyor. Biz hani bir sosyal projeden bahsederken, kampanyalardan bahsederken ilk gelen sorular bunlar. Biz önce kendimizi ifade etmeye çalışıyoruz.”- Yerel Savunuculuk Grubu - İzmir, Bergama - BABADER, Babalar Derneği (K1)

Bir dernek olarak neler yaptıklarını açıklamakta zorlandıkları ifade edilmektedir. Derneğin düzenlediği kamuya açık etkinliklere polis gelmiştir. Derneğin kapanması da gündeme getirilmiştir. Bir platform olarak yola devam etmek üzerine düşünülmektedir. BM Kadın Birimi'nin Ekim 2018'de tarihinde BABADER Derneği'ni ziyaret etmesi, derneğin kapanmaması ve yola devam etmesi kararının arkasındaki itici güç olmuştur. Final değerlendirme araştırması sürerken bazı üyeler derneğin kapatılmasından bahsetmiş, ancak araştırma kapsamında gerçekleştirilen toplantının kendisi de devam etme motivasyonunun bir unsuru olmuştur. Yine de bu yerel ağın durumu, dernek olarak varlığını sürdürmekten ötürü biraz kırılmıştır.

Üyeler, bir kez iletişim sorununu çözdüklerinde, kampanyaları ve babalık savunuculuğunu daha kolay geliştirebileceklerine inanmaktadır.

“Bunları aşmak için, Babalar Derneği'nin bir şeyler yapması gerekiyor. İnsanlar sizi gördüğünde ‘Evet bu insanlar var’ demesi gerekiyor. Çünkü insanlar size ilk şey diyor. ‘Kim ki bunlar’ diyor. Sizi tanımaları gerekiyor. Aslında insanlara kendinizi daha fazla tanıtırsanız, bunun için de çok büyük paralar gerekmiyor. Bunu yapabildikten sonra da insanlar bunu anlayabilecek noktada oluyor.”- Yerel Savunuculuk Grubu - İzmir, Bergama - BABADER, Babalar Derneği (K1)

“Çünkü neden, babalıkla ilgili daha önce hiç böyle bir çalışma yapılmamış, babalık savunuculuğu hiç yapılmamış. Sen bir anda çıkmışsın bir yerden yani kim bu adam? Nereden geldin? diye merak ediyorlar. Yerel Savunuculuk Grubu - İzmir, Bergama - Baba - BABADER, Babalar Derneği (K3)

Bergama BABADER, Babalar Derneği'nin faaliyetleri incelendiğinde öne çıkan noktalar şöyle sıralanabilir: Derneğin Facebook sayfası 561 kullanıcı tarafından takip edilmektedir ve 546 beğeni almıştır. 6 Mart 2019'da 3-11 yaş aralığında çocuğu olan babalar için AÇEV iş birliğinde Baba Destek Programı Sertifika Töreni düzenlenmiştir. Bu program sırasında çekilen fotoğraflar derneğin sosyal medya hesaplarında paylaşılmış ve gönderi yaklaşık 35-40 sosyal medya kullanıcılarına ulaşmıştır. 10 Ocak 2019'da, İzmir Valisi ile kendi ofisinde kamu kurumlarıyla ilişkileri güçlendirmek ve derneğin kuruluş ve amaçları ile ilgili vermek üzere bir toplantı düzenlenmiştir. Bu toplantının fotoğrafları derneğin sosyal medya hesabında paylaşılmış ve 22 sosyal medya kullanıcısı tarafından beğenilmiştir.

Yerel ağların daha önce de belirtilen bir ortak noktası, arzu edilen finansal varlıklara erişilememesidir. Bu üç örgüt de bazı finansal destekleri herhangi bir siyasi veya dini durumla veya provokasyona açık durumlarla ilişkilendirilmek istemedikleri için reddetmiştir. Üyeler finansal açıdan istedikleri konuma geldiklerinde daha fazla babalık savunuculuğu ve kampanya yapabileceklerini ve daha sağlıklı bir iletişimi daha kolaylıkla kurabileceklerini düşünmektedir.

“Böyle bir dernek kurulduğunda gerçekten mali olarak bir düzen olması gerekiyor, o zaman Bergama'da pek çok güzel şey yapabiliriz. Bizim sadece üye değil de, bir bütçe bulmamız gerekiyor. Fon bulmamız gerekiyor. Bunlar çok büyük fonlar değil, küçük bir fon. Mesela bize 5000 lira fon verilse, biz kafamızdan kira işini vs. atacağız, rahatlayacağız. Sonra diyeceğiz ki üyelerimize, bize 50'er lira verin. Bizim böyle ana gereçleri, temel şeyleri karşılar pozisyona gelmemiz gerek.” - Yerel Savunuculuk Grubu - İzmir, Bergama - BABADER, Babalar Derneği (K5)

“Orada benim kendi şahsi ilk günden beri hep düşüncem en başta konuştuğumuz konu aslında çocukla ilgili bir şey sormak istediğim zaman internette girip araştırdığımda karşına bir şey çıkıyor mu? Çıkıyor hâlâ da bir şey çıkartmıyoruz. Ya ben tamam bir babayım yaşadığım

tecrübeler var. Ama {soruları} bir pedagogun, konusunda uzman birisinin cevaplaması lazım ki arka planda verdiğiniz cevap farklı etkilere ya da yanlış yönlendirmelere sebep olmasın. Projelerimiz vardı ama bunlar hep para gerektiriyor.” Yerel Savunuculuk Grubu - İstanbul - İyi Babalar Platformu (K6)

“Şöyle bir kere karar almak ya da fikir üretmek hiç problem olmuyor. Deli projeler çıkıyor ama harekete geçme de birçok zaman, bürokrasi zaten korkutuyor gözü ama temellendirmek lazım işte... Bunlar kolay şeyler değil. O yüzden eğitimciler, platform ortaklaşa bir araya geliyor. Platform üyeleri olarak kendimizi açıklamamız gerekiyor. Maddiyata dayalı şeyler olduğunda, bu iş proje üzerinden yürüdüğü için, bizi çok hırpalıyor yani. Çünkü orada kaynak yaratmak çok zor.” - Yerel Savunuculuk Grubu - Samsun İlk İş Babalık Platformu (K5)

Yerel ağlar ulusal medyada görünürlük sağlamakta, aynı zamanda babalık ve eşitlikçi ebeveynlik üzerine söz söylemektedir. Kampanyalar ile birlikte aile içi şiddetin önlenmesinin savunuculuğunu yapmaktadır. Bununla birlikte, tasarımlarının ve faaliyetlerinin mevcut hedefi temel olarak iyi bir baba olma, iyi bir ebeveyn olma ve sağlıklı çocuk yetiştirme yolunda ilerlemeye odaklanmaktadır. Ek olarak, bu ağlar tamamen gönüllülük esasına göre ilerledikleri için, yalnızca sınırlı bir ortamda var olabilmekte ve kaçınılmaz olarak yalnızca sınırlı bir ortama erişebilmektedir. İzmir'in bir ilçesi olan Bergama'daki BABADER Babalar Derneği örneğinde olduğu gibi, kampanyaların kamuoyuna duyurulmasında zorluklar yaşanan bazı bölgeler vardır.

“Deminden beri konuşuyoruz, konuştuğumuzun tek temel noktası çocuklar... Çocuğu anlayabilirsek, organize olmak çok da zor değil. Çocuğu anlamak önemli, çocuğu tanımak önemli. Ve bu aldığımız eğitimin çocuğun hayatında neyi değiştirebileceğini iyi anlarsak eğer, onu yaymak da çok zor değil aslında.” - Yerel Savunuculuk Grubu - Samsun İlk İş Babalık Platformu (K4)

Bu yerel ağlar BADEP katılımcısı babalar arasında pek de tanınmış değildir. Anket aracılığıyla katılımcı babaların bu oluşumlar hakkındaki farkındalık düzeyine bakıldığında babaların sadece %6,6'sının yerel ağlardan haberdar olduğu görülmektedir.

Öte yandan babaların %47,2'si toplumsal cinsiyet eşitliğini desteklemek ve toplumsal cinsiyet temelli şiddeti önlemek üzere çalışan bir platforma dâhil olmak isteyebileceklerini söylemektedir.

Proje Çıktısı 4.2. AÇEV'in yerel savunuculuk grupları ile çalışan saha ve merkez ekipleri, erkekleri toplumsal cinsiyet eşitliğinin teşvik edilmesi ve aile içi şiddetin önlenmesi sürecine dâhil etmek konusunda yerel savunuculuğu desteklemek için kapasite geliştirir.

 # AÇEV'in yerel savunuculuk gruplarına verdiği destek, bu grupların baba-çocuk etkinlikleri düzenlemelerine ve gerçekleştirmelerine imkân sağlamıştır.

AÇEV yerel ağları iki farklı şekilde desteklemektedir. Bunlardan ilki danışmanlık hizmeti şeklindedir. Yerel örgütlenmeler yardım ve bilgi almak istedikleri konularda AÇEV ile iletişime geçerek mevcut bir durum hakkında bilgi ve danışmanlık alabilmektedir.

"AÇEV bu süreçte hiç yalnız bırakmadı; işte eğitimlerle ve eğiticileriyle her türlü

desteği verdi." Yerel Savunuculuk Grubu - Samsun İlk İş Babalık Platformu (K4)

"İlk iş babalık ne demek? Bunları anlatmaya çalıştık insanlara. BADEP eğitiminden bahsetmeye çalıştık. Bu yüzden bizi örnek veriyor Hasan Deniz." - Yerel Savunuculuk Grubu - İzmir, Bergama - BABADER, Babalar Derneği. (K1)

"Mesela (...) bir konumuz var ve bununla ilgili akademik literatür taramasını yaptık ve biz bunu bir babalara sunacak bir sunum hâline getirmek istiyorum ya da bir eğitim modülü hâline getirmek istiyoruz. Bununla ilgili akademik destek ya da saha desteğinden faydalanabiliriz. Çünkü AÇEV'in ciddi bir insan kaynağı var, böyle bize destek olabilir. Bu yüzden bizim verdiğimiz bu konu olarak yöntem olarak, mesaj olarak, içerik olarak beraber tartışabileceğimiz bir ortam olursa, bu konuda bize açık olurlarsa daha sağlıklı beslenebiliriz diye düşünüyorum." - Yerel Savunuculuk Grubu - İstanbul - İyi Babalar Platformu (K4)

AÇEV'in sağladığı ikinci destek türü finansal destektir. Gerçekten de AÇEV'in kırtasiye gibi en temel ihtiyaçlar için bile destek sağladığı gözlemlenmektedir.

"Yakın dönemde bazı kırtasiye, kırlangıç rulo, broşür gibi böyle bir desteği oldu." - Yerel Savunuculuk Grubu - İstanbul - İyi Babalar Platformu (K2)

"Sağ olsunlar, ellerinden geldiği kadar maddi bir sürü fedakârlıklar yapıyorlar..."

Tablo 43. Yerel Babalık Ağlarının bilinirliği

		Toplam	Bursa	Eskişehir	İstanbul	İzmir	Samsun
Babalık konusunda faaliyet gösteren bir oluşum duyduunuz mu?	Evet	%6,6	%3,7	%3,1	%5,8	%8,8	%10,1
	Hayır	%93,4	%96,3	%96,9	%94,2	%91,2	%89,9

Tablo 44. Yerel Babalık Ağlarına Katılıma İsteklilik

		Toplam	Bursa	Eskişehir	İstanbul	İzmir	Samsun
Toplumsal cinsiyet eşitliğini teşvik etme ve cinsiyet temelli şiddetin önlenmesi hakkında çalışan bir platformda faaliyet göstermek ister miydiniz?	Evet	%47,2	%35,4	%51	%45,5	%52,2	%47,5
	Hayır	%52,8	%64,6	%49	%54,5	%47,8	%52,5

" - Yerel Savunuculuk Grubu - Samsun İlk İş Babalık Platformu (K5)

Bergama'da yerleşik bir şirket tarafından bir etkinlik düzenlenmiş ve bu etkinlik AÇEV'in "Sevgimde Şiddete Yer Yok!" kampanyası kapsamında gerçekleştirilmiştir. Bu, yerel ağların aile içi şiddetin önlenmesini ele almak üzere bazı etkinlikler düzenlediğini göstermektedir.

"Eğitimlerden ziyade genelde 'Sevgimde Şiddete Yer Yok' seminerleri falan yapmıştık." - Yerel Savunuculuk Grubu - İzmir, Bergama - BABADER, Babalar Derneği (K1)

Son olarak, yerel ağların AÇEV'e yakınlık ve AÇEV'i temsil etme meselelerine bakıldığında farklı yaklaşımların mevcut olduğu görülmektedir. Samsun İlk İş Babalık Platformu kendilerini AÇEV'in bir devamı olarak tarif etmektedir. Platform üyeleri AÇEV'in yükünü azaltmak gibi bir misyonlarının olduğunu belirtmektedir.

"Platform burada AÇEV'in yükünü biraz azaltmaya çalışıyor. Biz bunu duyurmaya çalışıyoruz insanlara, birilerinin ilgisini çekiyor." - Yerel Savunuculuk Grubu - Samsun İlk İş Babalık Platformu (K4)

"BADEP'in yükünü biraz daha hafifletmeye çalışıyoruz, AÇEV yükünü..." Bu yani amacımız bu." - Yerel Savunuculuk Grubu - Samsun İlk İş Babalık Platformu (K2)

İzmir'deki BABADER, Babalar Derneği üyeleri ise AÇEV sayesinde bir araya geldiklerini, ancak AÇEV'in desteği olmadan da bir şeyler yapmak istediklerini ifade etmektedir. Yine de hâlen hedeflerinden biri BADEP'in yaygınlaştırılmasıdır. Bu, derneğin AÇEV ile güçlü bağlara sahip olduğunu göstermektedir.

"Biz ilgili Babalar Derneği olarak her şeye AÇEV'den bakmamalıyız. Biraz da bazı şeyleri kendi kendimize yapmalıyız." - Yerel Savunuculuk Grubu - İzmir, Bergama - BABADER, Babalar Derneği. (K1)

"Bizim derneğimizin amacı ne? BADEP eğitimlerini Bergama'da yaygınlaştırmak." - Yerel Savunuculuk Grubu - İzmir, Bergama - BABADER, Babalar Derneği. (K3)

İstanbul'da kurulan İyi Babalar Platformu, kendisini AÇEV'in devamı veya BADEP programının destekleyicisi olarak değerlendirmemektedir. Üyeleri tamamen özerk bir yapıya sahip olduklarını belirtmiştir.

"Biz tamamıyla ayırıyoruz. Biz AÇEV'den randevu alıp gittiğimizde çok şaşırıldılar. Ama şöyle bir fark var. AÇEV'le hâlâ bir gönül bağımız var. Bazı platformlar hâlâ AÇEV'in devamı gibi gidiyor. Biz o çizgiyi çok net koyuyoruz. AÇEV'in devamı değiliz. Ne onun karşısında ne de organik bir ilişki içerisindeyiz." - Yerel Savunuculuk Grubu - İstanbul - İyi Babalar Platformu (K2)

"Tamamen özerk bir şey olarak, AÇEV'le biz etkinlik yapabiliriz. Belli bir ilişki içine girebiliriz. Sivil toplum kuruluşlarıyla nasıl temas içerisindeyse onlarla da öyle temas içerisindeyiz." - Yerel Savunuculuk Grubu - İstanbul - İyi Babalar Platformu (K2)

Niteliksel bulgular, AÇEV'in saha ve merkez ekiplerinin erkeklerin toplumsal cinsiyet eşitliğinin teşvik edilmesi ve aile içi şiddetin önlenmesinde rol almalarına yönelik yerel savunuculuğun kapasitesini, yerel ağları desteklemek yoluyla güçlendirdiği görülmüştür.

Projenin etkinliğine dair tüm bulguların değerlendirilmesi, Baba Destek Programı (BADEP) katılımcılarının proje hedefleri doğrultusunda farklı düzeylerde yol kat ettiklerini ortaya koymuştur. Amaç ve hedeflerden bazıları ile ilgili olarak, kültürel ve dini değerlerin toplumsal cinsiyet eşitliği üzerindeki olumsuz etkileri nedeniyle çok sınırlı bir iyileşme görülmüştür. Ayrıca şunu da akılda tutmak gerekir ki, eğitimlere katılan babalar ve atölyelere katılan anneler, babalar topluluk içerisinde çocuk bakımı ve ev işleri gibi bazı görevleri yaparken hakaret edilmekten, dalga geçilmekten ve dışlanmaktan korkmaktadır. Bu yüzden çocukları pusetle tek başına sokakta gezdirmek veya kamusal alanda biberonla beslemek gibi davranışlar babalar arasında yaygın değildir. Bunun nedeni, çocuklarla dolaşmanın ve halkı besleyen biberonun babalar arasında yaygın olmasının nedenidir.

3.2. ETKİ

Bu bölümde projenin genel etkisi, şu soruya yanıt arayarak ele alınmaktadır: *“Proje, kadına yönelik şiddetin önlenmesi, toplumsal cinsiyet eşitliği ve/veya kadınların güçlenmesine (amaçlayarak veya amaçlamadan) ne ölçüde katkı sağladı?”* Bunu yaparken belli şiddet biçimlerine ilişkin olarak kadınların ve kız çocuklarının durumlarındaki değişimlerin belirlenmesi ve projenin hedefindeki kadın ve kız çocukları için gerçekleşen hem amaçlanan hem de amaçlanmayan değişimlerin ortaya konulması amaçlanmıştır.

3.2.1. Amaçlanan Değişiklikler

Projenin yaratmayı hedeflediği en büyük değişim, kadınlara ve çocuklara yönelik toplumsal cinsiyete dayalı şiddetin azalmasıdır.

BADEP eğitimlerinin etkisiyle babalardaki davranışsal ve algısal değişimleri anlamak için üç farklı endeks oluşturulmuştur. Bunlar, Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Endeksi, Eşitlikçi Ebeveynlik Endeksi ve Şiddetin Önlenmesi Endeksidir.¹² Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Endeksi skoru, programın babaların toplumsal cinsiyet eşitliği konusundaki algıları ve tutumları üzerindeki etkisini göstermektedir. Eşitlikçi Ebeveynlik Endeksi, programın babaların eşitlikçi ve sorumlu ebeveynlikle ilgili algıları ve tutumları üzerindeki etkisini temsil etmektedir. Son endeks ise babaların aile içi şiddete yönelik algı ve davranışlarıyla ilgilidir. Her baba, 10'un en yüksek puan olduğu 10 puanlık bir ölçekte değerlendirilmiştir. Puan ne kadar yüksekse, katılımcı baba programın etkisi açısından o kadar yüksek skor almış demektir. BADEP babalarının ortalama puanları hesaplanmış ve aşağıdaki tabloda sunulmuştur.

BADEP programının toplumsal cinsiyet eşitliği, eşitlikçi ebeveynlik ve aile içi

şiddetin önlenmesi üzerindeki olumlu etkisi, yüksek eğitim ve yüksek gelir düzeyine sahip ailelerde belirgindir. Her şeyden önce, babanın eğitim ve gelir seviyesi ne kadar yüksekse, tüm endekslerden o kadar yüksek skor alması yönünde açık bir eğilim vardır. Eğitim düzeyi düşük olan babalar, eğitim düzeyi yüksek olanlara kıyasla toplumsal cinsiyet eşitliği ve eşitlikçi ebeveynlik ile ilgili daha az olumlu düşünme eğilimindedir. Gelir düzeyi de endeks puanları ile pozitif korelasyon içerisindedir. Babanın geliri arttıkça, endekslerden aldığı skorlar da artmaktadır. Özel sektör kuruluşlarında ve STK'larda gerçekleşen eğitimlerin belli bir dereceye kadar daha etkili olduğu görülmektedir. Bulgulara göre bu kurumlarda BADEP'e katılan babalar, belediye ve eğitim kurumlarında katılan babalara kıyasla daha eğitilidir ve daha yüksek bir gelire sahiptir. Bu açıdan bakıldığında eğitim durumu ve gelir düzeyinin endeks skorlarını etkileyebildiği görülmektedir. Endeks skorlarını eğitimlerin yapıldığı kurumlardan ziyade katılımcıların profili etkilemektedir. AÇEV'in gelecekte paydaşlarla yeni iş birlikleri geliştirmesi durumunda bu husus dikkate alınmalıdır. Çocuk sayısı ile endeksler arasında bir doğrusallık söz konusudur. Çocuk sayısı arttıkça, endeks skorları azalmaktadır. Bu, üç veya daha fazla çocuğu olan babaların daha az çocuğu olanlara kıyasla toplumsal cinsiyet eşitliği, eşitlikçi ebeveynlik ve aile içi şiddeti önleme konusunda daha düşük performans sergiledikleri anlamına gelmektedir.

Annelerin çalıştığı ailelerin babaları, eşleri çalışmayan babalara kıyasla, toplumsal cinsiyet eşitliği, eşitlikçi ebeveynlik ve şiddetin önlenmesi konularına daha açıktır. Daha yeni katılımcılar, 2018 Bahar öncesi katılımcılarına kıyasla, eşitlikçi ebeveynlik ve şiddetin önlenmesi konusunda daha olumluyken, toplumsal cinsiyet eşitliği algısı açısından yeni katılımcılar ile eski katılımcılar arasında bir fark gözlemlenmemiştir.

Araştırmanın nitel bölümünde, odak grup ve derinlemesine görüşmelere katılan

12 Endeksleri oluşturan ifadeler Ekler bölümünde sunulmuştur.

Tablo 45. Demografik bilgilere göre proje endeks skorları

		Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Endeksi	Eşitlikçi Ebeveynlik Endeksi	Şiddetin Önlenmesi Endeksi
		Ortalama	Ortalama	Ortalama
Toplam		7,47	8,81	7,9
Eğitim Durumu	Ortaokul ve altı	6,34	8,28	7,56
	Lise	7,2	8,84	7,95
	Üniversite ve üzeri	7,86	8,92	7,93
Gelir düzeyi	2000 TL ve altı	6,36	8,37	7,63
	2001-4000	6,77	8,59	7,82
	4001-6000	7,4	8,77	7,83
	6000 ve üzeri	8,06	9,02	8,02
BADEP eğitiminin gerçekleştirildiği kurum	Belediye	7,3	8,58	7,85
	Eğitim kurumu	7,43	8,84	7,89
	Özel sektör	8,63	8,99	7,8
	Sivil toplum kuruluşu (STK)	7,51	8,86	8,03
	Toplu konut sitesi	8,2	8,75	7,83
Annenin çalışma durumu	Çalışıyor	7,9	8,99	7,99
	Çalışmıyor	7,08	8,64	7,81
Katılım dönemi	2018 Bahar öncesi	7,51	8,73	7,86
	2018 Güz	7,5	8,88	7,95
Çocuk Sayısı	1 çocuk	7,79	8,98	8,07
	2 çocuk	7,43	8,77	7,81
	3 çocuk ve üzeri	6,56	8,41	7,62

anneler, aile içi çatışmalarını çoğunlukla eşleriyle karşılıklı görüş alışverişi yoluyla çözdüklerini belirtmiştir.

“Eğitiminin tabii ki [toplumsal cinsiyet eşitliği konusunda] motivasyonu artırıcı etkisi olmuştur ya da yani mesela ‘ben şuralarda hata yapıyorum’ şeklinde düşündürmeyi sağlamıştır. Ama dediğim gibi, biz zaten böyle eğitimlerin içerisinden geçen bir çift olduğumuz için benim için yeterli bir değişim olmadı yani.” - Anne Odak Grubu, İstanbul (K2)

“Eğitimle ilgili ben söylemiştim zaten çok olumlu değişiklikler olduğunu. Ama benim eşim zaten çok da şey değildi yani böyle ataerkil falan değildi.” - Anne Odak Grubu, İstanbul (K4-1)

“Birbirimizi dinliyoruz, belki yanlış yapıyoruz ama dediğim gibi birbirimize hiç sesimizi yükseltmiyoruz.” Anne Görüşmesi, İstanbul (B2)

Ancak, BADEP eğitimlerinden önce tartışma esnasında eşlerinin öfkelenmediğini ve kendilerini dinlemediğini söyleyen anneler de vardır. Bu anneler programdan sonra eşlerinin daha yapıcı bir diyalog kurabildiğini belirtmiştir. Anneler BADEP’in babalarda eşleri dinleme, sabırlı olma ve çözüm odaklı düşünmeyi geliştirdiğini ve teşvik ettiğini ifade etmektedir.

“Yani dediğim gibi hani çok ani, fevri çıkışları olurdu. Bunlar yok artık, bunlar çok uzun süredir yok. Bu anlamda belki hani bir şey [tartışma] yaşayacağız, belki

de yaşamıyoruz bu yüzden. Sabır sınırı arttığı için. Daha tahammülkâr.” Anne Görüşmesi, Bursa (B3)

“Öncesinde mesela yine ortak karar verirdik ama birbirimize daha az zaman ayırırdık. Şimdi birbirimize daha fazla zaman ayırıp birbirimizi daha sabırla dinlediğimiz için bence bu eğitimin çok ciddi anlamda bize faydası oldu.” - Anne Görüşmesi, İstanbul (B1)

“Önceden dediklerimi hiç kabul etmezdi. BADEP’in eğitiminden sonra hani birazcık daha düşünmeye sonra haksız olduğunun farkına varıp özür dilemeye başladı. Yani bunları [pozitif tutum değişikliği] alenen gördük.” Anne Görüşmesi, Samsun (B1)

Annelerin ifade ettiği gibi bazı ailelerde erkekler ev işlerinde yer almasalar da, ev işlerine yaklaşımları değişmiştir.

“Mesela eskiden derdim ben yoruldum [ev işlerinden], ya işte o senin görevin derdi. Ev hanımlığı zor, annesin, kolay değil, yapacaksın derdi. Şimdi anlıyorum senin de görevlerin çok ağır demeye başladı yani hani üslubu değişti.” Anne Görüşmesi, Samsun (B1)

Annelerin bazıları ise ev işlerinde daha eşit bir iş bölümü deneyimlemeye başladıklarını belirtmektedir. Bu anneler eşlerinin ev işlerinde inisiyatif almaya başladıklarını ifade etmektedir.

“Bu toplumun bazı kuralları var işte erkek yemek yapmaz, erkek ütü yapmaz, işte erkek sadece ağır işlerde kadına yardım eder. Süpürge gibi. İşte erkek ne bileyim kahve yapmaz, çay yapmaz falan gibi sonra işte. Eğitimlerden sonra birazcık farklılaşmaya başladı. (...) (...) Kocam kadınların evde daha fazla sorumluluk alması gerektiğini düşünüyordu, bunu da kendi ailesinde görmüş zaten ve bu böyle devam etsin diye düşünüyordu; ama yavaş yavaş bu yaklaşımı aşıyoruz.” Anne Görüşmesi, Eskişehir (B3)

“Bu eğitim aracılığıyla perspektifinin değişip değişmediğini veya [ev işi

yapabilme kabiliyeti] zaten orada var mıydı bilmiyorum, ama artık yardım ediyor.” Anne Görüşmesi, İstanbul (B2)

“Öncesinde tamamen farklıydı. Ben çok memnunum bu durumdan. Benim sorumluluğummuş gibi davranıyordu çocuk bakımında, ev işleridir. ‘Bu senin işin, bu senin görevin, burada yüz kişiye sor buna bu cevabı verir,’ bu şekilde düşünüyordu. Çok şükür şimdi öyle değil. Beni evden gönderiyor, temizliğini falan yapıyor.” Anne Odak Grubu, Eskişehir (K1-2)

Çocukların babalarıyla ilgili değerlendirmeleri de olumludur. Çocuklar babalarının programa katılımının ardından ilişkilerinin geliştiğini, artık babalarıyla daha fazla sohbet etme, sorunlarını tartışma ve fikir alışverişinde bulunma fırsatı bulduklarını belirtmiştir. Öte yandan, babalarıyla olan ilişkileri hâlâ anneleriyle olan ilişkileri kadar güçlü değildir, çünkü hâlâ annelerine daha açık olmayı tercih eden çocuklar vardır.

“Ben şimdi daha çok şuna inanıyorum ki babam konuşmayı çok seviyor, dinlemeyi ve birileriyle sohbet etmeyi seviyor. Normalde biz genellikle evde çok sohbet etmezdik mesela çok binde bir sohbet konuları açılırdı ya da birlikte çok az vakit geçirirdik. Yine geçirirdik ama bundan daha az. Bu süreçten [BADEP eğitimi] daha az.” Çocuk Görüşmesi, Kız Çocuğu, 11 yaş, İstanbul (C2)

“Bağırıyordu eskiden ama şimdi bağırıyor.” Çocuk Görüşmesi, Oğlan Çocuğu, 12 yaş, Eskişehir (C2)

Projenin en dezavantajlı gruplar üzerindeki etkisini anlamak için, şiddete maruz kaldıklarını belirten kadınlar üzerinde durulmuştur. Anket örnekleminde yer alan, eşleri tarafından şiddete maruz bırakıldıklarını beyan etmiş olan annelerin yanıtları değerlendirildiğinde, hane içerisinde olumlu değişimlerin olduğu gözlemlenmektedir.

Bulgulara göre BADEP eğitimlerinin ardından kadınlara ve çocuklara yönelik fiziksel şiddet vakaları azalmıştır. Aşağıdaki tablo, evde

şiddete maruz kalan annelere göre kadına yönelik şiddet, toplumsal cinsiyet eşitliği ve/veya kadınların güçlenmesi bağlamında değişen veya değişmeyen unsurları göstermektedir. Hücrelerde belirtilen yüzdeler, tablonun sol tarafındaki ifadelerin eşleri için doğru olup olmadığını belirten annelerin oranını temsil etmektedir. “Bazen” ifadesi, annelerin eşlerinin en az bir kez belirtilen duruma uygun hareket ettiği anlamına gelmektedir. Tablonun en sağında, ifadelerin meydana gelmesinde BADEP programına bağlı yüzde değişim gösterilmektedir.

Babaların öfkelenedikleri zaman annelere ve çocuklarına yaklaşımlarında proje hedeflerine uygun, olumlu yönde bir değişim olduğunu söylemek mümkündür. Babalar BADEP’ten sonra aile üyelerine ve evdeki eşyalara daha az fiziksel zarar vermeye başlamıştır ve eşlerinin telefonları ve sosyal medya hesaplarını kontrol etme istekleri de

azalmıştır. Genel bir değerlendirme, eşlerinin ifadesine göre şiddet kullanan babaların en az %10’unun BADEP eğitiminden sonra çevrelerine fiziksel şiddet uygulamayı bıraktığını ortaya koymaktadır.

Fiziksel şiddet genel olarak en somut ve bu yüzden de varlığı ve yoğunluğu en gözlemlenebilir olan şiddet türüdür. Yukarıdaki tabloda görüleceği üzere ekonomik, psikolojik ve cinsel şiddet gibi diğer şiddet türleri açısından babaların ne kadar değişim gösterdiğinin bilgisine ulaşmak zordur, çünkü bu şiddet türleri toplumda “örtük” olarak mevcuttur. Projenin öfke kontrolü üzerinde olumlu etkiler doğurduğunu ve böylelikle babaların aile üyeleri ve evlerine daha az fiziksel zarar vermeye başladıklarını söylemek mümkündür. Annelerin %9,6’sı eşlerinin çocuklarına, %7,7’si ise öfkelenme durumlarında kendilerine fiziksel şiddet uygulamayı bıraktığını söylemektedir.

Tablo 46. BADEP’ten sonra annelerin bildirdiği değişimler

		BADEP’ten Önce	BADEP’ten Sonra	BADEP hedefleriyle uyumlu değişim
Eşim öfkelenildiği zaman çocuğuma bazen fiziksel zarar (kulak çekmek, saç çekmek, tokat atmak, vb.) verdiği olur	Hiçbir Zaman	%78,8	%88,5	% -9,6
	Bazen	%21,2	%11,5	
Eşim öfkelenildiği zaman bana bazen fiziksel zarar (kulak çekmek, saç çekmek, tokat atmak, vb.) verdiği olur.	Hiçbir Zaman	%84,6	%92,3	% -7,7
	Bazen	%15,4	%7,7	
Eşimin kızgınlıktan evdeki eşyalara zarar verdiği olur.	Hiçbir Zaman	%65,4	%71,2	% -5,8
	Bazen	%34,6	%28,8	
Eşim telefonumun, sosyal medya, vb. hesaplarımı kontrol eder	Hiçbir Zaman	%73,1	%75	% -1,9
	Bazen	%26,9	%25	
Dışarı çıkmak için önce eşimden izin almam gerekir.	Hiçbir Zaman	%53,8	%51,9	% -1,9
	Bazen	%46,2	%48,1	
Eşimin parası olmasına rağmen kasıtlı olarak eve para bırakmayarak cezalandırdığı olur	Hiçbir Zaman	%94,2	%94,2	%0
	Bazen	%5,8	%5,8	
Eşim gün içinde beni kontrol amaçlı sık sık arar.	Hiçbir Zaman	%80,8	%80,8	%0
	Bazen	%19,2	%19,2	
Çalışmak istiyorsam önce eşimden izin almam gerekir.	Hiçbir Zaman	%46,2	%46,2	%0
	Bazen	%53,8	%53,8	
Eşim bir şey anlatırken ilgiyle beni dinler	Hiçbir Zaman	%11,5	%11,5	%0
	Bazen	%88,5	%88,5	

İlk olarak, özellikle ailelerde, örtük şiddet türlerinin çoğu normal kabul edilmektedir. Geleneklere dayalı olarak varlığını sürdüren nosyonlar, kadınların maruz kaldığı duygusal/psikolojik şiddeti devam ettirmektedir. Şiddetin nedenleri, kadınları “kıskançlık” adı altında kontrol etme arzusuna dayanmaktadır. Hatta kıskançlık ilişkilerde olumlu bir durum olarak algılanır, çünkü pek çok insan için bir sevgi göstergesidir. Oysa yalnızca babaların eşleri ve çocukları üzerinde kurduğu, aslında bir şiddet eylemi olan baskıyı haklı çıkarmaya yaramaktadır. Bu “kıskançlık” faktörü, kadınların telefonlarının ve sosyal medya hesaplarının kontrol edilmesi / izlenmesi gibi davranışlara yol açmaktadır. Ankete katılan annelere, eşlerinin telefonlarını veya sosyal medya hesaplarını kontrol edip etmedikleri de sorulmuştur. Annelerin %27’si eşlerinin ara sıra telefonlarını kontrol ettiğini söylemiştir. Kadınların %1,9’u eşlerinin bu davranışının BADEP eğitimlerinden sonra olumlu yönde değiştiğini belirtmektedir. Bu küçük bir değişim olsa da dikkat çekmekte fayda vardır, çünkü hayli büyük bir zihinsel değişim meselesidir.

Diğer bir faktör ise, annelerin “ev içi sistemin” sorumluları olarak görülmesi, babaların ise eve ekmek getiren taraf olarak daha ön planda olmalarıdır. Bu nedenle, annelerin dışarı çıkmak istediklerinde kocalarının izni istemesi gerektiği tartışmaya açık bir konu değildir. Gerçekten de babalar Türkiye’de “aile reisi” olarak adlandırılmaktadır. Genellikle önemli kararları babalar almakta, anneler ise evi derleyip temizlemekte ve babalar için konforlu bir alan hâline getirmektedir. Bu hiyerarşik iş bölümü asimetrik güç ilişkileri ile sonuçlanmaktadır; dolayısıyla annelerin kendi eylemleri üzerinde daha az yetkisi bulunmaktadır. Bu içselleştirilmiş ve kolayca kabul edilen zihniyet, babaların annelere uyguladıkları yaptırımların şiddet olarak değil, doğal bir durum gibi görünmesine yol açmaktadır. Dış değerlendirme araştırması bulgularına göre, BADEP eğitimlerinden sonra anneler kendilerini dışarı çıkmak istediklerinde eşlerinden izin almaya daha az zorunlu hissetmişlerdir. Dolayısıyla babaların/erkeklerin eğitimden sonra bu konuda daha

esnek hâle geldikleri ileri sürülebilir. Ancak, daha önce şiddet uygulamış olan babalar eşlerini her gün arayarak kontrol etmeye ve çalışma hayatına girmek için kendilerinden izin alınması gerektiğini düşünmeye devam etmektedir; aynı zamanda ekonomik cezalandırma eylemlerinde de herhangi bir değişim olmamıştır.

3.2.2. Amaçlanmayan Değişimler

Proje, ailelerin yaşamı üzerinde hem olumlu hem de olumsuz amaçlanmayan değişimlere yol açmıştır. Öncelikle BADEP eğitimleri, devam oturumları ve kampanyaların etkisi sayesinde çocuklar evde ev işleri yapan ve çocukları ile iyi vakit geçiren bir baba örneği ile karşılaşmaktadır. Çocuklar bu durumu içselleştirmiş ve normalleştirmiş, evde ev işi yapan babalarından olması gerektiği gibi davrandığını düşündüklerini gösterecek şekilde bahsetmişlerdir. Bir yandan da anne oturumları, kadınlara aileleri ve çocuklarıyla ilişkileri hakkında konuşabilecekleri meşru bir alan sunmuştur. Sertifika törenleri babaların çocuklarıyla nitelikli zaman geçirmelerini sağlayan bir etkinliğe dönüşmüştür. Bu törenlerde tüm katılımcıların hayli neşeli olduğu görülmüştür. Erkekler ve kadınlar sertifika törenlerinin organizasyonu ile ilişkili sorumlulukları eşit bir biçimde paylaşmış ve babalık kampanyalarının mesajları bu etkinlikler yoluyla biraz daha yaygınlaşmıştır.

Anneler, kadın ve erkeğe atfedilen kültürel rollerden dolayı erkeklerin ev işleri yapmalarına izin vermedikleri için kendilerini eleştirmeye de başlamıştır.

“Biz {erkekleri ev işi yapmamaya} kendimiz alıştırmışız. Kadınlar yemek yapar, kadınlar bulaşık yıkar... Aslında yapıyormuş, yıllarca nasıl yapmış aç mı kalmış? Bulduğu yemeği yapabilir ama biz o fırsatı vermiyoruz biraz.” - Anne Odak Grubu, Eskişehir (K2-2)

“Aslında genelde toplum olarak bu tarz şeyleri bayanlar yaptığı için, erkeklere de biz izin vermiyoruz, biz onlara yakıştırmadığımız için.” - Anne Odak Grubu, Eskişehir (K3-2)

Çocuklar ise evlerinde toplumsal cinsiyet açısından çok daha eşitlikçi bir atmosferi deneyimlemiştir. Çocuklar, ev işlerinin büyük bir bölümünü annelerinin yaptığını ve babalarının da onlara yardımcı olduğunu, ancak programdan sonra babalarının daha aktif hâle geldiğini belirtmiştir. Ayrıca bazı çocuklar program öncesinde babalarının ev işi yaparak annelerine yardım ettiğini söylemiştir. Çocukların bakış açısına göre babalar işten eve yorgun geldikleri için ev işlerine katılmamakta, anneler ise ev hanımı oldukları için ev işlerini yapmaktadır. Bununla birlikte, burada dikkat çeken nokta, çocukların babalarının artık ev işi yaptığını söylemeleri ve iş bölümünü içselleştirip normalleştirmeleri olmuştur.

“Bence biri bulaşıkları yıkıyorsa diğeri de çamaşırları yıkamalı. Ya da biri süpürüp diğeri kahvaltıyı hazırlayabilir.” Çocuk Görüşmesi, Kız Çocuğu, 11 yaş, İstanbul (C1)

“Araştırmacı: Erkeklerin ve kadınların ailedeki sorumlulukları hakkında ne düşünüyorsunuz? Demek istediğim, erkekler bunu yapmalı, kadınlar şunu yapmalı gibi şeyler var mı?”

Çocuk: Öyle şeyler bence olmaması gerekiyor, çünkü hani bir ev ve o evin içerisinde olan şeyler ikisini de ilgilendiriyor. Mesela babam da bulaşık yıkayabilir, annem de bir şey tamir edebilir, babam da.” Çocuk Görüşmesi, Kız Çocuğu, 15 yaş, İstanbul (C6)

Değerlendirme ekibi babaların BADEP programlarına katılım sertifikalarını boşanma ve velayet davalarında kullandıkları vakalarla karşılaşmıştır. Bu anlamda katılım sertifikaları babalar tarafından çeşitli amaçlar için kullanılabilir. Bu durum, eğitimden sonra çocukları ile ilgili daha fazla sorumluluk almaya istekli olmaları durumunda boşanmak isteyen babalar üzerindeki olumlu bir etki olarak değerlendirilebilir veya sertifikalar mahkemeler için yanıtıcı bir gösterge hâline de gelebilir. Sertifikaların bu şekilde kullanılmasının sonuçlarını anlamak için daha fazla veriye ihtiyaç vardır.

Programın bazı olumsuz amaçlanmayan etkileri de bulunmaktadır. Program toksik

olmayan erkekliği desteklerken, kaçınılmaz olarak bir dereceye kadar erkekliğin kendisini de yüceltmektedir.

Saha çalışmalarında babaların erkekliği farklı düzeylerde deneyimlediği gözlemlenmiştir. Babaların bu deneyimi, bir uça erkekliği geleneksel olarak yüceltmeye devam eden toksik erkekliğe karşı çıkılan, diğer uça ise erkekliğin kendisinin (farkında olmadan) yüceltildiği bir spektrumdur. Bazı babalar toksik erkeklikten rahatsızlık duyup kendilerini şiddet, iktidar ve başkalarına üstün olmayı teşvik eden bu erkeklik hâli ile tanımlamaktan kaçınmaktadır. Kendilerini erkekliğin geleneksel veçhesinden ayıran babalar, diğer bütün erkeklerden farklı olduklarını düşünmekte ve kendilerini, annelerin aksi yöndeki iddialarına rağmen, ev işlerine katkıda bulunan ve çocuk bakımında sorumluluk üstlenen mükemmel ve üstün babalar (diğer babalara kıyasla) şeklinde tanımlayarak farkında olmadan kendi erkekliklerini yüceltmektedir. Bunun yanı sıra farkında olmadan cinsiyetçi bir söylem benimsemiş babalar da bulunmaktadır. Benzer şekilde yerel ağların bazı etkinlikleri basında amaçlanmayan mesajlarla temsil edilmiştir. Basın sırf erkekler tarafından düzenlenmesi nedeniyle babaların bu etkinliklerden bahsederken cinsiyetçi bir dil kullanmıştır. Bu tür kasıtlı olmayan durumlar geleneksel toplumsal cinsiyet rollerini yeniden üretebilmektedir. BADEP’i tamamlayan babaların aldığı sertifikalar da kasıtlı olmayan sonuçlara yol açabilmektedir. Derinlemesine görüşmelere göre bazı babalar aldıkları sertifikanın anlamını yanlış yorumlamış, bu sertifikayı almayı ‘mükemmel baba’ hâline gelmek olarak algılamıştır. Sertifikalar birer ‘ustalık belgesi’ olarak görülmüştür. Dolayısıyla eğitim tamamlandığında babaların kendilerini ‘öğrenme sürecindeki ebeveynler’ olarak görmelerini sağlayacak, bunun bir yaşam boyu öğrenme süreci olduğunu katılımcılara açıklayacak araçların geliştirilmesi önerilmektedir. Bu konu Öneriler bölümünde detaylı olarak ele alınmıştır..

3.3. VERİMLİLİK

Verimlilik, projenin maliyet etkin bir biçimde tamamlanıp tamamlanmadığını gösteren ekonomik bir terimdir. Bu değerlendirme kapsamında amaç, projenin ne kadar verimli ve maliyet etkin bir biçimde uygulandığını ölçmektir. Bunun için bu bölümde aşağıdaki sorular detaylı olarak ele alınacaktır.

EQ3: “Proje ne ölçüde verimli ve maliyet etkin bir biçimde yürütüldü?”

“Proje, insan kaynaklarını ve finansal kaynakları en iyi şekilde değerlendirecek biçimde yönetildi mi?”

Bu soruların yanı sıra projenin verimliliğini daha iyi değerlendirebilmek için verimliliği etkileyen siyasi ve ekonomik yapı da tartışılacaktır.

3.3.1. Verimliliği Etkileyen Siyasi ve Ekonomik Yapı

Bu bölümde projenin nasıl verimli bir biçimde uygulandığı incelenmektedir. Buna geçmeden önce projenin uygulanma şekli ve verimliliği üzerindeki etkilerinden ötürü Türkiye'nin üç yıllık proje dönemi içerisinde siyasi ve ekonomik bağlamından bahsetmek önem taşımaktadır.

Türkiye’de sivil toplum ile devlet arasındaki ilişkiler 2013’ten sonra değişmiş ve bu değişen ilişkiler tüm sivil girişimleri etkilemiştir.

2002 ve 2013 yılları arasında sivil toplum ile devlet arasındaki ilişkiler daha açık ve demokratik bir ortamda kurulmuştur. 2013 yılının ortasına kadar sivil toplum kuruluşları, toplum ve kamu idaresi ile önemli etkileşimler ve iş birlikleri geliştirmiştir. Bu dönemde Milli Eğitim, Çevre, Aile ve Sosyal Politikalar ve AB Bakanlıkları, sivil toplum kuruluşları tarafından geliştirilen projelerde, projenin ortağı veya destekçisi olarak ön planda yer almıştır.

Ancak, sivil toplum ile devlet arasındaki ilişkilerde 2013 yılı ve takip eden dönemde Gezi Parkı protestolarıyla başlayarak olumsuz yönde ve hızlı bir kopuş gerçekleşmiştir. Bu dönemde sivil toplum, siyaset ve toplum arasındaki ilişkiler önemli ölçüde zarar görmüştür. Bu yapılar arasındaki güven ve iletişim bozulmuştur.

2016’daki darbe girişimi, Eşitlik için Babalar da Burada Projesinin kilit faaliyetlerinde gecikmelere neden olmuştur.

Sivil toplum ile hükümet arasındaki ilişkilerin durumu 2016 yılında kadar daha da kötüleşmiştir. Başarısızlıkla sonuçlanan darbe girişimi, Türkiye'nin siyasi tarihindeki en travmatik deneyimlerden biri olmuştur. Bu olay, kanun koyma sürecinde meclisin ve diğer istişare mekanizmalarının baypas edilmesi nedeniyle demokratik standartların baltalanması riskini doğuran olağanüstü hâl kararının alınmasına yol açmıştır. İlan edilen olağanüstü hâl (OHAL) döneminde içeriğinde sivil toplumun tamamını etkileyen kısıtlayıcı önlemlerin yer aldığı kanun hükmünde kararname çıkarılmıştır.¹³ Proje 1 Ocak 2016 tarihinde başlamış olmasına rağmen, Temmuz 2016’daki başarısız darbe girişimi nedeniyle projenin ilk yılı boyunca bazı kilit faaliyetlerin ertelenmesi gerekmiştir.

2017-2018 dönemindeki en kritik olay Türkiye Cumhuriyetinde rejim değişikliğine gidilmesidir. Türkiye bu dönemde parlamenter sistemden cumhurbaşkanlığı sistemine geçiş yapmıştır. Önceki sistemde hükümet çoğunluk grubu tarafından kurulmakta ve %51’lik destek aranmamaktadır. Ancak, cumhurbaşkanlığı sistemi %50 üzeri oranda seçmenin desteğini gerektirmektedir. Bu nedenle iktidar partisi seçimlerden önce bir ittifaka ihtiyaç duymuş ve son dönemin Avrupa Birliği entegrasyon politikası ve etnik ve kültürel meselelere yönelik demokratik çözümlere karşı pozisyonda yer alan sağcı milliyetçi parti

¹³ Türkiye’de Sivil Toplum Ortamı 2016 Raporu <https://www.tusev.org.tr/userfiles/images/MM2016TurkeyReport.pdf> 16.03.2019 tarihinde alındı

ile koalisyon oluşturmuştur. Millet İttifakı adı verilen bu yeni koalisyon devlet-STK ilişkilerinde yeni bir dönem başlatmıştır.

Proje, sivil toplumun kapasitesinin daraltıldığı ve kamu kurumları ile yapılan protokollerin iptal edildiği koşullar altında uygulanmıştır.

Proje faaliyetlerini olumsuz yönde etkileyen bir diğer gelişme Türkiye'deki politik kutuplaşmanın artmasıdır. İstanbul Bilgi Üniversitesi Göç Çalışmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi tarafından yakın dönemde gerçekleştirilen "Türkiye'de Kutuplaşmanın Boyutları" isimli araştırmanın sonuçlarına göre, Türkiye'deki kutuplaşma seviyesi toplumsal barışı tehlikeye atmaktadır¹⁴. Böylesine yaygın bir kutuplaşma, Türkiye'de nitelikli bir demokrasiye giden yoldaki ana engellerden biri hâline gelebilir. Derinlemesine görüşmelerde, BADEP'e katılan babaların, oturumlar için belediyeler yerine, daha tarafsız olduğu düşünülen okullara gitmeyi tercih ettikleri görülmüştür. Belediyeler siyasi partileri temsil ettiği için, farklı siyasi görüşlere sahip babaların belediyelerle etkileşim içerisinde olmaya istekli olmadıkları görülmüştür.

Türkiye siyasetindeki bu gerilimler ve bürokratik yapının bozulması, sivil toplum ile ilişkilerin askıya alınmasına neden olmuştur. Bu dönemde, kamu kurumlarıyla imzalanan birçok proje sonlandırılmış veya yenilenmemiştir. Kamu idaresi çok sayıda kaynağı sivil toplumla paylaşmayı bırakmıştır.

Ayrıca, çoğunluğu 15 Temmuz askeri darbe girişimini düzenleyenlerle bağlantılı olmakla suçlanan yaklaşık 1,500 sivil toplum kuruluşu kapatılmıştır. Her ne kadar kapatılan STK'ların çoğu gerçekten de darbe girişimini düzenleyenlerin destekçileri olsa da, çocuk hakları ve toplumsal cinsiyet

meseleleri üzerine çalışan ve askeri darbe girişimi ile hiçbir ilişkisi bulunmayan bir dizi STK da kapatılan kurumlar arasında yer almaktadır. Sarmaşık Derneği ve Gündem Çocuk Derneği de dâhil olmak üzere bu STK'ların çoğu kanun hükmünde kararnamelerle kapatılmıştır.¹⁵ Sonuç olarak milli eğitim sisteminin ayrılmaz bir parçası olan okullar gibi kamu kurumları, daha önce bu kanallar üzerinden iş birlikleri kuran sivil toplum kuruluşları için erişilemez hâle gelmiştir. Aynı dönemde, AÇEV ile Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) arasında imzalanan protokol de sona erdirilmiştir. Okullara erişimi ortadan kalkan AÇEV merkez ekibinin projenin etkisini sürdürebilmek için yeni ve yaratıcı çözümler üretmesi gerekmiştir. Özellikle hizmet odaklı çalışan sivil toplum kuruluşları savunuculuk odağına yönelmiş ve etki temelli yeni metotlar geliştirmiştir.

"Protokolün iptali nedeniyle hızlıca iş birliği modelimizi çeşitlendirmek zorunda kaldık ve bu durum projenin en güçlü yönlerinden biri hâline geldi." - AÇEV Ekibi ile Atölye Çalışması

MEB ile yürütülen iş birliği, "Eşitlik için Babalar da Burada" projesinin bel kemiği olarak düşünülmüştür. Bu iş birliğini sağlayan protokolün 4 Kasım 2016'da MEB tarafından sonlandırılması, projenin hedef gruba, yani babalara erişim sağlayabileceği yönündeki temel beklentisini tehlikeye düşürmüştür. Okullar, öğretmenler ve okul yöneticileri aracılığıyla babalara kolay ve doğrudan erişim sunmaktadır. Dolayısıyla proje tasarımında okullarla olan iş birliği, hedef kitleye ulaşmadaki en önemli araç olarak düşünülmüştür. Proje ekibi, projenin iletişim kanallarını sınırlı bir süre içerisinde yeniden tasarlamak zorunda kalmıştır. Projenin iş birliği modelinin çeşitlendirilmesi, protokolün sona ermesinin olumsuz sonuçlarına ilişkin beklentilerin aksine bir "çarpan etkisi" yaratmıştır. AÇEV ekibi, yerel yönetimleri,

14 Türkiye'de Kutuplaşmanın Boyutları
https://goc.bilgi.edu.tr/media/uploads/2018/02/06/dimensions-of-polarizationshortfindings_DNzdZml.pdf
16.03.2019 tarihinde alındı

15 OHAL Tedbirleri ve Düzenlemelerine İlişkin İnsan Hakları Ortak Platformu Raporu 31 Ağustos 2017,
<http://www.ihop.org.tr/wp-content/uploads/2017/09/Ola%C4%9Fan%C3%BCst%C3%BC-Hal-Tedbir-ve-D%C3%BCzenlemeleri-31-A%C4%9Fustos-2017.pdf>

özel sektörü ve yerel ağları projenin yeni paydaşları olarak sürece dâhil eden esnek bir çözümle bu zorluğu hızlıca aşmıştır. Projenin başarısı, sahadaki gönüllülerin projenin vizyonuna güçlü bir biçimde inanmasından kaynaklanmaktadır. Saha ekibi, eğitimciler ve grup liderleri, kendilerini sorumlu babalık ve eşitlikçi ebeveynlik konularına adanmış kimselerden oluşmaktadır. MEB ile yapılan protokolün sona ermesine rağmen saha ekibinin gösterdiği kararlılık ve bağlılığın projenin başarısına katkıda bulunduğu gözlemlenmiştir.

MEB protokolünün sonlandırılması hem sahayı etkilemiş, hem de farklı illerdeki eğitimciler tarafından farklı şekillerde deneyimlenmiştir. İstanbul ve İzmir'deki eğitimciler MEB protokolünün sona ermesinin kendilerini daha özgür hissetmelerini sağladığını ve geçmişe kıyasla projeye daha gönüllü bir biçimde katılım gösterdiklerini belirtmiştir.

“Yok yazışmalar, yok onaylar ne bileyim, biz onlarla uğraşmıyoruz artık. Bizim için tek protokol AÇEV'in protokolü. AÇEV'in bürokrasisi bizi yormuyor. Sadece sınıfları giriyoruz, grup açtık, isimler şunlar, kapat bitti. Bu anlamda özgürüz. Halk eğitim merkeziyle çalışırken uğraşmamız gereken birçok prosedür vardı.” - Eğitimciler Odak Grubu, İzmir (K3)

Öte yandan eğitimciler, bir dizi nedenden ötürü yeni grupları açarken zorluklarla karşılaşmıştır. Bir kere geçmişte MEB'e bağlı okullar babaları bir araya getirmek için güvenli, siyaset içermeyen ve meşru bir alan sağlamıştır. Ancak yeni dönemde artan siyasi kutuplaşma nedeniyle memur babalar, belli bir siyasi partiyi temsil eden yerel yönetimlerin idare ettiği bir yerde olmak istememiştir. Projenin daha küçük illeri, İstanbul ve İzmir'e kıyasla insanların birbirlerini yakından tanıdığı illerdir. Bu nedenle, BADEP eğitimleri babalara siyasi olarak tarafsız bir alan sağlasa da, yerel yönetimler gibi paydaşlar nedeniyle, babaların programa katılmaktan kaçındığı gözlemlenmiştir.

“Evet, okullar olmayınca olmuyor yani bu iş. (...) İkinci bir seçenek olarak belediyelerde ve halk merkezlerinde açıyoruz. Bu yerler okullar kadar iyi değil. Siyasi bir şeyi temsil ettiği için, karşı görüşlü olanlar gelmiyor. CHP belediyesine AK Partililer ve MHP'liler gelmiyor. Askeri personel aynı şekilde, askeri kimlik taşıdığı için gelmiyor. Ama okul olduğu zaman, resmi oluyor, problem yok diyor, farklı oluyor.” - Eğitimciler Odak Grubu, Anonim

Paydaşların perspektifinden bakıldığında BADEP etkinlikleri onlara hiçbir mali yük getirmemektedir. MEB protokolünün iptalinden sonra, AÇEV, BADEP eğitimlerini vermek için anaokulları, özel okullar ve belediyeler gibi hem özel, hem de kamu sektöründen paydaşlarla çalışmaya başlamıştır. AÇEV'in çeşitli yerel paydaşlarla olan bu iş birliği bütçe kullanımını da olumlu yönde etkilemiştir. BADEP eğitimleri için iş birliği yapan bu yerel paydaşların kaynaklarını kullanma imkânı faaliyetlerin uygulanabilirliğini artırmaktadır.

“Araştırmacı: Size bu programı uygulamanın bir maliyeti oldu mu?”

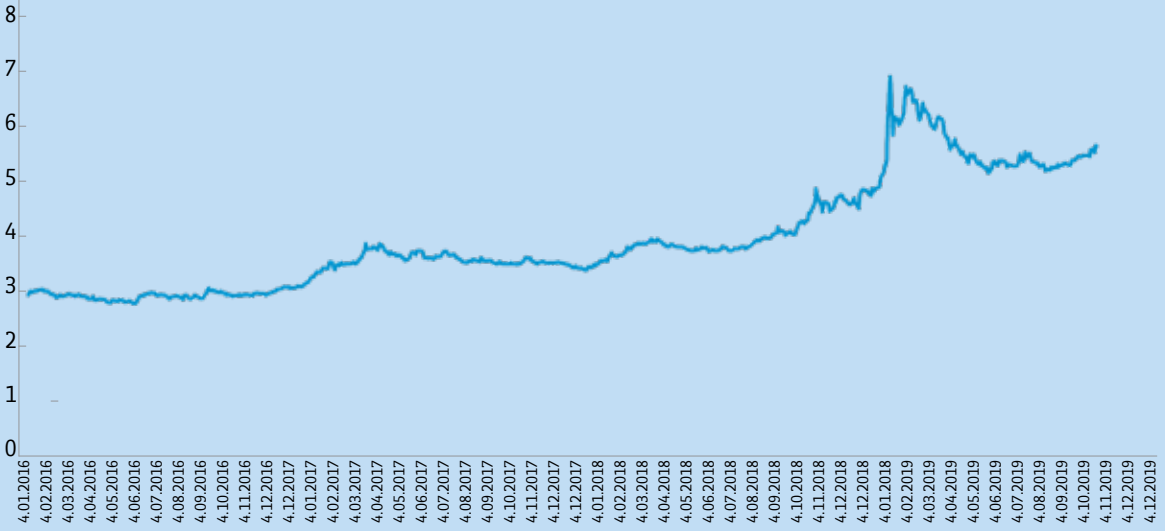
“Yok, bize bir maliyeti olmadı. Biz sadece gönülden destek verdik.” - Yerel Paydaş Görüşmesi, Eskişehir (Y1)

Görüşme yapılan yerel paydaşlar, eğitim ve faaliyetler açısından BADEP programının çok düşük bir maliyete sahip olduğunu ve bunu karşıladıklarını belirtmiştir. Genel olarak BADEP eğitimlerinin yerel paydaşlara mekân ayarlama, insan kaynakları ve yemek ikramından oluşan bazı masrafları mevcuttur. Ancak, bu masraflar asgari düzeydedir ve paydaşlara olumlu dönüşleri çok yüksek ve değerlidir.

“Araştırmacı: Size bu programı uygulamanın bir maliyeti oldu mu?”

“Görüşülen kişi: Hayır. Hatta ben çok teşekkür ederim AÇEV'e. AÇEV'in eğitimcisi bize hiçbir ekstra külfet çıkarmadı. Çaylarını kendileri demlediler. Bardaklarını

Şekil 8. 2016 Ocak - 2019 Mart arası USD-TRY Kuru

bile yıkadılar hatta. Sabah geldiğimizde biz, bizim anahtarımız güvenlikte, hani her şeyi tertemiz bir şekilde bulduk... Kullandıkları sınıf, materyaller her şey son derece düzgündü. Her şey için çok teşekkür ederim hani bundan dolayı. Hiçbir problem yaşamadık.” - Yerel Paydaş Görüşmesi, İstanbul (Y2)

“Hayır [malijeti] olmadı. Yani en fazla dediğiniz gibi mutfak ihtiyaçları vardı. O da bizim için bir külfet değil, zaten var olan sürecimizde olan bir şey. Herhangi bir malijeti olmadı.” - Yerel Paydaş Görüşmesi İzmir (Y1)

“Yok, BADEP’e hani maddi olarak hiçbir şeyim olmadı benim. Etkinliklerine gittik tabii ki benzin yakıyorsunuz, orada bir şeyler alıyorsunuz ediyorsunuz falan ama bunları malijet olarak görmüyorum ben. Çünkü kazandığım şeyler, dostluklar diyeyim veya öğrendiğim şeyler çok daha önemliydi.” - Yerel Paydaş Görüşmesi, Samsun (Y3)

“Kiralamak yerine kendi merkezlerimizi kullandık. Ama tabii [eğitim] akşamları olduğu için ekstra personel görevlendirilmesi vardı. İkramlar vesaire. Bunlar vardı ama bizim için önemli değil.” - Yerel Paydaş Görüşmesi, Bursa (Y4)

 # Türk Lirasının ABD Doları karşısında değer kaybetmesi, proje ekibinin faaliyet sayısını artırmasını ve içeriğini genişletmesini sağlamıştır.

Türk Lirası, 2016-2019 döneminde ABD Doları karşısında büyük bir devalüasyon yaşamıştır. Ağustos 2016 ve Temmuz 2018 arasında değerinin yaklaşık %50’sini kaybetmiştir. Aşağıdaki grafikte, 1 Ocak 2016 - 29 Mart 2019 tarihleri arasında ABD Dolarının Türk Lirası karşısındaki değerinin değişimi gösterilmiştir.

Devalüasyon nedeniyle, UNTF tarafından fonlanan toplam 888.888 ABD Doları tutarındaki bütçe, AÇEV’in belirli bir yıl içinde daha fazla faaliyet gerçekleştirmesini sağlamıştır. Katılımcı anne ve baba sayısı artırılmıştır. Eğitimlere yerel ağırları hedef alan yeni etkinlikler eklenmiştir. Döviz kurundaki dalgalanmalara rağmen, bütçe projenin ihtiyaçlarına yönelik olarak kullanılmış ve AÇEV ekibi faaliyetlerin kapsamını genişletebilmiştir.

3.3.2. Bütçe Değerlendirmesi

Yukarıda belirtilen sebeplerden dolayı faaliyetlerin uygulanmasındaki gecikme nedeniyle AÇEV ekibi, Ocak-Mart 2019 tarihleri arasında üç aylık bir Maliyetsiz Uzatma dönemi için başvuruda bulunmuştur. Aşağıdaki tablo, projenin üç yılı ve üç aylık MU dönemi için her bir çıktının toplam maliyetini göstermektedir. Rakamlar AÇEV'in BM Ofisine sunduğu ilerleme raporları ve yıllık raporlardan alınmıştır. Yalnızca tutarlar değil, aynı zamanda her bir etkinliğe ayrılan bütçenin oranı da değerlendirilmiştir.

Proje bütçesinin yüzde sekseni faaliyetlere harcanırken, yüzde yirmisi izleme ve değerlendirme araştırması, denetim hizmetleri ve yönetim maliyetlerine sarf edilmiştir. Hazırlık döneminin daha maliyetli olması nedeniyle ilk yılda yönetim maliyetleri izleyen yıllara göre daha yüksek gerçekleşmiştir. Takip eden yıllarda bu miktarın daha düşük olması, bütçe tahsisinin uygun bir biçimde yapıldığını göstermektedir.

Çıktı 1.1. Baba Destek Programına (BADEP) katılan babaların, eşitlikçi cinsiyet rolleri ve ebeveynlik sorumlulukları konusundaki farkındalıklarını geliştirmelerini amaçlamaktadır. Bu farkındalık yaratma hedefi projenin asıl derdi olduğu için, bu hedefe yönelik faaliyetlere toplam bütçenin üçte birinin ayrılması da yerindedir. Çıktı 1.3., proje maliyetlerinde öne çıkan kalemlerden bir diğeri ile ilgilidir. Bu çıktı, eğiticilerin (BADEP eğiticisi olmak üzere eğitim görmüş grup liderleri) eşitlikçi toplumsal cinsiyet rolleri ve ebeveynlik sorumluluklarının yanı sıra aile içi şiddetin önlenmesi ile ilgili pratikleri teşvik etme kapasitelerini artırmayı hedeflemektedir. Eğiticilerin kapasite gelişimi eğitimlerin sürdürülebilmesi açısından önem taşımaktadır ve kaynak gerektiren bir husustur. MEB protokolünün iptali nedeniyle projenin gönüllülük esaslı bir modele geçmesi gerekmiş, bu da MEB öğretmenleri yerine kendini bu işe adayacak eğiticiler bulma ihtiyacını doğurmuştur.

Tablo 47. Projenin toplam maliyeti (2016-2018 / 2019)

		Toplam Proje Harcamaları (ABD Doları) *				Maliyetsiz Uzatma Dönemi (ABD Doları)
		1. Yıl	2. Yıl	3. Yıl	Proje Toplamı	Toplam
Sonuç 1	Çıktı 1.1	22.656,17	72.484,52	159.682,19	254.822,88	21.212,15
	Çıktı 1.2	1.639,81	8.849,15	0,00	10.488,96	0,00
	Çıktı 1.3	43.898,53	39.380,76	114.953,84	198.233,13	20.739,84
Sonuç 2	Çıktı 2.1	7.874,00	35.983,53	21.928,80	65.786,33	0,00
	Çıktı 2.2	62,74	3.614,48	5.445,67	9.122,89	2.164,25
Sonuç 3	Çıktı 3.1	10.115,99	73.183,03	125.559,47	208.858,49	6.372,88
	Çıktı 3.2	1.800,01	1.681,31	5,83	3.487,15	0,00
Sonuç 4	Çıktı 4.1	0,00	0,00	48.575,36	48.575,36	0,00
	Çıktı 4.2	0,00	0,00	0,00	0,00	5.036,04
Sonuçların Toplamı (Toplam Faaliyet Maliyeti)		88.047,25	235.176,78	476.151,16	799.375,19	55.525,16
İzleme Değerlendirme / Denetim / Yönetim Maliyetleri		57.757,83	58.390,51	79.093,91	195.242,25	5.094,31
Toplam		145.805,08	293.567,29	555.245,07	994.617,44	60.619,47

*Döviz kuru uygulanmış tutarı gösterir

Tablo 48. Çıktı maliyetlerinin (faaliyetler dâhil) toplam faaliyet bütçesindeki yüzdesi

		Toplam Proje Harcamaları (ABD Doları)				Maliyetsiz Uzatma Dönemi (ABD Doları)
		1. Yıl	2. Yıl	3. Yıl	Proje Toplamı	Toplam
Sonuç 1	Çıktı 1.1	%26	%31	%34	%32	%38
	Çıktı 1.2	%2	%4	%0	%1	%0
	Çıktı 1.3	%50	%17	%24	%25	%37
Sonuç 2	Çıktı 2.1	%9	%15	%5	%8	%0
	Çıktı 2.2	%0	%2	%1	%1	%4
Sonuç 3	Çıktı 3.1	%11	%31	%26	%26	%11
	Çıktı 3.2	%2	%1	%0	%0	%0
Sonuç 4	Çıktı 4.1	%0	%0	%10	%6	%0
	Çıktı 4.2	%0	%0	%0	%0	%9
Sonuçların Toplamı (Toplam Faaliyet Maliyeti)		%60	%80	%86	%80	%92
İzleme Değerlendirme / Denetim / Yönetim Maliyetleri		%40	%20	%14	%20	%8
Toplam		%100	%100	%100	%100	%100

Bu ihtiyaca yönelik olarak proje bütçesinin dörtte birini ayırmak yerindedir. Çıktı 3.1. kampanya yaygınlaştırma faaliyetleri ile ilgilidir. Toplam faaliyet bütçesinin %26'sı, kamuoyu kampanyası için harcanmıştır. Projenin bel kemiği olan bu üç çıktı, genel bütçe içerisindeki en maliyetli kalemleri oluşturmaktadır.

3 yıl boyunca projenin kampanyalar için yaptığı harcama 208.858,49 ABD Doları kadardır. Toplam hedef kitlenin 10.196.202 kişi olduğu düşünüldüğünde projenin bir kişiye ulaşmak için yaptığı harcamanın yalnızca 0,02 ABD Doları olduğu görülmektedir. Bir başka deyişle proje üç yıl içerisinde 50 kişiye ulaşmak için 1 ABD Doları harcamıştır ve bu tutar, farkındalık yaratmak amacıyla babalık kampanyalarının mesajlarını yaygınlaştırmak için etkin ve makuldür.

Proje, Maliyetsiz Uzatma dönemine kalan bakiye ile girmiştir. MU döneminde yaklaşık

364 bin TL (60,600 ABD Doları) kullanılmıştır. Bu dönemde etkinlik sayısı artırılmış, yerel ağlara dijital destek sağlanmış, farkındalık yaratma kampanyaları için görsel-işitsel ve basılı materyaller hazırlanmış ve Antalya'da bir yenileme eğitimi gerçekleştirilmiştir. MU dönemi kapsamındaki faaliyetler aşağıdaki gibidir:

- Babaların toplumsal cinsiyete duyarlı ebeveynlik programı "Baba Destek Programı" (BADEP) eğitimleri devam etmiştir.
- BADEP eğiticileri, sunulan eğitimin kalitesini artırmak amacıyla en az iki oturumda gözlemlenmiş ve süpervizyon almıştır.
- Daha önce eğitici eğitimi almış olan BADEP eğiticileri ve süpervizörler, toplumsal cinsiyet eşitliği ve KKYS'nin önlenmesi odaklı yenileme eğitimleri almıştır.

Tablo 49. Toplam hedeflenen ve ulaşılan sayı

	Önceki Proje		Mevcut Proje	
	2015 yılında sona erdi		2019 yılında sona erdi	
	Hedeflenen Sayı	Ulaşılan Sayı	Hedeflenen Sayıya Ulaşıldı	Ulaşılan Sayı
Baba	3.320	4.051	3.991	4.745
Anne	2.600	3.110	3.991	4.486
Eğitciler	185	210	208	252

- Yerel değerlendirme toplantıları düzenlenmiştir.
- Savunuculuk ağlarının erkeklerin KKYS'nin önlenmesindeki rolü konusunda proaktif katılım göstermelerinin teşvik edilmesi süreci, sosyal medya, akranlar arası öğrenme ve kampanyalar yoluyla sürdürölmüştür.
- “Ben Babayım” kampanyası, ulusal medya programları ve basın ve sosyal medya açıklamaları yoluyla toplumsal cinsiyet eşitliği, eşitlikçi ebeveynlik ve şiddetsizlik mesajlarını pekiştirmeye devam etmiştir.
- AÇEV ekibi, KKYS'nin önlenmesinde erkeklerin katılımını teşvik eden başarılı uluslararası programlara çalışma ziyaretleri gerçekleştirmiştir.

Projenin kalan bütçesi, MU döneminden sonra da projenin ihtiyaçlarına uygun olarak kullanılmaya devam etmiştir.

3.3.3.İnsan Kaynakları ve Hedef Grup

Projenin babalar, anneler ve eğitcilerden oluşan hedef grubunun proje başında hedeflenen ve proje sonunda ulaşılan rakamları aşağıdaki tabloda sunulmaktadır.

MU döneminde %15 oranında daha fazla baba ve %11 oranında daha fazla anneye ulaşılmıştır. Ulaşılan hedef grup rakamlarına bakıldığında 2015'ten önceki projeye kıyasla 2018'de daha fazla katılımcıya ulaşıldığı görölmektedir.

Saha bulguları projenin insan kaynaklarının sınırlı olduğunu göstermektedir. İzmir'deki eğitciler, yeni eğitim gruplarının açılması için talep olmasına rağmen eğitici sayısının yetersiz kaldığından bahsetmiştir. Bu durum göz önünde bulundurulduğunda projenin insan kaynaklarını genişletilmesi gerektiği anlaşılmaktadır.

3.4. SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK

Sürdürülebilirlik, bir projenin faydalarının proje/fon sona erdikten sonra da devam edip etmeyeceğinin ölçütüdür. Bu bölümde projenin hemen ardından ölçülmesi mümkün olmayan uzun vadeli sürdürülebilirlik yerine kısa ve orta vadeli sürdürülebilirlik imkânlarının değerlendirilmesi hedeflenmektedir. Sürdürülebilirliği değerlendirmek için, projenin - yerel ağların rolünde olduğu gibi - ulusal ve yerel düzeyde ne ölçüde sahiplenildiğinin anlaşılması amaçlanmıştır. Sürdürülebilirlik kriterine dair değerlendirme bulguları ve bu konuyla bağlantılı kanıtlar aşağıda sunulmaktadır.

İlk olarak, “Eşitlik için Babalar da Burada” projesi, 1996 yılından bu yana AÇEV tarafından yürütülen Baba Destek Programı deneyimini devralmaktadır. On yıllar boyunca babalarla / erkeklerle çalışma deneyimini içeren bu miras, projenin sürdürülebilirliğinin göstergesi ve aynı zamanda da önemli bir bileşenidir.

AÇEV, uluslararası alanda toplumsal cinsiyet meselesi ile ilgili eğilimleri takip ederek, buradaki tartışmaları ve kavramları Türkiye'nin bağlamına taşımıştır. AÇEV'in toplumsal cinsiyet temelli projelerinin uluslararası gündem ile uyumluluğu örnek niteliğindedir. Proje materyallerinde kullanılan söylem toplumsal cinsiyete duyarlıdır ve eğiticiler bu söyleme uygun olarak eğitilmektedir. AÇEV, özellikle babalık meselesinde, toplumsal cinsiyet meseleleri ile ilgili bu yeni, sürekli değişim gösteren ve güncel kavramsallaştırmaları kullanarak Türkiye'de bir müdahale alanı açmaktadır.

Bunun yanı sıra AÇEV, faaliyetlerinin sonuçlarını izleyerek, ihtiyaç analizi, izleme değerlendirme ve final değerlendirme araştırmalarının ortaya koyduğu önerileri dikkate alarak ve bu önerileri projenin takip eden aşamalarında hayata geçirerek aktif bir öğrenme sürecini benimsemiştir. Örneğin, 2016 yılı başında YADA Vakfı tarafından yürütülen ihtiyaç analizi çalışması, BADEP

eğitiminin alanını eğitim kurumları ile sınırlamak yerine, erkeklerin çoğunlukta olduğu kahvehaneler gibi daha kamusal alanlara yayılmasını önermiştir. Diğer bir örnek, 2015 yılında Development Analytics tarafından yürütülen dış değerlendirme araştırmasının ortaya koyduğu sonuçtur. Bu çalışma babalarla kısa süreli etkileşimlerin, yetişkin davranışlarını uzun vadeli olarak değiştirmek için yeterli olmadığını göstermiştir. 2016-2019 yılları arasında gerçekleştirilen proje uygulaması sırasında AÇEV bu önerileri dikkate almış, iş yerleri ve sanayi siteleri gibi yeni paydaşlarla iş birlikleri kurmuş ve eğitimlerin etkisini artırmak için devam oturumlarını eklemiştir.

Yerel ağların projenin sürdürülebilirliğindeki rolü çok açıktır. İlgili babalığın savunuculuğunda sorumluluk alan babalar, toksik olmayan erkekliğin bir temsilcisi hâline gelme potansiyeline sahiptir. Projenin etkisini sürdürmek için sözcü olma sorumluluğunu üstlenecek rol model babalara ihtiyaç vardır.

“Büyük bir heyecan var, dolayısıyla AÇEV’de destek verilmeye devam edilirse ve AÇEV de kendi desteğini sürdürürse başka yerel ağların da kurulacağını düşünüyorum. Mutlaka birilerinin sözcülük yapması gerektiğini düşünüyorum. Promundo çok güzel bir örnektir buna, Brezilya’dan çıktı ama sonra gittikçe yayıldı.” - Ulusal Paydaş, Ankara (U3)

Proje, yerel babalık ağlarını destekleyerek toplumsal cinsiyet eşitliği, eşitlikçi ebeveynlik ve aile içi şiddetin önlenmesi meselelerinde bir savunuculuk alanı oluşturmuştur. Bu yerel ağların faaliyetlerinden önceki bölümlerde bahsedilmiştir. Yerel ağlar tarafından çeşitli etkinlikler ve “Sevgimde Şiddete Yer Yok!” gibi kampanyalar düzenlenmiş ve saha gözlemleri bu etkinlik ve kampanya katılımcılarının ilgili mesajları benimsediğini göstermiştir. Yerel ağların varlığı ve sayılarının giderek artması, projenin mevcut etkisinin sürdürülebilirliğine dair umut vermektedir.

AÇEV'in UNTF tarafından fonlanan projesi, toksik olmayan erkekliğin Türkiye'de eşitlikçi bir perspektiften konuşulduğu bir alan yaratmış ve bu alanda çekişmeli tartışmalar yürütülmüştür. Bir ulusal paydaşa göre projenin etkisi mikro ölçekle sınırlı olsa da, toplumsal cinsiyet eşitliği ve erkekliğin bir arada tartışılabilirdiği, akademideki mevcut tartışmaların dışında bir alan açılması olması önem taşımaktadır.

“Türkiye’de bu alanda akademi dışında çalışan neredeyse hiç kimse yok. Bu sebeple ben önemli etki yaptıklarını düşünüyorum. Çalıştıkları gruplar üzerinde ben önemli bir etkiye sahip olduklarını düşünüyorum. Makro ölçekte bakarsak çok büyük bir değişiklik olduğunu söyleyemeyiz fakat mikro ölçekte önemli bir etki yaptıklarını düşünüyorum. İnsanların bu konuyla ilgili düşünmeye başladıklarını, bazı grupların harekete geçmelerine neden olduklarını düşünüyorum.” - Ulusal Paydaş, Ankara (U3)

Yerel ağlar, eşitlikçi ebeveynliğin savunuculuğunu yaparken AÇEV'in ürettiği belgeleri kullanmaktadır. Projenin sona erdiği noktada bu ağları toplumsal cinsiyet eşitliği ve ilgili ebeveynlik savunuculuğu için kendi kaynaklarına yönlendirmek gerekmektedir. Bu yüzden yerel ağlar da dâhil olmak üzere proje katılımcılarının içerik ve materyal üretme çalışmalarında yer alması hem konunun benimsenmesi hem de sürdürülebilirlik açısından çok anlamlıdır. Bu materyallerin hazırlanmasında AÇEV, eğiticiler ve katılımcı babalarla birlikte çalışmaktadır. Bu da, yerel katılımcıların kampanya materyallerindeki mesajları benimsemelerini sağlamaktadır.

“Belki birazcık eğitimin dışına çıkarak, insanların belki de eğitim alanlarını sahiplenmesi sağlanabilir. Öğretmen-katılımcı ilişkilerinin devam ettirilmesi, materyallerin beraber hazırlanması gibi. Çünkü kişi ne kadar işin içine girerse, o kadar meşru görür bunu. Bu yüzden onları da dâhil etmek sürdürülebilirliğin parçası.” - Ulusal Paydaş, İstanbul (U4)

“Yani sizin broşürlerde saçını tarayan babanın fotoğrafları var. O bizim {katılımcı} babalardan bir tanesi. Babaların sonra gururla bunu anlatıyor olması, belki daha önceden kızının saçını tarıyor olmak onun için çok gurur verici veya farkında olduğu bir şey olmazdı. Ama o fotoğrafta olmak, o fotoğrafı paylaşmak istemek... Herkeste olmayabilir ama en azından %70, %80 için bir öğrenme olduğunun göstergesi. BADEP'in bu anlamda etkin olduğunu görüyorum.” - Yerel Paydaş, İstanbul (Y2)

Türkiye’de erkekliği daha iyi bir aile reisi ve daha iyi bir aile adamı olmak yönüne dönüştürmek nispeten kolay bir uğraştır. Ancak toksik erkeklik anlayışının dönüşümü daha uzun bir zaman gerektiren, daha zorlu bir süreçtir. Bu açıdan bakıldığında, kısa vadede projenin etkisini tarif etmek zordur. Ancak, görüşme yapılan ulusal paydaşlar proje hedeflerinin katılımcılar tarafından içselleştirildiğini gözlemlemektedir. Yine de bu etkinin kalıcılığı sorgulanmaya devam etmektedir.

Şekil 9. “İlk İş Babalık” kampanyasında kullanılan posterlerden biri

“Bence {katılımcı babalar toplumsal cinsiyet eşitliği farkındalığını} içselleştiriyorlar. Yani çünkü bana göre proje, bu babalık eğitimi, erkekliğin arkasındaki bir şeye, temel yapıya dokunmuyor. Dolayısıyla hani erkeklerin daha iyi baba olma, daha iyi aile reisi olma konusunda dönüşme dinamikleri kolay oluşan şeyler. Ama kalıcı olur mu? Bilemiyorum. Bence olmaz. Kalıcı olması, arkadaki erkeklik yapısının dönüşmesine bağlı. Ailesiyle eşit ilişki kurabilen, kendisini bir otorite figürü, saygı figürü olarak kurgulamak yerine duygu şefkat diğer bütün insanlarla, özellikle kadınlara ve çocuklara karşı yeni bir erkeklik tanımı yapabilen erkeklerin ortaya çıkması gerekiyor. Bu zaten bir zorunluluktur.”- Ulusal Paydaş, Ankara (U5)

Burada, eğitimlerin etkilerinin daha uzun süreli hâle gelmesi için devam oturumlarının rolü önemlidir. Devam oturumları proje etkilerinin uzun ömürlü hâle getirilmesi, toksik olmayan erkekliğin dönüşümünün teşvik edilmesi ve etkilerin takip edilmesini sağlamak açısından son derece yaratıcı bir araçtır. Buna ek olarak, yerel ağlar tarafından düzenlenen atölye çalışmaları ve etkinlikler de programa olan bağlılığı artırarak ve programın mesajlarını yaygınlaştırarak önemli bir boşluğu doldurmaktadır.

Ulusal paydaşlar sürdürülebilirliğin güvence altına alınması için yaygınlaştırmaya ihtiyaç duyulduğunu ifade etmektedir. Ulusal paydaşların beklentisi proje etkisinin yaygınlaştırma yoluyla benimsenmesidir. Bu noktada kampanyaların savunuculuk ve mesajların yaygınlaştırılmasındaki rolü sürdürülebilirlik için büyük önem taşımaktadır. Paydaşlar proje mesajlarının ulaştığı kitlenin henüz sınırlı olduğu düşünmektedir.

“Bir de sürdürülebilirlik açısından bu işin tanıtımı da önemli. Bu işi yaygın tanıtırsanız, insanlar da böyle bir projenin olduğunu görecekler. AÇEV her

ne kadar bu işi yapıyor olsa da nüfusun geneline baktığınızda çok duyulmuş değil. Yani belirli bir kesim duyuyor sadece, AÇEV'in birlikte çalıştığı insanlar duyuyorlar. Ama “Türkiye’de böyle bir örgüt var, böyle bir iş yapıyor bu örgüt” demek lazım.” - Ulusal Paydaş, İzmir (U2)

“Görsel tanıtımları hoş. İlgi çekiyor, yani bir tür viral sosyal medya mesajı hâline gelmesi filan güzel; sürdürülebilir hâle getirildi. Yani bir proje yapıp bitirilmedi, devam ediliyor. Bu güzel.”- Ulusal Paydaş, Ankara (U5)

Paydaş görüşmelerinde uzman paydaşlar, AÇEV’i programı diğer ülkelere yayma potansiyeline sahip bir vakıf olarak değerlendirmiştir. AÇEV’in proje ekibi de bu potansiyele inanmaktadır. Daha önce de belirtildiği gibi, Türkiye’nin siyasi ve ekonomik yapısı, projeyi, bir devlet kurumu olan MEB ile iş birliğinin sona ermesinde olduğu gibi bazı engellerle karşı karşıya bırakmıştır; ancak yine de proje ekibi projeyi bir adım öteye taşımak konusunda vizyonunu ve cesaretini korumuştur.

“Türkiye’de babalık hakkında benzersiz bir yaklaşım üretiyoruz. Başkalarına yardımcı olacak yeni metodolojiler yaratan, benzer çalışmalara rehberlik edecek kavramlar geliştiren bir proje yürütüyoruz. En karanlık zamanlarda bile, yapabileceğimiz şeyler vardı... Başımıza da geldi, gördük. Son iki yılda, bu kritik zamanda bile, yapılabilecek şeyler vardı. Ve bu proje aynı zamanda diğer ülkelerde de uygulanabilir bir projedir. Bu bakımdan, zorlu bir politik ve ekonomik bağlamda bile, her zaman yapacak bir şeyler vardır.” - Değişim Teorisi Atölyesi, AÇEV ekibi üyesi.

İnsan kaynakları, projenin sürdürülebilirliği için önemli bir unsurdur. Önceki bölümlerde, eğitimcilerin yeni BADEP grupları açmalarına yönelik taleplerin olduğundan bahsetmiştik. Mevcut gönüllülerin ve personelin korunması, proje fonlarının sürdürülebilirliğine bağlıdır.

“UNTF’nin AÇEV’in BADEP’i için sağladığı fon, aslında bu projenin sürdürülebilirliği açısından önemli. Çünkü aslında şöyle. Bir personel eksikliği var. Ve o personel eksikliğini tamamlayabilmek için tabii ki ona bir maaş verilmesi gerekiyor. O maaş için fon gerekiyor. Ve o fon bir yıllık olduğu zaman personeli tutmanızı güçleştiriyor. O yüzden de uzun soluklu fon gerekli aslında. Her sene yenilenmesini beklemek zorunda kalmayacağınız ve onun varlığından emin olduğunuz bir fon oluşturabilmek lazım.” - Ulusal Paydaş, İstanbul (U1)

Devletin ve sivil toplumun farklı gündemleri olması da, toplumsal cinsiyet projelerinin etkisinin sürdürülebilirliği için engel teşkil etmektedir. Türkiye bağlamında, toplumsal cinsiyet projelerinin sürdürülebilirliği sivil toplum örgütlerinin savunuculuk odaklı hak temelli yaklaşımındaki tutarlılığa dayanmaktadır.

“Valla bu alanın {toplumsal cinsiyet} sahibi hâlâ sivil kadın örgütleri. Devletin kamu politikalarının bu konudaki kalıcı bakış açısı çok değişken, yani mesela en son bugünkü gündemi aile içi şiddet. Ama Türkiye’nin en ciddi problemi hâlâ kadın hakları savunusuyla insan hakları savunusunun iki ayrı alan olması hâlâ. Türkiye’nin temel sivil hak savunularını projeleri içinde kadın hakları yok. Kadın projeleri ayrı, diğer projeler ayrı. Bunlar çok ciddi sorunlar. Yani her şey devletin eksikliği değil. Sivil toplumun da belli bir bakış açısı olması, ideolojik körlüklerinden kurtulması gerekiyor.” - Ulusal Paydaş, Ankara (U5)

Uluslararası fonlara sahip ulusal paydaşlara göre, projeler yalnızca bir dereceye kadar kendi kendine yeterli olabilir, dolayısıyla bu fonların sürdürülebilirlik üzerindeki etkisi sınırlıdır. Ayrıca, siyasi konjonktürdeki değişiklikler de toplumsal projelerin sürdürülebilirliğini etkilemektedir.

“Devletin bütçe desteği ve yasal desteği olmadan bu işleri yürütmek çok kolay

değil. Onun dışında Avrupa Birliği projeleriyle, BM projeleriyle bu işler bir yere kadar yürüyor çünkü o projeler bildiğim kadarıyla üç sene ya da beş sene sürüyor. Tekrar oradan para almak için başvuruyorsun, hâlbuki kendi bütçenin projeyi yürütmesi lazım. O yüzden ben yerel ağların daha aktif olması gerektiğini düşünüyorum.” - Ulusal Paydaş, İzmir (U2)

UNTF tarafından fonlanan AÇEV projesinin 2015 yılında yayınlanan dış değerlendirme raporu, finansal sürdürülebilirliğin hükümetle kurulan ortaklıklara ve eski adıyla Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı gibi diğer devlet kurumlarıyla iş birliğinin genişlemesine bağlı olduğunu ortaya koymuştur. Ancak, projenin geleceğe yönelik finansal sürdürülebilirliği artık devlet kurumları ile ortaklığa bağlı değildir. “Eşitlik için Babalar da Burada” projesi, devlet kaynaklarından mahrum olmasına rağmen kendini devam ettirebilmiştir. AÇEV, esnek kararlar vererek ve yeni paydaşları sürece dâhil ederek farklı aktörlerle yeni iş birlikleri kurabilmiş ve projeyi sürdürülebilir hâle getirmiştir. AÇEV’in olağanüstü hâl nedeniyle devlet kaynaklarının kullanılmadığı koşullar altında ortaya koyduğu bu esnek çözüm, projenin sürdürülebilirliğinin önemli bir göstergesidir. Diğer taraftan, finansal sürdürülebilirlik sadece AÇEV’in projesi için değil tüm projeler için geçerli bir kısıtlılıktır. Devlet kaynaklarının kullanılmadığı noktada alternatif kaynaklar geliştirmek açısından AÇEV, sürdürülebilir bir proje için özel sektör ve yerel yönetimlerle kurulan iş birlikleri yoluyla yeni kaynaklarını yaratmaktadır.

Final dış değerlendirme raporunun hazırlandığı sırada uluslararası fon kuruluşları, yerel babalık ağları (YBA) için kapasite oluşturma ve babaların toplumsal cinsiyet eşitliği ve KKYŞ’nin önlenmesine yönelik perspektiflerinin geliştirilmesi ile ilişkili üç yeni AÇEV projesini onaylamıştır.

Bu üç proje:

- Türkiye’de babalığı destekleme, güçlendirme ve yaygınlaştırma konusunda faydalı bir sivil toplum oluşturmak,
- Yerel babalık ağlarının sürdürülebilir, kendi kendine yeterli ve ilgili babalık üzerine çalışan sağlam bir sivil toplum yaratmaya hizmet eder hâle gelmeleri için desteklemek,
- Toplulukları harekete geçirme ve siyaseti etkileme gücüne sahip, genel olarak daha güçlü bir sivil toplumun oluşmasına katkıda bulunmak,
- Babalara yönelik olarak erkeklikler, toplumsal cinsiyet eşitliği ve şiddetin önlemesi hakkında tartışmaların yürütüleceği atölye çalışmaları düzenleyerek uzmanları da sürece dâhil etmek,
- İlgili babalığın rol modellerinin görünürlüğünü artırmak,
- İlgili babalığın savunucuları olarak erkeklerin kapasitesini geliştirmek,
- Erkeklerin küçük yaşta zorla evlilikler hakkında ilgili babalık ve toplumsal cinsiyet eşitliği bağlamında konuşmalarını sağlamak,
- İlgili babalık hakkında farkındalıkları giderek artan nitelikli bir gönüllü havuzu oluşturmak,
- Yereldeki liderler ve gönüllülerin örgütlenme ve savunuculuk kapasitelerini geliştirmek.

Bu anlamda, AÇEV’in UNTF tarafından fonlanan “Eşitlik için Babalar da Burada” projesinden öğrenilen dersler, projenin etkisini sürdürülebilir kılabilecek yeni projelerin uygulanmasında önem taşıyacaktır.

3.5. İLGİLİLİK

Bu bölüm projenin, hedef grubun öncelik ve ihtiyaçları ile uyumlu olup olmadığını anlamayı amaçlamaktadır. Başka bir deyişle, projenin KKYŞ'nin önlenmesi açısından kadınların ve kız çocuklarının öncelikli ihtiyaçlarına ne ölçüde karşılık verdiğini anlamayı hedeflemektedir. Bu bölüm şu sorunun yanıtını aramaktadır: “Proje sayesinde elde edilen sonuçlar (proje hedefi, sonuçlar ve çıktılar) kadınların ve kız çocuklarının ihtiyaçları ile uyumlu olmaya ne ölçüde devam edecek?”

Her şeyden önce projeyi kurumsal bir perspektiften anlamak, kadın ve kız çocuklarının ihtiyaçlarına ve önceliklerine ne ölçüde yanıt verildiğini tespit etmek açısından önemlidir. AÇEV'in kurumsal vizyonunu anlamak için, proje ekibi ile bir Değişim Teorisi Atölyesi gerçekleştirilmiştir. Toplanan bulgular şu şekildedir:

AÇEV, çocuğu meselelerinin merkezine yerleştiren bir kurumdur ve AÇEV projelerinin temel faydalanıcıları genellikle çocuklardır. AÇEV çocuklar için en faydalı olanı amaçlamakta ve uzun vadede şiddet içermeyen yeni bir nesil yaratmayı hedeflemektedir. Eşitlik perspektifinin benimsenmesiyle şiddetin önlenmesine inanılmaktadır. Bu öncelik yalnızca UNTF projelerinin değil, AÇEV'in tüm projelerinin odağında yer almaktadır. Eşitlik meselesi kadına yönelik şiddetin önlenmesinde önemli bir parametredir. Bu eşitlik perspektifi, AÇEV'in UNTF tarafından fonlanan projesini, UNTF'nin KKYŞ'yi önleme hedefleriyle uyumlu hâle getirmektedir. UNTF destekli “Eşitlik için Babalar da Burada” projesi aynı zamanda AÇEV çözüm ağının da bir parçasıdır. Proje, AÇEV'in Anne Destek Programı gibi diğer projeleri ile birlikte değerlendirilebilir. Vakıf, toplumsal cinsiyet eşitliği konusunu tüm projelerinin merkezine yerleştirmektedir. Bir yapbozun bir araya gelen parçaları gibi AÇEV projeleri de kadınların ve çocukların ihtiyaçlarına daha geniş bir bakış açısıyla karşılık vermektedir.

“AÇEV yerleşik bir yapı olmakla birlikte, aynı zamanda çocuk meselesine dayanan bir yapıdır ve bu da erkekliğin

dönüştürülmesinde bir rol oynamaktadır. Bu açıdan UNTF projesi, diğer AÇEV projelerindeki teklif ağımızın yalnızca bir parçasıdır.” - Değişim Teorisi Atölyesi, AÇEV ekibi.

AÇEV'in pozisyonu değerlendirildiğinde vakfın varlık nedeni ile uyumlu, güven veren bir kurum olduğu görülmektedir. Siyasi-ekonomik konjonktür izin verdiği sürece AÇEV bu eşitlik yaklaşımını desteklemeye devam etme potansiyeline sahiptir.

AÇEV'in toplumsal cinsiyet eşitliğine dayalı diğer UNTF projeleri arasındaki benzersiz yönü, şiddet içermeyen aileler oluşturmayı ve toplumsal cinsiyet eşitliğini ebeveynliği, özellikle de babalığı ve erken çocuk gelişimini ele alarak güçlendirmeyi hedeflemesidir. “Eşitlik için Babalar da Burada” projesinin amacı erkekleri eşitlikçi ebeveynlik ve kadına yönelik şiddetin önlenmesi vizyonu çerçevesinde toksik olmayan erkekliği hayata geçiren bireyler hâline getirmektir. Bunu yaparken proje, yaratıcı bir çözüm üretmekte ve toplumsal cinsiyet eşitliğini babalığa odaklanarak dolaylı yoldan ele almaktadır. Proje, babaları çocuklarıyla daha fazla vakit geçirmeleri, ev içi işlere kendiliğinden katılmaları ve bunların yanı sıra toplumsal cinsiyet eşitliğine duyarlı bireyler hâline gelmeleri için desteklemeyi amaçlamaktadır. Bu bağlamda proje babalığı, erkekliği dönüştürmek için bir fırsat alanı olarak inşa etmektedir. Dolayısıyla “Eşitlik için Babalar da Burada” Projesi, erkeklere odaklanması bakımından benzersiz bir toplumsal cinsiyet projesidir.

Projenin temel hedefi Türkiye'nin beş ilindeki kadınları, hane içinde ve çevrelerinde kadın hakları, ebeveynlik sorumlulukları ve KKYŞ'nin önlenmesi konusunda daha fazla destek görmeleri için güçlendirmektir. Projenin eğitimleri, etkinlikleri ve faaliyetleri daha önce paylaşılan bulgulara göre eşitlikçi ebeveynlik sorumluluklarını geliştirmiş ve evdeki şiddet eylemlerini azaltmıştır.

Projenin etkinliği ve etkisi ile ilgili bölümlerde sunulan bulgular yoluyla ayrıntılandırıldığı üzere proje, erkeklere / babalara odaklanırken

kadın ve kız çocuklarının ihtiyaçlarına ve önceliklerine karşılık vermektedir. Değerlendirme araştırmasının bulguları, şiddet geçmişi olsun olmasın, ailelerde olumlu değişimlerin gerçekleştiğini göstermektedir. Projenin devam eğitimleri, anne oturumları, kampanyalar ve yerel ağların gerçekleştirdiği etkinlikler gibi faaliyetleri proje hedefine karşılık vermektedir.

BADEP'e katılan babalar ebeveynlik sorumluluklarına yönelik farkındalıklarını artırmaktadır. Hem babalar hem de anneler, babaların veli toplantılarına ve okul gösterilerine katılmak gibi çocuklarının okuluyla ilgili sorumluluklarda daha fazla rol almaya başladıklarını ifade etmektedir. Her ne kadar çocuk bakım sorumluluklarına katılımları sınırlı da olsa babalar bu görevlerden de sorumlu olduklarını kabul etmektedir. Toplumsal cinsiyet açısından eşitlikçi ebeveynlik sorumluluklarına karşı olumlu tutum geliştirmişlerdir. Bu açıdan projenin sonuçları kadın ve çocukların ihtiyaçları ile ilgili olmaya devam etmektedir.

Ancak değerlendirme araştırma ekibi, kadınlarla yapılan görüşmeler ve odak grup çalışmalarından bazı hassas bulgular da elde etmiştir. Görüşmeler sırasında anneler şiddete ilişkin deneyimleri hakkında konuşmaktan çekinmiştir. Ancak bir süre sonra, özellikle de görüşme kaydının durdurulduğu anlarda bazı olumsuz deneyimlerini paylaşmışlardır. Annelerle yapılan odak grup çalışmaları ve derinlemesine görüşmelerde katılımcılar cinsel şiddete maruz kaldıklarını, eşlerinden ölüm tehdidi aldıklarını, psikolojik şiddet gördüklerini ve boşanmak istediklerini anlatmıştır. Bazı aileler hâlâ kadına yönelik aile içi şiddet içermektedir. Bununla birlikte anneler, ailevi ve kişisel engeller nedeniyle derinlemesine görüşmeler sırasında sesleri kaydedilirken yaşadıkları bu deneyimler hakkında konuşmak istememiştir. Bu durum aslında projenin doğru hedef gruba ulaştığını göstermektedir.

Proje KKYŞ'yi bir ölçüde azaltmış olsa da, kadınların şiddet deneyimleri devam etmektedir. Proje sonunda, kadınların %12,8'i hâlâ şiddet türlerinden en az biri ile karşı

karşıya kaldığını bildirmiş ve nitel bulgular da bunu doğrulamıştır.

Devam oturumları farklı illerdeki babaların toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması ve aile içi şiddetin önlenmesi konusundaki algılarına çok az katkıda bulunsa da, bu eğitimler proje etkinliğinin sürdürülebilirliği açısından önemli görülmektedir. Bunun yanı sıra, şiddetin haklı sebepleri olabileceğine inanan babaların oranı annelerden yüksek olsa da, bu oran BADEP katılımcıları arasında hâlâ hayli düşüktür ve devam oturumlarına katılan babalar arasında daha da düşük olduğu görülmüştür. Bu açıdan, devam oturumlarına da katılan BADEP katılımcılarının, toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması ve aile içi şiddetin önlenmesinde erkeklerin rolüne dair daha güçlü bir kavrayışa sahip oldukları gözlemlenmektedir.

Ayrıca değerlendirme araştırma ekibi, beş ilden üçünde, eşitlikli babalık savunuculuğunu destekleyen BADEP katılımcısı babalardan oluşan aktif yerel ağların bulunduğunu görmüştür. Dahası, Bursa ve Eskişehir'de kuruluş sürecinde iki yerel ağ daha mevcuttur. İzmir'de Bergama, BABADER'in yanı sıra bir başka yerel babalık ağı olan Baba Derneği'nin kurulması amaçlanmaktadır. Dolayısıyla proje beş ildeki katılımcı babalar arasında, toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması, eşitlikçi ebeveynlik ve aile içi şiddetin önlenmesinde erkeklerin rolünün teşvik edilmesi için harekete geçirici bir ilgi uyandırmıştır. Böylelikle oluşan yerel ağların faaliyetleri kadınların ve kız çocuklarının ihtiyaçları ile uyumludur. Bu faaliyetler aile içi şiddetin sona erdirilmesi, eşitlikçi ebeveynliğin teşvik edilmesi ve ilgili babalığın önemine dair mesajları yayan kampanyaları da içermektedir.

Genel olarak etkinlik bölümünde detaylandırılan proje hedefi, sonuçları ve çıktılarının Türkiye'deki kadınların ve kız çocuklarının ihtiyaçları ile ilgili olduğu görülmektedir. Ancak yine de anneler için, özellikle aile içi şiddet vakalarıyla ilgili olarak danışmanlık hizmetleri veya eğitimler gibi daha fazla destek faaliyetine ihtiyaç vardır.

3.6. BİLGİ ÜRETİMİ / ALINAN DERSLER

“Eşitlik için Babalar da Burada” projesi ve amaçları Türkiye bağlamında hâlâ geçerli ve ilgilidir. Türkiye’de kadın örgütleri tarafından kadın ve kız çocuklarına yönelik istismar ve şiddetin önlenmesi için pek çok kampanya yürütülmekte ve kamuoyundaki farkındalık giderek artmaktadır. Yine de kadınları ve çocukları şiddete karşı koruyan kanun uygulamalarının iyileştirilmesine ihtiyaç vardır. Projeden alınan derslerin sunulması faydalı olacaktır.

 # Proje, toplumsal sorunların çok boyutlu bir niteliğe sahip olduğunu göstermektedir ve bu yüzden de bütüncül bir yaklaşımın benimsenmesi önem taşımaktadır.

AÇEV, odağına çocuğu yerleştiren ve her çocuğun iyi olma hâlini önemseyen bir vakıftır. Ayrıca AÇEV, çocuk odaklı bir yaklaşım benimseyerek, çocukların iyi olma hâli ile bağlantılı olan diğer toplumsal sorunları çok iyi tespit etmektedir. Çocuğun odakta yer alması, AÇEV’in meselenin diğer toplumsal ve siyasi bileşenlerinin farkında olmasını sağlamaktadır. KKYŞ bu toplumsal sorunlardan biridir. Toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin ve KKYŞ’nin yaygın olduğu bir ortamda, çocuğun iyi olma hâlini temin etmek zordur. Bu gerçeğe ilişkin olarak AÇEV, çocuk konusuna dokunan çeşitli toplumsal sorunlara odaklanarak bütüncül bir yaklaşım izlemektedir. BADEP çerçevesinde, UNTF tarafından fonlanan “Eşitlik için Babalar da Burada” projesi bu çözüm önerisi ağının bir parçasıdır. Çocuğun iyi olma hâlini desteklemek için aile içindeki kadınların güçlendirilmesi gerekmektedir. Çocuğun iyi olma hâli söz konusu olduğunda şiddet içermeyen ailelerin desteklenmesinin yanı sıra ilgili ve toplumsal cinsiyete duyarlı bir babalık da çözümün önemli bileşenlerindedir ve bu, projenin odağını oluşturmaktadır. Toplumsal bir soruna yanıt vermeyi amaçlayan bir proje, bu sorunun kaynağını oluşturan tüm unsurları dikkate almalıdır. Böylece proje hedef kitesine ulaşabilir ve etkin olabilir.

 # Proje yaratıcı bir yol izlemektedir ve çocuk gelişimi ile ilgili meselelerden bahsederek erkeklerin toplumsal cinsiyet eşitsizliğini sorunsallaştırmalarını sağlamak ve eşitlikçi toplumsal cinsiyet rolleri ve ebeveynlik sorumlulukları hakkındaki farkındalıklarını artırmak konusunda güçlü bir kapasiteye sahiptir.

Toplumsal cinsiyet eşitliğini gündelik yaşam pratiklerine taşımak için ailelerdeki erkekleri eşitlikçi toplumsal cinsiyet rolleri ve ebeveynlik sorumluluklarına dâhil etmek önem taşımaktadır. Proje bu hedeflere, eğiticiler/grup liderleri aracılığıyla erkeklerin toplumsal cinsiyet konularını tartışmalarını sağlayarak ulaşmıştır. Ancak, Türkiye’de erkeklerle toplumsal cinsiyet meselelerini tartışmak kolay bir iş değildir. Proje, erkekleri ortak bir zeminde bir araya getirerek ve toplumsal cinsiyet normları hakkında babalık ve erken çocukluk gelişimi bağlamında konuşarak bu engelin üstesinden gelmektedir. Babalığı ve babalık pratiklerini ortak zemin olarak değerlendirmek, erkeklerle toplumsal cinsiyet rolleri, toplumsal normlar ve ebeveynlik sorumlulukları üzerine tartışmayı mümkün kılmıştır. Eğiticilerle yapılan görüşmelerden elde edilen bulgular, babaların toplumsal cinsiyet meselelerini doğrudan tartışmakla ilgilenmediklerini, ancak bu konu çocuk gelişimi kapsamında ele alındığında babanın dikkatini çektiğini göstermektedir. Gözlemlere dayalı bulgular, babaların gündelik yaşamdaki toplumsal cinsiyet temelli tutum farklılıklarını, çocuklarının hayatından örnekler ile açıklandığında daha iyi anlayabildiklerini göstermiştir.

 # BADEP eğitimleri babalara, çocuk gelişimi ile ilgili meseleleri ve çocuklarıyla ilgili olarak karşılaştıkları sorunları tartışabilecekleri güvenli bir alan sağlamaktadır.

Projenin eşsiz yönü, toplumsal cinsiyet eşitliği ve KKYŞ’nin önlenmesi etrafındaki tartışmalar yoluyla erkeklik konusunu kavramsallaştırabilmesidir. Daha önce de dikkat çekildiği gibi, Türkiye’deki erkeklerle toplumsal cinsiyet konularını tartışmak büyük bir zorluktur. Proje bu zorluğun üstesinden gelmek için babalara güvenli bir ortam sunmakta ve böylelikle toplumsal cinsiyet odaklı

tartışmaların yapılabilmesini sağlamaktadır. Türkiye’de erkeklik üzerine tartışmak pek yaygın değildir. Bir ulusal paydaşa göre, toplumsal cinsiyet eşitliğini erkeklerle tartışmaya yetkin bir erkek eğitici havuzu oluşturmanın kendisi Türkiye için çok değerli bir girişimdir. AÇEV’in çabaları ve BADEP eğitimi, erkekleri toplumsal cinsiyet eşitliği hakkında konuşmaya teşvik etmek konusunda önemli bir boşluğu doldurmaktadır. BADEP eğitimi ve eğiticileri/grup liderleri babalar için güvenli bir alan sağlamaktadır. Türkiye toplumu gibi ataerkil bir toplumda program, erkeklerin aileleriyle ilgili özel sorunlarını paylaşabilecekleri bir alan bulabildikleri güven verici bir ortam sağlamaktadır. Bu güvenli ortam programın hemen ilk gününde kurulmaktadır. Babalar bu ortamda her şeyi paylaşabileceklerini düşünmektedir.

 # Projenin amaçlarına ve çıktılarına sadık bir eğitici ağına sahip olmak çok önemlidir.

Program, toplumsal cinsiyet eşitliği, eşitlikçi ebeveynlik ve KKYŞ’nin önlenmesi konularına duyarlı bir grup eğiticiye sahiptir. Yenileme eğitimleri bu eğitici havuzunun mevcudiyetini sürdürmesini sağlamaktadır.

 # Önceki yıllarda gözlemlenen düşüşe rağmen proje etkilerinin 2016’dan sonra devam ettiği görülmektedir. Dersler iyi öğrenilmiş ve hayata geçirilmiştir.

Bir önceki final dış değerlendirme raporundaki (2015) bulgular uzun vadede programın etkisinde bir azalma olduğunu göstermiştir. Bu nedenle rapor, proje etkisinin sürdürülebilirliği ile ilgili bazı önerilerde bulunmuştur. Aynı raporda babalarla kısa süreli etkileşimlerin, yetişkin davranışlarını uzun vadeli olarak değiştirmek için yeterli olmadığı ortaya konmuştur. Ancak mevcut final dış değerlendirme araştırması son üç yıl içerisinde proje etkisinin korunduğunu göstermektedir. Bir önceki proje yılından sonra yeni eklenen takip oturumlarının etkisi de açıktır. Ayrıca, yerel ortaklarla ilişkilerin güçlendirilmesi de önceki dönemin önerileri arasında yer almıştır. Proje 2016-2018 döneminde yerel paydaşlarla ilişkiler geliştirmeyi başarmıştır. Bu göstergeler öğrenilen dersleri dikkate

almanın ve verimli bir şekilde uygulamanın önemini ortaya koymaktadır.

 # İhtiyaç analizi ve izleme ve değerlendirme çalışmasının bulgularını takip etmek proje uygulama sürecinde kritik öneme sahiptir.

Proje etkilerinde gözlemlenen iyileşme, izleme değerlendirme (İD) ve ihtiyaç analizi süreçlerinin önemini göstermektedir. AÇEV ekibi, bu araştırma projelerinin sağladığı öngörülerini ciddiye almış ve bunlara yönelik olarak harekete geçmiştir. 2015 yılında yapılan final değerlendirme çalışması ile ortaya konan tüm bulgular, öğrenilen dersler ve kilit öneriler dikkate alınmıştır.

 # Devlet gibi önemli bir paydaşı kaybetmek dezavantaj gibi görünse de, bu durum yerel paydaşlarla yeni ortaklıkların geliştirilmesi ve yerel ağların kurulması yoluyla bir avantaja dönüştürülmüştür.

Devletle olan iş birliğinin kaybı dezavantaj gibi görünmektedir, ancak AÇEV bunu bir avantaja dönüştürmüştür. Merkezi desteğin çekilmesi, yerel topluluklarla iş birliğini güçlendirmiştir. Proje, yerelde, çok daha geniş bir nüfus ile yürütülmektedir. Bu da taban hareketinin oluşmasına imkân sağlamaktadır. Farklı paydaşlarla çalışmanın etkisiyle yerel ağlar ortaya çıkmıştır. İyi ortaklıklar projenin etkin bir biçimde uygulamasını sağlamaktadır.

Toplumsal cinsiyet açısından eşitlikçi ebeveynliği ve KKYŞ’nin önlenmesini destekleyen savunuculuk temelli yerel ağların gelişmesi, proje etkisinin sürdürülebilirliği için umut vericidir.

 # Hedef kitlenin belirlenmesinde babaların çocuk sayısı ve gelir ve eğitim düzeyleri temel değişkenleri oluşturmuştur.

AÇEV tarafından hazırlanan hedef kitle değerlendirme çalışması gözden geçirilmiştir. Dış değerlendirme çalışmasının etki başlığı altındaki sonuçlarında bu üç değişkenin önemli bir fark yarattığı görülmektedir. AÇEV bu göstergeleri daha geniş bir nüfusa ulaşmak için dikkate alabilir.

3.7.MALİYETSİZ UZATMA FAALİYETLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Daha önce de belirtildiği gibi AÇEV, Türkiye'deki toplumsal ve siyasi istikrarsızlığın ve bunu takip eden hükümet-sivil toplum ilişkilerindeki değişimlerin sonucunda proje faaliyetlerinin gecikmesi nedeniyle bir maliyetsiz uzatma talebinde bulunmuştur. Değerlendirme ekibi projenin Maliyetsiz Uzatma dönemi kapsamında gerçekleştirilen çeşitli faaliyetleri de izlemiştir.

1. Antalya'da Yenileme Eğitimi

İlk faaliyet Antalya'da gerçekleştirilmiş, BADEP eğitici ve süpervizörleri ile bir yenileme eğitimi yapılmıştır. Yenileme eğitiminin ardından, proje illerinden beş BADEP eğitici katılımı ile bir odak grup çalışması yürütülmüştür. Odak grup çalışması, aşağıdaki soruları ele almayı amaçlamıştır:

- BADEP eğiticileri yenileme eğitiminin hangi yönlerinden memnun kaldı?
- Yenileme eğitiminin hangi yönleri geliştirilebilir?
- Eğiticiler yenileme eğitimi sonucunda nasıl kazanımlar elde ettiler ve bunları gelecekte nasıl değerlendirecekler?

Yenileme eğitimi, BADEP eğiticilerinin motivasyonunu artırmakta, eğiticilerin değerli hissetmesini sağlamaktadır.

"[Yenileme eğitiminin] motivasyon anlamında çok büyük bir katkısı var. Beraber olmak, bir yerde olmak, hani o birliktelik enerji oyunlar falan hani genel o motivasyonu yükseltiyor o anlamda çok faydalı olduğunu düşünüyorum." Eğiticilerle Yenileme Eğitimi Odak Grubu, Antalya (K1)

"Sahadakerin bize davranışları bire bir bana kendimi özel hissettiriyorlar. Benim için çok büyük bir motivasyon kaynağı

bu." Eğiticilerle Yenileme Eğitimi Odak Grubu, Antalya (K3)

Eğitim kapsamında uygulanan katılımcı oyunlar eğiticilerin ilgisini artırmakta ve programın içselleştirilmesini sağlayarak aidiyet duygusunu güçlendirmektedir.

"Birincisi; eğlenceyi kaçırmamak lazım. Eğlenirsek ve keyiflenirsek o denli bağı kuruyor ve programı sahipleniyoruz. İlk öncelikle şunu hatırlayalım: BADEP eğlenceli bir program." Eğiticilerle Yenileme Eğitimi Odak Grubu, Antalya (K4)

Eğiticilerin farklı illerde edindikleri deneyimlerini paylaşmaları da motivasyonu artırmakta ve bilginin yenilenmesini sağlamaktadır. Deneyim paylaşımı sayesinde eğiticiler farklı bakış açılarından faydalanmakta ve kendi gruplarında karşılaştıkları dirençlerle nasıl başa çıkacaklarını öğrenmektedir.

"Yenileme eğitiminde deneyim paylaşımı da yapılıyor. O da benim çok hoşuma gidiyor. Çok da verimli oluyor. Yani farklı şehirlerde farklı gruplarda grup liderlerinin karşılaştıkları durumlarla ilgili yapılan paylaşımlar öğretici oluyor diye düşünüyorum." Eğiticilerle Yenileme Eğitimi Odak Grubu, Antalya (K3)

"Aldığımız örnekler olsun paylaşımlar olsun bunların zihnimizde bir yer edindiğine inanıyorum. Bunların da gruplara yansıtacağını düşünüyorum. Özellikle gruplarda o direnç noktalarının aşılmasında işe yarayan bir görev olduğunu düşünüyorum." Eğiticilerle Yenileme Eğitimi Odak Grubu, Antalya (K5)

Odak grup çalışmasında eğiticiler ebeveynlerin çocuklarının cinsel gelişimi ile ilgili uzman yaklaşımına ihtiyaç duyduklarını da belirtmiştir. Ayrıca katılımcı babaların cinsel istismar ve ihmal ile ilgili konuları dikkatlice dinledikleri ifade edilmiştir. Eğitimden önce hem eğiticiler hem de faydalanıcılar arasında ihmal ve istismar hakkında bilgi düzeyi yetersiz görünmektedir. Gelecekteki yenileme eğitimleri bu konular hakkında eğiticilere yardımcı olacak uzman konuşmaları içerebilir.

Şekil 10. İzmir, 26 Şubat 2019, Sertifika Töreni

Şekil 11. İzmit, 8 Mart 2019, Sertifika Töreni

Yenileme eğitimi çeşitli kazanımlar sağlamaktadır. Eğitimci katılımcılara karşı baskın olmak ve konuları dikte etmek yerine demokratik bir liderliğin nasıl hayata geçirilebileceğini öğrenmektedir.

“Yavaş yavaş herkes ne zaman geri planda kalacağını öğrendi.” Eğitimciyle Yenileme Eğitimi Odak Grubu, Antalya (K1)

“Her öneriyi dikkate almak gerekiyor. Ben önyargılıydım. Daha sonrasında dinlemek gerektiğini anladım.” Eğitimciyle Yenileme Eğitimi Odak Grubu, Antalya (K2)

“Yönerge vermenin önemini ve dikte eden olmamız gerektiğini daha iyi anladım.” Eğitimciyle Yenileme Eğitimi Odak Grubu, Antalya (K1)

“Biz demokratik lider olmayı deneyelim.” Eğitimciyle Yenileme Eğitimi Odak Grubu, Antalya (K4)

Yenileme eğitiminin öğretici içeriklerinden biri olan programın tarihsel gelişimi konusu, eğitimcilerin BADEP programının amaçlarını ve hedeflerini daha fazla içselleştirmelerini sağlamaktadır. Eğitimci programın yıllar

Şekil 12. Katılım Belgesi, Baba Destek Programı

içerisindeki birikiminin dayanaklarını öğrenmekte ve bu uzun süreç içerisinde kendilerinin nasıl bir konumda yer aldıklarını görebilmektedir.

“BADEP programının tarihsel ve teori temelli altyapısını görmeye ihtiyacım vardı. Şimdi oturdu birçok şey.” Eğiticilerle Yenileme Eğitimi Odak Grubu, Antalya (K2)

Eğiticilerin aile içinde şiddetin, çatışmaların ve toplumsal cinsiyete dayalı eşitsiz iş bölümünün önlenmesindeki rollerine yönelik farkındalıkları artmıştır. Eğiticiler kendilerini toplumsal sorunların çözümünde önemli aktörler olarak görmekte ve bu sorunlarla mücadelede aktif rol üstlenmektedir.

“Etki ediyoruz, farkındalık yaratıyoruz, şiddeti azaltıyoruz, baba üzerinden çocuğun birey olarak algılandığı, nitelikli zaman geçirildiği, aile içinde çocuğun da

söz sahibi olduğu bir ortam yaratıyoruz.” Eğiticilerle Yenileme Eğitimi Odak Grubu, Antalya (K4)

Eğiticilerin kapasitesinin, eşitlikçi toplumsal cinsiyet rolleri ve ebeveynlik sorumlulukları ile aile içi şiddetin önlenmesi pratiklerini teşvik edebilir hâle gelmelerini sağlamak üzere geliştirilmesi, projenin çıktılarında biridir. Yenileme eğitimi odak gruplarından elde edilen bulgular, BADEP öğretmenlerinin bu kilit faaliyetten fayda sağladığını göstermektedir. Dolayısıyla yenileme eğitimi, projenin hedeflerine karşılık vermektedir. Eğiticiler aile içi şiddetin önlenmesi ve toplumsal cinsiyet açısından eşitlikçi ebeveynliğin sağlanmasındaki rolleri ve eğitimlerde eğlencenin önemi konularında daha güçlü bir kavrayış geliştirmiştir.

2. Sertifika Törenleri ile ‘Ben Babayım’ ve ‘İlk İş Babalık’ kampanyalarına ziyaretler

İzmir ve İzmit’te iki sertifika töreninde katılımcı gözlem yapılmıştır. MU dönemi sırasında İzmir’de eğitimlerini tamamlayan baba gruplarının sertifika töreni, belediyenin kültür merkezinde düzenlenmiştir. Tören sırasında kampanya mesajları paylaşılmış ve babalık araştırmasının bulgularını sunan bir video ekranda gösterilmiştir.

Buna ek olarak, 8 Mart Kadınlar Gününde, İzmit’te, BADEP ve ADP programlarına katılan anne ve babalar için özel bir sertifika töreni düzenlenmiştir. Bu sertifika töreninde de kampanya mesajları katılımcılarla paylaşılmıştır.

Toplumsal cinsiyet eşitliği ve şiddetin önlenmesi mesajlarını destekleyen kampanya materyalleri yalnızca ebeveynlerin değil, çocukların da dikkatini çekmiştir. BADEP eğitimcileri bu mesajların yaygınlaştırılmasına önem vermektedir. Etkinlik başlamadan önce kampanya materyallerini mekânın her yerine yerleştirmek için zaman ayırmışlardır. Bu törenler, mesajların etkisini artırmak için halka açık bir biçimde gerçekleştirilebilir. Böylece mesajlar BADEP katılımcıları ve çevrelerinin ötesinde bir kitleye ulaşabilir.

4

SONUÇLAR

4.1. ETKİNLİK

Her şeyden önce proje, babalarla eğitimlerin uygulanmasında etkili olmuştur. BADEP eğitimleri, babaların toplumsal cinsiyet stereotiplerini yeniden düşünmelerini sağlamış ve başta çocuklarıyla iletişim kurmak ve birlikte vakit geçirmek olmak üzere davranış biçimlerini iyileştirmiştir. Hem babalar hem de anneler, babaların veli toplantılarına ve okul gösterilerine katılmak gibi çocuklarının okuluyla ilgili sorumluluklarda daha fazla rol almaya başladıklarını ifade etmektedir. BADEP'in babalar üzerindeki bir diğer önemli etkisi çocuklarının cinsellikle ilgili sorularını yanıtlamak konusunda görülmüştür. Ancak, babaların çocuk bakım sorumluluklarına katılımı sınırlı düzeyde kalmıştır. Örneğin babalar oğlan çocuklarının altını değiştiriyor da olsalar, kültürel ve dini değerler nedeniyle kız çocuklarının altını değiştirmekten kaçınılmaktadır.

Devam oturumlarına da katılan BADEP katılımcıları, toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması ve aile içi şiddetin önlenmesinde erkeklerin rolüne yönelik daha iyi bir kavrayışa sahiptir. Ayrıca anne oturumları, babaların çocukla ilgili işlere katılımı konusundaki algılarını geliştirmiştir. Anne oturumları kadınları şiddet vakalarında ne yapmaları gerektiği konusunda bilgilendirmiştir. Aile içi şiddet mağdurlarına yönelik destek hizmetleri konusundaki bilgi düzeyi, anne oturumu katılımcısı kadınlarda daha yüksektir.

Babaların büyük bir çoğunluğu çevrelerindeki insanlara BADEP

oturumlarında öğrendiklerinden bahsetmiştir. AÇEV'in babalık kampanyaları etkili olmuştur, çünkü iletişim bileşeninin güçlü olduğu bir topluluk platformu oluşmasını sağlamıştır.

Türkiye toplumu gibi ataerkil bir toplumda, erkeklerle toplumsal cinsiyet eşitliği konusunda çalışmak çok değerlidir. Proje uygulama dönemi boyunca beş ilde dört savunuculuk grubu kurulmuştur. Dış değerlendirme için projenin pilot illerinde yapılan görüşmeler neticesinde kuruluş aşamasında olan üç yerel savunucu grubun daha olduğu görülmüştür. İlgili babalık konusu, kendi tabanını oluşturmuştur. AÇEV merkez ekibi yerel ağlara destek vermiştir. AÇEV'in yerel savunuculuk gruplarına verdiği destek, bu grupların baba-çocuk etkinlikleri düzenlemelerine ve gerçekleştirmelerine imkân sağlamıştır.

Projenin insan kaynaklarının tüm çıktılara ulaşmak konusunda önemli bir etkiye sahip olduğu söylenebilir. AÇEV merkez ekibi, projenin tüm bileşenleri ve belediyeler, özel sektör ve sanayi siteleri gibi paydaşları arasında etkin iletişim sağlamak için büyük çaba sarf etmiştir. BADEP eğitimcileri kendilerini eşitlikçi toplumsal cinsiyet rolleri ve ebeveynlik sorumluluklarına uygun pratiklerin desteklenmesine adanmıştır. Eğitimciler arasında bu eşitlik meseleleri hakkında fikir birliği mevcuttur. Aynı zamanda eğitimcilerin grup dinamiklerini canlı tutma becerileri hayli güçlüdür ve dışlayıcı değil kapsayıcı bir eğitim modelini benimsemektedirler.

4.2. İLGİLİLİK

AÇEV, eşitlik perspektifinin benimsenmesinin şiddeti önleyeceğine inanmaktadır. Bu eşitlik perspektifi, AÇEV'in UNTF tarafından finanse edilen projesini UNTF'in kadın ve kız çocuklarına yönelik şiddetin önlenmesi hedefiyle uyumlu hâle getirmektedir. Projenin kadınların ve kız çocuklarının ihtiyaçları ile hayli uyumlu olduğu görülmüştür. Proje, erkeklere/babalara odaklanırken, kadınların ve kız çocuklarının ihtiyaçlarına ve önceliklerine karşılık vermektedir. "Eşitlik için Babalar da Burada" projesinin amacı erkekleri eşitlikçi ebeveynlik ve kadına yönelik şiddetin önlenmesi vizyonu çerçevesinde toksik olmayan erkekliği hayata geçiren bireyler hâline getirmektir. Bunu yaparken proje, yaratıcı bir çözüm üretmekte ve toplumsal cinsiyet eşitliğini babalığa odaklanarak dolaylı yoldan ele almaktadır. Proje, babaları çocuklarıyla daha fazla vakit geçirmeleri, ev içi işlere kendiliğinden katılmaları ve bunların yanı sıra toplumsal cinsiyet eşitliğine duyarlı bireyler hâline gelmeleri için desteklemeyi amaçlamaktadır. Bu bağlamda proje babalığı, erkekliği dönüştürmek için bir fırsat alanı olarak inşa etmektedir. Dolayısıyla, erkeklere

odaklanması bakımından benzersiz bir toplumsal cinsiyet projesidir.

Değerlendirme araştırmasının bulguları, şiddet geçmişi olsun olmasın, ailelerde olumlu değişimlerin gerçekleştiğini göstermektedir. Projenin devam eğitimleri, anne oturumları, kampanyalar ve yerel ağların gerçekleştirdiği etkinlikler gibi faaliyetleri proje hedefine karşılık vermektedir. Devam oturumlarına katılan BADEP katılımcılarının, toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması ve aile içi şiddetin önlenmesinde erkeklerin rolüne dair daha güçlü bir kavrayışa sahip oldukları gözlemlenmektedir. Proje, beş ildeki katılımcı babalar arasında, toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması, eşitlikçi ebeveynlik ve aile içi şiddetin önlenmesinde erkeklerin rolünün teşvik edilmesi için harekete geçirici bir ilgi uyandırmıştır. Böylelikle oluşan yerel ağların faaliyetleri kadınların ve kız çocuklarının ihtiyaçları ile uyumludur. Bu faaliyetler aile içi şiddetin sona erdirilmesi, eşitlikçi ebeveynliğin teşvik edilmesi ve ilgili babalığın önemine dair mesajları yayan kampanyaları da içermektedir. Anne oturumları kadınları şiddet vakalarında ne yapmaları gerektiği konusunda bilgilendirmiştir.

4.3. VERİMLİLİK

Saha ekibi, eğitimciler ve grup liderleri, kendilerini sorumlu babalık ve eşitlikçi ebeveynlik konularına adanmış kimselerden oluşmaktadır. MEB ile yapılan protokolün sona ermesine ve 2016'daki darbe girişiminin projenin kilit faaliyetlerinde gecikmeye neden olmasına rağmen saha ekibinin gösterdiği kararlılık ve bağlılığın projenin başarısına katkıda bulunduğu gözlemlenmiştir.

Proje bütçesinin yüzde sekseni faaliyetlere harcanırken, yüzde yirmisi izleme ve değerlendirme araştırması, denetim hizmetleri ve yönetim maliyetlerine sarf edilmiştir. Takip eden yıllarda bu miktarın daha düşük olması, bütçe tahsisinin uygun bir biçimde yapıldığını göstermektedir. Türk Lirasının

ABD Doları karşısında değer kaybetmesi, proje ekibinin faaliyet sayısını artırmasını ve içeriğini genişletmesini sağlamıştır. Proje, Maliyetsiz Uzatma dönemine kalan bakiye ile girmiştir ve planlanan tüm faaliyetler ve daha fazlası bu dönemde tamamlanmıştır.

Görüşme yapılan yerel paydaşlar, eğitim ve faaliyetler açısından BADEP programının minimum maliyetle gerçekleştirildiğini ifade etmiştir. Genel olarak, BADEP eğitimlerinin mekân ayarlama, insan kaynakları ve yerel paydaşlar için yemek ikramından oluşan bazı harcamaları mevcuttur. Ancak, bu masraflar asgari düzeydedir ve paydaşlara olumlu dönüşleri çok yüksek ve değerlidir.

4.4. SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK

“Eşitlik için Babalar da Burada” projesi, 1996 yılından bu yana AÇEV tarafından yürütölen Baba Destek Programı deneyimini devralmaktadır. On yıllar boyunca babalarla / erkeklerle çalışma deneyimini içeren bu miras, projenin sürdürülebilirliğinin göstergesi ve aynı zamanda önemli bir bileşendir.

Yerel ağların sürdürülebilirlikteki rolü de aşıkârdır. İlgili babalığın savunuculuğunda sorumluluk alan babalar, toksik olmayan erkekliğin bir temsilcisi hâline gelme potansiyeline sahiptir. Projenin etkisini sürdürmek için sözcü olma sorumluluğunu üstlenecek rol model babalara ihtiyaç vardır.

Yerel ağlar tarafından “Sevgimde şiddete yer yok!” gibi etkinlik ve kampanyalar düzenlenmiş ve saha gözlemleri bu etkinlik ve kampanya katılımcılarının ilgili mesajları benimsediğini

göstermiştir. Yerel ağların varlığı ve sayılarının giderek artması, projenin mevcut etkisinin sürdürülebilirliğine dair umut vermektedir.

AÇEV, farklı aktörlerle yeni iş birlikleri kurabilmiş ve projeyi sürdürülebilir hâle getirmiştir. AÇEV’in olağanüstü hâl nedeniyle devlet kaynaklarının kullanılmadığı koşullar altında ortaya koyduğu bu esnek çözüm, projenin sürdürülebilirliğinin önemli bir göstergesidir.

Final dış değerlendirme raporunun hazırlandığı sırada uluslararası fon kuruluşları, yerel babalık ağları (YBA) için kapasite oluşturma ve babaların toplumsal cinsiyet eşitliği ve KKYŞ’nin önlenmesine yönelik perspektiflerinin geliştirilmesi ile ilişkili üç yeni AÇEV projesini onaylamıştır.

4.5. ETKİ

Anneler, programdan sonra ev işlerinde eşit iş bölümü deneyimlemeye başladıklarını belirtmiştir. Annelere göre eşleri ev işlerinde inisiyatif almaya başlamıştır. Ayrıca BADEP’in babalarda eşleri dinleme, sabırlı olma ve çözüm odaklı düşünmeyi geliştirdiğini ve teşvik ettiği de anneler tarafından ifade edilmektedir. Anket örnekleminde yer alan, eşleri tarafından şiddete maruz bırakıldıklarını beyan etmiş olan annelerin yanıtları değerlendirildiğinde, hane içerisinde olumlu değişimlerin olduğu gözlemlenmektedir. Bulgulara göre BADEP eğitimlerinin ardından

kadınlara ve çocuklara yönelik fiziksel şiddet vakaları azalmıştır.

Çocukların babalarıyla ilgili değerlendirmeleri de olumludur. Çocuklar babalarının programa katılımının ardından ilişkilerinin geliştiğini, artık babalarıyla daha fazla sohbet etme, sorunlarını tartışma ve fikir alışverişinde bulunma fırsatı bulduklarını belirtmiştir. Öte yandan, çocukların babalarıyla olan ilişkileri hâlen anneleriyle olan ilişkileri kadar güçlü değildir, çünkü annelerine daha açık olmayı tercih eden çocuklar vardır.

4.6. BİLGİ ÜRETİMİ

Projenin amaçlarına ve çıktıklarına sadık bir eğitici ağına sahip olmak çok önemlidir. Program, toplumsal cinsiyet eşitliği, eşitlikçi ebeveynlik ve KKYS'nin önlenmesi konularına duyarlı bir grup eğiticiye sahiptir. Yenileme eğitimleri bu eğitici havuzunun mevcudiyetini sürdürmesini sağlamaktadır.

Proje etkilerinde gözlemlenen iyileşme, izleme değerlendirme (İD) çalışmasının ve ihtiyaç analizi süreçlerinin önemini göstermektedir. AÇEV ekibi, bu araştırma projelerinin sağladığı öngörülerini ciddiye almış ve bunlara yönelik olarak harekete geçmiştir. 2015 yılında yapılan final

değerlendirme çalışması ile ortaya konan tüm bulgular, öğrenilen dersler ve kilit öneriler dikkate alınmıştır.

Devlet gibi önemli bir paydaşı kaybetmek dezavantaj gibi görünse de, bu durum yerel paydaşlarla yeni ortaklıkların geliştirilmesi ve yerel ağların kurulması yoluyla bir avantaja dönüştürülmüştür.

Hedef kitlenin belirlenmesinde babaların çocuk sayısı ve gelir ve eğitim düzeyleri temel değişkenleri oluşturmuştur. Projenin geleceği için bu bulgular göz önünde bulundurulmalıdır.

4.7. TOPLUMSAL CİNSİYET EŞİTLİĞİ VE İNSAN HAKLARI

Beş ilde belediyeler, özel okullar, kreşler ve özel sektör çalışanları ile yapılan görüşmelerde, erkeklerin toplumsal cinsiyet eşitliği ve aile içi şiddetin önlenmesindeki rolleri ile ilgili konularda olumlu geri bildirimler yapılmıştır.

Projenin en dezavantajlı gruplar üzerindeki etkisini anlamak için, şiddete maruz kaldıklarını belirten kadınlar üzerinde durulmuştur. Anket örnekleminde yer alan, eşleri tarafından şiddete maruz bırakıldıklarını beyan etmiş olan annelerin yanıtları değerlendirildiğinde, hane içerisinde

olumlu değişimlerin olduğu gözlemlenmektedir.

Çocuklar ise evlerinde toplumsal cinsiyet açısından çok daha eşitlikçi bir atmosferi deneyimlemiştir. Çocuklar, ev işlerinin büyük bir bölümünü annelerinin yaptığını ve babalarının da onlara yardımcı olduğunu, ancak programdan sonra babalarının daha aktif hâle geldiğini belirtmiştir. Ayrıca bazı çocuklar program öncesinde babalarının ev işi yaparak annelerine yardım ettiğini söylemiştir.

5

ENGELLER VE ÖNERİLER

Bu bölümde, UNTF tarafından fonlanan “Eşitlik için Babalar da Burada” projesinden öğrenilen derslere dayanarak, AÇEV’in yeni geliştirilen projelerini de dikkate alan olası engeller ve öneriler sunulacaktır.

1. PAYDAŞLARLA GÜÇLÜ İLİŞKİLER KURMAK

Türkiye’nin güncel siyasi iklimi ve Türkiye toplumunda gözlemlenen kutuplaşma dikkate alındığında, projenin yenilenmesi ve paydaşlarla olan ilişkilerinin güçlendirilmesi gerektiği anlaşılmaktadır. Belediyeler, diğer yerel idareler ve özel sektör kuruluşları, farklı toplumsal gruplardan daha fazla katılımcıya erişimde büyük öneme sahiptir.

 # Tüm yerel paydaşlar ve MEB ile protokolün sona ermesi göz önüne alındığında, özel sektörün eğitimlerin odaklanması gereken alanlardan biri olduğu görülmektedir.

Özel sektör ile eğitimler düzenlemenin pek çok avantajı olsa da, bazı dezavantajları da vardır. İzleme ve değerlendirme çalışması çok daha kolay yürütülebilir; işverenler eğitimleri finansal olarak da destekleyebilir; siyasi bağlamdan bağımsız bir eğitim ortamı kurulabilir ve eğitimleri iş yerlerinde düzenlemek, katılımcıların uzun çalışma saatleri kaynaklı devamsızlıklarını önleyebilir. Arçelik fabrikasında düzenlenen BADEP eğitimleri başarılı bir örnektir. Bununla birlikte, BADEP eğitiminin içeriğini göz önünde bulundurduğunda, bu eğitimin özel sektörde düzenlenmesinin dezavantajı, programın bu kanal üzerinden sosyoekonomik durumu daha yüksek olan babalara ulaşmasıdır. Arçelik deneyiminde, grubun hem gelir hem de eğitim düzeyinin yüksek olduğu görülmüştür. Eğitimlerin özel sektör kuruluşlarında düzenlenmesi durumunda katılımcıların sosyoekonomik düzeylerinin çeşitliliğinin sağlanması önerilmektedir.

Bu açıdan proje, emek yoğun sektörlerle, özellikle küçük ve orta ölçekli işletmelerle

iş birliğine odaklanabilir. Ayrıca, BADEP’in mavi yakalı çalışanları kapsayacak şekilde uygulanması programın etkisini artıracaktır. İlgili babalık ve toplumsal cinsiyet eşitliği çerçevesi, erkekleri erken yaşta zorunlu evlilikler hakkında konuşurmak için mükemmel bir fırsat olabilir.

BADEP’in bir dizi panik alanı bulunmaktadır¹⁶. Bunlardan ilki farklı dünya görüşlerine sahip insanları bir sınıfta toplama zorluğudur. İkincisi, toplumsal cinsiyet eşitliği fikrinin bazı geleneksel toplumlarda gerginlik yaratmasıdır. Üçüncü bir konu da toksik erkekliktir. Bu panik alanlarından çıkmak için, AÇEV’in, toplumun farklı kesimlerini temsil eden farklı baba grupları için kapsamlı bir araç seti ve yenilikçi gayri resmi eğitim teknikleri geliştirmesi gerekmektedir. Ayrıca, ekibin bu hedef grupların özel ihtiyaçlarını ele alan farklı söylemler üretmesine ihtiyaç vardır.

BADEP, programın içeriğini birlikte geliştirmek üzere yeni kurulan feminist Müslüman kadın dernekleri gibi yeni paydaşlarla köprüler kurabilir. Bu yeni kadın hareketi, İslam’ın kadınlara yönelik ayrımcı yorumlarıyla mücadele etmeyi ve kadınları güçlendiren tartışmaların ve bakış açılarının sesini yükseltmeyi amaçlamaktadır. İnsanların baskın normlar nedeniyle kadın hakları ve toplumsal cinsiyet eşitliği tartışmalarına uzak durduğu toplumlarda Müslüman Feminist bir örgütün yardımıyla bir söylem üretmek daha samimi ve ikna edici olacaktır.

Görüşmelerde, eğitim içeriğinin bazı bölümlerinin bazı topluluklar üzerinde olumsuz etkileri olabileceği görülmüştür. Muhafazakâr Müslüman katılımcılar, özellikle de bu gruptaki mavi yakalı işçiler, Kur’an’a referans vererek programdaki bilgilerle ilgili bazı argümanlar ortaya koyabilmektedir. Eğitimcilerin deneyimleri,

¹⁶ Panik alanı, stres alanı veya kırmızı alan olarak da bilinir. Risk alırken, öğrenmenin çok ötesine geçerseniz, panik alanına girersiniz. Öğrenme alanı modelinin detayları için: <http://www.thempra.org.uk/social-pedagogy/key-concepts-in-social-pedagogy/the-learning-zone-model/>

çoğunlukla böyle yorumlara nasıl cevap vereceklerini bilmediklerini göstermektedir.

“[Programa] epeyce bir ara verdiğim için, bu aradaki değişimi daha net görüyorum. Çünkü ilk babalarımda, 2008-2009 yılında girdiğim gruplarda şöyle bir şeyle karşılaşmıştım. ‘Yani, bunlar yine laik kesimin kurduğu bir şey bir yapı ve bizim değerlerimizi değiştirmeye yönelik bir çaba gösteriyorlar,’ demişlerdi. Hani o zaman böyle bir şey vardı, ne denir, böyle bir politik ortam da vardı sanki ülkedeki gibi. O zamanki babalarımın aklımda kalan yani ‘bizim muhafazakârlıklarımızla çok da uğraşmayın hocam’ demeleriydi. Hatta şöyle bir şey hatırlıyorum on yıl önceki gruplarımdan birinde: Benim grubuma geldiler, daha sonra dediler ki ‘hocam biz işte’ - bilmiyorum hangi televizyonu ya Samanyolu TV gibi bir şey bilmiyorum - ‘o çizgide bir başka baba eğitimi var. Biz karar verdik, oraya gideceğiz.’ Değerlerine daha uygun diye oraya giden babalar hatırlıyorum. Ama şimdiki babalarda, bu meseleye böyle hiç yaklaşmayan, aksine çok ciddi değişen bir baba profili ile karşılaştığımı düşünüyorum.” Eğitimciler Odak Grubu, İstanbul (K2-1)

Öte yandan, yerel makamlarla güçlü bir ilişki kurmak, BADEP’in ve yerel ağların amacını doğru şekilde açıklamak açısından çok önemlidir. Türkiye’deki güncel siyasi durum göz önüne alındığında bu, AÇEV’in herhangi bir siyasi angajmandan bağımsız olarak tüm Türkiye toplumu için çalıştığını anlatmak için, dış iletişim stratejisinin hayati bir parçası hâline gelmelidir. Belediyelerle olan iş birlikleri siyasi parti ayırt etmeksizin eşit olarak kurulmalı ve bu tarafsız tutum kamu kurumları ve yerel idarelere (kaymakamlıklar, emniyet müdürlükleri, bakanlıkların yerel örgütlenmeleri vb.) açıkça anlatılmalıdır.

Son olarak, programın hedef grupları, mülteciler ve engelli ebeveynler gibi diğer dezavantajlı grupları içerecek şekilde çeşitlendirilebilir. Türkiye’deki Suriyeli mülteci kadınlar, Güneydoğu Avrupa

odaklı bir düşünce kuruluşu olan OBC Transeuropa’ya göre şiddet, istismar ve marjinalleştirme ile karşı karşıyadır. OBC Transeuropa, Suriyeli mülteci kadınların korunma ve yasal destek hizmetlerine erişim hakları konusunda yeterince bilgi sahibi olmadıklarını ve her dört kişiden üçünün şiddet ya da taciz durumlarında nasıl yardım arayacaklarını bilmediğini vurgulayan Haziran 2018 tarihli Birleşmiş Milletler raporuna dikkat çekmektedir. Farklı dezavantajlı gruplara ulaşmak için Türkiye’de faaliyet gösteren Suriyeli kadın dernekleri gibi paydaşların ve engelliler için ise engelli derneklerinin sürece dâhil edilmesi önerilmektedir.

2. BİR BİRLİKTE YARATMA MODELİNİN GELİŞTİRİLMESİ

Programın benimsediği yaklaşım hâlen öğrenci-öğretmen, ast-üst ilişkisini gerektiren bir niteliğe sahiptir. Bu tür bir ilişkinin olumsuz etkilerini azaltmak için bir birlikte yaratma modeli önerilmektedir.

Birlikte yaratma, tüm tarafların değerli gördüğü bir sonucu ortaklaşa üretmek üzere farklı tarafları (örneğin bir şirket ve bir grup müşteri) bir araya getiren bir yönetim girişimi veya bir ekonomi stratejisi biçimidir. Doğrudan müşterilerin veya ürünün kullanıcısı olmayan izleyicilerin fikirlerinden bir harman yapılmasını ve böylelikle kuruluş için yeni fikirlerin ortaya çıkmasını sağlamaktadır. 2000’lerin sonunda popüler olan bu kavram, yakın zamanda STK’ların da etkilerini artırmak için faydalandıkları bir yaklaşım hâline gelmiştir. BADEP programının yardımıyla AÇEV, aynı konuyla ilgili farklı paydaşları bir araya toplamayı başarmıştır.

Ayrıca, pilot illerde kurulan yerel ağlar sayesinde BADEP, bir taban hareketine dönüşmüştür. Bu aşamada BADEP’in bir sonraki adımı için en etkili eylem, bu yerel ağların güçlendirilmesi ile ilgili olmalıdır. AÇEV şimdiden yerel ağların kapasite gelişimi

için Avrupa Birliğinin finansal desteği ile yeni bir proje üzerinde çalışmaya başlamıştır.

Tasarımına ve içerik üretim süreçlerine faydalanıcıların, eğiticilerin ve BADEP mezunlarının fikirlerinin dâhil edilmesini gerektiren yeni, katılımcı bir model programın etkisini artırabilir. Ayrıca bu yeni katılımcı modelin, üyeleri yerel ağlardan ve kıdemli eğiticilerden seçilecek bir danışma kurulunu ve gönüllüleri de içermesi önerilmektedir. Sonuç olarak böyle bir modelin tasarlanması, toplulukları harekete geçirme ve kamu politikalarını etkileme gücüne sahip, genel olarak daha güçlü bir sivil toplumun yaratılmasına katkıda bulunacaktır.

3. DENEYİM VE BİLGİNİN ÜRETİLMESİ VE BELGELENMESİ

Baba Destek Programı sayesinde AÇEV değerli bilgiler ve iyi bir deneyim edinmiştir. Bu bilgi ve deneyimin diğer sivil toplum kuruluşları ve bu alanda çalışan yerel ağlar için erişilebilir ve aktarılabilir hâle getirilmesi programın etkisini artıracaktır.

 # Bilgi ve deneyimin dijital hâle getirilmesi, bu genişleme sürecinde önemli bir rol oynayacaktır. Materyallere kolay erişimin sağlanması için çevrim içi platformlar oluşturulabilir.

“Bence online’a geçmesi lazım onların. Belki hani daha düzenli, iki haftada bir büyük bir online buluşma yapılabilir. Online eğitim açılabilir, buna katılan baba deneyimini paylaşabilir. Erişilebilir ve sürdürülebilir olması için aslında illa yüz yüze buluşmaya gerek yok bence. Hani bence bu projenin daha online hâle gelmesi projeyi güçlendirir.” - Ulusal Paydaş, İstanbul (U1)

Ayrıca, katılımcı babalar da programın sürdürülebilirliği için önemli aktörler hâline gelebilir. Programın genişletilmesi nesiller arası aktarım yoluyla da mümkün olabilir. Projenin sürdürülebilirliğinin sağlanması için babalara eğitici eğitimlerinin verilmesi ve yeni nesillere

yönelik eğitimler gibi öneriler getirilmektedir.

“Benim gördüğüm, [programın] sürdürülebilir olması için katılan babaların da eğitim vermesi, hani belki bu eğitimlerin bir ikinci seviyeye çıkması gerekiyor. Belki ileride babası programa katılan çocukların katılması gibi daha böyle interjenerasyonel bir şeyler olabilir.” - Ulusal Paydaş, İstanbul (U1)

Programa katılan babaların etkileşimde kalmalarını ve programla ilişkilerini koparmamalarını sağlamak için çeşitli topluluk oluşturma araçlarının kullanılması önerilmektedir. Çevrim içi ve yüz yüze topluluk oluşturma araçları programın etkisini artırabilir. Yerel ağların sürdürülebilirliğini güvence altına alacak karar alma mekanizmalarının güçlendirilmesi için yöntemler tasarlanmalıdır. Ayrıca babaların yeniden bir araya gelme ve diğer BADEP katılımcılarıyla buluşmalarını sağlamak üzere ‘meşru kancalar’ üretmek, ilgilerini canlı tutmaya yardımcı olacaktır.

 # Şiddet içermeyen ebeveynlik, sosyokrazi ve derin demokrasi eğitimleri ve deneyim-bilgi paylaşımı toplantıları yoluyla babaların tartışabilecekleri, deneyim paylaşabilecekleri ve yeni yöntemler öğrenebilecekleri ortamların yaratılması.

Bu, aynı zamanda babaların ebeveynlik becerilerini güçlendirmelerine ve yerel ağları için daha etkin iletişim becerileri kazanmalarına yardımcı olacaktır. Bu platformlar ayrıca yerel liderler ve gönüllülerin örgütlenme ve savunuculuk kapasitesinin geliştirilmesini de desteklemektedir.

Programa katılmış ancak sonradan yarım bırakmış babalar ve hiç katılım göstermeyen babalar üzerine bir araştırma yürütülmesi de düşünülebilir.

Devamlılığı artırmak için programdan ayrılmaların en yüksek olduğu üçüncü hafta oturumu, babaları grup dinamiğine dâhil edecek bir biçimde, örneğin bir sosyalleşme etkinliği içerecek şekilde tasarlanabilir.

4. ‘YAŞAM BOYU ÖĞRENEREN EBEVEYN’ KAVRAMININ OLUŞTURULMASI

Dış değerlendirme araştırması babaların eğitimi tamamlamalarının ardından aldıkları sertifikayı yanlış yorumladıklarını göstermiştir. BADEP, ‘farklı erkeklik ve babalık hâllerinin mümkün olduğu’ algısını yaratmayı amaçlayan ve babalara bir yol haritası sunan bir program olmalıdır. Günümüzde eğitim ve öğrenime yönelik yaklaşımlar hızla değişmektedir. Yaşam boyu öğrenme kavramı giderek eğitimin temelini oluşturmaya başlamıştır. Bir sertifika sahibi olmakla her şeyi bilmeyi birbirine eşit gören düşünce, öğrenmeyi süreklilik arz eden bir yolculuk olarak değerlendiren bir yaklaşıma dönüşmelidir.

Çevre STK’ları dünyasından alınması gereken bir yaklaşım şudur: bazı ekolojik hareket grupları insanların rekabet etmesine izin vermemektedir. “Kim daha ekoloji dostu?” tartışması insanlar arasında bir rekabet yaratarak dayanışmaya engel olabilir ve bunun yerine yargılayıcı tartışmaları gündeme getirebilir. Bu tür bir mantık, ekolojistlerin nihai amaçlarından uzaklaşmasına neden olmaktadır. Amaç kimin daha yeşil olacağı ile ilgili değildir. Aksine, sorulması gereken soru şudur: “Kişi elindeki imkânlarla kendisi ve gezegeni için ne yapabilir?” Ekoloji alanında katılımcıların kendi ayak izlerini ve kendi ilerlemelerini ölçmelerini sağlayan bazı araçlar kullanılmaktadır. Örneğin, kendilerini test edebilecekleri bir dönüşüm kılavuzu mevcuttur. Katılımcı babalar için de babalık ve erkeklik konularına odaklanan benzer bir basit rehber hazırlanabilir.

 # Eğitimin tamamlanmasının ardından babalara içeriğinde bir “erkeklik ayak izi testi” yer alan ve babaların babalıklarını ve eğitim içeriğini kendi başlarına sorgulamalarını ve tartışmalarını sağlayan bir rehber kitap verilebilir.

Bu araç aynı zamanda uzmanlarla babaları bir araya getiren ve erkeklikler, toplumsal cinsiyet eşitliği ve şiddetin önlenmesi üzerine tartışmaların yapılabileceği atölye çalışmalarısıyla da desteklenebilir. Bu faaliyetler ilgili babalık rol modellerinin görünürlüğünün artmasına ve erkeklerin ilgili babalık savunuculuğu kapasitelerinin oluşmasına da fayda sağlayacaktır.

Babalar ilgili babalığı savunurken geleneksel erkek rollerinin yeniden üretiminden kaçınmak zorundadır. Aksi takdirde, toksik erkekliği yeniden üretme riski söz konusu olur.

“Bence [yerel ağlar] bir başlangıç olabilir. Bununla uğraşan babalar da daha çok orta sınıf, alt sınıf erkekler hani kökten değişimi arzulayan bir çalışma yapacaklarını ben çok düşünmüyorum. Daha geleneksel bir yapıları var. Bu geleneksel yapı içerisinde bir şeye dönüşmeye çalışıyorlar. Bence bu da çok önemli.” Ulusal Paydaş, İzmir (U2)

5. ‘KAPI TUTUCULAR’ İLE MÜCADELE ETMEK

Kadınların ev dışında çalışmaya başlamaları ile birlikte, çocuk bakım sorumluluklarının daha yaşlı aile üyelerinin omuzlarına bindiği görülmektedir. Büyük anneler, çocuğun gelişiminde önemli bir rol oynamaktadır. Babanın ve annenin çocuğun eğitimi üzerindeki etkisini sürdürmek için yaşlı aile üyelerinin de benzer şekilde davranmalarını sağlayacak bir eğitim görmesi gerekmektedir.

 # Bu nedenle, eğer BADEP katılımcısı babaların çocuklarına büyük anneler-babalar bakıyorsa, anne oturumlarına benzer şekilde bu aile üyeleri için de programa ek oturumlar dâhil edilebilir.

Ayrıca, çocukların yer aldığı bütün ortamlarda toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması için anneler, büyük anne ve

büyük babalar ve anaokulu öğretmenleri için iletişim rehberleri hazırlanabilir. Buna ek olarak BADEP programını alan babalar ve ADP'ye katılan anneler, büyük anne / büyük babaların kapı tutuculuk davranışlarıyla nasıl başa çıkılacağı ve çocuk yetiştirme konusunda nasıl fikir birliğine varılacağı konusunda bilgilendirilebilir.

 # BADEP eğitimcilerine farkındalık yaratmak ve toplumsal cinsiyet rolleri ve toplumsal cinsiyet eşitliği konularındaki tutum ve davranışları değiştirmek üzerine eğitim verilebilir.

Dış değerlendirme araştırmasında, BADEP programına katılan babaların eşlerinin %12,8'si en az bir tür şiddete maruz kaldıklarını belirtmiştir.

 # Anne oturumlarına katılan bu anneleri tespit etmek ve güçlenme programları ile desteklenmelerini sağlamak için yerel ağlarla güçlü bağları olan bir kadın örgütü ile iş birliği yapılması önerilmektedir.

6

EKLER

- Ek A: Endeks Özeti
- Ek B: Yönteme İlişkin Ek Belgeler
- Ek C: Anket Soru Formları
- Ek D: Derinlemesine Görüşme Materyalleri
- Ek E: Odak Grup Yönergeleri
- Ek F: Faydalanıcı Veri Föyü

EK A: ENDEKS ÖZETİ

Ankete katılan babalardan aşağıda yer alan ifadeler ne düzeyde katıldıklarını puanlamaları istenmiştir. Bu ifadeler verilen katılım düzeyi puanları daha sonra endeks oluşturmak için kullanılmıştır. Endekslerde yer alan ifadeler ve bu ifadelerle yönelik proje hedeflerine istinaden beklenen katılım düzeyi yönü (pozitif -negatif) aşağıdaki tabloda paylaşılmaktadır. Katılımcılardan endekste yer alan her

bir ifadeye 1'in hiç katılmıyorum, 5'in tamamen katılıyorum anlamına geldiği 1-5 arası bir skalada puan vermesi istenmiştir. Endekslerde yer alan maddelerin skorları, negatif ifadelerin yönü düzeltildikten sonra toplanarak toplam endeks skorları oluşturulmuştur. Bu kapsamda negatif ifadeler verilen düşük katılım skorları aynı Likert ölçekte daha yüksek puana tekabül edecek şekilde düzeltilmiştir (Örneğin, negatif ifadeler katılmama durumuna işaret eden 2, yeni endekste 4 puan almıştır.)

Endeks Adı	İfadeler	Yön
Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Endeksi	Çocukların bakımıyla ilgilenmek önce kadının işidir.	Pozitif
	Bir ailenin gelirini erkek sağlamalıdır.	Negatif
	Çalışan bir kadın çocuklarına yeterince zaman ayıramayabilir.	Negatif
	Erkek her zaman evin reisi olmalıdır.	Negatif
	Çamaşır, temizlik gibi ev işlerini erkekler de yapmalıdır.	Pozitif
İlgili Babalık Endeksi	BADEP eğitimi ebeveynlik sorumluluklarımın farkına varmamı sağladı.	Pozitif
	BADEP eğitimi çocuğumla oyun oynayarak nitelikli zaman geçirmemi sağladı	Pozitif
	BADEP eğitimi çocuğumla daha önce konuşmadığım konuları (mesela cinsellik, vb.) konuşabilmemi sağladı.	Pozitif
	Çocuğun beslenmesinden anneler kadar babalar da sorumlu olmalıdır	Pozitif
	Çocukların bakımıyla ilgilenmek öncelikle kadının işidir.	Negatif
Şiddet Önleme Endeksi	Çocuğumun bakımında sorumluluk üstlenirim (yemek yedirme, yıkama, giydirme, uyutma, okula hazırlama vb. gibi)	Pozitif
	BADEP eğitimi öfkelendiğim zaman öfkemi yönetebilmemi kolaylaştırdı	Pozitif
	Komşumuzun kocası tarafında an şiddete maruz kaldığını düşünürsem polise haber veririm.	Pozitif
	Çocuğa bir tokat atmak şiddet sayılmaz.	Negatif
	Öfkelendiğimde çocuklarıma bağırma engel olamam.	Negatif
	Çocuklar laftan anlamadıklarında kulakları çekilebilir.	Negatif
	Çocukları disipline etmek için bazen fiziksel cezalar verilebilir.	Negatif
Çocuğuma kızsam bile ona bağırma	Pozitif	
Kadına ve çocuğa yönelik şiddet yasalara göre bir hak ihlâlidir.	Pozitif	

EK B. YÖNTEME İLİŞKİN EK BELGELER

Görüşme Bilgi Onay Formu

Sayfa 1 - Bireysel katılımcı / paydaş tarafından saklanacak

Belge amacı

Bu izin formunun amacı, görüşmeyi kabul eden kişiye açık bilgi vermektir. Böylece katılımcılar kişisel görüşlerin kullanımı hakkında bilgi sahibi olarak katılım konusunda bilinçli bir karar verebilirler.

Türkiye’de veri koruma ve gizlilik yasalarına uygun olarak ADHOC Araştırma, bilgilerin kişinin izni olmadan kullanılmasına izin vermeyecektir.

Onay hakkında

Onay, izin veren kişi tarafından belirtilmedikçe, zaman sınırı olmadan devam eder. Bilgi onayı görüşme esnasında ya da görüşme bitiminde değiştirilebilir, Bu izin formu görüşmelerden önce tamamlanmalı ve ardından görüşmeler yapılmalıdır.

Geribildirim ve takip

ADHOC’a görüşmeler veya proje hakkında herhangi bir zamanda geribildirim vermek isterseniz, lütfen bunu yazılı olarak iletiniz: atalay@adhoc.com.tr.

Görüşme Bilgi Onay Formu

Sayfa 2 - ADHOC tarafından tutulacak

Onay bilgileri:	
18 yaşından büyükler tarafından tamamlanmak üzere: ADHOC Araştırma'nın benim hakkımda bilgi toplamasına ve bu bilgileri proje amaçları doğrultusunda anonim olarak kullanmalarına izin veriyorum.	
Çocuk veya gençler 18 yaşın altındaysa ebeveyn / veli tarafından doldurulacaktır: ADHOC'un çocuğumla ilgili bilgileri toplamasını ve anonim olarak kullanmasını kabul ediyorum.	
Kişinin imzası:	
Kişinin yaşı:	
Kişinin adını yazınız:	
Tarih:	
Ebeveyn / veli imzası:	
Ebeveyn / veli adını yazınız:	
Tarih:	

EK C. ANKET SORU FORMLARI

Baba Anketi

AÇEV BABA DESTEK PROGRAMI KATILIMCI SORU FORMU

Merhaba, ismim ....

Baba Destek Programı'nın etkilerinin araştırılması için AÇEV adına, ADHOC Araştırma olarak bir anket çalışması gerçekleştirmekteyiz.

Anketteki soruların yanlış ya da doğru cevabı olmayıp, yalnızca Baba Destek Programı'nın odaklandığı konular çerçevesindeki yaklaşımlarınızı öğrenmeyi amaçlıyoruz. Bu nedenle sorulara vereceğiniz cevaplarda kendi yaşamınıza ve fikirlerinize en yakın seçenekleri söylemenizi rica ediyoruz. Bu araştırmaya katılmak tamamen isteğe bağlıdır; gönüllülük esasına dayanır. Katıldığınız takdirde çalışmanın herhangi bir aşamasında çekilebilirsiniz. Bu ankete vereceğiniz yanıtlar, anonim olarak saklanacak ve sizi tanımlayacak bilgilerle ilişkili olmadan araştırmacılar tarafından Baba Destek Programı'nı daha iyi hâle getirmek amacıyla değerlendirilecektir. Ankete katılım için isminizi vermeniz gerekmemektedir.

Anket yaklaşık 15 dakika sürecektir.

Ankete katılımınız için onayınızı istiyoruz.

Tarih:

Görüşmeci:

Anket Id:

A. BADEP Eğitim Bilgileri

1. Anketin yapıldığı İl:
{1} Bursa
{2} Eskişehir
{3} İstanbul
{4} İzmir
{5} Samsun
2. AÇEV etkinliklerinden BADEP Eğitimlerine katıldınız mı?
{1} Evet
{2} Hayır (Anketi sonlandırın.)
3. BADEP Eğitim programına ilk hangi yıl katıldınız? _____
4. BADEP Eğitim programının hangi dönemine katıldınız? (ANKETÖR NOTU: KATILDIĞINIZDA HANGİ AYDI? DİYE SORUP UYGUN OLAN ŞIKKI İŞARETLEYİNİZ)
{1} Bahar dönemi (Şubat- Haziran)
{2} Güz dönemi (Eylül- Ocak)
5. BADEP Eğitim Programı boyunca katılmadığınız oturumlar oldu mu? (Devam oturumları hariç)
{1} Evet
{2} Hayır
6. Katıldığınız BADEP eğitimi hangi kurum işbirliği ile gerçekleşti? {ANKETÖR NOTU: KURUM ADINI ÖĞRENİP İLGİLİ SEÇENEĞİ İŞARETLEYİN. EMİN DEĞİLSENİZ DİĞER SEÇENEĞİNE AÇIK UÇLU OLARAK YANITI YAZINIZ.}

- {1} Belediye / Halk Eğitim Merkezi (Belediyelere bağlı kurumlar, yaşam boyu eğitim merkezi, sosyal hizmet merkezleri, vb.)
{2} Eğitim Kurumu (MEB'e bağlı kurumlar, Okullar, Anaokulu, Rehberlik Araştırma Merkezi-RAM, vb.)
{3} Özel Sektör (Kurumsal Firma, İş yeri, Fabrika, AVM, vb.)
{4} Sivil Toplum (Dernekler, Meslek odaları, Vakıf, AÇEV Merkezi, MEK, vb.)
{5} Site (Toplu konutlar, sanayi siteleri vb.)
{6} Diğer (Lütfen belirtiniz): _____

7. Katıldığınız gruba BADEP eğitimini veren eğitimcinin adı nedir?
_____

8. BADEP Devam Oturumlarına katıldınız mı?

- {1} Evet
{2} Hayır

9. (DEVAM OTURUMUNA KATILANLARA SORULACAK) BADEP Devam oturumuna hangi yıl katıldınız? _____

10. Kaç devam oturumuna katıldınız?

- {1} 1 oturum
{2} 2 oturum
{3} 3 oturum

B. Demografik Bilgiler

1. Doğum yılınız nedir? _____

2. Çalışma durumunuz nedir?

- {1} Emekliyim
{2} Gelir getiren bir işim yok, çalışmıyorum
{3} Ücretli, maaşlı çalışıyorum
{4} Kendi hesabıma çalışıyorum / serbest meslek erbabıyım / nitelikli uzmanım
{5} Diğer (Lütfen belirtiniz): _____

3. Mesleğiniz nedir? [LÜTFEN SÖYLENDİĞİ ŞEKLİYLE AYRINTILI OLARAK YAZINIZ.]

4. Son mezun olduğunuz okul nedir?

- {1} Okuryazar değil
{2} Yalnızca okuryazar
{3} İlkokul
{4} Ortaokul
{5} Lise
{6} Meslek Lisesi
{7} İmam Hatip Lisesi
{8} Açık Öğretim (Lisans)
{9} Lisans
{10} Lisansüstü (Yüksek lisans, Doktora, vb.)
{11} Diğer (Lütfen belirtiniz): _____

5. Kaç kız çocuğunuz var? _____ {YOKSA 0 YAZINIZ.}
 6. Kaç oğlan çocuğunuz var? _____ {YOKSA 0 YAZINIZ.}
 7. Çocuklarınızın cinsiyetini ve yaşını belirtebilir misiniz?

	Cinsiyeti	Yaşı
1. Çocuk	{1} Kız {2} Oğlan	
2. Çocuk	{1} Kız {2} Oğlan	
3. Çocuk	{1} Kız {2} Oğlan	
4. Çocuk	{1} Kız {2} Oğlan	
5. Çocuk	{1} Kız {2} Oğlan	
6. Çocuk	{1} Kız {2} Oğlan	
7. Çocuk	{1} Kız {2} Oğlan	
8. Çocuk	{1} Kız {2} Oğlan	
9. Diğer	AÇIK UÇLU OLARAK YAZINIZ	

8. Medeni durumunuz nedir?

{1} Evliyim
 {2} Boşandım
 {3} Eşim vefat etti { 12. SORUYA GEÇİNİZ.}
 {4} Bekarım { 12. SORUYA GEÇİNİZ.}
 {5} Diğer {Lütfen Belirtiniz} : _____

9. Çocuğunuzun annesi gelir getiren bir işte çalışıyor mu?

{1} Evet
 {2} Hayır {11. SORUYA GEÇİNİZ.}

10. Çocuğunuzun annesinin mesleği nedir? {LÜTFEN AYRINTILI OLARAK YAZINIZ.}

11. Çocuğunuzun annesinin eğitim durumu nedir?

{1} Okuryazar değil
 {2} Yalnızca okuryazar
 {3} İlkokul
 {4} Ortaokul
 {5} Lise
 {6} Meslek Lisesi
 {7} İmam Hatip Lisesi
 {8} Açık Öğretim
 {9} Lisans
 {10} Lisansüstü

12. Hanenize giren toplam aylık gelir yaklaşık ne kadar?

- {1} 0-999 TL arası
- {2} 1000-1499 TL arası
- {3} 1500-1999 TL arası
- {4} 2000-2999 TL arası
- {5} 3000-3999 TL arası
- {6} 4000-4999 TL arası
- {7} 5000-5999 TL arası
- {8} 6000 TL ve üzeri

C. Algılar, Tutumlar, Davranışlar

1. Aşağıdaki ifadelere ne ölçüde katıldığınızı 1 hiç katılmıyorum, 3 ne katılıyorum ne katılmıyorum (kararsızım) ve 5 son derece katılıyorum olacak şekilde 1 ile 5 arasında puanlayabilir misiniz? {ROTASYON}

Eşim seyahat etmesini gerektiren bir işte çalışabilir.*	1	2	3	4	5
Çamaşır, temizlik gibi ev işlerini erkekler de yapmalıdır.*	1	2	3	4	5
Çocuğun beslenmesinden anneler kadar babalar da sorumlu olmalıdır*	1	2	3	4	5
Çocukların bakımıyla ilgilenmek öncelikle kadının işidir.*	1	2	3	4	5
Bir ailenin gelirini erkek sağlamalıdır.	1	2	3	4	5
Çalışan bir kadın çocuklarına yeterince zaman ayıramayabilir.	1	2	3	4	5
Erkek her zaman evin reisi olmalıdır.	1	2	3	4	5

*YADA karşılaştırmalı sorular

2. Aşağıdaki ifadelere ne ölçüde katıldığınızı 1 hiç katılmıyorum, 3 ne katılıyorum ne katılmıyorum (kararsızım) ve 5 son derece katılıyorum olacak şekilde 1 ile 5 arasında puanlayabilir misiniz? {ROTASYON}

Çocuğa temizlik alışkanlığını kazandırmak konusunda babalar anneler kadar etkili olamazlar.*	1	2	3	4	5
Çocuklar babadan biraz çekinmelidir.*	1	2	3	4	5
Çocukların bakımıyla ilgilenmek önce kadının işidir.	1	2	3	4	5
Erkekler de çamaşır bulaşık gibi ev işlerini yapmalıdır.	1	2	3	4	5
Çocuğuma onu sevdiğimi söylerim.*	1	2	3	4	5
Babayla konuşulmayacak konular vardır.*	1	2	3	4	5
Çocuğumun bakımında sorumluluk üstlenirim (yemek yedirme, yıkama, giydirme, uyutma, okula hazırlama vb. gibi)*	1	2	3	4	5

*YADA Karşılaştırmalı sorular

3. Aşağıdaki ifadelere ne ölçüde katıldığınızı 1 hiç katılmıyorum, 3 ne katılıyorum ne katılmıyorum (kararsızım) ve 5 son derece katılıyorum olacak şekilde 1 ile 5 arasında puanlayabilir misiniz? (ROTASYON)

Evlilik bir özel yaşam alanıdır ve bu ilişkide geçenler kimseyi ilgilendirmez.**	1	2	3	4	5
Kadınlara yönelik aile içi şiddete yalnızca düşük eğitilmiş, düşük gelirli ailelerde rastlanır.**	1	2	3	4	5
Komşumuzun kocası tarafından şiddete maruz kaldığını düşünürsem polise haber veririm.**	1	2	3	4	5
Çocuğa bir tokat atmak şiddet sayılmaz**	1	2	3	4	5
Kadına ve çocuğa yönelik şiddet yasalara göre bir hak ihlâlidir.**					
Şiddete maruz kalan bir çocuğun veya kadının korunması gerekiyorsa Alo 183'ü arayarak yardım isteyebiliriz.**	1	2	3	4	5
Öfkelendiğimde çocuklarıma bağırma engeli olamam.	1	2	3	4	5
Çocuklar laftan anlamadıklarında kulakları çekilebilir.	1	2	3	4	5
Aile içinde zaman zaman şiddetin haklı nedenleri olabilir.	1	2	3	4	5
Çocukları disipline etmek için bazen fiziksel cezalar verilebilir.	1	2	3	4	5
Eşim bir şey anlatırken ilgiyle dinlerim	1	2	3	4	5
Çocuğuma kızsam bile ona bağırma	1	2	3	4	5

**Anne anketi karşılaştırmalı sorular

4. Yine aynı ifadeleri düşünmenizi isteyeceğim. BADEP aşağıdaki konularda görüşünüzü değiştirdi mi?

Evlilik bir özel yaşam alanıdır ve bu ilişkide geçenler kimseyi ilgilendirmez.**	Yes	No
Kadınlara yönelik aile içi şiddete yalnızca düşük eğitilmiş, düşük gelirli ailelerde rastlanır.**	Yes	No
Komşumuzun kocası tarafından şiddete maruz kaldığını düşünürsem polise haber veririm.**	Yes	No
Çocuğa bir tokat atmak şiddet sayılmaz**	Yes	No
Çocuklar laftan anlamadıklarında kulakları çekilebilir.	Yes	No
Aile içinde zaman zaman şiddetin haklı nedenleri olabilir.	Yes	No
Çocukları disipline etmek için bazen fiziksel cezalar verilebilir.	Yes	No

5. Sizce şiddetin haklı görülebileceği durumlar var mıdır?

- {1} Evet
{2} Hayır

6. Şiddetin haklı gerekçeleri neler olabilir?

- {1} Gelenekler / Ahlaki nedenler
{2} Yaramazlık
{3} Kıskançlık
{4} Dini nedenler
{5} Disiplin
{6} Namus
{7} Aile değerleri
{8} Fikrim yok
{9} Diğer(Lütfen belirtiniz) _____

D. Kampanya ve Cinsiyet Rollerini

1. Aşağıdaki AÇEV kampanyalarından hangilerini duydunuz ve yaygınlaştırılmasına destek oldunuz (Kampanyadan bir başkasına söz etmek, broşür dağıtmak, afiş asmak, afiş asmak için birini ikna etmek, vb.)? Uygun seçeneği işaretler misiniz?

	Duymadım	Duydum, ama katılmadım	Duydum, katıldım
Babayım Kampanyası	1	2	3
İlk İş Babalık Kampanyası	1	2	3

2. {Sadece Kampanya Duyanlara Sorulacak} Kampanyadan sonra babaların ev işlerine katılımında çevrenizde destekleyici bir ortam oluştuğunu hissettiniz mi?

- {1} Evet
{2} Hayır

3. {Sadece Kampanya Duyanlara Sorulacak} Kampanyadan sonra babaların çocuk bakımı işlerine katılımında çevrenizde destekleyici bir ortam oluştuğunu hissettiniz mi?

- {1} Evet
{2} Hayır

E. BADEP Etki Değerlendirme

1. Baba Destek Programı'nın size aşağıdaki konularda ne kadar fayda sağladığını düşünüyorsunuz? 1 Hiç fayda sağlamadı, 5 Son derece fayda sağladı olacak şekilde puanlar mısınız? {ROTASYON}

Çocuğumla iletişimimi geliştirdi.	1	2	3	4	5
Eşimle iletişimimi geliştirdi.	1	2	3	4	5
Öfkelenişim zaman öfkemi yönetebilmemi kolaylaştırdı	1	2	3	4	5
Çocuğumla oyun oynayarak nitelikli zaman geçirmemi sağladı	1	2	3	4	5
Çocuğumla daha önce konuşmadığım konuları (mesela cinsellik, vb.) konuşabilmemi sağladı.	1	2	3	4	5
Ebeveynlik sorumluluklarımın farkına varmamı sağladı	1	2	3	4	5
Çocuğumun veli toplantılarına katılıyorum	1	2	3	4	5

2. Şimdi size bazı ev işlerini sayacağım. Bunlardan hangilerini BADEP eğitimlerinden sonra yapmaya başladınız? Hangilerini eğitimlerden önce de yaptığınız oluyordu? Hangilerini bugüne kadar hiç yapmadınız?

ROTASYON	BADEP'ten önce de yapıyordum	BADEP esnasında yaptım	BADEP'ten sonra da yapmaya devam ediyorum	Hiç Yapmadım
Yemek pişirme	1	2	3	4
Kahvaltı hazırlama	1	2	3	4
Yerleri silme	1	2	3	4
Market alışverişi	1	2	3	4
Tamir işleri	1	2	3	4
Balkona çamaşır asma	1	2	3	4
Ütü yapma	1	2	3	4
Perde asma	1	2	3	4
Çay demleme	1	2	3	4
Sofra toplama	1	2	3	4
Boya / badana işleri	1	2	3	4
Düğme dikme	1	2	3	4

3. Şimdi size bazı çocuk bakım ve yetiştirme işlerini sayacağım. Bunlardan hangilerini BADEP eğitimlerinden sonra yapmaya başladınız? Hangilerini eğitimlerden önce de yaptığınız oluyordu? Hangilerini bugüne kadar hiç yapmadınız?

ROTASYON	BADEP'ten önce de yapıyordum	BADEP esnasında yaptım	BADEP'ten sonra da yapmaya devam ediyorum	Hiç Yapmadım
Alt değiştirme	1	2	3	4
Uyutma	1	2	3	4
Parka götürme	1	2	3	4
Geceleri ağladığında kalkıp ilgilenme	1	2	3	4
Kız çocuğunuzu yıkama	1	2	3	4
Oğlan çocuğunuzu yıkama	1	2	3	4
Tuvalete tutma	1	2	3	4
Parkta biberonla mama yedirme	1	2	3	4
Mamasını / yemeğini hazırlama	1	2	3	4
Tek başınıza sokakta pusetle gezdirme	1	2	3	4
Birlikte bebeklerle oynama	1	2	3	4
Birlikte arabalarla oynama	1	2	3	4
Okula /kursa götürüp getirme	1	2	3	4
Kızınızın cinsellik ile ilgili sorularını cevaplama	1	2	3	4
Oğlunuzun cinsellik ile ilgili sorularını cevaplama	1	2	3	4
Okuldaki gösterisine gidip izleme	1	2	3	4

4. BADEP eğitimlerinde öğrendiğiniz bir aktiviteyi çocuğunuzla en son ne zaman gerçekleştirdiniz (oyun oynadınız, beraber zaman geçirdiniz, vb.)?
- {1} Son 2 gün içerisinde
 {2} 2-7 gün içerisinde
 {3} İki hafta içerisinde
 {4} 1 ay içerisinde
 {5} 1 aydan önce
 {6} 3 aydan önce
 {7} Hiç
5. Aşağıda sayacaklarım Baba Destek Programı'na hakkındaki görüşlerinizi ne kadar yansıtıyor? 1 Hiç katılıyorum, 5 son derece katılıyorum olacak şekilde puanlar mısınız? {ROTASYON}

BADEP'in babaları ilgili babalar hâline getirdiğini düşünüyorum.	1	2	3	4	5
BADEP'e katılan babaların sonrasında çocuklarıyla iyi iletişim kurabilen babalara dönüştüklerini düşünüyorum.	1	2	3	4	5
BADEP'e katılan babaların sonrasında evde ev işlerine katıldıklarını düşünüyorum.	1	2	3	4	5
BADEP'in erkekleri öfkelerini daha kolay kontrol etmeleri için desteklediğini düşünüyorum.	1	2	3	4	5

6. BADEP etkinliklerinde öğrendiklerinizi kendi hayatınızda ne kadar uygulayabildiniz? 1 Hiç uygulayamadım, 5 Çok sık uygulayabildim olacak şekilde puanlar mısınız?

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

7. BADEP etkinlikleri aile hayatınızda duyduğunuz ihtiyaçları ne ölçüde karşıladı? 1 Hiç karşılayamadı, 5 Oldukça iyi karşıladı olacak şekilde puanlar mısınız?

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

8. Bir erkek için BADEP eğitimi almış olmak sizce ne kadar önemli? 1 Hiç önemli değil, 5 son derece önemli olacak şekilde puanlar mısınız?

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

F. Savunuculuk

1. BADEP eğitimleri ve/ veya kampanyaya ilişkin bir haberi, içeriği, fotoğrafı sosyal mecrada (facebook, instagram, whatsapp, vb.) hiç paylaştınız mı?
- {1} Evet
 {2} Hayır
2. İlinizde, çevrenizde diğer babalarla BADEP eğitimleri haricinde iletişime geçtiğiniz ya da bir araya geldiğiniz oluyor mu?
- {1} Evet
 {2} Hayır
3. Çevrenizde BADEP'i anlattığınız, katıldığınız otumlardan bahsettiğiniz insanlar oldu mu?
- {1} Evet, Eğitimler hakkında konuştum
 {2} Evet, Kampanya hakkında konuştum
 {3} Evet, hem eğitimler hem kampanya hakkında konuştum
 {4} Hayır olmadı / hakkında konuşmadım (39. Soruya geçiniz)
4. Bugüne kadar yaklaşık kaç kişi ile BADEP hakkında konuşmuşsunuzdur? _____
5. BADEP hakkında neler anlattınız? Birkaç cümle ile ifade eder misiniz?

--

6. BADEP eğitimlerinde öğrendiğiniz herhangi bir bilgiyi hiç başka bir erkekle/babayla paylaştınız mı?
{1} Evet
{2} Hayır
7. Nasıl bir bilgi/ deneyim paylaştınız? Birkaç cümle ile ifade eder misiniz?
8. Çevrenizdeki erkeklerin ev içinde sorumluluk üstlenmeleri ve çocuk bakımına katılmaları için onları teşvik ediyor musunuz?
{1} Evet
{2} Hayır
9. Kadına karşı şiddetin önlenmesi ve toplumsal cinsiyet eşitliğinde erkeklere düşen sorumluluklar konusunda çevrenizdeki erkeklerle konuşuyor musunuz?
{1} Evet
{2} Hayır
10. Babalık konusunda faaliyet gösteren bir oluşum duydunuz mu?
{1} Evet
{2} Hayır (Filtre sorusuna geçiniz)
11. Duyduysanız Hangisi? [BİRDEN FAZLA SEÇENEK İŞARETLENEBİLİR.
{1} İlk İş Babalık Platformu (Samsun)
{2} Bergama İlgili Babalar Derneği (İzmir)
{3} İyi Babalar Platformu (İstanbul)
{4} Baba Destek Derneği (İstanbul, Bayrampaşa)
{5} Süper Babalar (Eskişehir)
{6} Örnek Babalar (İzmir)
{7} Diğer (Lütfen belirtiniz):_____

Bulduğunuz ili tekrar işaretleyiniz

- {1} Bursa {41. SORUYA GEÇİNİZ}
{2} Eskişehir {40. SORUYA GEÇİNİZ}
{3} İstanbul {40. SORUYA GEÇİNİZ}
{4} İzmir {40. SORUYA GEÇİNİZ}
{5} Samsun {40. SORUYA GEÇİNİZ}
12. İlinizde bulunan yerel babalık ağının etkinliklerine hiç katıldınız mı? (Etkinliğe gitmek, oluşum adına broşür dağıtmak, afiş asmak, vb.) [SAMSUN, ESKİŞEHİR, İZMİR VE İSTANBUL'DAKİ BABALARA SORULACAK]
{1} Evet {42. SORUYA GEÇİNİZ}
{2} Hayır {42. SORUYA GEÇİNİZ}
13. İlinizde, mahallenizde (vb.) babaların bir araya gelerek oluşturduğu bu tür oluşumlara (yoksa, eğer olsaydı) katılmayı düşünür müydünüz?
{1} Evet
{2} Hayır
14. Toplumsal cinsiyet eşitliğini teşvik etme ve cinsiyet temelli şiddetin önlenmesi hakkında çalışan bir platformda faaliyet göstermek ister miydiniz?
i. Evet
ii. Hayır

Anketimiz sona ermiştir. Katılımınız için teşekkür ederiz.

Anne Anketi

AÇEV Cinsiyet Eşitliği için Babalar da Burada Projesi
Baba Destek Programı
Anne Dış Değerlendirme Soru Formu

Merhaba, ismim ....

Baba Destek Programı'nın etkilerinin araştırılması için AÇEV adına, ADHOC Araştırma olarak bir anket çalışması gerçekleştirmekteyiz.

Anketteki soruların yanlış ya da doğru cevabı olmayıp, yalnızca Baba Destek Programı'nın odaklandığı konular çerçevesindeki yaklaşımlarınızı öğrenmeyi amaçlıyoruz. Bu nedenle sorulara vereceğiniz cevaplarda kendi yaşamınıza ve fikirlerinize en yakın seçenekleri söylemenizi rica ediyoruz. Bu araştırmaya katılmak tamamen isteğe bağlıdır; gönüllülük esasına dayanır. Katıldığınız takdirde çalışmanın herhangi bir aşamasında çekilebilirsiniz. Bu ankete vereceğiniz yanıtlar, anonim olarak saklanacak ve sizi tanımlayacak bilgilerle ilişkili olmadan araştırmacılar tarafından Baba Destek Programı'nı daha iyi hâle getirmek amacıyla değerlendirilecektir. Ankete katılım için isminizi vermeniz gerekmemektedir.

Anket yaklaşık 15 dakika sürecektir.

Ankete katılımınız için onayınızı istiyoruz.

Tarih:

Görüşmecisi:

Anket Id:

A.BADEP Eğitim Bilgileri

- Anketin yapıldığı İl:
{6} Bursa
{7} Eskişehir
{8} İstanbul
{9} İzmir
{10} Samsun
- AÇEV etkinliklerinden BADEP Eğitimlerinin anne oturumuna katıldınız mı?
{1} Evet
{2} Hayır (8. Soruya geçiniz)
- Anne oturumuna hangi yıl katıldınız? _____
- BADEP Eğitim programının hangi döneminde anne oturumuna katıldınız?
{1} Bahar dönemi {Şubat-Haziran arası}
{2} Güz dönemi {Eylül-Ocak arası}
- Anne oturumlarının kaçına katıldınız?
{1} 1
{2} 2
- Katıldığınız BADEP eğitimi hangi kurum işbirliği ile gerçekleşti? {ANKETÖR NOTU: KURUM ADINI ÖĞRENİP İLGİLİ SEÇENEĞİ İŞARETLEYİN. EMİN DEĞİLSENİZ DİĞER SEÇENEĞİNE AÇIK UÇLU OLARAK YANITI YAZINIZ.}.
{7} Belediye / Halk Eğitim Merkezi (Belediyelere bağlı kurumlar, yaşam boyu eğitim merkezi, sosyal hizmet merkezleri, vb.)
{8} Eğitim Kurumu (MEB'e bağlı kurumlar, Okullar, Anaokulu, Rehberlik Araştırma Merkezi-RAM, vb.)
{9} Özel Sektör (Kurumsal Firma, İş yeri, Fabrika, AVM, vb.)
{10} Sivil Toplum (Dernekler, Meslek odaları, Vakıf, AÇEV Merkezi, MEK,, vb.)
{11} Site (Toplu konutlar, sanayi siteleri vb.)
{12} Diğer (Lütfen belirtiniz): _____

7. Katıldığınız gruba BADEP eğitimini veren eğitimcinin adı nedir?

_____

B. Demografik Bilgiler

12. Doğum yılınız nedir? _____

13. Çalışma durumunuz nedir?

{6} Emekliyim

{7} Gelir getiren bir işim yok, çalışmıyorum

{8} Ücretli, maaşlı çalışıyorum

{9} Kendi hesabıma çalışıyorum / serbest meslek erbabıyım / nitelikli uzmanım

{10} Diğer (Lütfen belirtiniz): _____

14. Mesleğiniz nedir? {LÜTFEN SÖYLENDİĞİ ŞEKLİYLE AYRINTILI OLARAK YAZINIZ.}

15. Son mezun olduğunuz okul nedir?

{1} Okuryazar değil

{2} Yalnızca okuryazar

{3} İlkokul

{4} Ortaokul

{5} Lise

{6} Meslek Lisesi

{7} İmam Hatip Lisesi

{8} Açık Öğretim (Lisans)

{9} Lisans

{10} Lisansüstü (Yüksek lisans, Doktora, vb.)

{11} Diğer (Lütfen belirtiniz): _____

17. Kaç kız çocuğunuz var? _____ {YOKSA 0 YAZINIZ.}

18. Kaç oğlan çocuğunuz var? _____ {YOKSA 0 YAZINIZ.}

19. Çocuklarınızın cinsiyetini ve yaşını belirtebilir misiniz?

	Cinsiyeti	Yaşı
1. Çocuk	{1} Kız {2} Oğlan	
2. Çocuk	{1} Kız {2} Oğlan	
3. Çocuk	{1} Kız {2} Oğlan	
4. Çocuk	{1} Kız {2} Oğlan	
5. Çocuk	{1} Kız {2} Oğlan	
6. Çocuk	{1} Kız {2} Oğlan	
7. Çocuk	{1} Kız {2} Oğlan	
8. Çocuk	{1} Kız {2} Oğlan	
9. Diğer	AÇIK UÇLU OLARAK YAZINIZ	

20. Eşiniz gelir getiren bir işte çalışıyor mu?

- {1} Evet
{2} Hayır {11. SORUYA GEÇİNİZ.}

20. Eşinizin mesleği nedir? [LÜTFEN AYRINTILI OLARAK YAZINIZ.]

21. Eşinizin eğitim durumu nedir?

- {1} Okuryazar değil
{2} Yalnızca okuryazar
{3} İlkokul
{4} Ortaokul
{5} Lise
{6} Meslek Lisesi
{7} İmam Hatip Lisesi
{8} Açık Öğretim (Lisans)
{9} Lisans
{10} Lisansüstü (Yüksek lisans, doktora, vb.)

22. Hanenize giren toplam aylık gelir yaklaşık ne kadar?

- {1} 0-999 TL arası
{2} 1000-1499 TL arası
{3} 1500-1999 TL arası
{4} 2000-2999 TL arası
{5} 3000-3999 TL arası
{6} 4000-4999 TL arası
{7} 5000-5999 TL arası
{8} 6000 TL ve üzeri

C. Algılar, Tutumlar, Davranışlar

1. Aşağıdaki ifadelere ne ölçüde katıldığınızı 1 hiç katılmıyorum, 3 ne katılıyorum ne katılmıyorum (kararsızım) ve 5 son derece katılıyorum olacak şekilde 1 ile 5 arasında puanlayabilir misiniz? {ROTASYON}

Çocukların bakımıyla ilgilenmek kadın ve erkeğin ortak sorumluluğudur.*	1	2	3	4	5
Kadınlar akşamları kocalarından önce eve gelmelidir.*	1	2	3	4	5
Çocukların bakımıyla ilgilenmek daha çok kadının sorumluluğudur.*	1	2	3	4	5
Oğlan çocukları, yemek yapma, temizlik, sofraya toplama gibi işleri kız çocukları kadar yapmasa da olur.*	1	2	3	4	5

*YADA Karşılaştırmalı sorular

2. Aşağıdaki ifadelere ne ölçüde katıldığınızı 1 hiç katılmıyorum, 3 ne katılıyorum ne katılmıyorum (kararsızım) ve 5 son derece katılıyorum olacak şekilde 1 ile 5 arasında puanlayabilir misiniz? {ROTASYON}

Çocukların ödevlerini takip etmek daha çok annenin sorumluluğunda olmalıdır*	1	2	3	4	5
Evdeki ufak tefek şeyler için baba rahatsız edilmemelidir*	1	2	3	4	5
Çocuklar laftan anlamadıklarında kulakları çekilebilir*	1	2	3	4	5
Çocuğumun/çocuklarımin babadan biraz çekinmesi gerekir.*	1	2	3	4	5
Kız çocukları cinsellik hakkında sadece anneleriyle konuşmalıdır.*	1	2	3	4	5

*YADA Karşılaştırmalı sorular

3. Aşağıdaki ifadelere ne ölçüde katıldığınızı 1 hiç katılmıyorum, 3 ne katılıyorum ne katılmıyorum (kararsızım) ve 5 son derece katılıyorum olacak şekilde 1 ile 5 arasında puanlayabilir misiniz? (ROTASYON)

Kadınlar eşlerini kıskandıracak hareketler yaptıklarında kocaları öfkelenmekte haklıdır.*	1	2	3	4	5
Kadınlar elde ettikleri geliri eşlerine vermelidir *	1	2	3	4	5
Kadınlar eşleri kendilerine öfkelenildiği zaman onları sakinleştirmelidir*	1	2	3	4	5
Komşumuzun kocası tarafından şiddete maruz kaldığını düşünürsem polise haber veririm*	1	2	3	4	5
Eşim beni dayakla tehdit ederse ne yapacağımı biliyorum*	1	2	3	4	5
Kadınlara şiddet uygulayan her erkek cezalandırılmalıdır*	1	2	3	4	5

*YADA Karşılaştırmalı sorular

4. Sizce şiddetin haklı görülebileceği durumlar var mıdır?

- {1} Evet
{2} Hayır

5. Şiddetin haklı gerekçeleri neler olabilir?

- {1} Gelenekler / Ahlaki nedenler
{2} Yaramazlık
{3} Kıskançlık
{4} Dini nedenler
{5} Disiplin
{6} Namus
{7} Aile değerleri
{8} Fikrim yok
{9} Diğer(Lütfen belirtiniz) _____

6. Birazdan sayacağım durumları aile içinde ne kadar sıklıkla yaşarsınız? 1 Hiç , 2 Bazen, 3 Her zaman olacak şekilde puanlar mısınız? {ROTASYON}

	BADEP Öncesi			BADEP Sonrası		
	Hiç	Bazen	Hep	Hiç	Bazen	Hep
Eşimin sözümü kestiği olur	1	2	3	1	2	3
Eşimin kıyafetlerime karıştığı olur	1	2	3	1	2	3
Eşim başkalarının yanında olumlu özelliklerimden bahseder	1	2	3	1	2	3
Eşim gün içinde beni kontrol amaçlı sık sık arar.	1	2	3	1	2	3
Eşim benimle sohbet eder	1	2	3	1	2	3
Eşim telefonumun, sosyal medya, vb. hesaplarımı kontrol eder	1	2	3	1	2	3
Çocuğumun babasından korkup söyleyemediği ama bana söylediği durumlar olur.	1	2	3	1	2	3
Eşim ilgili bir babadır.	1	2	3	1	2	3
Eşimin kızgınlıktan evdeki eşyalara zarar verdiği olur.	1	2	3	1	2	3
Eşimin parası olmasına rağmen kasıtlı olarak eve para bırakmayarak cezalandırdığı olur	1	2	3	1	2	3
Eşim öfkelenildiği zaman çocuğuma bazen fiziksel zarar (kulak çekmek, saç çekmek, tokat atmak, vb.) verdiği olur	1	2	3	1	2	3
Eşim öfkelenildiği zaman bana bazen fiziksel zarar (kulak çekmek, saç çekmek, tokat atmak, vb.) verdiği olur.	1	2	3	1	2	3
Dışarı çıkmak için önce eşimden izin almam gerekir.	1	2	3	1	2	3
Çalışmak istiyorsam önce eşimden izin almam gerekir.	1	2	3	1	2	3
Eşim bir şey anlatırken ilgiyle beni dinler	1	2	3	1	2	3
Eşim çocuğumuza kıza bile ona bağırır	1	2	3	1	2	3

7. Son 2 sene içerisinde eşiniz tarafından hiç sözlü şiddete maruz kaldınız mı (küfür, hakaret, aşağılama, vb.)?

- {1} Evet
{2} Hayır

8. Son 2 sene içerisinde eşiniz tarafından hiç fiziksel şiddete maruz kaldığınız oldu mu (tokat, tekme, yumruk, saç çekme, itme, vb.)?

- {1} Evet
{2} Hayır

9. Cinsel şiddetin tanımı ve nelerin cinsel şiddet sayılacağı konusunda kendinizi ne kadar bilgili görüyorsunuz?

- {1} Hiç
{2} Biraz
{3} Çok

10. Son 2 sene içerisinde eşiniz tarafından hiç cinsel şiddete maruz kaldığınız oldu mu (zorla, istenmeyen ilişki, vb.)

- {1} Evet
{2} Hayır

11. Şiddet gören bir kadın hangi kurumlara başvurabilir? Hangi kurumları arayabilir? Aklınıza gelen kurumları sıralar mısınız? {BAŞKA DİYE SORARAK YANITLARI ÇEŞİTLENDİRMEYE ÇALIŞIN}

--

12. Birazdan sayacağım cümlelerin bazıları doğru, bazıları yanlış bilgi içermektedir. Bildiğiniz kadarıyla hangilerinin doğru, hangilerinin yanlış olduğunu belirtebilir misiniz?

13. Bu bilgiyi BADEP Anne Oturumunda mı öğrendiniz?

Evlilik bir özel yaşam alanıdır ve bu ilişkide geçenler kimseyi ilgilendirmez.	Doğru	Yanlış	FY	Evet	Hayır
Kadınlara yönelik aile içi şiddete yalnızca düşük eğitilmiş, düşük gelirli ailelerde rastlanır.	Doğru	Yanlış	FY	Evet	Hayır
Bir kadın şiddete maruz kaldığını söylediğinde, baro ücretsiz avukat tayin eder.	Doğru	Yanlış	FY	Evet	Hayır
Çocuğa bir tokat atmak şiddet sayılmaz.	Doğru	Yanlış	FY	Evet	Hayır
Kadına ve çocuğa yönelik şiddet yasalara göre bir hak ihlalidir.	Doğru	Yanlış	FY	Evet	Hayır
Şiddete maruz kalan bir çocuğun veya kadının korunması gerekiyorsa Alo 183'ü arayarak yardım isteyebiliriz.	Doğru	Yanlış	FY	Evet	Hayır

D. Kampanya ve Cinsiyet Rollerini

14. Aşağıdaki AÇEV kampanyalarından hangilerini duydunuz?

	Duymadım	Duydum
Babayım Kampanyası	1	2
İlk İş Babalık Kampanyası	1	2

15. {Sadece Kampanya Duyanlara Sorulacak} Kampanyadan sonra babaların ev işlerine katılımında çevrenizde destekleyici bir ortam oluştuğunu hissettiniz mi?

- {1} Evet
{2} Hayır

16. {Sadece Kampanya Duyanlara Sorulacak} Kampanyadan sonra babaların çocuk bakımı işlerine katılımında çevrenizde destekleyici bir ortam oluştuğunuzu hissettiniz mi?

- {3} Evet
{4} Hayır

E. BADEP Etki Değerlendirme

8. Baba Destek Programı'nın size, eşinize ve çocuklarına aşağıdaki konularda ne kadar fayda sağladığını düşünüyorsunuz? 1 Hiç fayda sağlamadı, 5 Son derece fayda sağladı olacak şekilde puanlar mısınız? {ROTASYON}

Eşimin kız çocuğumuzla olan iletişimi çok gelişti.	1	2	3	4	5	6 Kız çocuğu yok
Eşimin erkek çocuğumuzla olan iletişimi çok gelişti.	1	2	3	4	5	6 Erkek çocuğu yok
Eşimin benimle olan iletişimi çok gelişti.	1	2	3	4	5	
Eşim ev işlerine yardımcı olmaya başladı.	1	2	3	4	5	
Eşim çocuğumla daha sık oyun oynamaya başladı.	1	2	3	4	5	
Eşim çocuklarla daha sık vakit geçirir.	1	2	3	4	5	
Çocuklarım eşimle daha fazla şey paylaşmaya başladılar.	1	2	3	4	5	
Eşim çocukları dinlemeye başladı	1	2	3	4	5	
Eşim çocuğumuzla baş başa vakit geçirmekten hoşlanır	1	2	3	4	5	

9. Şimdi size bazı ev işlerini sayacağım. Eşiniz Bunlardan hangilerini BADEP eğitimlerinden sonra yapmaya başladı? Hangilerini eğitimlerden önce de yaptığı oluyordu? Hangilerini bugüne kadar hiç yapmadı? {Çoklu Seçenek seçilebilir}

ROTASYON	BADEP'ten önce de yapıyordu	BADEP'e katıldığı sürede yaptı	BADEP'eğitimi bittikten sonra Yaptı	Hiç Yapmadı
{a}Yemek pişirme	(1)	(2)	(3)	(4)
{b}Kahvaltı hazırlama	(1)	(2)	(3)	(4)
{c}Yerleri silme	(1)	(2)	(3)	(4)
{d}Market alışverişi	(1)	(2)	(3)	(4)
{e}Tamir işleri	(1)	(2)	(3)	(4)
{f}Balkona çamaşır asma	(1)	(2)	(3)	(4)
{g}Ütü yapma	(1)	(2)	(3)	(4)
{h}Perde asma	(1)	(2)	(3)	(4)
{j}Çay demleme	(1)	(2)	(3)	(4)
{k}Sofra toplama	(1)	(2)	(3)	(4)
{l}Boya / badana işleri	(1)	(2)	(3)	(4)
{m}Düğme dikme	(1)	(2)	(3)	(4)

10. "Eşimin şu ev işini yapmasını çok da istemem dediğiniz" ev işleri var mı? Varsa nedir?

{1} Hayır, yok/Tüm ev işlerini yapabilir (26. Soruya geçiniz)

{2} Evet var

E3.a. (Lütfen belirtiniz) _____

11. Bu ev işini neden yapmasını istemezsiniz?

12. Şimdi size bazı çocuk bakım ve yetiştirme işlerini sayacağım. Eşiniz bunlardan hangilerini BADEP eğitimlerinden sonra yapmaya başladı? Hangilerini eğitimlerden önce de yaptığı oluyordu? Hangilerini bugüne kadar hiç yapmadı?

ROTASYON	BADEP'ten önce de yapıyordu	BADEP'e katıldığı sürede yaptı	BADEP'ten sonra Yaptı	Hiç Yapmadı
{a}Alt değiştirme	1	2	3	4
{b}Uyutma	1	2	3	4
{c}Parka götürme	1	2	3	4
{d}Geceleri ağladığında kalkıp ilgilenme	1	2	3	4
{e}Kız çocuğunuzu yıkama	1	2	3	4
{f}Oğlan çocuğunuzu yıkama	1	2	3	4
{g}Tuvalete tutma	1	2	3	4
{h}Parkta biberonla mama yedirme	1	2	3	4
{j}Mamasını / yemeğini hazırlama	1	2	3	4
{k}Tek başına sokakta pusetle gezdirme	1	2	3	4
{l}Birlikte bebeklerle oynama	1	2	3	4
{m}Birlikte arabalarla oynama	1	2	3	4
{n}Okula /kursa götürüp getirme	1	2	3	4
{o}Kızınızın cinsellik ile ilgili sorularını cevaplama	1	2	3	4
{p}Oğlunuzun cinsellik ile ilgili sorularını cevaplama	1	2	3	4
{r}Okuldaki gösterisine gidip izleme	1	2	3	4

13. "Eşimin çocuk bakımı ve yetiştirme konusunda yapmasını çok da istemem dediğiniz" işler var mı? Varsa nedir?

{3} Hayır, yok/Tüm çocuk bakım/yetiştirme işlerini yapabilir (26. Soruya geçiniz)

{4} Evet var

E6.a. (Lütfen belirtiniz) _____

14. Bu işleri neden yapmasını istemezsiniz?

15. Bir erkek için BADEP eğitimi almış olmak sizce ne kadar önemli? 1 Hiç önemli değil, 5 son derece önemli olacak şekilde puanlar mısınız?

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

16. Eklemek istediğiniz, araştırma ekibine iletmek istediğiniz bir şey var mı?

Anketimiz sona ermiştir. Katılımınız için teşekkür ederiz.

EK D: DERİNLEMESİNE GÖRÜŞME SORU FORMLARI

ID-M: Anne

Derinlemesine Görüşme Soru Formu

Şehir:
Semt:
Tarih:
Görüşmeci:

135

Kişisel Bilgiler ve BADEP katılımı

1. Sizi biraz tanıyabilir miyiz? Yaşınız, eğitim durumunuz, mesleğiniz? Tam zamanlı mı çalışıyorsunuz?
2. Evli misiniz? Eşiniz ne işle meşgul? Eşinizle nasıl tanıştınız?
3. Çocuğunuz var mı? Kaç çocuğunuz var? Cinsiyetleri neler? Kaç yaşındalar?

Babanın davranış ve tutumları

4. Eşinizin kadın-erkek eşitliği meselesine bakışını nasıl anlatırsınız?
  - a. BADEP eğitimine katılmak eşinizin bu meseleye bakışını değiştirdi mi? Birkaç örnekle biraz daha açıklar mısınız?
5. BADEP eğitimi sonrası eşinizin evdeki iş bölümünde farklı sorumluluklar aldığını gözlemlediniz mi?
  - a. Hangi konularda olmuştur, biraz bahseder misiniz? En son ne zaman böyle bir şey yaptı?
6. Eşinizin çocuğunuzla vakit geçirdiği en son zamanı hatırlayın. Birlikte neler yapmışlardı?
  - a. Bu ne kadar süre önceydi?
  - b. Siz ne hissettiniz?
  - c. BADEP'in bu konuda nasıl bir etkisi olduğunu düşünüyorsunuz?
7. BADEP Programı boyunca eşinizde nasıl değişiklikler gözlemlediniz?
8. Eşinizin size yaklaşımında gözlemlediğiniz değişiklikler oldu mu? Nasıl değişikliklerdi? Biraz bahseder misiniz?
  - a. BADEP'in bu konudaki etkisi sizce ne düzeyde olmuştur?

Program değerlendirilmesi

9. Sizce BADEP ailenizin hayatında neleri değiştirdi?
10. Programın ailenize en çok hangi konularda fayda sağladığını düşünüyorsunuz? Neden?
11. Programın hangi konularda yetersiz kaldığını düşünüyorsunuz? Hangi konulara daha çok eğilmeli? Neden?
  - a. Bu programda neler daha iyi yapılabilir?
  - b. Neler olsa sizin ihtiyaçlarınıza daha uygun olurdu? Neler iyileştirilebilir?
12. BADEP eğitimlerinde çocukların cinsel gelişimleriyle ilgili eşinizin öğrendikleri çocuklarınızla ilişkisini sizce nasıl etkiledi?
  - a. (Varsa), kız çocuğunuzla ilişkisini nasıl etkiledi?
  - b. (Varsa), erkek çocuğunuzla ilişkisini nasıl etkiledi?

13. Sizce çocuklarınızın babalarının aldığı bu eğitim sayesinde karşı cinsle yaklaşımında değişiklik olabilir mi? Nasıl? Ne yönde?
14. Eşinizin BADEP'ten öğrendikleri sayesinde çocuklarınızın da kadın-erkek eşitliğine dair görüşleri etkilenmiş midir sizce? Hangi yönde? Biraz bahseder misiniz?

Toplumsal cinsiyet ve iş bölümü

15. Erkeklerin/Babaların ev içinde yapılması gereken işleri üstlenmeleri neleri değiştirir? Olumlu mu olumsuz mu etkisi olur? Sizi böyle düşündüren nedir?
- a. BADEP'in sizin böyle düşünmenizde herhangi bir etkisi oldu mu? Nasıl?
16. Hangi işleri eşiniz üstlenmesini istersiniz?
- a. Eşiniz BADEP'e katıldığı sürede ev işlerine yardımcı oldu mu? Neler yaptı?
- b. BADEP öncesi yardım ettiği konular olur muydu?
- c. Eşiniz BADEP eğitimleri bittikten sonra da bu işleri yapmaya devam etti mi?
17. Eşinizin ev işlerinde neleri yapması hoşunuza gitmez? Hangi işleri eşinize bırakmazsınız? Neden?
18. Evde çocukların geleceğiyle ilgili konularda (mesela hangi okula gideceği, kiminle ne zaman evleneceği, çalışıp çalışmayacağı gibi konularda) kim daha etkilidir, kim daha fazla söz sahibidir? Neden?
- a. BADEP'in bu konuda eşinize olumlu/olumsuz herhangi bir etkisi olmuş mudur sizce? Sizi böyle düşündüren nedir?

Çatışma Çözümü

19. Evde anlaşmazlık durumları olur mu? En çok hangi konularda yaşanır?
- a. Bu tür anlaşmazlıklar genelde nasıl çözülür/sönümlenir?
- b. BADEP eğitiminden sonra bu konuda bir gelişme yaşandı mı? BADEP eğitimi öncesinde çatışmalar nasıl çözülürdü? Eğitimin değiştirdikleri oldu mu? Biraz bahseder misiniz?
20. Aile içinde eşinize kendinizi ne derece ifade edebildiğinizi düşünüyorsunuz? Sizi böyle düşündüren nedir?
- a. BADEP eğitimlerinin bu konuda eşinize bir katkısı olduğunu düşünüyor musunuz? Neden?

Yerel Ağlar

21. Eşiniz BADEP eğitimine katılan diğer babalarla görüşmeye devam ediyor mu? Siz bu konuda ne düşünüyorsunuz?
22. BADEP'e katılmayan babaların eşinize danıştığı konular olur mu? Biraz bahseder misiniz?
23. Eşiniz BADEP eğitimleri sonrasında yerelde düzenlenen babalıkla ilgili etkinliklere katılıyor mu? Katılıyorsa bu etkinliklerin eşinize nasıl bir katkısı var sizce?
24. Babaların bir araya gelerek deneyim paylaştığı, ilgili babalık ve cinsiyet eşitliği konularında savunuculuk yaptığı oluşumlar hakkında sizin görüşleriniz neler?
25. BADEP'in kadına karşı şiddetle mücadelede etkili olduğunu düşünüyor musunuz?
26. Babalık kampanyalarının kadına karşı şiddetle mücadelede etkili olduğunu düşünüyor musunuz?
27. Son olarak, gelecekte ailenizle, aile hayatınızla ilgili beklentileriniz neler?
28. BADEP'e dair eklemek istediğiniz, proje ekibine iletmemizi istediğiniz başka bir şey var mı?

ID-F: BADEP Babaları

Derinlemesine Görüşme Soru Formu

Şehir:
Semt:
Tarih:
Görüşmeci:

137

Kişisel Bilgiler

1. Sizi biraz tanıyabilir miyiz? Yaşınız, eğitim durumunuz, mesleğiniz? Tam zamanlı mı çalışıyorsunuz?
2. Evli misiniz? Eşiniz ne işle meşgul? Eğitim düzeyi nedir? Eşinizle nasıl tanıştınız?
3. Kaç çocuğunuz var? Kaç yaşındalar? Cinsiyetleri?
  - a. Kız/Erkek çocuğu babası olmak nasıl bir şey?

Programa dair görüşler

4. BADEP'e ne zaman katılmıştınız? Çocuğunuz o zaman kaç yaşındaydı?
5. BADEP'e katılmaya nasıl karar verdiniz?
6. BADEP'i bilmeyen birine nasıl anlatırsınız?
7. BADEP eğitimi ortamını düşünün. Size nasıl hissettiriyor?
  - a. Böyle hissetmenize BADEP'in hangi yönü etkili oldu?
8. BADEP eğitimlerinde kendinizi ne derece ifade edebildiğinizi düşünüyorsunuz? Fikirleriniz, düşünceleriniz dinlenir mi?
  - a. Bununla ilgili yaşadığınız bir örnek verebilir misiniz?
9. BADEP oturumlarından hangisi en çok ilginizi çekti, aklınızda kaldı?

Bilgi Düzeyi, Farkındalık

10. BADEP ebeveyn olma deneyiminizi ne yönde değiştirdi? Biraz bahseder misiniz?
11. BADEP'in özellikle hangi konularda eğitime katılan babalara faydası dokundu?
12. BADEP sizce hangi konularda yetersiz kaldı?
13. BADEP'in başka hangi konularda destek olmasını isterdiniz?
14. Türkiye'de kadına yönelik şiddetin sizce nedenleri neler? Siz bu konuda ne düşünüyorsunuz?
  - a. BADEP'in kadına karşı şiddetle mücadelede etkili olduğunu düşünüyor musunuz? Sizi böyle düşündüren nedir?
    - i. Sizce BADEP'teki hangi bölüm / yöntem etkili oldu?
  - b. Babalık kampanyalarının kadına karşı şiddetle mücadelede etkili olduğunu düşünüyor musunuz? Sizi böyle düşündüren nedir?
    - i. Sizce kampanyada hangi yöntem etkili oldu?
15. Erkeklerin/Babaların ev içinde yapması gereken işlerin neler olduğunu düşünüyorsunuz?
  - a. Erkeklerin/Babaların ev içinde daha çok kadınların üstlendiği, yapılması gereken işleri üstlenmeleri neleri değiştirir? Olumlu mu olumsuz mu etkisi olur? Sizi böyle düşündüren nedir?
  - b. Böyle düşünmenizde BADEP'in etkisi ne kadar olmuştur?
  - c. BADEP'in bu konudaki etkisini nasıl değerlendiriyorsunuz?
  - d. BADEP'in hangi oturumları, yöntemleri etkili oldu? Sizi böyle düşündüren nedir?

Aile Yaşamı

16. Evde sizin üstlendiğiniz işler var mı? Neler?
  - a. Evetse, bu işleri yapmanızda BADEP'in ne kadar katkısı olmuştur? Biraz bahseder misiniz?
17. Evde üstlendiğiniz işleri yaparken eşinizin tepkisi nasıl oluyor?
  - a. Peki çocuğunuzun siz bu işleri yaparken tepkisi nasıl oluyor?
18. BADEP'ten öğrendikleriniz ev ortamını değiştirdi mi?
  - a. Evetse nasıl, ne yönde değiştirdi?
19. Evde eşinizle ya da çocuğunuzla olan çatışmaları nasıl çözüyorsunuz?
  - a. BADEP eğitimden sonra bu konularda değişen bir şey oldu mu?
20. Çocuğunuzun veli toplantılarına, müsamere gibi okul etkinliklerine kim gider? Siz hiç gittiniz mi? Neden?
  - a. (Gidiyorsa) Ne sıklıkta gidersiniz? Sizi bu etkinliklere gitmeye motive eden şey ne olur?
  - b. (Gitmiyorsa) eşiniz ne sıklıkta gider?
21. Çocuk için oyun sizce ne demek? Neden önemli?
  - a. BADEP çocuğunuzla oyun oynamanız konusunda bir etkide bulundu mu?
  - b. Bulunduysa nasıl bir etkide bulundu?
22. Çocuğunuzla birlikte geçirdiğiniz en son zamanı düşünün. Birlikte ne yapmıştınız? Biraz bahseder misiniz?
  - a. BADEP çocuğunuzla zaman geçirmenize etki etti mi? Ettiyse nasıl etki etti?
  - b. Program sırasında çocuğunuzla olan ilişkinizde değişiklikler oldu mu? Nasıl değişiklikler?
  - c. Program sırasında, bu programa katılmanıza eşiniz veya çocuklarınız nasıl tepkiler verdiler? Birer örnek verebilir misiniz?
23. BADEP eğitimlerinde çocukların cinsel gelişimleriyle ilgili öğrendikleriniz çocuklarınızla ilişkinizi nasıl etkiledi?
  - a. (Varsa), kız çocuğunuzla ilişkinizi nasıl etkiledi?
  - b. (Varsa), erkek çocuğunuzla ilişkinizi nasıl etkiledi?
24. Sizce çocuklarınızın bu eğitim sayesinde karşı cinse yaklaşımında değişiklik olabilir mi? Nasıl? Ne yönde?
25. BADEP'ten öğrendikleriniz sayesinde çocuklarınızın kadın-erkek eşitliğine dair görüşleri etkilenmiş midir sizce? Hangi yönde? Biraz bahseder misiniz?

Davranış ve Tutumlar

26. BADEP kendi ebeveynliğinizle ilgili size en çok neyi sorgulattı? Neleri doğru neleri yanlış yaptığınızı düşündünüz?
27. BADEP'in sizin evde değiştirdiği şeyler oldu mu?
  - a. Neleri değiştirdi? Eve yeni neler getirdi?
28. Eğitim programı sırasında öğrendiğiniz ve uyguladığınız en önemli 3 öğrenme neydi?
29. BADEP'te öğrendiklerinizi düşünün. Sizce uygulaması en zor mesele hangisi? Neleri hayatınızda uygulamakta zorlanıyorsunuz?
30. BADEP'te öğrendiklerinizi düşünün. Kırmızı çizgileriniz neler? Asla uygulamam/ uygulayamam dediğiniz bir şey var mı? Nedir?

31. BADEP'in sizi en çok tatmin eden, "iyi ki gitmişim" dedirten yönü neydi?
32. BADEP günlük hayatta ihtiyaç duyduğunuz konulara ne ölçüde yanıt verebildi?
33. BADEP etkinlikleri ihtiyaçlarınızla ne kadar örtüşüyordu?
34. Babalık kampanyası çevrenizde bir etki yarattı mı?
  - a. Babalık kampanyasının etkili olduğunu düşünüyor musunuz? Olduysa nasıl etkileri oldu?
35. Babalık kampanyası çevrenizde babalar ve aileler tarafından konuşuldu mu?
  - a. Evetse, neler konuşuldu? Nasıl bir etkisi oldu? Anlatabileceğiniz birkaç örnek var mı?
36. Siz ilgili babalıkla ilgili bir kampanya yapsaydınız neleri duyurmak isterdiniz?

Savunuculuk

37. Çevrenizde BADEP eğitimine katılmayan babaların size danıştığı konular var mı?
  - a. Varsa, özellikle hangi konular?
38. Diğer babalarla BADEP'te öğrendiğiniz konular hakkında konuşur musunuz?
  - a. Evetse, neden? Neler konuşursunuz?
  - b. Hayırsa, neden?
39. BADEP'le ilgili çevrenizden aldığınız ve cevaplamakta zorlandığınız sorular var mı? Neler?
40. AÇEV'in Babalık kampanyalarının yaygınlaştırılmasına katkıda buldunuz mu? Katıldınız mı?
  - a. Evetse, sizi bu kampanyaya katılmaya motive eden şey neydi?
  - b. Kampanyanın yaygınlaştırılması için katkıda bulunmaya devam etmeyi düşünüyor musunuz?
  - c. Hayırsa, katılmayı düşünür müsünüz? Neden?
41. Siz BADEP babaları ile görüşmeye devam ediyor musunuz?
42. Bazı babalar yerelde çalışmalar yürütüyor. Babaların bir araya geldiği bu oluşumlardan haberiniz var mı? Varsa, hangilerini duydunuz?
  - a. Bu oluşumlar hakkında ne düşünüyorsunuz?
43. Sizce yereldeki bu çalışmalar sizce ne kadar etkili? Sizce bir faydası oluyor mu? Sizi böyle düşündüren nedir?
44. Siz hiç bu oluşumlardan birinin parçası oldunuz mu?
  - a. Evetse, neler yaptınız?
  - b. Hayırsa, katılmayı düşünür müsünüz? Neden?
45. BADEP'i başkalarına tavsiye eder misiniz?
  - a. Evetse, neden? Özellikle kimlere tavsiye edersiniz?
  - b. Hayırsa, neden tavsiye etmezsiniz?
46. Son olarak, gelecekte ailenizle, aile hayatınızla ilgili beklentileriniz neler?
47. BADEP'e dair eklemek istediğiniz, proje ekibine iletmemizi istediğiniz başka bir şey var mı?

ID-Y: Çocuk

Derinlemesine Görüşme Soru Formu

Şehir:

Semt:

Tarih:

Görüşmecisi:

Kişisel Bilgiler

1. Sizi biraz tanıyabilir miyiz? Yaşınız? Kaçınıcı sınıfa gidiyorsun?
2. Ailenden biraz bahsedebilir misin? Kardeşlerin var mı? Bana onlardan bahseder misin? Kaç yaşındalar, neler yapmayı severler?
3. Ailenle birlikte en çok ne yapmayı seversin?
4. Annenle veya babanla geçirdiğin bir zamanları düşününce hiç unutamadığın bir anın var? Biraz bahseder misin? Bu anı senin için neden unutulmazdı?

BADEP

5. Babanın katıldığı BADEP eğitimini duydun mu?
6. Eğitimi nasıl buldun? Sevdin mi? Seni böyle düşündüren nedir?
7. Baban BADEP eğitimine katıldıktan sonra neleri farklı yapmaya başladı?
8. BADEP grubu akşamından sonra baban eve neler getirdi?
  - a. Bu grupta yaptıklarını, öğrendiklerini sana ve annene hiç anlattı mı?
  - b. Evetse neler anlattı?

Aile içi ilişkiler

9. Evde bir gününüz nasıl geçer? Genelde sen ne yaparsın? O sırada annen ne yapar, baban ne yapar?
10. Baban ev işi yapar mı?
  - a. Ev işlerinden hangilerini baban yapar?
  - b. Bu sana ne hissettirir?
11. Babanın annene yardımcı olduğu bir konu var mı? Neler? Babanın annene yardımcı olması sana ne hissettirir?
12. Annen babandan hangi konularda yardım ister?
13. Arkadaşlarının ailelerinde de anne-baba arası yardımlaşma böyle midir? Senin gördüğün kadarıyla senin ailende neler farklı?
14. Veli toplantısına, öğretmenlerle görüşmelere annen mi gider baban mı? Sen hangisi gitsin istersin? Neden?
  - a. Baban BADEP'ten önce bu tür görüşmelere gelir miydi?
15. Önemli bir sınavın olduğunda (lise giriş sınavı gibi) yanında kim, kimler gelir?
  - a. Sen kimler gelsin istersin?
  - b. Baban BADEP'ten önce de bu tür önemli sınavlarına gelir miydi?
16. İyi bir babayı nasıl tarif edersiniz? Sizce iyi babanın özellikleri neler?
17. Baban katıldığı eğitimden neler öğrenmiş? Seninle paylaştı mı? Nedir?

18. Babanla oyun oynar mısınız? En son ne zaman oynadınız? Ne oynadınız? Bu sana ne hissettirdi?
- Baban BADEP eğitimine katıldıktan sonra birlikte nasıl zaman geçirdiniz?
19. Arkadaşlarının babaları onlarla oyun oynar mı? Birlikte neler yaparlar? Sen bu konuda neler biliyorsun?
20. Babanla hangi konularda konuşmayı seversin? Hangi konularda konuşmayı sevmezsin?
- BADEP'ten sonra babanla hangi konularda konuşmaya başladın?
  - Babana kendini iyi ifade edebildiğini düşünüyor musun? Seni böyle düşündüren nedir?
  - Annen baban senin fikirlerini dinler mi? Bir karar alırken sana danışır mı? Bir örnek verir misin?
  - Büyüme çağındasın, bedenindeki değişikliklerle ilgili annenle mi babanla mı konuşursun? Sen hangisiyle konuşmayı tercih edersin neden?
21. Sen babanla başka neler yapmak isterdin?
22. Baban hoşuna gitmeyen bir davranışta bulunduğu anda nasıl tepki verir?
- Baban BADEP eğitimine katılmadan önce nasıl tepki verirdi?
  - Baban BADEP eğitimine katıldıktan sonra nasıl tepki vermeye başladı?
23. Kadınlar ve erkeklerin aile içinde sorumlulukları sence nasıl olmalı? Kim hangi işlerden sorumlu olmalı sence?
24. Bazen ailelerde, okulda şiddet uygulayan ve şiddete uğrayan kimseler oluyor. Senin bu konudaki görüşlerin neler?
- Şiddetin haklı görülebileceği durumlar olabilir mi sence?
  - Evetse ne zaman haklı görülebilir? Hayırsa neden haklı görülemez biraz bahseder misin?
25. Babalık kampanyalarını duydu mu? Broşür, poster, afiş gördün mü?
- Evetse, bu kampanya hakkında ne düşünüyorsun? Görüşlerini paylaşır mısınız?

Gelecekte beklenenler

26. Babandan beklentilerin neler?
27. Son olarak, gelecekte ailenizle, aile hayatınızla ilgili beklentileriniz neler?
28. BADEP'e dair eklemek istediğiniz, proje ekibine iletmemizi istediğiniz başka bir şey var mı?

AÇEV BADEP Eğitmen

Derinlemesine Görüşme Formu

Kişisel Bilgiler

1. Sizi biraz tanıyabilir miyiz? Eğitiminiz, uğraşlarınız, yaşıınız, aileniz?
2. Ne zamandır BADEP eğitmeni/grup liderisiniz?
3. En son ne zaman grup açtınız? Şu an devam eden grubunuz var mı?

Proje amaçları

4. BADEP eğitimlerinin bir amacı da aile içi şiddeti (duygusal, sözlü, fiziksel, cinsel, ekonomik) azaltmak. Sizce BADEP eğitim programı proje amaçlarına hizmet ediyor mu? Sizin bu konudaki görüşleriniz neler?
5. BADEP'in bu proje hedefini düşündüğünüzde sizce programa katılan babalar ve anneler ne kadar proje hedeflerine uygun? Sizce bu eğitimlerden ne kadar faydalandılar?
6. (Uzun zamandır eğitmenlik yapanlara sorulacak) MEB ile protokol kalktığıında proje nasıl etkilendi?
7. (Uzun zamandır eğitmenlik yapanlara sorulacak) Geçmişten gelen BADEP geleneği son iki senede yapılan çalışmalara yardımcı oldu mu? Ne yönden? Biraz bahseder misiniz?

Program içeriği ve uygulaması

8. Eğitim içeriğinde neler öğreticiydi? Neler iyi gitti? Sizce somut başarı hikayeleri var mı?
9. Neler daha iyi olabilirdi?/ ne gibi aksaklıklar yaşadınız?
  - o Örneğin yarım bırakan babalar oldu mu? (Bu neden kaynaklanıyor? Nerede kopuş oluyor?
  - o Sizce kopuşları önlemek için ne yapılmalı?
10. Sizin anlatma güçlük çektiğiniz, ikna olmadığınız konu başlıkları oldu mu?
11. Eğitim programı sizce nasıl geliştirilebilir?
12. Sizin doğrudan ya da dolaylı katkınız program esnasında babaların toplumsal cinsiyet eşitliği bakışı kazanmasında ve aile içi şiddetin önlenmesine yönelik katkıda bulundu mu? Nasıl?

Programın Etkisi

13. Sizce Proje ne kadar etkiliydi?
14. Projenin güçlü ve zayıf yönleri neler sizce?
15. Sizce program eşit ebeveynliği pratik olarak uygulama ve aile içi şiddeti her türlü boyutu ile önleme konusunda etkili oluyor mu? Eğer oluyorsa hangi yönlerden?
16. Yerel ağların babalık savunuculuğu ya da ilgili babalıkla ilgili yapıyor ya da yapmış olduğu faaliyetleri hakkında neler düşünüyörsünüz?
  - o Yerel ağların faaliyetlerinin dezavantajları/ avantajları nelerdir?
17. BADEP programından yararlanan faydalanıcılarda yeni babalık ve erkeklik örüntüleri gözlemlediniz mi? Sizce babalık üzerinden erkekliğini yüceltiyor mu? Ne yönden?
18. Babaların öğrendikleri annelerin ve çocukların hayatına sizce ne kattı? Şahit olduğunuz hikayeler var mı?

19. Eğitim programı sona erdiğinde babalar öğrendiklerini uygulamaya devam ediyorlar mı? Size bu konuda dönüşler oluyor mu? Biraz bahseder misiniz?

Sürdürülebilirlik

20. Proje süresince eğitimlerin, ülkenin siyasi ve politik dönüşümü ve/veya yapısından etkilendiği oldu mu? - (örn; özgecan olayı, leyla/Eylül, ohal, MEB ile protokol kalkması etkiledi mi?) - ulaştığınız hedef kitlenin profili değişti mi nasıl? -

21. Projenin gelecek dönemlerde de devam edebilmesi için sizin ihtiyaç duyduğunuz şeyler neler?

- o Ne olursa program devam edebilir? Ne olursa programın devam etmesi güçleşir?

ID-LS: Yerel Paydaşlar

Derinlemesine Görüşme Soru Formu

Kurum:
Şehir:
Semt:
Tarih:
Görüşmeci:

1. Sizi biraz tanıyabilir miyiz? Yaşınız? Mesleğiniz? Uğraşlarınız?
2. Burada hangi sorumluluktasınız? Ne zamandır bu görevdesiniz?
3. Çalıştığınız kurumdan biraz bahseder misiniz?
4. BADEP ile tanışmanız nasıl oldu? Kimler etkili oldu? Bu süreçten biraz bahseder misiniz?
  - a. Eğitim talebi sizin kurumunuzdan mı geldi yoksa AÇEV'den mi? Bu süreci biraz anlatır mısınız?
5. Siz BADEP projesine nasıl bir destek verdiniz?
  - a. Bu desteği vermeyi kabul eden siz miydiniz?
  - b. Değilse, Yetkili kişi kimdi? Yaklaşımı nasıldı?
6. BADEP'in uygulanması için destek vermeye sizi ikna eden şey ne oldu? (Kişinin kendi desteği)
7. Bu eğitimin kurumunuzda verilmesinde sizin için kolaylaştırıcı etkenler neler oldu? (Kurumun olanakları, ilgili çalışanlar, hevesli ebeveynlerin olması, vb.)
8. Bu eğitimin sağlanması sürecinde sizi zorlayan durumlar oldu mu? Olduysa nelerdir?
9. BADEP'i bilmeyen birine nasıl anlatırsınız?
10. BADEP'i önemli kılan şey sizce nedir?
11. Sizin bu süreçte BADEP eğitimlerinden öğrendiğiniz en önemli üç şey ne oldu?
  - a. Birincisi? İkincisi? Üçüncüsü?
12. BADEP eğitimi ile ilgili geri dönüşler aldınız mı? Evetse, kimlerden?
  - a. Eğer aldıysanız programdaki hangi konular/etkinlikler içindi?
  - b. Nasıl geri bildirimlerdi?
  - c. Bizimle bu konuda paylaşabileceğiniz anınız, bir hikayeniz var mı? Bahseder misiniz?
13. BADEP eğitimi alan babalardan nasıl geri dönüşler aldınız?
  - a. Babaları en çok zorlayan konular neler oldu? Sizinle hiç paylaştılar mı?
14. Eğitime katılmayan diğer erkeklerden/babalardan nasıl geri dönüşler aldınız?
15. Eğitime katılan babaların çocuklarından nasıl geri dönüşler aldınız?
  - a. Çocuklar sizlerle, öğretmenleriyle bu BADEP eğitimi ile ilgili neler anlattılar? Örnek hikayeleriniz var mı?
16. BADEP eğitimine katılan ebeveyni olan çocuklarda kadın-erkek eşitliğine dair değişimlere tanık oldunuz mu? Bu konuda bahsedebileceğiniz şeyler var mı?

17. Peki, eğitimden nasıl geri dönüşler aldınız?
18. Eğitime katılan babaların eşlerinden nasıl geri dönüşler aldınız?
  - a. Babaların evdeki işlere katılımında değişiklikler, sorumluluk üstlenme gibi deneyimlere siz tanık oldunuz mu? Böyle deneyimler duydunuz mu?
19. AÇEV ile birlikte çalışmak sizin için nasıl bir deneyimdi?
20. AÇEV sizin gözünüzde ne kadar itibarlı bir kurum? 1-10 arasında puan verseniz kaç verirsiniz? Neden bu puan?
21. Siz BADEP eğitimlerinin babalar üzerindeki etkisine ne kadar inanıyorsunuz? 1 Hiç inanmıyorum, 10 son derece inanıyorum olacak şekilde bir puan verir misiniz? Ne olsaydı daha yüksek puan verirdiniz? Ne olsaydı daha düşük puan verirdiniz?
22. BADEP'in hedef kitlesi olan aileleri nasıl tanımlarsınız?
23. Sizce BADEP eğitimleri doğru bir kitleye ulaşabiliyor mu?
  - a. Siz BADEP eğitimlerinin nasıl bir kesime hitap etmesini isterdiniz?
24. Sizce bu eğitimi alan babalarda kalıcı bir dönüşüm gerçekleşebiliyor mu? Eğitimi bu açıdan nasıl değerlendirirsiniz?
25. BADEP eğitimlerine ilişkin unutamadığınız bir anınızı anlatır mısınız?
26. BADEP'in kadına ve çocuklara karşı şiddetle mücadelede etkili olduğunu düşünüyor musunuz? Sizi böyle düşündüren nedir? Neden?
  - a. (Etkili olduğunu düşünüyorsanız) Sizce en çok hangi BADEP'in hangi içeriği/ etkinliği bu konuda etkili oldu?
27. AÇEV'in Babalık kampanyalarını duydunuz mu? (İlk İş Babalık, Babayım Kampanyası)
  - a. Evetse, bu kampanya hakkında ne düşünüyorsunuz?
  - b. Siz kurum olarak bu kampanyaya destek oldunuz mu?
    - i. Evetse nasıl bir destekti?
    - ii. Sizi bu desteği vermeye motive eden şey ne idi?
28. Babalık kampanyalarının kadına ve çocuklara karşı şiddetle mücadelede etkili olduğunu düşünüyor musunuz?
29. BADEP gibi eğitim programları ve babalık kampanyaları sizce çocukların hayatını kolaylaştırıcı bir etkisi oluyor mu?
  - a. Çocuk ve kadınların hayatını kolaylaştıracak bir program geliştirdiyseniz siz bu programa neler eklerdiniz?
30. Sizin için bu programı (BADEP'i) uygulamanın bir maliyeti oldu mu? Olduysa nedir? Bahseder misiniz?
31. Sizin için bu programı uygulamanın bir kazanımı oldu mu?
32. Programda etkinliğinizi devam ettirmeyi düşünüyor musunuz?
  - a. Evet ise sizde bu motivasyonu oluşturan neler?
33. AÇEV ve BADEP ekibi ile ilgili eklemek istediğiniz, iletmek istediğiniz bir konu var mı?

ID-CS: Kampanya Paydaşları

Derinlemesine Görüşme Soru Formu

Kategori:

Şehir:

Semt:

Tarih:

Görüşmeci:

1. Sizi biraz tanıyabilir miyiz? Yaşınız? Mesleğiniz? Uğraşlarınız?
2. AÇEV hakkında ne kadar bilgilisiniz?
  - a. AÇEV hakkında neler biliyorsunuz?
3. İlk İş Babalık/Babayım Kampanyası ile tanışmanız nasıl oldu? Kimler etkili oldu? Bu süreçten biraz bahseder misiniz?
4. İlk İş Babalık/Babayım Kampanyası hakkında ne kadar bilgi sahibisiniz?
5. Kampanyayı bilmeyen birine nasıl anlatırsınız?
6. Kampanyada ne tür mesajlar vardı? Nasıl anlatırsınız?
7. Kampanyayı önemli kılan şey sizce nedir?
8. Kampanya için siz nasıl bir destek verdiniz? Sizi destek vermeye ikna eden şey ne oldu?
9. Bu mekâna/dükkâna gelip afişleri, el ilanlarını gören kişilerin tepkileri nasıldı? Ne tür tepkiler/geri dönüşler aldınız?
10. Bu kampanya ile ilgili aklınızda kalan en ilginç şey ne oldu?
11. Kampanya afişini, el ilanlarını, roll-upları nasıl buldunuz?
12. Aklınızda en çok hangi slogan, hangi görsel kaldı? Neden? Bu görsel, slogan sizi nasıl etkiledi?
13. Kampanya mesajlarını düşünün. Sizce uygulaması en zor mesele hangisi? Neleri hayatınızda uygulamakta zorlanırsınız?
14. Kampanya mesajlarını düşünün. Kırmızı çizgileriniz neler? Asla uygulamam/uygulayamam dediğiniz bir şey var mı? Nedir?
15. Kampanyaya yeniden destek vermeyi düşünür müsünüz? Neden?
16. Kampanya bilinirliğini artırmak için başka neler yapılabilir?
17. BADEP'in kadına karşı şiddetle mücadelede etkili olduğunu düşünüyor musunuz?
18. Babalık kampanyalarının kadına karşı şiddetle mücadelede etkili olduğunu düşünüyor musunuz?
19. Programın hangi konularda yetersiz kaldığını düşünüyorsunuz? Hangi konulara daha çok eğilmeli? Neden?
  - a. Bu programda neler daha iyi yapılabilir?
  - b. Neler olsa sizin ihtiyaçlarınıza daha uygun olurdu? Neler iyileştirilebilir?
20. Son olarak eklemek istediğiniz, AÇEV'e ve proje ekibine iletmek istediğiniz şeyler var mı?

ID-NS: Ulusal Paydaşlar

Derinlemesine Görüşme Soru Formu

Kurum:

Şehir:

Semt:

Tarih:

Görüşmecisi:

1. Sizi biraz tanıyabilir miyiz? Yaşınız? Mesleğiniz? Uğraşlarınız?
2. Kadına şiddetin önlenmesi, kadının güçlenmesi, erkekliğin dönüştürülmesi gibi toplumsal cinsiyet ile ilgili konularda çalışmalarınız oldu mu? Bu çalışmalardan biraz bahsedermisiniz?
3. AÇEV'in BADEP'i ile tanışmanız nasıl oldu? İlk ne zaman nereden duydunuz?
4. BADEP eğitimlerinden aklınızda kalan 3 şey ne oldu?
5. Babalık kampanyalarından aklınızda kalan 3 şey ne oldu?
6. BADEP Türkiye'de erkeklerin hangi konulardaki ihtiyacına cevap veriyor?
  - a. Bu ihtiyacı ne ölçüde karşılıyor?
7. BADEP Türkiye'de kadınların hangi konulardaki ihtiyacına cevap veriyor?
  - a. Bu ihtiyacı ne ölçüde karşılıyor?
8. BADEP Türkiye'de çocukların hangi konulardaki ihtiyacına cevap veriyor?
  - a. Bu ihtiyacı ne ölçüde karşılıyor?
9. BADEP Türkiye'de kadın ve kız çocuklarının hayatını olumlu yönde etkiliyor mu sizce? Sizi böyle düşündüren nedir?
10. Projenin etki alanı hakkında ne düşünüyorsunuz? Toplumda nasıl bir etkisi var?
11. Sizce BADEP'in güçlü olduğu yanlar nelerdir?
12. Sizce BADEP'in zayıf olduğu yanlar nelerdir?
13. BADEP sizce gerçek hedef kitlesine ulaşabilmiş bir proje mi?
14. BADEP Türkiye'de erkekliği dönüştürmede ne kadar etkili sizce?
  - a. Hangi konularda gelişme sağlayabiliyor?
  - b. Hangi konularda daha çok katkı sağlaması gerekir?
15. BADEP'in kadına karşı şiddetle mücadelede etkili olduğunu düşünüyor musunuz?
16. Babalık kampanyalarının kadına karşı şiddetle mücadelede etkili olduğunu düşünüyor musunuz?
17. Kadına şiddetin önlenmesi ve erkekliğin dönüştürülmesi konusunda başka kimlerle işbirliği yapmak gerekir?
18. Programın hangi konularda yetersiz kaldığını düşünüyorsunuz? Hangi konulara daha çok eğilmeli? Neden?
  - a. Zorlandığınız konular oluyor mu? Neler?
  - b. Bu programda neler daha iyi yapılabilir?
  - c. Neler olsa sizin ihtiyaçlarınıza daha uygun olurdu? Neler iyileştirilebilir?
19. Toplumsal cinsiyet eşitliği ve kadına yönelik şiddeti önlemeyi hedefleyen projelerin sürdürülebilir olması, etkisinin uzun süreli olması için neler yapmak gerekir?
20. BADEP'in gelişmesi için önerileriniz ne yönde olurdu? Sizce hangi konulara yönelmek gerekir?

EK E: ODAK GRUP YÖNERGELERİ

ODAK GRUP-ANNELEK

Hemzemin: (Çember şeklinde ayakta bir araya gelinerek, herkesin fikirlerini/deneyimlerini paylaştığı ve adım atarak kendini ifade ettiği teknik.)

- Yapılandırılmış -I (15 dak.)

Kadınlar herhangi bir soru veya yönlendirme yapılmaksızın kadın olma hâli üzerinden deneyimlerini/tutum ve görüşlerini paylaşacaklar.

- Eşim yemek pişirme, çamaşır asma/ütüleme/katlama, temizlik, sofraya toplama/kaldırma gibi ev işlerine dahil olur.
- Eşim ev işlerine dahil olmak istemesine rağmen özensiz yaptığı için dahil olmasına çok da gönüllü değilim. *
- Eşim çocuğumun evde bakımına dahil olur, okul/kurs gibi işlerine dahil olur, çocuğumuzla vakit geçirir/oyun oynar
- Eşim benimle, problemlerim/dertlerimle ilgilenir.
- Kendimi eşime rahatlıkla ifade ederim.

- Yapılandırılmış -II: (10 dak.)

- o “Eşim öfkelenildiğinde bana ve çocuklarımıza bağırdığında pişmanlık duyduğu oldu.
- o “Eşim çocuğumun bakımını üstlenmeyi babalığının bir parçası olarak görüyor. * Örnek verebilir misiniz?

İdeal erkeklik ve kadınlık algısı?

(Eğitim içeriğinin yansımalarının değerlendirilmesi)

- Eğitim programına eşinizin katılmasının hayatınızı değiştirdiğini düşünüyor musunuz? Hangi yönlerden?
- Eşinizin eğitimden toplumsal cinsiyet rollerine (kadın-erkek eşitliğine) dair öğrendiği şeyleri gündelik hayatında, iş hayatında uyguladığını düşünüyor musunuz? Bu konudaki gözlemlerinizi neler?
- Sizce eşinizin evdeki davranışlarında en önemli 3 değişim ne oldu?
- Ev yaşamına dair uygulamakta zorlandığı neler var?
- Program bittikten sonra da eşinizin size olan davranışları veya çocuğuyla olan iletişimde gözlemlediğiniz farklılıklar oldu mu? Eğitim bitse de olumlu davranışlar sürüyor mu?
- Çocuğunuz kendisini hiçbir çekince hissetmeden babasına ifade ediyor mu? Ya da anneyi aracı olarak kullanıyor mu?
- Siz eğitim veriyor olsaydınız babalara hangi konularda eğitim verilmesinin ihtiyaç olduğunu düşünüyorsunuz?

Kampanya materyalleri değerlendirme oturumu

(**Yönerge:** post-itlere aşağıdaki posterlere ilişkin yorum ve fikirlerini yazmalarını isteyeceğiz. Dot sticker ile puanlama yapılmasını isteyeceğiz.)

Sorular:

1. Fotoğrafta gördükleriniz size ne hissettirdi? (Her poster için ayrı post-it yazmaları istenecek)
2. Fotoğrafta gördüğünüz gerçek hayatı yansıtıyor mu? (Her poster için ayrı post-it yazmaları istenecek)
3. Hangi poster sizin hayat pratiğinizi daha iyi yansıtıyor? (Dot sticker ile işaretlemeleri istenecek)
4. Pratik hayatta size en uzak gelen poster hangisi? (Dot sticker ile işaretlemeleri istenecek)

Posterler ve kodları:

- B2- Oğluyula kitap okuyan baba
- P6- Masayı kuran baba ve oğul
- P8- Çamaşır asan baba ve oğul
- P1- Kızının saçını tarayan baba

ODAK GRUP- BABALAR

Hemzemin: (Çember şeklinde ayakta bir araya gelinerek, herkesin fikirlerini/deneyimlerini paylaştığı ve adım atarak kendini ifade ettiği teknik.)

- Serbest: erkeklik hâlleri (10 dak.)

Erkekler herhangi bir soru veya yönlendirme yapılmaksızın erkeklik üzerinden deneyimlerini/tutum ve görüşlerini paylaşacaklar.

- Yapılandırılmış: (10 dak.)

- “Öfkelendiğimde çocuklarıma/eşime bağırdığımda pişmanlık duyduğum oldu. (Şiddet)
- “Çocuğumun bakımını üstlenmek babalığımın bir parçası olduğunu düşünüyorum” (İlgili babalık) (Hane içi şiddet) Sizi böyle düşündüren ne? Örnek verebilir misiniz?

İdeal erkeklik ve kadınlık algısı?

Eğitim içeriğinin değerlendirilmesi

- Eğitimde en önemli bulduğunuz ve hayatınızı değiştirdiğini düşündüğünüz üç konu ne oldu?
- Programın ev yaşamınızla ilgili ne gibi ihtiyaçları karşıladığını düşünüyorsunuz?
- Eğitimde öğrendiğiniz ve hemfikir olduğunuz ancak uygulamakta zorlandığınız konular oldu mu? Neler?
- Eğitim aldığınız eğitmen hakkında neler söyleyebilirsiniz? Hangi konularda iyiydi? Hangi konularda daha iyi olabilirdi?

Kampanya materyalleri değerlendirme oturumu

Yönerge: post-itlere aşağıdaki posterlere ilişkin yorum ve fikirlerini yazmalarını isteyeceğiz. Dot sticker ile puanlama yapılmasını isteyeceğiz.

Sorular:

1. Fotoğrafta gördükleriniz size ne hissettirdi? (Her poster için ayrı post-it yazmaları istenecek)
2. Fotoğrafta gördüğünüz gerçek hayatı yansıtıyor mu? (Her poster için ayrı post-it yazmaları istenecek)
3. Hangi poster sizin hayat pratiğinizi daha iyi yansıtıyor? (Dot sticker ile işaretlemeleri istenecek)
4. Pratik hayatta size en uzak gelen poster hangisi? (Dot sticker ile işaretlemeleri istenecek)

Posterler ve kodları:

- B2- Oğluyla kitap okuyan baba
- P6- Masayı kuran baba ve oğul
- P8- Çamaşır asan baba ve oğul
- P1- Kızının saçını tarayan baba

ODAK GRUP - EĞİTİMEN SORU FORMU

Deneyim paylaşım oturumu -1 (eğitim içeriği)

- Eğitim içeriğinde neler öğreticiydi? Neler iyi gitti? Somut başarı hikayeleri var mı?
- Neler daha iyi olabilirdi? / ne gibi aksaklıklar yaşadınız? (Örn. yarım bırakan babalar oldu mu? (Neden kaynaklanıyor? sebebi, nerede kopuş oluyor, eğitimin haftalara yayılması vb. ne yapılmalı), sizin anlatma güçlük çektiğiniz, ikna olmadığınız konu başlıkları oldu mu?)
- Eğitim programı sizce nasıl geliştirilebilir?
- Sizin doğrudan ya da dolaylı katkınız program esnasında babaların toplumsal cinsiyet eşitliği bakışı kazanmasında ve aile içi şiddetin önlenmesine yönelik katkıda bulundu mu? Nasıl? (Proje ne kadar etkiliydi? Güçlü ve zayıf yönleri?)

Deneyim Paylaşımı- 2 (faydalanıcı üzerindeki etkileri)

- Sizce program eşit ebeveynliği pratik olarak uygulama ve aile içi şiddeti her türlü boyutu ile önleme konusunda etkili oluyor mu? Eğer oluyorsa hangi yönlerden?
- Yerel ağların babalık savunuculuğu ya da ilgili babalıkla ilgili yapıyor ya da yapmış olduğu faaliyetleri hakkında neler düşünüyorsunuz? Düşünmüyorum derse neden, dezavantajları/ avantajları nelerdir?
- Babaların öğrendikleri annelerin ve çocukların hayatına sizce ne kattı? şahit olduğunuz hikayeler var mı?

Deneyim Paylaşımı -3 (dış etkenler, sürdürülebilirlik ve kampanya)

- Sizin yerelinizde babalık kampanyası gerçekleştirildi mi? Evet, hayır
  - Babalık kampanyası çevrenizde nasıl karşılandı? Eğitim alan babalar üzerinde nasıl bir etkisi oldu? Babalar kampanyanın yaygınlaşmasına ne kadar katkıda bulundu? - İlk iş babalık / babayım kampanyaları.
- Eğitim programı sona erdiğinde babalar öğrendiklerini uygulamaya devam ediyorlar mı? Size bu konuda dönüşler oluyor mu? Biraz bahseder misiniz?
- Proje süresince eğitimlerin, ülkenin siyasi ve politik dönüşümü ve/veya yapısından etkilendiği oldu mu? - (Örn; Özgecan olayı, Leyla/Eylül, Ohal, MEB ile protokol kalkması etkiledi mi?-ulaştığımız hedef kitlenin profili değişti mi nasıl?

ODAK GRUP-YENİLEME EĞİTİMİ (EĞİTMENLER)

Deneyim Paylaşımı- 1 (yenileme eğitimi eğitmenler üzerindeki etkileri)

- Daha önce yenileme eğitimine katıldınız mı? Katıldıysanız bu iki yenileme eğitimi hakkında ne düşünüyorsunuz?
- Bu yenileme eğitiminden beklentileriniz neler? - Yereli açısından, eğitmenlik becerileri açısından vb.
- Sizce yenileme eğitimi size ne ifade ediyor? Size ne tür katkıları oluyor? (Deneyim paylaşımı kendi bölgelerindeki ne katıyor?)
- Yenileme eğitimini uygulama zamanı/tarihi açısından nasıl değerlendirirsiniz? (Geç mi kaldı, daha sık mı olmalı vb.)

Deneyim paylaşım oturumu -2 (BADEP)

- Eğitim içeriğinde neler öğreticiydi? Neler iyi gitti? Somut başarı hikâyeleri var mı? Babalardaki etkisi katılımcı babaların, babaların öğrendikleri annelerin ve çocukların hayatına sizce ne kattı? Şahit olduğunuz hikâyeler var mı?
- Neler daha iyi olabilirdi? / ne gibi aksaklıklar yaşadınız? (Örn. yarım bırakan babalar oldu mu? (Neden kaynaklanıyor? Sebebi, nerede kopuş oluyor, eğitimin haftalara yayılması vb. ne yapılmalı), sizin anlatma güçlük çektiğiniz, ikna olmadığınız konu başlıkları oldu mu?)
- Eğitim programı sizce nasıl geliştirilebilir?
- Sizin doğrudan ya da dolaylı katkınız program esnasında babaların toplumsal cinsiyet eşitliği bakışı kazanmasında ve aile içi şiddetin önlenmesine yönelik katkıda bulundu mu? Nasıl? (Proje ne kadar etkiliydi? Güçlü ve zayıf yönleri?)
- Sizce program eşit ebeveynliği pratik olarak uygulama ve aile içi şiddeti her türlü boyutu ile önleme konusunda etkili oluyor mu? Eğer oluyorsa hangi yönlerden?

Deneyim Paylaşımı -3 (dış etkenler, sürdürülebilirlik ve kampanya)

- Yerel ağların babalık savunuculuğu ya da ilgili babalıkla ilgili yapıyor ya da yapmış olduğu faaliyetleri hakkında neler düşünüyorsunuz? (Düşünmüyorum derse neden, dezavantajları/ avantajları nelerdir?)
- Sizin yerelinizde babalık kampanyası gerçekleştirildi mi? Evet, hayır
- Babalık kampanyası çevrenizde nasıl karşılandı? Eğitim alan babalar üzerinde nasıl bir etkisi oldu? Babalar kampanyanın yaygınlaşmasına ne kadar katkıda bulundu? - İlk iş babalık / babayım kampanyaları. Siz böyle bir kampanyanın yerelinizde uygulanması ister miydiniz? (Görev, sorumluluk vb.) Yerelinizde yankı uyandırır mı? Sizce babalar hangi afişi kendisine daha yakın-uzak görür?
- Proje süresince eğitimlerin, ülkenin siyasi ve politik dönüşümü ve/veya yapısından etkilendiği oldu mu? - (Örn; Özgecan olayı, leyla/Eylül, Ohal, MEB ile protokol kalkması etkiledi mi?)-ulaştığınız hedef kitlenin profili değişti mi nasıl?

EK F: FAYDALANICI VERİ FÖYÜ

Faydalanıcı verileri, projeden doğrudan faydalanan kişileri (birincil) ve projenin birincil faydalanıcılarının hayatlarını değiştirmek üzere birlikte çalıştığı kişileri (ikincil) sıralayan önemli bir değerlendirme aracıdır.

PROJENİN ULAŞTIĞI FAYDALANICILARIN TOPLAMI	
Birincil Faydalanıcıların Niteliği	Sayı
Kadın ev işçileri	Yok
Kadın göçmen işçiler	Yok
Kadın siyasi aktivistler / insan hakları savunucuları	Yok
Kadın seks işçileri	Yok
Kadın mülteciler / ülke içinde yerinden edilmiş sığınmacılar	Yok
Yerli kadınlar / etnik gruplardan	Yok
Lezbiyen, biseksüel, transseksüel	Yok
Engelli kadınlar / kız çocukları	Yok
HIV / AIDS ile yaşayan kadınlar / kız çocukları	Yok
Şiddete maruz kalan kadınlar / kız çocukları	Yok
Kadın mahkumlar	Yok
Genel olarak kadınlar ve kız çocukları	4486
Diğer (belirtiniz): _____	
ULAŞILAN TOPLAM BİRİNCİL FAYDALANICILAR	4486 -

İkincil Faydalanıcıların Niteliği	Sayı
Sivil Toplum Kuruluşu Üyeleri	15
Topluluk Temelli Kuruluşların Üyeleri	30
İnanç Temelli Kuruluşların Üyeleri	Yok
Eğitim Profesyonelleri (öğretmenler, eğitimciler)	252
Devlet Memurları (karar vericiler, politika uygulayıcıları)	
Sağlık Profesyonelleri (doktorlar, hemşireler, tıp pratisyenleri)	Yok
Gazeteciler / Medya Mensupları	20
Hukuk Görevlileri (avukatlar, savcılar, hakimler)	Yok
Erkekler ve / veya oğlan çocukları	4745
Milletvekilleri	Yok
Özel sektör işverenleri	1
Sosyal yardım çalışanları	Yok
Üniformalı personel (polis, asker, barış gücü)	Yok
Diğer (belirtiniz): _____	
İKİNCİL FAYDALANICILARIN TOPLAMI	5069
Ulaşılan dolaylı faydalanıcı	Sayı
Diğer (yalnızca toplam)	
GENEL TOPLAM	9549

